AYLIK SİYASİ DERGİ

OCAK 1991 SAYI:8 FİYATI 5000 TL (KDV DAHİL)

Demokrat!

MUHALEFET

KRİZ

91' e girerken

- *Avrupa*
- *Asya*
- *Afrika*
- *ABD*
- *SSCB*
- *Latin Amerika*
- *Balkanlar*
- *İnsan Hakları*
- *Çevre*
- *Sanat*
- *Bilim*
- *Kadın*

MUHALEFET MECLİSİ

BOTAN İZLENİMLERİ

SABIRSIZLIĞIN SABIR TARTISI: *TOMAS BORGE*

ONAT KUTLAR: *"DEVLET YARDIMI SİNEMAMIZIN ALBAYLARINA"*

İÇİNDEKİLER

Demokrat!

OCAK 1991
Yıl:2 Sayı:8 Fiyatı:5000 TL.
Yurtdışı Fiyatı: 4 DM

BASSAN A.Ş. Adına Sahibi:
Hikmet KOÇAK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Engin GÜNAY

Bu Sayıda Katkısı Olanlar:
, Mehmet Tanju AKAD, Orhan ALKAYA, Fevzi ARGUN, Mustafa ARSLANTUNALI, Yılmaz AYSAN, Cemal BALCI, Nihat BEHRAM, Adnan BOSTANCIOĞLU, İrfan CÜRE, Murat ÇELİKKAN, İbrahim ÇEŞMECİOĞLU, Çiğdem ÇIDAMLI, Tansel CANSIN, Selçuk DEMİREL, Mustafa DEMİRKANLI, Erdem GÜL, Marius JORDAN, Arslan Başer KAFAOĞLU, Ercan KANAR, Baki KARADENİZ, Murat KENAN, Ertuğrul KÜRKÇÜ, Nadire MATER, Nimet MENTEŞOĞLU, Hasan NECİP, Ayşe ÖKTEM, Mahmut Tali ÖNGÖREN, Ömer ÖZGÜNER, Tayfun ÖZUSLU, Melih PEKDEMİR, İskender SAVAŞIR, Emre SENAN, Semra SOMERSAN, Hayati SOYDAN, Erol ŞİRİN, Ülfet TAYLI, L.Doğan TILIÇ, Hıfzı TOPUZ, Çetin UYGUR, Hasan UYSAL, Cemal UZUNOĞLU, Mecit ÜNAL, Murat YETKİN, Can YÜCEL, Ragıp ZARAKOLU

Ofset Hazırlık:
BASSAN A.Ş
Basıldığı Yer:
Serler Matbaası
Dağıtım:
Hür Basın DağıtımA.Ş.

Adres:
Çatalçeşme Sokak 50/3 Cağaloğlu
İSTANBUL
Tel: Faks: 528 62 32
Ankara Büro
Sağlık 2 Sok. No:63/1 Yenişehir
ANKARA
Tel-Fax: 133 61 54

Yurtiçi Abone:
Yıllık: 50.000 TL.
Altı Aylık: 25.000 Tl.
Yurtdışı Abone:
Avrupa Yıllık: 50 DM
Avrupa Altı Aylık: 25 DM
Amerika Yıllık: 30 $
Amerika Altı Aylık: 15 $
Adnan Bostancıoğlu adına
Akbank Türbe Şb. 0007381-7/A00/10
Döviz Hs.No: Akbank Türbe Şb.
0007333-8/BU6/01
Posta Çeki Hs.No: 650004

Sovyetler'de Yönetim Krizi

Sovyet Dışişleri Bakanı ve Gorbaçov ekibinin beyinlerinden Şevardnadze'nin binlerce Halk Temsilcisi önünde istifasını "bir bayrak gibi" açıklaması dünyanın her yerinde derin yankılar buldu.

Son beş yıldır dünyanın köklü değişimler geçirmesi yönünde atılan tüm adımlarda ayak izi bulunan Şevardnadze olmadan, glasnost ve perestroyka'nın inandırıcılığı ve etkisi pek fazla olmazdı.

Şevardnadze "Sovyetler Birliği'nin bir diktatörlüğe doğru götürülüşünü protesto için" istifa etmeyi, muhtemelen "büyük bir komployu bozmak için" tek çıkar yol olarak gördüğü için istifa etti. Bu komplo, "demokratikleşme" sloganları altında, parlamento kararları da dahil tüm yetkilerin devlet başkanında toplanması ardından, askeri bürokrasi ve yerel parti yöneticilerinden oluşan bir ittifakın tekrar ve eskisinden daha güçlü ve merkeziyetçi bir yapıda kurulmasını hedeflemekte. Bu senaryo içinde Gorbaçov ve ekibinin görevden uzaklaştırılması da düşünülmüş olabilir.

Glasnost ve perestroykaya imza atan Gorbaçov olsa bile fikir Andropov'undu. Brejnev yönetiminin KGB Başkanı Andropov'un elindeki aygıt, Sovyetler Birliği'nde en geniş halk kitlelerinin nabzını elinde tutabilen tek aygıt olmuştu. Dolayısıyla yaşanan değişimlerde KGB'nin yaptığı saptamaların da büyük rol oldu.

Aynı KGB'nin şimdiki Başkanı Kruçkov ise 11 Aralık'ta yaptığı sürpriz açıklamada" örgütün, ülkeyi parçalamak isteyen iç ve dış güçlere karşı ulusal bütünlüğü korumak için gereken her yola başvuracağını ve hükümetin gereken izni verdiğini" bildirdi. Kızılordu'nun Gorbaçov'a gönderdiği açıklanan bir mektupda "gerilim bölgelerinde olağanüstü hal ilanı" talebinde bulunulduğu bildiriliyordu. Bir hafta sonra Halk Temsilcileri önünde konuşan Gorbaçov ise buralarda "olağanüstü hal ilan edilebileceğini" söyledi.

Bu açıklamalara yol açan nedenler yiyecek ve temel ihtiyaç maddeleri sıkıntısının Batı'nın yardımlarıyla karşılanması ve dağıtımda görünen sorunlar ve Cumhuriyetlerin bir yandan Merkezi Hükümetle bir yandan da birbirleriyle çatışmasından kaynaklanan huzursuzluk. Bu iki nedene bir de serbest piyasaya geçiş ilanının yarattığı şok eklenin-ce, tüm sorunlar birbirine bağlı ve içinden çıkılması zor bir hal alıyor. Bir de izlenen uluslararası politikaya karşı çıkışlar var ki, Şevardnadze'yi en çok zorlayan bu. Özellikle Afganistan'dan çekilmeye, Çekoslovakya'nın "hata" olarak kabulüne, Almanyaların birleşmesine ve Ortadoğu'da İsrail'le yakınlaşmaya karşı Brejnev döneminden kalma yüksek rütbeli subaylardan gelen bu eleştiriler, son zamanlarda iç politikada ve ekonomide yaşanan başarısızlıklar ve Körfez krizi sırasında "eski dost" Irak'a karşı Batı ile aynı hattın izlenmesiyle iyice öne çıktı.

İstifanın ardında eski güç ve konumlarını korumak isteyen Ordu yönetiminin mi, bir KGB-Ordu mücadelesinin mi, yoksa "zoraki birlikten gönüllü ekonomik ve siyasal birliğe" geçmek isteyenlerle, eski yapıyı süngü zoruyla korumaya çalışarak, bir yandan da bir serbest piyasanın kurulmasını isteyenler arasındaki çatışmanın mı yattığını kesin olarak söylemek zor. Şevardnadze'nin istifasının ise her ne tezgahlanıyorsa ona karşı gerçekten bir karşı darbe olduğu söylenebilir. Yalnız Sovyetlerdeki iç dalgalar değil, Batı'da Sovyetlerdeki değişim üzerine kurulan dengeler de şimdi yeniden gözden geçirilmek zorunda. ■

Şevardnadze, Sovyetler Birliği'nin bir diktatörlüğe götürüldüğünü iddia ederek istifa etti. Artık yukarıdaki ikiliyi; Baker ve Şevardnadze'yi alıştığımız üzre yanyana göremiyeceğiz.

Zurna Eşliğinde Bale

Türk-İslam sentezinin yılmaz bekçileri Aralık ayında da birbirinden parlak önerilerini sunmayı sürdürdüler. "En büyük erkek" Cemil Çiçek yönetimindeki 1. Aile Şurası'nın, günahkar kadınları "Türk usulü yola getirme" önerilerinin ardından, Ankara Devlet Balesi çalışanları da Türk usulü ayak sesleriyle titrediler. Bu ayak seslerine davulzurna sesleri de eklenince balerinler istifa edeceklerini ve sahneye ayak atmayacaklarını söyleyerek provalara katılmadılar. Balerinleri halk oyunu çalıştırıcılarının önüne katarak sahneye süren, "Türk usulü bale"

önerisinin görünürdeki sahibi genel müdür Erol Gömürgen "kılıç kalkan ekibinden" yardım istemediyse de "istifa etseler de bu eser sahnelenecek" dedi. Gömürgen'in bu durumda Türk usulü balede başrolleri Cemil Çiçek, Namık Kemal Zeybek ve akrabası Semra Özal'a vermeyi düşündüğü dile getirildi. Gömürgen ayrıca Türk balesinin "dünyada ancak böylece bir ekol haline geleceği" ve "büyük kentler dışındaki izleyiciye klasik baleyle gitmenin ters kaçtığı" yolunda "tutarlı ve derin" açıklamalarda bulundu. Tarafların birer adım geri atmaları sonucunda "Türk usulü bale"nin çalışmaları yeniden başladı. Gömürge'nin ileriki aylarda "Türk üsulü üflemeli çalgılar", "Türk usulü keman" kursları açarak infial yaratmaya devam edeceği sanılıyor. ■

Yeni Kararname Eskisini Aratmıyor!

Cumhurbaşkanı Özal başkanlığında yapılan Bakanlar Kurulu toplantısının ardından, 16 Aralık'ta yürürlüğe konulan 430 sayılı KHK ile hükümet bir taşla birçok kuş vurma olanağı elde etti. Yeni kararnamenin yayınlanmasıyla vurulan en büyük kuş ise, SHP'nin 424-425 sayılı KHK hakkında açtığı iptal davasını, 18 Aralık'ta karara bağlayacak olan Anayasa Mahkemesi oldu. ANAP hükümeti eski üye "köstebekleri" aracılığıyla Mahkemenin kararnameleri iptal eğilimde olduğunu öğrenmişti. 430 sayılı kararname ile 424 iptal edildi, yürürlükte kalan 425 tamamıyla yeni metne aktarıldı, böylece Anayasa Mahkemesi fiilen işlemez hale getirildi.

Yürürlükten kaldırılan 424'de yeralan matbaa kapatma, yayın toplama, olağanüstü hal bölgesi dışına sürgün gibi hükümlerde yapılan yumuşatmalar ise yeni kararnamenin sendikal haklar, gözaltı ve tutuklamalarla ilgili daha ağır hükümleriyle dengelendi. 430, sıkıyönetimin kalkmasıyla birlikte uygulamadan çıkan tutuklu ve hükümlülerin her defasında 10 günü aşmamak kaydıyla sorguya götürülmesi hükmünü yeniden yasallaştırdı. Olağanüstü hal uygulaması olan illerde "grev, lokavt, irade beyanı, referandum, tahrip, yağma, işgal, fiili durum, boykot, iş yavaşlatılması, çalışma özgürlüğünün kısıtlanması veya işyerinin kapatılması" durumlarında ise yasaklama, önleme veya uygun görünen diğer önlemlerin alınması karara bağlandı. ■

1991 yılına yoğunlaşan bir krizle birlikte giriyoruz.
İşçi sınıfı 1991'i bir günlük genel grevle karşılıyor.
Bir aydır Zonguldak sokaklarında yürüyen maden işçileri şimdi Ankara'ya yürümeye hazırlanıyor.
Parlamenter muhalefet erken seçim ve sine-i millet tartışmalarını hızlandırıyor.
Körfez krizi en kritik noktasına ulaşıyor, savaş tehdidi artıyor ve bütün bu gelişmelere olağanüstü hal ilanı söylentileri ekleniyor.
İktidar cephesinin kendi içindeki çelişkiler Ortadoğu'da savaş tehlikesinin yaklaşması ile artarken, toplumsal muhalefet de Zonguldaklı maden işçilerinin omuzlarında bu krizin yönünü etkileyebilecek boyutlara ulaşıyor.
Bu sayımızın kapak konusunu krizin genel bir değerlendirmesine ayırdık.
1991 Dosyası'nda Dünya'nın çeşitli bölgelerine ve yaşam alanlarına ilişkin öngörüler yeralıyor.
Bu sayımızdan itibaren Mahmut Tali Öngören "Yasaklar Dosyası"nı açıyor. 12 Eylül'den bu yana sanat ve kültürün çeşitli alanlarında yaşanan yasaklar ve kısıtlamaları bu dosyada izleyebilir, eksik gördüklerinizi yazabilirsiniz.
İrfan Cüre'nin Çekoslovakya'daki "Sivil Forum" hareketinin uluslararası bölüm sorumlularından Vladimir Valouch ile, Nihat Behram'ın Nikaragua eski içişleri bakanı Sandinist önderlerden Tomas Borge ile, Ayşe Öktem'in ABD'li profesör Roman Birnbaum ile yaptıkları söyleşileri ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz.
Prof. Birnbaum ABD emperyalizminin yaşadığı krizi çarpıcı biçimde gözler önüne seriyor.
Aralık sayımızdaki bazı aksaklıklar için özür diliyoruz. Teknik servisimizdeki düzenlemeler nedeni ile yazıların ve yapılacak işlerin son günlere yığılması bu hatalara neden oldu. Bu kargaşada Eğit-Sen'in yaklaşık ikibin kişilik bir kitle ile İstanbul Valiliği'ne yaptığı kuruluş başvurusu haberi atlandı. Nadire Mater'in yardımcı Doçent Semih Gemalmaz ile yaptığı röportajda sayın Gemalmaz'ın ünvanı bir yanlış anlama sonucu Prof. Dr. olarak çıktı. Cüneyt Akman'ın "Kontr-a Sür-Kontr" başlıklı yazısının son cümlesi "Artık demokrasi istiyoruz!" idi.
Bu sayımızda cezaevlerinde yatan arkadaşlarımız için yeni yıl mesajları yayınlamayı düşündük.
Ancak Demokrat! yazarlarını ve çalışanlarını en çok zorlayan konu bu oldu.
Çoğunluk en güzel mesajı bulabilmek için neredeyse bir hafta boyunca düşündü.
Yeni yılın, daha güzel yılların habercisi olması dileğiyle.

Engin Günay

Çetin UYGUR

Yaşanılan bir yılın bilançosu, kriz'dir...

Özal'ın kendini cumhurbaşkanlığına seçtirmesi... Markosvari bir diktatörlüğe atılan adım... AT'ye katılma beklentisinin estirdiği demokrasi rüzgarı... Bu atmosferin Doğu Avrupa'da olup bitenlerle sıcaklaşması... 141-142'nin kaldırılması tartışmaları... Ama yine Doğu Avrupa gerekçe gösterilerek AT'nin kapılarının Türkiye'ye kapalı olduğunun açıklanması... Hüsran.. Ardından, Aksoy cinayeti ile başlatılan terörizm edebiyatı... Şeriatçıların devlet kademelerinde kilit noktaları ele geçirmeye yönelmeleri... Kürt muhalefetinin kitleselleşerek yükselmesi... Devlette Kürt krizi ve şiddetin kitleselleşmesi... Kararname diktası... Kürt hareketi yanısına, batı yakasında, önce gecekonducuların sonra memurların sokaklara dökülmesi... Ağustos'ta körfez krizi.... Türkiye'nin Ortadoğu'da artırılan rolü... Savaş tehlikesi... Savaşa hayır... Avrupa'dan gelen kontrgerilla ifşaatları... Kışa girerken Zonguldak'ta başlayan işçi baharı, artık işçiler de meydanlarda... Ortadoğu'da savaş mı barış mı derken, genelkurmay başkanının istifası... Ordu ne zaman cumhuriyeti koruyacak ve kollayacak beklentileri... Parlamenter muhalefetten sine-i millet çağrısı ve erken seçim pazarlıkları... Genel grev kararı.... Olağanüstü hal ilanı tehditi.... Savaşın eşiğinde NATO çevik kuvvetin çağrılması... Zonguldak madencilerinden sonra yüzbini aşkın işçinin daha grev kararı alması Zonguldak madencilerinin Ankara'ya yürüyüşe geçeceklerini açıklamaları...

Evet, nereden nereye? "Artık duvarlar yıkılıyor, sosyalizm dünyada bitti yerini barış ve demokrasi alacak" denilirken, aynı dünya bütün sıcaklığıyla bir savaşın tedirginliğini yaşıyor. "Türkiye AT'ye girecek, demokrasi gelecek" denilirken, darbe mi olağanüstü hal mi gelecek, bu tartışılıyor. (Gerçi, demokrasi gelmedi ama, hiç olmazsa ANAP'a yakınlığı ile övünen bir "komünist" partiye sahip olabildik!). Gelinen noktada, 12 Eylül'de topluma giydirilen elbise dar geldiği için ya patlayacak; ya da bunun terzileri, bir yandan bu elbiseye çift dikiş atmaya çalışırken bir yandan da içine sığabilmesi için toplumu biraz daha zayıflatmanın yollarını arayacaklar. Yeni terzi namzetleri ise makas elde bekliyor. Elbisenin içindeki toplum ve onun muhalefeti, kendi elbisesini kendisi dikme gücüne kavuşana dek bu oyun sürecek mi?

12 Eylül döneminde tercih edilen siyasal modelde, ABD'nin Ortadoğu politikaları da belirleyici bir role sahipti. Dünyadaki değişmeler, ABD'nin özellikle bu bölgedeki politikalarında sadece kendi lehine değişiklikler yapmasına yolaçtı; Türkiye'ye yüklediği görevlerde fazla değişiklik yok. Bu nedenle 12 Eylül terzileri makaslarını şakırdatmaya devam ediyorlar. Hele baş terzi, risk politikası güden, kumaşı öyle pek sıkı ölçüp biçmeden kesen bir terzi olunca, toplumun encamı şimdiden görülebiliyor.

Kriz, işte bu makas şakırtıları arasında yaşanıyor...

Siyasi rejim yapısal bir krize batmış durumdadır. İçinde bulunulan konjonktür bu yapısal krizin derinleşme istidadı göstermesinde etkili oluyor. Yine bu konjonktür, bu krizden çıkış politikaları bakımından, iktidar-ordu-parlamenter muhalefetin kendi bulundukları yerden tercihlerini netleştirmelerini dayatıyor. Krizin derinleşmesini istemek de, unutulmamalı ki, krizden çıkışta bir politik tercihtir.

Bir kriz sözkonusu olduğunda, politikalardaki farklılaşmaları değerlendirirken çıkarlardaki saflaşmaları dikkate almamak olmaz. Bütün farklılaşmalarına karşın, en yaşamsal konulardaki ortaklıkları gözönüne alındığında, iktidarın-parlamenter muhalefetin ve ordunun aynı safta, örneğin Zonguldak madencilerinin bayraktarlığını yaptığı toplumsal muhalefetin karşı safta olduğunu görmemek için kör olmak lazım.

Yakın zamana dek ve halen, Kürt krizi iktidar-parlamenter muhalefet ve orduyu kararname diktasında birleştiren bir katalizör rolü oynadı, oynuyor. Şimdi, körfez krizinin savaşa doğru (bir emri vaki ile dahi olsa) evrildiği koşullarda, bunun da katalizör rol oynayabileceğini, hatta işçi krizinin düzeni tehdit eder bir boyuta ulaşması gerçeklik kazandığı ölçüde birbirleriyle dalaşan bu güçlerin yek vücut olabileceğini de öngörebilmek yararlıdır.

Körfez krizi, halihazırda, mevcut siyasal krizin aşılmasında (hafifletilmesinde) iktidara ordunun kendi denetimi altına alınması ve parlamenter ve özellikle toplumsal muhalefetin etkisizleştirilmesi için elverişli bir imkanlar manzumesi sunuyor. Körfez nedeniyle dayatılacak bir savaş

Kriz Politikaları

hali uygulaması, bu nedenle ve ağır ekonomik bunalım gerekçesiyle getirilecek olağanüstü hal yönetimi ve giderek sıkıyönetim...

Ama bütün bunlar ordunun devreye sokulması anlamına da gelmiyor mu? Torumtay'ın istifası, ordunun devreye girmekte olduğu şeklinde yorumlanmıştı. Hala bir devlet sırrı olarak gizlenen (!) istifa nedeni, Beyaz Saray'dan övgü alan Özal ve Pentagon'dan övgü alan Torumtay arasındaki çekişmenin kişisel mi kurumsal mı olduğu bir merak konusu olmaya devam diyor; ama şurası bir gerçek ki, bu istifa iktidar boşluğu imajı bakımından yeterli bir gerekçe oluşturdu. Ordu, önce uyarır, sonra koşulların "olgunlaşmasını" bekler ve nihayet vurur. Yine böyle mi olacak, aynı üslup hala geçerli mi?

Ordu'nun bu boşluğu kendi üslubuyla, darbe ile doldurabileceği ima edilirken, parlamenter muhalefet ise bu vesileyle kendi varlık nedenini hatırlayarak erken seçimi dayatma politikaları ile devreye girmeye çalışıyor. Bu nedenle, sine-i milletten, Zonguldak'taki madencilere şirin görünmeye çalışmaya dek ataklarını geliştiriyor. Ama unutulmamalı ki, olağanüstü hal tehditini elinde sallayan iktidar, ordu ve parlamenter muhalefetin tepkilerinin ciddiyetine inandığı noktada, parlamenter muhalefetin elindeki erken seçim silahını da mecburen kendi eline geçirmeye çalışabilir. Olağanüstü hal uygulaması ya da olağanüstü (erken) seçim tercihi, her ikisi de iktidarın "sertlik" politikası nedeniyle gerilimin artacağı bir ortama sürüklenilmesinin işaretlerinden başka birşey değil. Ufukta yumuşama görünmüyor.

Bu olası gelişmeler karşısında, siyasal örgütsüzlüğü, kendiliğindenciliği ile meydanlara dökülen, ama bugün en önemli kazancı da meydanlara dökülmüş olmasında yatan toplumsal muhalefet, ne yapabilir?

"Karşı tarafın" politikalarındaki farklılaşmalarla sınırlı bir tercih, toplumsal muhalefetin çıkarına sayılmayacağına göre, kendi çıkarına uygun bir tercihi dayatmasından başka bir çıkış yolu yoktur.

Bu çıkış yoluna doğru yürüyebilmek için üç adımın atılması, üç taktiğin izlenmesi şimdilik yeterlidir. Birincisi, Zonguldak'ın Türkiye'ye taşınmasıdır. İktidar madencileri Zonguldak'ta boğmak istiyor. Bunu önlemenin ve iktidarın hesaplarını boşa çıkarmanın çözümü, Türkiye'nin Zonguldak haline getirilmesidir. İkinci adım, böyle bir gelişme karşısında iktidarın dayattığı olağanüstü hal ilanı tehditini boşa çıkarmaktır. Bu tehditi iktidarın elinden alıp ona karşı kullanmak, muhalefetin olağanüstü bir atağa geçmesiyle mümkündür. İktidar, olağanüstü hal ilanı durumunda dahi, Zonguldak madencilerinin açıkça söyledikleri gibi hiç bir geri adım atılmayacağı azmini muhalefet güçlerinde gördüğü zaman, kendi çaresizliği ile başbaşa kalacaktır. Bu nedenle tüm muhalefet güçleri, iktidarın olağanüstü hal ilanı ile topyekün saldırıya geçtiği koşullarda dahi meydanları terketmeyecekleri bir kararlılık içinde bulunmalı, buna hazırlanmakta gecikmemelidirler. Üçüncü adım ise, "karşı tarafın" kendi politikalarını ve araçlarını sunduğu bir çatışmada, toplumsal muhalefetin alternatif politikalarına ve iktidar alternatifi araçlarının yaratılmasına dönük çabalarının yoğunlaştırılmasıdır.

Bugün, "karşı taraf"ın politikaları arasından bir tercihte bulunmaya zorlanmak, ehven-i şer'den yana olmak anlamını taşıyacaktır. Bu nokta, tam da devrimci politikalarla reformist politikaların ayrıştığı bir noktadır. Kuşkusuz, işçilerin, Demireller gibi Özal'ın istifasını talep etmelerinde şaşılacak bir yan yoktur. Ama, bu olumsuzlama talebi, bu karşı çıkış, olumlu bir talebe yani Demirel'in önerdiği çözüme bel bağlamaya dönüştüğü noktada, işçiler kendi çözümlerini de elden kaçırmış olacaklardır. Evet, Özal istifa etsin, hatta işçilerin haykırdığı gibi, meclis de istifa etsin. Ama bu olumsuz talep erken seçim gibi bir çözümde boğulmasın, bu meclisin yerine yine buna benzer bir meclisin oluşturulmasında kullanılmasın. Elbette, işçiler iktidara yürüyecek güçte değiller, işçiler iktidara hemen yerleşecek örgütlülükte de değiller. Ama bu meclisin istifa etmesi ve yerine buna benzer bir başka meclisin seçilmesi için mücadele etmek yerine, işçileri ve tüm muhalefet güçlerini kendi meclislerinin nüvelerini bugünden oluşturmak için mücadeleye sevk etmek, iktidara alternatif politika oluşturmak anlamına gelecektir. Bugün işçi sınıfının bağımsız politikası bu şekilde somutlanmaktadır ve toplumsal muhalefet devrimci çözümlerini bu şekilde oluşturabilecektir. ■

1991'e girerken mevcut siyasal rejimin "kriz" içinde olduğunu artık hemen herkes kabul ediyor. Düzenin verili siyasi-hukuki yapısı, kendi bileşenlerinin uyum içinde çalışması bir yana, hergün biraz daha derinleşen çatışmalarına sahne oluyor. Parlamento, yargı organları, hükümet, ordu, üniversiteler... Artık herbiri birçok düzeyde çatışan dinamiklerin belirlediği yönelimler içinde.

Hükümete Dışişleri Bakanı dayanmıyor. Önce Mesut Yılmaz, ardından Ali Bozer... İkisinin de gerekçesi aynı. Çankaya "Dışişleri benden sorulur!" diyor. Hatırlanacaktır, Özal, Baker'la görüşmesinde Ali Bozer'i kapıda bekletmişti. "Dışişleri **sadece** benden sorulur!"

Savunma Bakanının ANAP içindeki çekişmeleri gerekçe göstererek istifasını -siyasal nedenlerle ilk kez- Genelkurmay Başkanı'nın siyaset gündemine bir bomba gibi düşen istifası izliyor. Torumtay "inandığı prensiplerden", "devlet anlayışından" bahsediyor ve bu koşullarda hizmete devamının mümkün olmadığını söylüyor. Belli ki, Çankaya bu kez "Ordu da benden sorulur" demiş. Ordu'nun cevabı da "istifa" (siz bunu uyarı olarak okuyun) oluyor.

Özal, başlangıçta "rest"i görmüş gibi. Herkesin "sivil" otoriteye bağlı olması gerektiğini vurguluyor. Çankaya'daki otorite öylesine "sivil" ki karargahın kurmayları -başta Kemal Yamak olmak üzere- eski kontrgerillacılardan ve emekli generallerden oluşuyor. Ne var ki bir başka emekli general, ANAP milletvekili Recep Ergun, kendisi 12 Eylül'ün önde gelen isimlerindendir ve Kenan Evren'in yakın mesai ve silah arkadaşıdır, "Bu ülke diktatörleri sevmez" diyor. Recep Ergun'un sözleri iki bakımdan önemli. Birincisi Torumtay'ın gösterdiği tepkinin bir başka düzeyde devamıdır, ikincisi, Özal'ın başkanlık

Deniz bitti! Artık yolcular karaya çıkmak zorundalar. Ama denizin bittiği yer Zonguldak! Yolcuları bir büyük kalabalık bekliyor şimdi...

rejimine dönük siyasi atakları öylesine boyutlara ulaşmıştır ki, Torumtay'lar, Ergun'lar dile getirdikleri tepkileriyle, kimi çevrelerin gözünde "demokrasi savunucuları(!) gibidirler. Hatta öyle ki; Torumtay'ın istifası bazı "solcular" tarafından tebrik mesajlarıyla karşılanmıştır. "Tünelin ucunda ışık göründü" sandılar. Ama bunun "üzerlerine gelen trenin ışığı" olabileceğini akıllarına getirmeden...

Her ne kadar Torumtay istifasının "kişisel" olduğunu söylediyse de, gerçekte bu istifa, atanma biçiminin Özal tarafından Ordu'yu bütünüyle kontrol altına almaya dönük bir imkan olarak görülmesiyle başlayan, islami akımların devlet içindeki mevzilenişinin özellikle Ordu'nun orta kademelerinde yarattığı rahatsızlıkla tırmanan ve Çankaya'nın Körfez krizi boyunca Genelkurmayı dışlamaya yönelik tavrıyla doruk noktasına ulaşan bir gerginliğin su yüzüne çıkmasıdır. Özal-Ordu gerginliği bitmiş değil. Çünkü gerginliğin nedenleri ortadan kalkmış görünmüyor. Ancak şu kadarı söylenebilir: Özal,Orgeneral Fisunoğlu'nun KKK'na atanma işlemini 1 Ocak'tan itibaren geçerli kılmakla, "tarikatçı general" Aşir Özözer'i Genelkurmay Başkanlığına taşıma planlarından -

en azından şimdilik- vazgeçerek "bir adım geri" atmıştır.

Genelkurmay Başkanı'nın istifası, ilk şaşkınlık ve tedirginlikleri bir kenara bırakılırsa, muhalefet partileri açısından iktidarın meşruiyetine ilişkin tartışmaya yeni bir ivme kazandırdı. Mevcut siyasal yapı, kendi üyelerinin ağzından kendi meşruiyetini sorguluyor. Rejimin siyasi-hukuki formu, -ne tuhaftır- kiyönetilenlerden önce, yönetenlerinin büyük bir bölümünün gözünde meşruiyetini yitirmeye yüz tutmuştur. Teoman Erel, Özal'ın son dönemdeki çıkışlarını kastederek, "sistemin meşruiyeti ve sağlığı"nın bu pervasızlığa dayanamayacağını söylüyor.

Kuşkusuz krizin tek boyutu düzen içi dinamiklerin çatışması değil. Bugün başta parlamenter muhalefeti oluşturan siyasal partiler olmak üzere tüm düzen içi muhalefet odaklarının, üzerine politika inşa etmek istedikleri bir başka gerçeklik var. Demokratik toplumsal muhalefet! İlk kıvılcımı Zonguldak'ta ateşlenen, eksenini işçi hareketinin oluşturduğu, giderek güçlenme potansiyeli taşıyan bir toplumsal muhalefet!

Tekne Su Almaya Başladı

Bugün yeterliliği sorgulanan 12 Eylül'ün siyasal modelidir. Çerçevesi ve hatta kimi önemli 'ayrıntıları' 12 Eylül rejimince oluşturulan siyasal yapı çatlıyor. Kısacası tekne su almaya başladı. Bu siyasal yapının varlığı ve sürekliliği öncelikle Özal ve ANAP için hayati öneme sahip; "olmak ya da olmamak" meselesi... Varlıklarını bu siyasal modele borçlular. Bu yüzden tercihlerini ve güçlerini verili siyasal modelin sürekliliğini sağlama yönünde kullanıyorlar. Ancak modelin sürekliliği, bugün varolan yapıyı muhafaza etmekten çok, onu çeşitli biçimlerde yeniden üretmeye dönük politikalarla sağlanmaya çalışılıyor. 12 Eylül rejiminin, 'yürütme'nin 'yargı' ve 'yasama' üzerinde ağır bir hegemonya oluşturan modeli, günümüz Türkiye koşullarında Özal'a yetmiyor. "Kararnameli Yönetim"le Meclisi büyük ölçüde enterne ettiyse de, şimdilerde başını sık sık Anayasa Mahkemesi gibi yargı organlarının duvarlarına vuruyor. Bir yandan Anayasa Mahkemesi'nin üye bileşimini değiştirmeye dönük operasyonlar düzenlerken, bir yandan da "hile-i şeri-ye"ye sığınıp 424 sayılı KHK'nin Anayasa Mahkemesinde iptali güç kazanınca, Kararname'yi kendisi kaldırıp hemen yenisini -ve makyajlısını- ikame ediyor. Ama bütün bunlar birer taktik atak olarak görülmeli. Özal'ın (ya da başka bir deyişle 12 Eylül siyasi rejiminin) köklü tadilatlara ihtiyacı olduğu ortada. Bu anlamda gelişen toplumsal muhalefetin varlığı bir yana bırakılsa dahi, bugün düzen-içi dinamiklerin muhalefeti bile, Özal'ı 'yasama' ve 'yargı' organlarını yönetim erkinden iyiden iyiye uzaklaştırmaya dönük siyasal modellere zorluyor ve böylece gündeme başkanlık rejimi tartışmaları giriyor. Özal bir taşla çok kuş vurmanın hesapları peşinde. Başkanlık rejimiyle iktidar imkanlarını tek elde toplarken, "halkın seçtiği Cumhurbaşkanı" sıfatıyla da, bugün karşı karşıya olduğu meşruiyet sorununu aşmayı hedefliyor.

Torumtay'ın istifası siyasal krizi su yüzüne çıkartan en önemli gelişmeydi. Özal-Ordu gerginliğini yaratan koşullar devam ediyor: Görünen, krizin yeni biçimler alarak süreceği

'Sine-i Millet'i Zorlayan Ne?

Düzen-içi diğer siyasal odaklar ise, baştan beri kendilerini dışarda bırakan 12 Eylül siyasal yapısının kendilerini de içerecek denli genişletilmesi talebiyle ortaya çıkıyorlar. Geniş yığınların özgürlük talebini bile istismar eden bir demokrasi söylemine sarılmaları gerekiyor; sarılıyorlar. Siyasal rejimin güçleri, kendi aralarındaki yönetim kavgasında geniş yığınların desteğini arkalarına çekebilmek için, iç hesaplaşmalarını demokrasi yanlılarıyla karşıtları arasındaki bir mücadele olarak sunuyorlar. Ezilen yığınları "kendi aralarında" bir seçim yapmaya çağırıyorlar. Böylece düzen içi muhalefet partilerinin erken seçim önerisi, Özal'ın olağanüstü hal tehdidi karşısında daha "demokratik" oluyor. Kuşkusuz parlamenter muhalefetin 12 Eylül'ün siyasal rejimiyle karşı karşıya geldiği boyut -onların iktidar imkanlarını büyük ölçüde daraltan siyasal yapı- baştan beri itiraz konusuydu. Ancak bugün bu itirazın, sine-i millete dönme kararının tartışıldığı bir boyuta ulaşması (böyle bir taşarı gerçeklik kazanır mı kazanmaz mı ayrı bir tartışma konusu) paralel ama farklı siyasal gelişmelerin; en başta da toplumsal muhalefetin bugün geldiği noktada aranmalıdır. Bu nedenle, Zonguldak'ta grevci işçiler tarafından "Meclis İstifa" sloganlarıyla karşılanan Demirel ve İnönü, böyle bir tepkinin çok fazla da gerisine düşmemeleri gerektiğinin ve en önemlisi, bu tepkiyi düzenin içine hapsetmek gerektiğinin farkındadırlar.

12 Eylül türü siyasal modeller, tanımları gereği kalıcı olamazlar, dönemseldirler. Bir yönetme metodu olarak tek başına "zor"un sürekli uygulanması beklenemez. Düzenin varlığının tehlikeye girdiği, ya da başka bir deyişle toplu-

mun "hizaya sokulması" gereken dönemlerde, yönetenler halkın "rıza"sını dikkate almaksızın, "zor"u tek başına bir yönetim metodu olarak uygulasalar bile, bu, geçici bir süreçtir ve sistemin kalıcılığı temelde halkın "ikna edilebileceği", yani siyasal sistemle organik bağlar kurabileceği/bütünleşebileceği araçların/imkanların da yaratılmasına bağlıdır. Oysa ANAP iktidarı, düzenin kendi kuralları içinde bile, "rıza" görür olmaktan, yani yaygın deyişle "milli iradeyi(!) temsil etmekten" uzaktır. Bu yanıyla ANAP iktidarı içini 'şiddet'le doldurmayı göze aldığı bir boşluğun üzerinde oturmaktadır. 'Şiddet'in güncel biçimi ise şimdi somut olarak 'Olağanüstü Hal' tehditidir. Kaldı ki, gelişmeler, bu boşluğun zorlanması halinde, sözkonusu tehditi bir gerçeklik haline getirebilir. Bu ise krizin hızla derinleşeceği kritik bir aşamaya girilmesi anlamına gelir. Şimdi bir kez daha krizi hazırlayan siyasal koşullara dönelim.

Muhalefetsiz Model

12 Eylül'ün yarattığı siyasal yapı ile ilgili asıl önemli sorun şu: 12 Eylül, muhalefetin bastırıldığı bir dönemde oluşturulmuş bir modeldi ve 12 Eylül dönemi sonrasında da bu modelin sürekliliğinin korunabilmesi için solu etkisizleştirme programı, muhalefeti baskı altında tutma araçları ile birlikte tasarlanmıştı. Demokratik toplumsal muhalefet yok sayılarak hazırlanan siyasal yapıda, düzen içi muhalefet de -partiler, dernekler vb.- "majestelerinin muhalefeti" statüsündedir. Düzenin kendi oluşturucu ögelerinin bile -yasama, yargı- iktidar odaklarının dışında bırakıldığı, Özal'ın mirasçısı olduğu ve bugün yeni şekiller vermeye çalıştığı bir tür yürütme tekelidir 12 Eylül'ün yarattığı siyasal model...

Bu modelin, muhalefetin varolduğu koşullarda gelip dayandığı tıkanıklığı öncelikle düzen içi muhalefet odakları açısından irdeleyebiliriz.

12 Eylül bir iktidar partisi yarattı ama muhalefet partisi yaratamadı. Yaratabildikleri, kısa sürede çözüldü, tükendi. Çünkü muhalefetin hiçbir türlüsü 12 Eylül rejiminin siyasal mantığı içerisinde tanımlanabilecek bir olgu değil. Eylül rejiminin vaz'ettiği siyasal model içinde, muhalefetken hükümet olma olanakları, olağanüstü derecede daraltılmış, (Özal tarafından daha da daraltıldı) ve düzen içi siyasal güçlerin bile büyük bir bölümüne kapatılmış olan yönetme (yürütme) erki üzerinde etkide bulunabilmek adeta olanaksız. Bu durumda 12 Eylül rejiminin siyasal tanım aralığı içinde kalındığı sürece muhalefet etmek, çoğunlukla rol yapmaktan başka bir anlama gelmiyor ve kitlelerin gözünde önce itibarını sonra da inanılırlığını ilk yitirenler "muhalefet kılıklı" düzen partileri oluyor, oldu da! Şu halde, bugünün düzen içi muhalefet partileri için yukardaki durumdan kaçınabilmenin ve bir toplumsal destek edinebilmenin, kısacası varolabilmenin ilk ve asgari şartı, 12 Eylül rejiminin siyasal tanım aralığını kendilerini de içerecek şekilde genişletmekti. Örneğin, '87 Referandumu muhalefet partilerinin bu tür bir genişletme operasyonu idi ve 12 Eylül rejimi ilk geri adımını bu referandumun sonunda attı, böylece, bir bakıma düzen içi muhalefetin zorladığı yapısal kriz ertelenmiş oldu. Ama sonraki süreç de muhalefet partilerine rejimin siyasal sınırlarıyla ne ölçüde oynanabileceğini gösterdi. (Elbette, süreçte bu anlamda kilometre taşı oluşturan benzer örnekler arasında "Öztorun operasyonu", "26 Mart yerel seçimleri" de zikredilebilir). 12 Eylül rejimi çok az esneklik payına sahip bir siyasal çerçeveye sahipti ve daha fazla zorlandığı anda çerçeve bir yerlerinden çatlamaya, kırılmaya başlıyordu.

ANAP iktidarı içini şiddetle doldurmayı göze aldığı bir boşluğun üzerinde oturmaktadır

Oysa Özal ve ANAP için yukarda sözü edilen siyasal çerçevenin bir şekilde kırılması -özellikle mevcut oy potansiyeli dikkate alındığında- yok olmak demektir. Çünkü tüm besinini iktidar olanaklarının çıkar ilişkilerinden alan, deyim yerindeyse bir "talan birliği" görünümündeki ANAP, bir muhalefet partisi olarak siyasal yapısını koruyabilecek, yani varolabilecek niteliklerden büyük ölçüde yoksundur. Kaldı ki benzer sorunlarla malul bugünkü muhalefet partileri SHP ve DYP de, yıllarca bir tür kimlik bunalımından kurtulamadılar ve bugünkü varlıklarını biraz da -ANAP'da olmayan- tarihsel köklerine borçlular.

Denizin Bittiği Yer

87 Referandumuyla ertelenen krizin, bugün gelip olanca ağırlığıyla sahneye yerleşmesinde, sürecin, 12 Eylülcülerin öngördüğünden farklı olarak gelişmesinin payı büyük. 12 Eylülcüler, bölgede ABD politikalarına hizmet edecek, içerde de muhalefeti etkisiz halde tutabilecek bir modeli yaşatabilecek mekanizmaları da techiz etmişlerdi. Gerçi, Doğu Avrupa'daki gelişmelerle birlikte, dünyada "yumuşama" dönemi yaşamaya başlanılacak, NATO'nun önemi ortadan kalkacak denilirken, Körfez krizi patlak verdi ve 12 Eylül'ün mirasçıları siyasal modeli koruyabilecekleri konjonktürün sürmesi ile rahatladılar. Ancak, bu rahatlarını bozan iki husus, düzen içi muhalefetin siyasal çerçevenin kendilerini de içine alabilecek ölçüde genişletilmesi yönündeki çabaları ve toplumsal muhalefetsiz bir Türkiye'nin mümkün olmadığı gerçeği şeklinde karşılarına çıktı. (Kürt muhalefetinin eriştiği boyutun burada önemli bir faktör olduğu yadsınamaz.) Kısacası, hayat, 12 Eylülcülerin kağıt üzerinde tasarladığı gibi "rasyonal" gelişmiyordu. Siyasal sahne, Eylül rejiminde gözardı edilmiş diğer aktörlerine artık dar gelmeye başladıkça, bu yapının kendisine daha geniş bir siyasal çerçeve oluşturması yönündeki zorlamalarla karşılaşması kaçınılmaz oldu. Başta ANAP olmak üzere... 12 Eylül kalıntısı siyasal güçlerin, iktidar olanaklarını da kullanarak böylesi bir evrime inatla direnişleri, bugün gelinen noktayı adeta zorladı ve "deniz bitti"! Artık yolcular karaya çıkmak zorundalar. Ama ortada bir başka sorun var; denizin bittiği yer Zonguldak! Yolcuları bir büyük kalabalık bekliyor şimdi...

Tam da bu noktada, yola nasıl devam edileceği sorusu gündemin birinci maddesi oluyor. Ya da bir başka deyişle; artık düzen partileri açısından, asıl mesele, 12 Eylül'ün yerine neyin koyulacağıdır, daha doğrusu nasıl "evrileceğidir".

Sermayenin Tercihi

Bütün bu siyasi gerginliklerin ve gerginliğin taraflarının sermaye sınıfının eğilimleri ve tercihleri açısından da bir anlamı var kuşkusuz. Ancak kriz süreci bu yanıyla irdelendiğinde, siyasal düzeyin, iktisadi düzeyle sermaye çevrelerinin açıkça taraf olmasını gerektirecek ölçüde örtüşmediğini söyleyebiliriz. Yani siyasi sahnede çatışmaları bir kriz

Zonguldak'da onbinlerce işçinin büyük bir coşkuyla sürdürdükleri grev, Türk-İş yönetimini bile 1 günlük genel grev kararı almak zorundra bıraktı. Şimdi sırada Ankara'ya yürüyüş var. Zonguldak işçisi diğer partilere muhalefet yapmayı öğretmeye devam ediyor.

boyutuna yükselen tarafların hiçbirisinin ekonomik programlarında sermayeyi yanlarına çekecek ya da karşılarına alacak kadar farklılık olmadığı görülüyor. Dolayısıyla ekonomik programları temelde farklı olmayan düzen partilerinin siyasal farklılıklarının gerisinde çatışan farklı sınıf çıkarları aramak anlamlı değil. Bugünkü çatışma sermayenin farklı kesimleri arasındaki bir çatışma olmaktan çok, egemen sınıf çıkarlarını kimin daha iyi temsil edeceği sorunundan kaynaklanmaktadır. Gerçi sözgelimi DYP'nin ANAP'la karşılaştırıldığında, sermayenin daha geniş bir kesimini, yani 10 yıldır izlenen iktisat politikaları sonucu önemli ekonomik ayrıcalıklardan mahrum kalmış sermaye kesimlerini, ya da daha açık bir deyişle iç pazara üretim yapan orta büyüklükteki sanayicileri de temsil kabiliyetinin daha yüksek olduğundan bahsedilebilir. Nitekim, ANAP'ın ithalatta liberasyonla "terbiye" etmeyi önüne koyduğu bu kesimler 'erken seçim' diye bağırarak Özal'a tepkilerini dile getiriyorlarsa da, bunların egemen sermaye bloku içindeki ağırlığı yeterince etkili olmaktan uzaktır. Ancak büyük sermaye blokunun etkili kesimlerinde, ekonomik politikaların uygulanma biçimine karşı da rahatsızlık var. **Demokrat**'ın bu konudaki sorularını yanıtlayan Jak Kamhi, ekonomik karar ve yaptırımların, genellikle "şok tedavisi" anlayışına uygun olarak, sarsıcı biçimde ve beklenmedik zamanlarda açıklanmasından yakınıyor. Ayrıca 1991'in "zor bir yıl" olacağını söyleyen Kamhi çıkacak bir sıcak savaşta taraf olmamızın ekonomiye vereceği hasarın çok güç ve ancak uzun zamanda telafi edilebileceğini ilave ederek istikrar sorununun altını çiziyor. Buna karşılık, günlük basında "islami sektör" olarak adı geçen ve Koç-Sabancı ile rekabet edecek düzeye eriştiği söylenen kesimlerin, ANAP'ın dinci kadrolarıyla birlikte hükümet etmeye devam etmesinde sayısız menfaatlerinin bulunduğu da bir başka husus olarak kaydedilmelidir. Kısacası, düzen partilerinin iktisadi programları, siyasal programları gibi birbirine alternatif ve bir anlamda birbirini dışlayan içeriklere sahip değillerdir.

Bu durumun önemli sonuçlarından biri, siyasal sahneye böylesine keskin ayrımlarla çıkan düzen partilerinin ezilen sınıflar karşısındaki konumları, **iktisadi açıdan** hemen hemen aynıdır. Zonguldak'ta "Özal İstifa" diye bağıran işçilerin ekonomik taleplerini ne Demirel, ne de İnönü karşılayabilecektir.

Sermaye açısından bugün sorun, esas olarak siyasi istikrarın bir şekilde sağlanması noktasında düğümleniyor. Bu yüzden bugüne kadar siyasal gelişmeler konusunda sık sık fikir beyan eden Boyner'lerin, Sabancı'ların, Koç'ların son siyasal kriz boyunca hiç neredeyse hiç konuşmamış olmaları, kendileri açısından böylesine kritik bir dönemde, krizi derinleştirecek şekilde taraf olmaktan titizlikle kaçındıklarının anlamlı bir göstergesi olarak düşünülebilir. Sermaye için önemli olan, yükselen işçi hareketini mevcut siyasal krizi tırmandıran/süregenleştiren bir unsur olmaktan çıkarmaktır ve süratle genişleyen işçi eylemleri karşısında geri adım atmayacak istikrarlı bir siyasal yapının gerekliliği sermaye kesimi tarafından öncelikli bir sorun olarak öngörülmektedir.

12 Eylül siyasal rejiminin toplumsal muhalefetin yokluğu veri alınarak şekillendirilmiş bir model olduğunu söylemiştik. Şimdi ise bir ölçüde örgütsüz ve kendiliğinden de olsa bir toplumsal muhalefet var. Eylül rejiminin yerine neyin koyulacağı konusunda ortaya çıkan önerilerin, kuşkusuz en önemli boyutlarından biri, önerilen siyasal yapıların toplumsal muhalefetle nasıl bir ilişki kuracağı sorunu. Bu sorun bir anlamda düzen içi dinamiklerin önümüzdeki kısa dönemde toplumsal muhalefet karşısındaki konumlarını da ortaya koyacak ve bugünden bu konumlanışın göstergeleri var.

Toplumsal Muhalefet ve Madalyonun Bir Yüzü

Ancak burada atlanmaması gereken konu, düzen içi dinamiklerin politikalarında belirleyici bir değişken olarak, toplumsal muhalefetin niteliğidir.

Bugün toplumsal muhalefet, dinamiğini işçi sınıfının eylemliliğinden almaktadır. Son on yıllık süreçte 12 Eylül rejiminin siyasal ve iktisadi baskısını en yoğun hisseden toplumsal kesim işçi sınıfıdır. Başta 82 Anayasası olmak üzere sendikalar yasasıyla, toplu sözleşme ve grev yasalarıyla demokratik hakları olağanüstü sınırlanan işçiler, aynı zamanda uygulanan ekonomik modelin mantığı gereği en fazla "fedakarlığa" zorlanan

toplumsal kesim durumundadır. Bu şartlar altında, ülke yaşamında teşkil ettiği maddi ağırlık da dikkate alındığında işçi sınıfı, toplumsal muhalefetin sürükleyici gücü olarak öne çıkmaktadır.

Demokrat'ın Ağustos sayısında *Muhalefet Kim?* başlıklı yazıda işçi sınıfının muhalefet hareketi içindeki özel yerine dikkat çekilerek *"Bugün toplumsal muhalefetin ekseninin işçi hareketi olduğu genel kabul gördüğü ölçüde, enerjinin ağırlıklı bölümü işçi hareketine verilmelidir. İşçi hareketi önümüzdeki aylarda sosyalistlerin üzerinde yer alabilecekleri muhalefet dalgasını yükseltebilecektir."* denilmekteydi. Nitekim Zonguldak'ta başlayan madenci grevi şimdi bütün ülkeyi sarsacak bir potansiyeli harekete geçirmiş durumda. Tekstil, metal, kağıt, metalurji işkollarında yüzbinlerce işçiyi kapsayan grev kararı, Türk-İş'in tabandan gelen baskıyla kerhen de olsa aldığı bir günlük genel grev kararıyla birlikte, yeni yıla girerken ülkenin gündemini belirlemeye aday görünüyor. Ancak bütün bunlar madalyonun bir yönü...

Ve Diğer Yüzü

Diğer yüzü ise hareketin bugün taşıdığı zaafları sergiliyor.

İşçi sınıfı hareketi bugün siyasal-sınıfsal bir önderlikten yoksundur. Mücadelenin arkasındaki saikler, son on yılın iktisadi politikalarının yarattığı dayanılmaz yaşam koşulları, yani ekonomik sorunlardır. Hatta bugünkü işçi direnişi, hayatın sınıfa bir dayatmasıdır demek yanlış olmaz. Yine **Demokrat**'ın Kasım sayısında yer alan *İkti-dar Ağacı* başlıklı yazıda *"Genel olarak, toplumsal muhalefet potansiyelindeki dinamikler ekonomik krizden kaynaklanıyor. Bu anlamda ekonomik yönelimli bir muhalefet var ve bu anlamda henüz siyasal rejim ile hesaplaşma bilincine ulaşabilmiş değil ve yine bu anlamda kendiliğindenci bir muhalefet.."* tespiti yapılmaktaydı. Aynı yazıda,ekonomik krizin işçilerde genel grev isteğini canlandırdığından bahsediliyor ve *"Ama bu istek henüz siyasal rejimle hesaplaşma güdüsünden kaynaklanmıyor. Ücret artışlarını sağlayabilmenin bir çaresi olarak algılanıyor. Bu nedenle işçiler gözlerini politik çözümlere değil, ekonomik çözümlere dikmiş durumda."* deniliyordu.

İşçi sınıfı hareketinin siyasal-sınıfsal bir önderlikten yoksun olma gerçeğinin bir kaç boyutu var. Bunlardan birincisi, sınıfsal-siyasal önderliğin bizzat kendisinin örgütsüzlüğüdür. Yani marksist sol bugün işçi sınıfına güven verecek, alternatif bir siyasal yönelim sunacak örgütlülükten ve güçten uzaktır. Nitekim bu güvensizlik ilişkisi/ortamı içinde, işçi sınıfı da kendisine önerilmeye çalışılan her türden siyasal önderlik girişimini cevapsız bırakmaktadır. Toplumsal muhalefete yeni bir kalkış noktası sunan Zonguldak grevinde bile harekete önderlik eden sendika kadrolarının sık sık vurguladığı ve işçiler tarafından da benimsenen *"biz politika yapmıyoruz, ekmek kavgası veriyoruz"* sözleri paradoksal görünse de tabloyu yeterince tanımlamakta ve işçi hareketinin bugünkü gerçeğini göstermektedir.

Bugünkü çatışma sermayenin farklı kesimleri arasındaki bir çatışma olmaktan çok, egemen sınıf çıkarlarını kimin daha iyi temsil edeceği sorunundan kaynaklanmaktadır

İşçi sınıfı açısından ifade edilen bu sorunlar toplumun diğer çalışan kesimleri için de - farklı ölçülerde de olsa- geçerlidir. Memurlar henüz örgütlü bir güç olabilmenin kavgasını verirken, gecekondu hareketinin sınırlarını gündelik yaşamsal sorunlar (gecekondu yıkımları, susuzluk v.b.) oluşturmaktadır.

Bu anlamda düzen karşıtı toplumsal muhalefet, düzeniçi unsurların, bir süre için kendi aralarındaki çelişki ve çatışmaları erteleyip tek bir yumruk olarak birleşmelerini gerektirecek denli - örneğin Kürt muhalefeti kadar - tehlikeli bir tehdit olmadığı gibi, aksine; siyasal arenada çarpışan düzen içi siyasal güçlerin birbirlerine karşı kullanmaktan henüz korkmadıkları bir koz olma niteliğindedir. Bunun anlamı, toplumsal muhalefetin haldeki örgütsüzlüğü ve kendilindenciliği nedeniyle düzen içi çözümlere angaje olmaya, hatta manipulasyona açık bir konuma sahip olmasıdır ki, şu konjonktürde marksist sol açısından en önemli sorun da budur.

Parlamenter Muhalefet ve Erken Seçim

Parlamenter muhalefetin geniş kitleleri kendi politikalarına angaje edebilmesinin nesnel nedenleri de vardır. Muhalefet partileri krizden çıkışa ilişkin politikalarını erken seçim üzerine kurmuşlardır. Partilerin bugünkü oy potansiyelleriyle birlikte düşünüldüğünde erken seçim ANAP'ın ve hatta Özal'ın sonu demektir. Parlamenter muhalefetin bu politikası, ANAP iktidarının mağdur ettiği emekçi kesimlerin taleplerini istismar etmesi anlamında örtüşmektedir.

Muhalefetin erken seçim politikasının karşısında iktidarın krize müdahale politikaları ise Ortadoğu'da çıkacak muhtemel bir savaşa göre şekillenmektedir. Özal için Körfez krizi daha baştan itibaren ABD'ye sadakatini ispatın ve kendi kafasındaki siyasal modeli inşa etmenin güçlü bir aracı olarak algılandı. Bu nedenle, Körfez krizinin diplomatik yollarla aşılma olasılığının belirdiği anlar Özal için bir "barış tehditi" halini alıyor ve Türkiye'nin bölgeye ilişkin politikaları savaş kışkırtıcılığı boyutlarına ulaşabiliyordu. Nitekim şu günlerde, Ortadoğu'da savaş olasılığı giderek artmaktadır ve mevcut iktidarın böyle bir gelişme karşısında, Zonguldak'lı maden işçilerinden parlamenter muhalefete kadar bütün bir muhalefeti hizaya sokmayı tasarladığı politikaları gündeme getirmesinin şartları doğabilecektir. Şu halde Türkiye'de bundan sonra yaşanacak gelişmelerin bir "savaş hali" ya da "olağanüstü hal" koşullarında gerçekleşeceğini söyleyebilmek mümkündür.

Özal, bütün bu süreçte yalnız değil. Arkasını ABD'ye yaslıyor olmanın güveni içinde davranmakta. ABD'nin Irak'a kuzeyden bir cephe açma gereksinimi kendisini hissettirdiği ölçüde Özal, ABD için şansı en yüksek seçenek olma özelliğini sürdürecektir. Ancak gözardı edilmemesi gereken bir konu var. ABD'nin kuzeyden cephe açmasını istediği ülke, iç siyasal gelişmeleri kriz boyutlarında tıkanıklığa uğramış, bu anlamda siyasetin son derece kaygan bir zeminde sürdürüldüğü, krizin orta yerinde Genelkurmay Başkanı istifa etmiş ve ordusunun yönetim kademeleri, Irak'a karşı girilen bir savaşta "milli birliğin" sağlanabileceği konusunda ciddi kuşkular taşıyan bir ülkedir. Bu şartlar altında ABD'nin kendisini tek bir seçenekle sınırlaması beklenemez ve bu da Özal'ın bir handikapıdır.

Düzen içi siyasal odakların yaşanan krize müdahale politikaları bir yandan varolan siyasal yapının nasıl **evrilmesi gerektiğine**, diğer yandan da rejimin demokratik muhalefetle nasıl **ilişkilendirileceğine** (hesaplaşacağına!) cevap veriyor.. İktidar, 12 Eylül'ün

siyasal modelini başkanlık rejimine tırmandırarak yeniden üretmeyi zorlarken, muhalefet partileri kendilerine iktidar olmanın kanallarını açabilecekleri genişlemeyi siyasal yapının bir tür restorasyonu olarak sunuyorlar. Rejimin toplumsal muhalefetle ilişkilendirilmesine gelince, iktidar ağırlıklı olarak 'zor'a dayalı bastırma politikasını önüne koyarken, muhalefet partileri yönlendirici/etkisizleştirici politikalar geliştiriyor. (Düzen içi siyasal güçlerin toplumsal muhalefet karşısında ayrışan politikalarının istisnası Kürt sorunudur. Kürt muhalefeti karşısındaki tavır, aralarındaki nüanslara rağmen mutabakata dayanmaktadır. Sözkonusu nüanslar ise düzen partilerinin Kürt muhalefeti karşısındaki konumları açısından son derece önemsizdir.) Yaşanılan krizin bir anlamda "kaçınılmaz" olduğu da kabul edilmelidir. Çünkü, hükümetin ve parlamenter muhalefetin dayattığı politikalar, birbirini dışlamaktadır. Yani gerek siyasal modelin restorasyonuna dönük önerilerin, gerekse toplumsal muhalefetle bir şekilde (zor yöntemleriyle, ya da onu içererek, etkisizleştirerek) ilişki kurmanın, mevcut düzen içi siyasal odakların tümünü içeren bir çözümü imkansızlaştırıyor. Bir "feda" gerekiyor. Torumtay yetmiyor. Kimse kendisini "feda etmek" niyetinde değil. Böylece gerilim tırmanıyor.

Ya Biz?

Düzen partilerinin tümünün yaşanılan krizden çıkışa ilişkin çözüm önerileri, politikaları var. Şu an, siyasi gündemi bu öneriler, politikalar belirliyor ve devrimci toplumsal muhalefet bu gündeme müdahale edemediği sürece, mevcut krizden çıkışa düzen içi önerilerden herhangi birinin yön vermesi kaçınılmaz olacaktır. Daha kötüsü, düzen karşıtı demokrasi güçlerinin sözü edilen öneriler arasından ehven-i şer olanı seçmek durumunda kalmasıdır. Bunun işaretlerini, bazı sol çevrelerin daha şimdiden erken seçimi krizden çıkışın bir yolu olarak görmeleri ve sunmalarında yakalamak mümkündür.

Toplumsal muhalefet bakımından gerçekçi çözüm, son tahlilde yapısal olan kriz karşısında, haldeki konjonktürde de, reformist politikalarla değil, devrimci dinamiklerin biriktirileceği bağımsız politikalarda aranmalıdır. ■

Cemal Balcı
Adnan Bostancıoğlu

'İkti-darağacı'ndan...

(...)
"Elbette bütün bunlar, şimdilik yalnızca olasılıklar ya da sorulması pek de anlamsız olmayan sorular. Ama hangi noktadan bakılırsa bakılsın iplerin giderek gerginleştiği bir düzleme sıçrandığından kuşku duyulamaz. Hükümet ile düzen partileri arasındaki ipler gergin, herkes kendi kozlarını oynuyor, düzen partileri Türk-İş'i (ve böylece grev halindeki yüzbinlerce işçiyi) yanlarına alabildiği ölçüde, hükümeti erken seçime zorlamak için yumuşaklıklarından biraz vazgeçmeyi göze alabilecekler. Şeriatçılar, kendi varlıklarına yönelik her saldırıya aynı şiddette karşılık verme kararlılığı sergiliyorlar. Toplumsal muhalefet, örgütsüz, dağınık ve hali hazırda çaresiz, ama bıçak kemiğe dayanmış durumda iken, herhangi cüretkar ve atak bir muhalefet girişiminin zincirleme reaksiyon ile yaygınlaşabileceği bir zemin "kendiliğinden" hazır! İşçileri memurların, memurları gecekonducuların izlediği, sokağa döküldüğü bir tecrübeden sonra, işçilerin sadece sokağa dökülmekle kalmayıp üretimde de meydan okuyacağı bir gelişmede, toplumsal muhalefetin yeni açılımlara gebe olduğunu görmemek için kör olmak lazım.
Böyle bir gergin ortamda hükümet ne yapacak? Elbette başının çaresine bakacak, yani önce kendini düşünecek, düşmemeye çalışacak. Genel olarak toplumsal muhalefetin kitleselleşmesi eğilimi karşısında ne yapacağını gösterdi: Alın size dar ağacı! Düzen içi muhalefetin dayatması karşısında ise, Kürt sorununda yaptığı gibi, muhtemelen işi hükümet politikasından devlet politikası düzlemine sıçratmaya çalşacak. Parlamentodaki muhalefetini hizaya getirecek politikaları, yani işçi ayaklanmaları tehditi, terörizm, bölücülük tehlikeleri gerekçesiyle, olağanüstü hal ve giderek sıkıyönetim ilanı gibi henüz kullanabileceği etkili silahları var. Hele bir de Ortadoğu'daki krizin derinleşmesi imdadına yetişse, bunu kısa yoldan'savaş hali' ile hemen halledіverecek. Böyle bir düzlemde hükümet düşürmek öyle kolay değil. Bunu 'rakiplerine' gösterecek..."
(...)
" Hükümet öyle bir noktada ki, teröründen başka kaybedecek bir şeyi yok. Emekçilere verebileceği taviz yok. Kasasında para yok...
Böylece, muhalefetin ne kazanabileceği ne kaybedebileceği de bu denklemden açığa çıkıyor. Böyle bir düzlemde, emekçiler, hükümetten ücret artışı talep ettiklerinde bir şey alamayacaklarsa, başka ne kazanacaklar? İşte bunu kendi özdeneyimleriyle yaşayacakları, görebilecekleri bir düzleme hızla giriliyor. Sadece ekonomik düzlemde sürdürecekleri bir savaşı baştan kaybedeceklerini de görebilmeleri gerekiyor.
Şöyle bir düşünelim. Zonguldak'ta, onbinlerce işçinin kıpırdanmaya başladığı bir bölgede, işçiler karınlarını doyurmak için yeterli bir ücret istiyor. Türk-İş bu isteğin hükümet tarafından karşılanamayacağının farkında, ama bu isteği (DYP ve SHP ile birlikte) hükümeti düşürmek için değerlendirmek istiyor. Hükümet, ne bu ücret artışını karşılamayı ne de iş başından gitmeyi istiyor. Zonguldak'tan sonra sırada demir-çelik, Etibank, Sümerbank işçileri var. Greve giden ya da gitmek isteyen işçilerin sayısı yüzbinleri bulacak. İstekler üç taraf bakımından da hep aynı kalacak...
Sonra ne olacak?
Göreceğiz. Ama bugüne dek görebildiklerimiz sayesinde, hükümetin tercihi belli. Şiddet! Düzen partilerinin tercihi belli: Erken seçim!
İşçilerin bu ikileme sıkıştığı sürece kazançlı çıkamayacakları açık. Şiddet, karınlarını doyurmayacak. Erken seçim oldu diyelim, işbaşına gelen yeni hükümet de yine (işçiler için) boş bir kasayı gösterecek, işçiler yine aç kalacak...
İşçiler kendileri için ekonomik bir savaşa (ve kendileri için değil, SHP ya da DYP için bir "politik mücadele"ye) giriştikleri ölçüde yenik düşecekler. İşçiler, bu kavgayı sadece ücret artışı için değil, 12 Eylül rejimi ile üzerlerine konulan politik yasakların ve bu nedenle elde edemedikleri asgari ekonomik haklarının kazanılması için, anayasanın değiştirilmesi vb asgari demokratik hakları için dayatırlarsa, yeni kavgalarında kazançlı çıkabilmenin imkanını yakalayabileceklerini farkedebilecekler mi?"
(...)
Herkesin kendi alternatif cözümü var. Hükümetin, şiddet. Hükümetin muhalefetinin, erken seçim. Her ikisi de çözümü kendi meclisinde arıyor.
"Toplumsal muhalefet de alternatif çözümleri üretebileceği kendi meclisine sahip olmalı.
Başka çözümü var mı?"

Ülfet Taylı
Demokrat, Sayı 6

SİNE-İ MİLLETTEN SİNE-İ İLLETE HUCUM

Can YÜCEL

Püsküllüsü, bu, belanın! Sineye çekilir hali kalmadı!... Gerçi, halkın değil, 12 EYLÜL bando-mızıkasıyla davet edilmişti ama, istiskali geçtik, yuh çeksen de, teneke çalsan da oralı olmuyor. Cumhuriyet Cumhuriyet olalı böyle vurdum-duymaz yönetim görülmemiştir. Ne biçim devlet kuşuysa bu, başımızın etini yemeye Allah tarafından memur edilmiş sayıyor kendini. Belki de bu icazeti **junior** Allah'tan, ABD'den geliyor! Öyle, öyle olacak!...

Tükürük bezlerimiz Terkos Gölüne döndü, tükendi salgısı! Anlamıyorum, niye yontucularımız heykelini yapmazlar, çünki yüzünü yapındırmağa gerek olmadığından tasviri hem ucuza, hem kolaya çıkacak!...

Oyunu yüzde yirmiye indiriyorsun, o hala yüzde altmış goygoyundan dem vuruyor. O goygoyla Çankaya'ya çanakanten kesiliyor. Ordan millete sala veriyor. Keyfine geldi mi de, Busht'la **aloo**laşıyor... Meclis'teki az-biraz çoğunluğu 200 milyon Kaimenin tasasında. Hırslarınca istifade edemeyenlerinden istifa edenler tek tük çıkıyorsa da, onlar da işkil üzre açıkta dingildiyorlar. Gerçi o **minimissimus** çoğunluğa hacet yok a, nasıl olsa işler Meclis'te onaylanmayan **Kakaka**larla, Kanun Kuvvetinde Kararnamelerle yürütülüyor. Bakanlar Kurulu ama daha kararlı, onlar boş kararname (cart kaba) kağıtlarına peşin attıkları imzalarla umur-u devlete bakıyorlar.

Kurul'un başında da bir baş var ki, çok pişmiş bir politikacı, ama o kadar olur! Evin önünden bizim, öyle kamyonlu, asrileşmiş seyyar satıcılar geçiyor, hoparlörle mahallenin kulak tozunu, "Teş gibi tomaates!" diye silkeliyor hani, aynen öyle konuşuyor işte! TRT'nin de ondan kalır yanı yok a, yönetimin borazanı filan değil, haaza zurnası!... Onun için diyorum ya, zurnanın zırt dediği yere geldik!

Kükrüyorlar er meydanlarında, "Halkımızdan gizlimiz saklımız yok, herşeyimiz açık, açık konuşuyoruz!" diye. Allah için doğru!! Baksanıza trilyonluk kamu açıklarına, bütçe açıklarına, ödeme açıklarına! Açıklar livası hepsi! Baksanıza fakir-fıkaraya, kıçı-başı açık!... Gözleri de açıklarda, ufukları gözlüyorlar, parlak geleceklerimizi temaşa ediyorlar!... Ondan öyle gözbebekleri donuk ve kalkınma kaldıracımız enflasyon yüzde altmışlık!...İşsizlik mi dedin, ayol, o yorgun Ahmet'i, Memet'i dinlendirmek için yedi senelik tatil!... Yatırımlar sıfıra mı inmiş! Ne münasebet! Üreticiyi iki-seksen yere yatırdılar a!... "Dövizimiz kasalardan taşıyor!" döviziyle kasım kasım dolaşıyorlarsa, bi bildikleri var; o dövizleri ve kendilerini dış-borçları ödemeğe vakfetmişler! Böyle olur, efendim, Düyun-u Umumiye maliyesi! Bütün bunlar bir yana, Amerikalı'lardan gelen emirler üzre başlattıkları o mübarek yöntemi, para-ekonomisini, giderek, bir para-psikoloji disiplini haline getirdiler, az şey mi bu! Gine Amerikan patentli ikinci kurtuluş çaresi, piyasa ekonomisini fi tarihinde Mısırçarşı'sında dükkanları dolaşıp, esnaflara "Pazarola" diyerek gündeliği doğrultan, koca-kafalı Pazarola Hasan Bey ekonomisine tebdil ettiler, elleri dert görmesin!... Özelleştirme politikası da o temsil, yeter ki kadın, erkek, çocuk, Ünse ve Ablacı vakıflarına vakfet kendini, allah ne verdiyse, özelleştirmekte serbestsin!

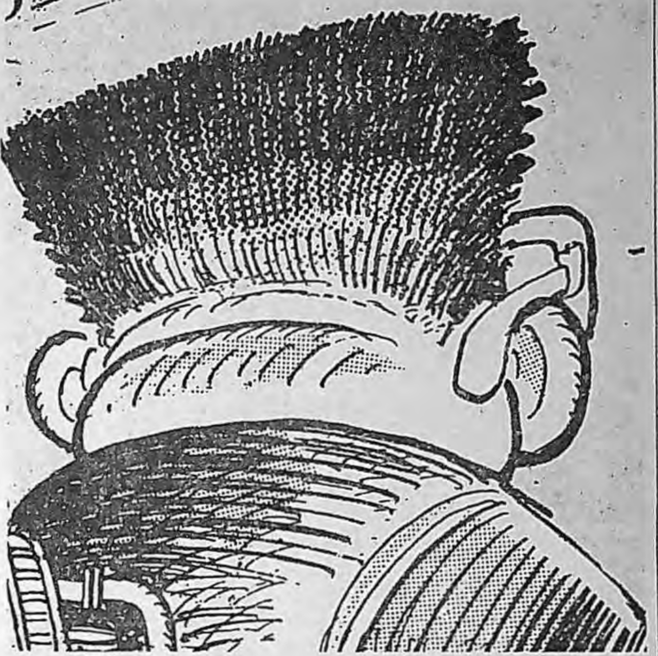
Başarısı böylesine tescil edilmiş bir iktidar karşısında kaldırılma arifesindeki hilafet gibi bir muhalefet ne yapsındı ki! Meşruiyetini kabul etmezlikten geldikleri anan yahşi-baban yahşi yasaları çerçevesinde meşruiyet dışına düşmeme kaygısıyla hikmet-i devlet göstererek, yıllardır hık-pık ettiler. Ne zaman tükürerek konuşsalar, üst dudaklarına kondurulmuş 12 Eylül pala bıyığı ıslanıyordu. Sakalları da yoktu, matruştular, lafları dinlensin!... Ama gün geldi, millet ileri-geri ve de ilerici-gerici konuşmaya başladı, baktılar pabuç pahalı, kısa yoldan iktidar da tatlı, **sine-i millete** kucak açmağa yeltendiler. Zonguldak'ta madenciler aşağı-yukarı bir aydır kömür karasu ellerini yumruk edip yukarı kaldıra, sendikalar Ermeni gelini gibi kırıtan Şevket Yılmaz'ı önüne katıp genel greve doğru yürüye dursun, devekuşu SHP ile yarıyol DYP konuyu hala tezekkür ediyor. Yalnız, mırıl-mırıllarından anlaşıldığı kadarınca "sine-i millet" ameliyatını olduğu gibi erken-seçim ameline bağlıyorlar. Gerçi, ortada bir "toplumsal muhalefet" lafı dolaşıyor ama, bu "toplumsal"ın ne derece "toplumsal" olarak düşünüldüğü belli değil. Yani Erdal İnönü'nün Camel sırtında Demostenes belagatiyle ve Demirel'in fötür şapkası ve tombul çaçaronluğuyla meydanlarda boy gösterip akıllı-uslu kalabalıklara diskur geçmesi bu işe yetecek mi?

Yoksa toplumsal muhalefetin 12 Eylül nizamını toptan değiştirici bir yoğunluğa ulaşması için bütün kapılar zorlanacak mı? Kitle eylemlerinin **yasallık** çizgisi nasıl ölçüp biçilecek? Çünki dava, sade bir iktidar değişikliği değil, aynı zamanda bir rejim değişikliği. Öyleyse kitlelerin sırf iktidar değişikliği için oyunu toparlamağa bakmakla kalmayıp, alınyazısını kendi eline alması için bizzat eyleme, bizzat plitikaya katılmasını sağlamak gerek! Özellikle Erdal İnönü'nün babadan kalma kalıtımcı "mazbut" tutumunu terkedip tam anlamda toplumun bütün kesimlerini içine alan, katılımcı bir politikaya başkoyması şart! Demirel'in ise eski bir başbakan kimliğinden halk liderliğine soyunması ne çapta mümkün?... Kitlelerde görülen bütün "bıçak kemiğe dayanmışlık" haletine karşın, oldum-bittim edginleştirilmiş, üstelik 12 Eylül çarkından geçirilmiş yurttaşımızın toplumsal öfkesinin önüne dikilecek ince eler-sık dokur setler bu toplumsal muhalefetin hızını kesebilir...

Bütün bu hesaplar, tabiyi, Körfez kirizinin savaşa dönüşüp dönüşmeyeceğine bağlı. Dolu-dizgin sürükleniyoruz bir kıyamete doğru.Kığıştı koptuğunda, oluşması istenen toplumsal muhalefet ne yapacak? Kurban bayramı gelmiş gibi, "Bayramın Kutlu Olsun!"la mı yetinecek!

Günün geçer akçe soruları "Amerikalılar için ölmeğe değer mi?" veya "Araplar için ölmeğe değer mi?" merkezinde. Oysa sorulacak soru "Yaşamımızı yaşanmaz kılan Turgut Özal için ölmeğe değer mi?" olmalı. ■

KRİZ MESELESİNİN İZAHATI

Cevat Ali [illegible]

Bak şimdi, bu kriz meselesi denilen şey nedir yani, o da şöyle , izahı şudur... Bir nevi seçilmiş olanın mı yoksa tayinle gelmiş olanın mı sözü geçecek, esasında ona bakmak lazım. Tayin ettiğin adam laf dinlemiyorsa mesele burdan çıkar. Krizin esası netice itibarıyla budur.

Cumhurbaşkanını tenkit ederken bak bakalım, adam seçilmiş mi? Kafadan atma öyle.. Seçilerek geldi diyorsan, bunu sen seçtiysen şeyeder, hakkıdır yapar tabiatıyla. O selahiyeti de mevcuttur. Yok dersen, esasında kriz de budur. Bir nevi çekememezlik. Sol amigolar gibi yapıyorlar.. Yap be! Yurarıda Allah var. Senden korkan senin gibi olsun!

Artık bazı anlayışları atmak icap ediyor. Dünya change olmuş. Oraya gidiyor. Bu transformasyona riayet edemezsen şey olur. Yani bir nevi yarı-başkanlık. Onu da öyle kabul etmek lazım. Telekomünikasyon tekamül etmiş. Şimdi burada oluyor, burada, oradaki de duydu. Bazı birçok hadisede derhal karar vermek lazım. Meclisi topla, şey et, münakaşa etsin, o taktirde treni kaçırırsın. Bir kişi varsa, o kararı alır, o şekilde doğrusu da budur. Vakit kaybetmek gibi bir vaziyet mevzu bahis bu da değil işte adam nankör, çekemiyor. Seçimle gelmiş işte, sana ne! Çatlıyorsun! Çatla, patla!

N'oluyor onu iyi takip etmek lazım. Cumhurbaşkanı force edip bazı kararları vaktinde almasaydı, bugün Türkiye'nin vaziyeti nasıl olurdu, neyi kaçırdığının farkında mısın be, işte ona bakmak lazım. Bak bu Körfez hadisesi misal, onu söylüyorum. Bugün Türkiye fevkalade bir yerdedir. Eğer iştahlı hareket etmeseydin şimdi sen n'apıyorsun? Bu politikaların devri geçti. Bırak be bunları! Büyük oyna, o lüzum var, görmüyorsan ben sana ne diyeyim? Dünya bir mego-trends var, o halde. Bu savaş sonrasını düşünmek lazım. Oradan ne alırım meselesi var. Öyle bakarsan bir kenarda babayı alırsın! Mıy mıy edersen avucunu yalarsın. Uyanık olacaksın. Burada bir nevi tüccar gibi, dikkat et, geldi mi tokatla. Saddam gidecek, bir koy üç al.. adam sana şeyetmiyor, giderim, çıkarım Kuveyt'ten demiyor. Bunu oradan çıkartmaksa maksadın silah ateş eder. Dipçik almışlar sana. Karı gibi kıvırtma! Memlekete harbedecek generaller lazım. Orada camın kenarında oturup sokağa bakıcam diyor, kız gibi. Yok be! Benden ne istiyorsun? Allah belanı versin! Ağustosta görürsün.

Esasında yılanın başı bu devletçilik hadisesidir. Oradaki dinozların, alışmış adam, başka birşey bilmiyor, bunu muhafaza ederim diyorlar, git hadi be! Bu devletçiliği bırakmak lazım. Gelsinler anayasayı da change edelim. Var mısın? Sıktı tabii... Niye tutuyorsun adamın elini, bırak yapacak, karışma! Seçilmiş, o suretle ifade edeyim niye çekemiyorsun? Sana göre mi devlet, seçilmişe göre mi? Sen çok biliyorsun, sus! Niye karşı çıkıyorsun başkanlık sistemine? Yürrüü! Kriz yarattın işte, bunu istiyorlar, 12 Eylül evveline döneceksin, heves ediyorsun, ama nah! Yok öyle, yedirmezler adama. Başkanlık, bu bir nevi Allah öyle emreder gibi, kadere karşı çıkma be! Şom ağızlı! Yalak! Münafık adam. ■

Benim için de "Korkudan dışarı çıkamıyor. O da mahpus sayılır" diyorlarmış... Böylelerine ne diyeyim? Beni konuşturup infazımı yakmaya çalışıyorlar. Yemem nettekim... Herkesin yeni senesini tebrik ederim.

Mustafa Kamil Zorti

Kadınlar ve Çocuklar En Önde

ZONGULDAK GELECEĞE YÜRÜYOR

Nadire Mater

Zonguldak yürüyor! Kadın erkek, çoluk çocuk bütün bir Zonguldak yürüyor; Zonguldak geçen 160 yıl ve gelecek için yürüyor, bütün Türkiye de onlarla.

"Boğazıma ver, bileğimden al!" Özetle, insanca yaşamak! "

Bütün bir Zonguldak'ın kömür tarihinde erkekler babalarının işini sürdürdüler, kadınlar aynen anneleri gibi hep dul kaldılar; ikinci kocalar ikinci babalar da hep 20-25 yıl erken öldüler. Zonguldak'ta patlayan öfkenin şekillendirdiği dil bile farklı; hastalık deyince akciğer, ölüm deyince göçük ya da grizu, yaşamak deyince okul, bu yüzden de padişah deyince Özal anlaşılmalı.

Sokakta, Sendika'da, kahvede her nerede olursa olsun tüm Zonguldak karşılaştığı herkesle grev konuşuyor, madenci her merhaba'nın ardından anlatıyor:

"Bu memlekette öyle bir kader var ki; bu memlekette doğmak cahillik, yaşamak sefillik, ölmek rezilliktir! Aldığımız para cenaze parasına yetmiyor. Ama biz bütün insanlarımızla birlikte bu kaderi değiştireceğiz."

Bu kader, kader olmaktan çoktan çıktı; Zonguldak kendi geleceğini Zonguldak sokaklarından, meydanlarından Türkiye'ye ve dünyaya yayılan ayak sesleriyle çiziyor. Hemen belirtmek gerekiyor ki; madencinin öfkesinin direniş ve mücadeleye dönüşmesinin tek kaynağı kendi yaşamının ta kendisi; bir başka şey hiç değil.

İlle de bir kaynaktan söz etmek gerekiyorsa bu da her gün çayını içer içmez sokağa fırlayan, yol parasını bulmasa da yürüyerek Ocak başlarında bebekleriyle çocuklarıyla toplanan kadınlardır; kadınlar hem madende çalışanlar hem de madenci karısı olarak her an madeni yaşayanlardır. Bu isyanın kaynama noktası da okuldur.

"Kuran kursuna gidiyorum, ortaokula çok para lazım. Zaten beslenme çantasını bile dolduramıyoruz ki... Pazara da gidemiyoruz." Rahmi onikisinde.

"Biz de çocuklarımızı okutmak istiyoruz, benim çocuğum da özel okula gitsin, bize kim kuran kursunu münasip görüyor?" Bir madenci, yeraltının en zorlusu, kazmacı.

Ve otuzsekizinde bir kadın Sabahat Akbaba, o kendisi madenci, kömürü çıkartanlardan değil ama, kömürü dünyaya bağlayanlardan, santralde çalışıyor, Karadon'da ; Zonguldak'ta yaşamadan orada neler yaşandığını düşlemek kolay olmuyor. Sabahat'ın yaşamı da öyle:

"Benim konuşmam bile değişti, neredeyse babamla konuşurken bile 'hadi lan ordan eşşoğlu eşşek' diyeceğim' Nerede demokrasi bu kadar erkeğin içinde tek bir kadın olarak

Bütün bir Zonguldak'ın kömür tarihinde erkekler babalarının işini sürdürdüler, kadınlar aynen anneleri gibi hep dul kaldılar. Şimdi kadınlar Zonguldak direnişinin en önünde

"Nerede demokrasi? Bu kadar erkeğin içinde tek bir kadın olarak çalışıyorum. Birgün hastaydım, bayılmışım. Bir arkadaşım beni hastaneye götüremedi. El sürmezler ya! Bu adalet mi?"

çalışıyorum. Bir gün hastaydım, bayılmışım bir arkadaşım beni hastaneye götüremedi. El süremezler ya! Bu adalet mi?"

O da bir madenci kızı, ilk eşi de madenci, ama kocası "dayanamıyorum ocaklara" diyerek hem Zonguldak'ı hem de karnı burnunda karısını terketmiş. Sabahat tayinini yakın bir yere çıkartamıyor, her talebinde başka taleplerle karşılaşıyor. Tam da burada Cemil Çiçek onu grevin dışında bir nedenle daha ilgilendiriyor:"Cemil Çiçek diyor ki; flört fahişeliktir. Ben flört etmedim ama, tabii ki fahişelik değil!" Ve Sabahat kızını okutmak istiyor, artık o da madenci olmasın, madenci yolu gözlemesin diye, o yüzden de direnişin en önlerinde tıpkı öteki kadınlar gibi.

Arkadaşı hastalandığında günahtır deyip ona elini sürmeyen madenci tüm taşları yıkıyor sırasını beklemeden. Çocuğunu okutmak, ona zeytin peynir yedirmekten başlayarak, daha uzun ve sağlıklı yaşamak, kömürlü dünyasını aydınlatmak, özetle Zonguldak olarak insanca yaşamak için yürüyor! ■

3 Ocak'ta Yaşam Duracak

YENİ YILI İŞÇİLER KARŞILAYACAK

Ülfet Taylı

Yeni yılı işçiler karşılayacak. Madencinin Zonguldak'ta patlayan öfkesi 3 Ocak'ta diğer işkollarını da saracak ve yaklaşık 1.5 milyon işçi yaşamı durduracak.

İktidar işçilerin yıllardır biriktirdikleri ekonomik temelli bu öfkenin ve yükselen grev dalgasının önünü kesemedi. Olağanüstü hal, savaş krizi, özelleştirme ve işten atılma tehditleri yetmedi. Zonguldak, işçisiyle, esnafıyla, kadınıyla, çocuğuyla sokağa döküldü. "Çankaya'nın şişmanı, işçilerin düşmanı", "Savulun, madenciler geliyor", "Meclis istifa" sloganları Türkiye'nin dört bir yanında duyuldu, üstelik büyük sempati topladı. Grevin öncesinde ve ilk günlerinde saldıran Çankaya, sesini soluğunu kesti. İshak Alaton'a sayfalarını açan, somon balığının nasıl yetiştirileceğini uzun uzun anlattıran Hürriyet gazetesinin yazarları bile "arabulucu" rolü üstlenebilmek için Zonguldak'a gitmekte buldular çareyi.

Direnişin Zonguldak'la sınırlı kalması bir işçinin deyimiyle "akrep gibi kendi kendini sokması" anlamına gelecekti. Bu nedenle gündemdeki soru "Zonguldak Türkiye'ye taşacak mı?" oldu. Sermaye ve iktidar çevreleri, sendika yönetimleri, işçiler farklı kaygılarla sordular aynı soruyu.

Sendika yönetimleri sınıfı hala denetim altında tutabilmelerini biraz da işçinin tepkisini adeta bir barometre duyarlılığı ile ölçebilmelerine, çok iyi koku alabilmelerine borçlular. 10 ay önce yapılan genel kurulda "iyice sağa yatan" Türk-İş yönetimi 9 aylık süreyi iktidarla flört içinde geçirdi. Bol bol eylem kararı alındı ama hiçbiri uygulanmadı. Geçtiğimiz yılın ilk altı ayındaki sözleşmeler sessiz sedasız bitirildi. Torumtay'ın istifası ve erken seçim tartışmalarının yoğunlaşması ile somutlanan krize paralel olarak. Zonguldak patlamasaydı belki metal, tekstil, kağıt sözleşmeleri de aynı sessizlik içinde imzalanıverecekti. Ama kabaran dalgayı önce sendikacılar gördü. İşçilerin ekonomik koşullara duydukları tepki az buz değildi. Tekstil, metal işkollarında parasal konularda anlaşma sağlanmasına rağmen sözleşme imzalamaya cesaret edemediler. Türk-İş'in en sağ sendikalarından Türk Metal 26 Aralık'ta grev başlatacak. Başlatmak zorunda. Hiçbir sendikacı Zonguldak direnişi sürerken "grev kırıcı"gözükmek istemiyor. Bir yandan da sendikal rekabet nedeniyle ,Genel Maden İş ve Genel Başkanı'nın mücadeleci bir sendikal anlayışla öne çıkmalarından hepsi son derece rahatsız.

Büyüyen tepkileri düzen sınırları içinde tutabilmenin yolu bu tepkileri hükümete yöneltmekten ve sorunların çözümü olarak da erken seçim hedefini göstermekten geçiyor. Bu hedef parlamenter muhalefetin krizden çıkış için önerdiği yolla da örtüştü. Türk-İş'e göre 1 günlük işe gitmeme eylemi "toplu iş sözleşmelerinin uyuşmazlıklara meydan verilmeksizin, işçilerin uğratıldıkları ekonomik kayıplar da karşılanmak suretiyle en kısa sürede bağıtlanmasını, grevlerin adil ve barışçı bir çözüme derhal ulaştırılmasını" sağlayacak. 3 Ocak eylemini savunan muhalefet liderleri de benzer bir yaklaşım içinde.

TİSK vb işveren örgütlülükleri işe gitmeme eylemini işçilerle iktidar arasındaki bir hesaplaşma olarak göstermeye dikkat ediyorlar. Geçtiğimiz yıllarda yapılan yemek boykotuna bile daha sert tavır alan işveren örgütlülüklerinin, 3 Ocak'a kendilerini tamamen olayın dışında tutarak yaklaşmaları, işler kızıştığında hükümeti bir çırpıda gözden çıkarabileceklerinin göstergesi sanki. Sermaye, sistem açısından yaşamsal gördüğü bütün konularda par-

lamenter muhalefetin iktidardan farklı tavır geliştirmeyeceğini biliyor. Bunun rahatlığı içinde. Sistemin sürekliliğini sağlayabilmek için yeri geldiğinde erken seçim kozunu da oynamaya hazır.

ANAP iktidarının çıkış yolu ise savaş hali ve buna bağlı olarak gündeme getirilecek olağanüstü hal gibi görünüyor. MİT'le içli dışlı sendikal kadroları bünyesinde barındıran Çelik-İş'in, görevden alınan Genel Başkanı Metin Türker, 6 Ocak'ta olağanüstü hal ilan edileceğinden sözediyor. Savaş çıksa da çıkmasa da, sıkışan iktidarın savaş hali bahanesi ile koşulları sertleştirmekten yana tavır koyacağı kesin gibi. İşçiler için yeni tuzaklar hazırlanıyor. Maden işçilerinin grevi bitse bile özelleştirme ve işten atılmalar kapıda. Madenlerin zarar ettiği ve özel sektöre devredilmezse bunun süreceği iddiaları hala gündemde. 16 bin işçinin işten çıkarılacağı söyleniyor. Geniş kesimlerin desteğini kazanan grev ve grevciler de cezalandırılmış olacak böylece. Grevin doğurduğu ruh halinin, maden işçisinin sınıf olma bilincini ne ölçüde geliştirebildiği asıl bundan sonra belli olacak. İşten atılmalara karşı birlikte tavır alınabilecek mi? Başka bir deyişle mücadele grevden sonra da sürecek mi?

Maden işçileri günlerce Türk-İş Başkanlar Kurulu'ndan eylem kararı çıkmasını beklediler. Ankara yürüyüşünün genel eylemin hemen ardından gerçekleştirilmesi kararı alındı. 3 Ocak eylemi aynı zamanda maden işçilerinin gereksinme duyduğu moral dayanışmayı da gerçekleştirmiş olacak. Ancak o gün Zonguldak tüm Türkiye'ye taşmış olmayacak. Çünkü örneğin bir başka işçi kentinde, İstanbul'da, Zonguldak'ta olduğu gibi sokaklarda halay çekemeyecek işçiler, "Direndik, direneceğiz" diye bağıramayacaklar. Eylem günü üretim yaptıkları alanlarda, işyerlerinde ve hep bir arada değil, ayrı yerlerde olacaklar. Sendika bürokrasileri tarafından belirlenen çerçeve bu. Çünkü yapılan hesaplar erken seçime yönelik. Tepkilerin sistem içi kanallara akıtılmasına yönelik. Ancak sendika bürokratlarının işçiler için biçtikleri elbise Zonguldak'ta dar geldi. Muhalefet partilerinin desteklenmesi şöyle dursun, "Meclis istifa" sloganında somutlaştırdılar taleplerini. Siyasi önderlik yok, ama yaşam öğretiyor. Zonguldak Türkiye'de sınıflar mücadelesi açısından yeni bir dönemin habercisi. ■

Zonguldak, işçisiyle, esnafıyla, kadınıyla, çocuğuyla sokağa döküldü. "Çankaya'nın şişmanı, işçilerin düşmanı", "savulun madenciler geliyor", "meclis istifa" sloganları Türkiye'nin dört bir yanında duyuldu.

Dört Tabiri Belleyen Uzman Kesiliyor

VUR VUR İNLESİN MÜSÜ ALATON'LA BAY ARDIÇ KUŞU DİNLESİN

Tayfun Özuslu

Bir yıl önce Yeni Çeltek'te yaşanan grizu infilakı üzerine, Babıali'nin ekonomi sayfalarında madencilik "uzmanları" türemiş ve ıspanaklarla muzları toplayıp verim hesaplamışlardı. Aslında, ne madencilik umurlarındaydı ne de işçilerin canları. Onlarca cesetin oluşturduğu sansasyonel malzemenin üzerine, gazeteciliğin raconu gereği, leş kerkenezleri gibi üşüşerek çözüm olarak - tıpkı Osmanlı'nın ünlü Maarif Nazırı gibi- madenlerin kapatılmasını önermişler; ama her yıl yüzlerce insanın öldüğü karayollarının niçin trafiğe kapatılmadığı sorusunu da bir türlü cevaplayamamışlardı. Birkaç hafta önce Zonguldak'ta yaşanan toplumsal infilak ise Babıali'nin aklını başına getirir gibi oldu ve gerçek uzmanların sesi duyulmaya başladı; ama, bazıları, işadamları ile akademisyenlerden telefonla topladıkları bilgilerle ahkam kesme huyundan hala vaz geçmedi.

Yeni yeni koroya katılan B. Ardıç Kuşu da M.Alaton'un fantastik projelerine dayanarak madencilik hakkında konuşmaya başladı. Teknik detayla okuyucunun başını şişirmek gibi bir niyetimiz yok; zaten burası da yeri değil. Madencilik üzerine isteyenle istediği tartışmaya gireriz; ama, madencilerin hakemliği idaresinde. Ancak, madenciliği "ansiklopedik bilgiler"den değil de ta yerin dibinde yaşayarak öğrenen biri olarak, Zonguldak Olayı'nın teknik ve ekonomik boyutları aşması nedeniyle, anılan her iki zata da cevap vermeden geçmeği Demokrat!'lığa sığdıramadık.

Oradan ve buradan ithal edilecek ucuz kömür sayesinde "zarardan edeceğimiz kâr" ile finanse edilecek pespembe projeler tasarlayan M.Alaton'un ticari niyetinden kuşkumuz yok. Ancak, Havza'yı ve insanlarını kurtarmaya soyunanların bazı kritik soruları da cevaplamaları gerekiyor. TDÇİ Gn. Md.'nün vicdan azabından patlayarak nihayet ikrar ettiği gibi (eğer hala koltuğunda oturuyorsa hayrettir), demir-çelik ile uğraşan herkesin Zonguldak'a karşı en azından vefa borcu vardır. Nedenini de biz söyleyelim: koklaşabilir taşkömürünün dünyada 100-110 $/ton'dan satıldığı 1965-1980 döneminde, Havza'dan çıkartılan kömür yurtiçinde 20-25 $/ton fiyatla satıldı. Dolayısıyla, M.Alaton'un

Bizlerin yüzündeki kömür karası, Bay Ardıç Kuşu'nun tarih ve insanlık anlayışından bin kat daha aydınlıktır

fabrikalarında işlenen demir-çelik mamulleri de aynı kömürün metalurjik kokuyla üretildi ve Havza tam 15 yıl boyunca ucuz girdi kaynağı olarak kullanıldı. Havza o dönemde de zarar ediyordu ve maden işçileri de bugünkünün iki katı kadar şehit veriyorlardı. Havzayı ve insanlarını bu kadar düşünen M.Alaton'un aklı o zaman neredeydi? Acaba, kendisi şimdi kefaret mi ödüyor, yoksa, aniden vahyolan bir misyon gereği Havza'yı kurtarmaya mı soyunuyor?

Vefa borcunu ödemek için "o kırkyedibin garibana 'insan gibi' iş sahası açacak arıcılık, halıcılık, balıkçılık, seracılık, tekne inşaatı..." gibi yatırımlar önerenlere, madenciliğin nasıl olup da engel teşkil ettiğine madencilerin bir türlü akılları ermemiş olsa gerek ki TTK Gn. Md.'nün onlarca kelime kullanarak gayet diplomatik bir üslupla ifade ettiklerini, maden işçileri kestirmeden özetleyiverdiler: "Papağan Alaton, balığı kendin üret". Madenciler, ne sizin sınıfınızın Kocaeli ve İzmir körfezlerini lağıma dönüştürmeleri gibi Neyran, Kozlu ve Asma derelerine organik artıklar bıraktılar; ne de ağır metal katyonlarıyla kirlettiler. Bizim derelerimiz kara akar ama kömür tozundan başka hiç bir kusurları da yoktur. Ama, balıkcağızlarınızın antrakoz illetine düçar olması ille de işinize gelmiyorsa, Karadeniz'in kıyılarında dere köküne kıran girmedi ya; buyurun M.Alaton, Batum'un dibine kadar yolunuz var.

"Aaah Alaton ah!" diye dövünen, bizleri bir türlü insana benzetemeyen, Polonya, Yeni Çeltek ve Zonguldak'ı birbirine karıştıran ve işine geldiğinde Marks'a başvurduğu halde, "Türkiye, hızla, küçük bir azınlığın rahat ve mutlu yaşayacağı, büyük bir çoğunluğun da sefillik içinde sokaklarda sürüneceği yıllara doğru ilerlemektedir... Çünkü, 'gidişat' bu yönde. Gidişat, yani tarihin akışı." gibi firavunvari kehanetler savuran B.Ardıç Kuşu'na gelince: böylesine karanlık bir kafadan iyi niyet beklemek abestir. Gelecekten bu tür beklentileri olan birisi tüm insanlığa karşıdır ve bizlerin yüzündeki kömür karası, B.Ardıç Kuşu'nun tarih ve insanlık anlayışından bin kat daha aydınlıktır.

Dört tabiri belleyince madenci olduğunu zanneden B. Ardıç Kuşu, ne verim bileşkesinin hangi vektörlerden

Zonguldak'ta bu kez grizu değil, toplumsal patlama oldu.

oluştuğundan ve ne de dünyada St. Etienne, Don, Akabira, vs. gibi belalı havzalar bulunduğundan haberdar olmadığı için, Zonguldak ile bula bula Avustralya'nın genel verimlerini kıyaslıyor. Değil mi ki "Zonguldak verimli değildir." vur abalıya gitsin; üstelik, Marks da "bir iş, verimli değilse yapılmaz.." dediyse tamamdır. Ne verimin bilanço karına eşit olmaması ve ne de verimin "sosyal fayda" bileşeni hiç mi hiç önemli değildir. Havza'da verimsiz çalışıldığını inkar eden de yok. Ama onun bu hale nasıl ve kimler eliyle getirildiği niye saklanıyor? Orası da meçhul.

"Nasıl olsa dünya robotlaşmaya gidiyor... onun için boşuna direnmeyiniz. Kırkyedibin ağır işçi aç kalacaktır... Başka yolu yok!" diyen B.Ardıç Kuşu, madenlerin istihracı, izabesi ve rafinasyonu sonucunda üretilen metallerden imal edilen robotların madencilerin yerine ocaklara ineceği gün, köşe yazılarının da pek ala programlanabileceğini de umursamıyor ve bütün insanlığın bu "kader"e katlanmasını bekliyor. Ola ki böylesine arabesk bir tarih ve insanlık anlayışına sahip B. Ardıç Kuşu, yalnız Zonguldak'ta değil, Namur, Saar, Ruhr, Saksonya, Zilezya ve Kuznetsk'de de tarihin, ağır işçilerin "hiç boşuna direnmeksizin" küçük bir azınlığın karıştırdığı tüm haltlara seyirci kalması suretiyle yazıldığını da sanıyordur.

Taze "uzman" M.Ardıç Kuşu, iri ve koyu puntolarla gözümüze dürte dürte, "...bazılarının sandığı gibi, kömür de artık stratejik bir madde değildir!" diye rastgele sallıyor. Niye? Çünkü, "kömür yakarak uçan bir savaş uçağı henüz icat edilmedi." de ondan. Dünyadaki 77 milletin madencilik uzmanları istediği kadar kömürün 21. yüzyılın yakıtı olduğunu ilan etsinler; bunun hiç önemi yoktur. Önemli olan bugün artık Yavuz'ya da Irresistable gibi kömürle müteharrik savaş araçlarının işlememesidir. Ne diyelim? Strateji zihniyetine kitakse. Üç ay içinde bir kilo taşkömürü çıkartılmazsa, yarım milyar tondan fazla mayi demiri üreten dünyadaki bütün yüksek fırınların kaskatı soğuyacağından bihaber olan B.Ardıç Kuşu şunu da bilsin ki "yazı döktürdüğü" kalemin içindeki grafit veya daktilosundaki hurufat alaşımının imal edildiği antimuan ve kurşun da dahil olmak üzere, tüm madenler, bizim gibi geri bırakılmış ülkeler için stratejiktir.

Olsa olsa 1905 analojisi ile bağdaştırılacak Zonguldak olayını 1917'ye ilerletecek kadar siyaset tarihini de allak bullak eden B.Ardıç Kuşu'nun dört kelimelik madencilik jargonu dağarcığı biraz daha zenginleşsin. Kendisinin kimden yana olduğu besbelli, ama, bizim kimseden yana "yazı döktürmek" gibi bir gailemiz yok. Biz zaten yarım metrelik tavanın altında sürünürken de sokaklarda yürürken de onlarla omuz omuzayız. Ocaklar bizim ekmek teknemiz ve orada duruyorlar; söndürmek isteyenler ise, hava muhalefeti nedeniyle, Ereğli'nin kapısından bile adım atamıyor. Elinizden geliyorsa ve gerçekten "Başka Yolu Yok!" ise, buyurun siz söndürün B.Ardıç Kuşu, Havza'nın en derin kuyusundaki şlam havuzunun dibine kadar yolunuz var.

Vardaaaaaaaaaaaaaaaaa! Madenciler geliyor. ■

Botan İzlenimleri

İNSANSIZLAŞTIRMA SÜRÜYOR

Baki Karadeniz

Cizre-Uludere arasında asfalttan geçerken görülebilen köyler, deprem sonrası terkedilen afet bölgelerini anımsatıyor. Heyettekiler buna bir anlam veremiyor. Asfaltta, karakola bu kadar yakın yerlerde hakimiyet sağlanamayıp nasıl boşaltılıyor, yakılıp yıkılıyor.

Şırnak merkezine girdikten sonra, boşalan köylerin nereye sığındığı anlaşılıyor. Bulabilenler yakınlarının evine, daha şanssızları kıl çadırlarda Şırnak'ın çevresine sığınmışlar.

"Botan'ın İnsansızlaştırılması" operasyonuyla birlikte bölgeden yükselen ses, kimi demokratik kuruluşların ilgisini çekebilmişti. Bu kuruluşlardan kimileri son zamanlarda, Botan'da durumu yerinde görmek için bölge gezilerine çıktı. En son, karma bir heyet bölgede durumu görmek için İzmir'den yola çıktı. SHP, HEP, SBP, TBKP, Yeşiller, Sosyalist Parti, Belediye Başkanları, İHD yetkilileri ve kimi meslek odaları ile sendika başkanları ve işçilerden oluşan yaklaşık elli kişilik bir heyet Botan'a geldi.

Heyet ilk olarak Batman'da İHD şubesinin açılışına katıldı. Batman'da İHD'ye yoğun olmamakla birlikte bir ilgi var. Son zamanlarda bu yeni ildeki meçhul cesetler, işkenceler, korucu baskısı böyle bir kurumu gerekli kılıyor. İHD Kurucuları bunun altını çiziyor.

Batman'dan sonra,heyetin asıl ilgi odağı olan Şırnak ve çevresine doğru yola çıkıyoruz. Yolculuğun başlamasıyla birlikte, arama ve durdurmalar da başlıyor. Aramalar ve yol kesmeler bir anlamda bölgede bir egemenlik gösterisi. Asker aramaları daha sıkı. Giren çıkan herkesin adı, arabasının plaka numarası kayıt ediliyor. Gerillalar da kimi zaman arama yapıyor. Heyetle birlikte Nusaybin'den gelen biri böyle bir aramayı anlatıyor: "Bundan bir hafta önce Kasrik Boğazı'nda otobüsümüz gerillalar tarafından durduruldu. İşbirlikçi ve korucu arıyorlardı. Kontrolden sonra, 'aranızda namussuz yok, gidebilirsiniz' dediler.Yaklaşık yüz kişiydiler. Bu olaydan bir süre önce yine aynı bölgede gerillalar yaptıkları kimlik kontrolünde ele geçirdikleri bir korucubaşını elektrik direğine asıp, ağzına 500.000 lira sıkıştırıp gitmişler."

Kimlik kontrolleri arasında girdiğimiz Şırnak'ta göze çarpan ilk şey, asker ve özel tim bolluğu. İlk bakışta Şırnak, işgalin ilk günlerini yaşayan bir kent görünümünde. Etrafımızda toplanan Şırnak'lılar durumu şöyle yorumluyorlar: "Zaten burayı il yapmalarının sebebi buydu.İl olduktan sonra buraya gelen ilk şey asker ve polis oldu. Öğretmen yokluğundan lise ve ortaokulların ders yapamadığı ilde neredeyse adam başına üç güvenlik görevlisi düşecek. Şırnaklılarla sohbetimiz, hep insan hakları, işkenceler, köy boşaltmalar etrafında oluyor. Ölüm, baskın, gözaltı, operasyon Şırnaklılar için günlük yaşamın bir parçası haline gelmiş. Kimse için bu türden şeyler olağanüstü değil.. Birkaç gün önce gerillalar Şırnak emniyetini roket atışına tutmuşlar. Gündüz ise Uludere yolunda kimlik kontrolü yapıp yine Alihan Tatar'ın yeğeni korucubaşı Nezir Tatar'ı yakalayıp kurşuna dizmişler. Tatar, Şırnak bölgesinin devlet yanlısı aşiret reislerinden. Tatar'ın adamları bölgede terör estirmekte. Boşaltılan köylerin arazi ve mezraları Tatar'ın adamlarına kalıyor. Son zamanlarda Tatar'ların koruculuktan kaçınmaları, yakın akrabalarının bile Alihan Tatar'ı terketmeleri onları güç duruma sokmuş. Bir örnek olarak bölgede Hacı Nahmo adıyla bilinen korucubaşı, koruculuğu bırakıp Adana'ya yerleşmişti. Hacı Nahmo, Tatar'ın ısrarıyla tekrar Şırnak'a getirilir, yanına onlarca adam verilerek, teröre başlatılır. Nitekim geçenlerde mayına basıp sakatlanır. Nahmo, köy boşaltmalarda aktif roller oynuyor. En son Şırnak'ın Gelendor köyüne adamlarıyla baskın yapan Hacı Nahmo, köylüleri dövüp evlerini yakar. Köylüler sadece üstlerindekilerle kaçıp kurtulurlar. Ardından devlet güçlerinin desteğiyle Cevizdüzü ve Üçkiraz köylerine boşaltmak için baskı yapmaya başlamışlar. Bu köyleri de kısmen boşaltmışlar.

'Bölgeyi boşaltın ki biz de rahat edelim' diyorlar. Hepimiz sattığımız hayvanlarınparasıyla geçiniyoruz. Artık göçe tahammülümüz yok. Ancak öldürerek sürebilirsiniz

Şırnak çıkışında heyet Biryan köyüne yöneliyor. Köyde normal nufusun üç katı kadar insan yaşıyor. Artışın sebebi boşaltılan köylerden buraya sığınanlar. Genellikle Pervari'nin Axer ve Şırnak'ın Ayvan köyünden gelmişler. Havalar soğuyunca çadırlarda kalamaz olmuşlar ve herbir aile kendine yakın olanların evine sığınmış. Her hanede yaklaşık üç aile oturmakta.

Köye girince hemen etrafımızı alıyorlar. Yakılan Dereler köyünün muhtarı Yusuf İdim, küçük çocukları göstererek başlıyor konuşmaya: "Şu çocukları bile dövdüler. Köyü boşaltacaksınız diye diretiyorlardı. Temmuz ayında jandarmalar geldi. Hepimizi köy meydanına topladıktan sonra, evlerimizi, ekinlerimizi yaktılar. Köyüme bağlı sekiz mezranın hepsi aynı akibete uğradı. Durumumuzu Şırnak'ta yetkililere anlattık. Ancak ilgilenen olmadı. Köyümüzü ve mezralarımızı Dereler jandarmasına bağlı birlikler yaktı. Evlerimiz, köylerimizle birlikte ormanları da yakıyorlar. Botan'da orman kal-

Yerlerinden, yurtlarından sürülen insanlar düne kadar çadırlarda yaşıyorlardı. Ama kışla birlikte artık çadırlarda da barınamaz oldular.

madı neredeyse. Gereseve, Ramona, Berahınce, Bölüz, Bınece, Cınde, Peştareşa, Geredıvir, Benevya ve diğer tüm ormanları yaktılar. Köylüler işkence ve baskıyı anlatmakla bitiremeyeceklerini söylüyorlar.

Biryan'dan ayrılıp gittiğimiz Aslanbaş köyünde de aynı manzara ile karşılaşıyoruz. Aslanbaş yeni bir köy. Daha önce Sarıdağlı, Şere ve Kelko köylerinde oturanlarca kurulmuş. 160 hane. Heyet köy kahvesinde dinliyor köylüleri. Türkçe bilen yok aralarında. "Korucu olsanız da, olmasanız da boşaltacaksınız". Direnince ekinlerimizi yaktılar. Evlerimize girip peynir tulumlarımızı kasaturalarıyla yırtıp yerlere attılar. Gitmekten başka çare bırakmadılar. Göçettikten sonra da sorunları bitmemiş. Bir başka köylü anlatıyor: "Buraya göç ettikten sonra da huzur bulamadık. Askerler kadınlarımıza sarkıntılık yapıyor. Bize de 'buradan da gideceksiniz, bölgeyi boşaltın ki biz de rahat edelim' diyorlar. Hepimiz sattığımız hayvanların parasıyla geçiniyoruz. Artık göçe tahammülümüz yok. Ancak öldürerek sürebilirler".

Şırnak'tan Uludere'ye giderken, insan olarak genellikle askerlere rastlanıyor. Yol üstünde tabelası olan köylerin yerinde yeller esiyor. Uludere yolunda yine aramalar, kontroller. Burada yaşananlar diğer yerlerden pek farklı değil. Hatta daha katmerli baskı var. Uludere merkezde ilk göze çarpan silahlarıyla dolaşan korucular. Yine ilçe merkezinde sivil halktan çok polis, tim, asker göze çarpıyor.

İlçeye girer girmez insanlar toplanıyor çevremize. Tabi sivil polisler de. Konuşmalara müdahale ediyor, birşeyler anlatmaya çalışan insanları etkilemeye yöneliyorlar.

İlçe merkezi birkaç gün önce gerillalarca basılmış. Emniyet müdürlüğü ve polis lojmanları roketlenmiş. İlçede birkaç saat dolaşan gerillalar sabaha doğru gitmişler. Emniyetin duvarındaki roket izleri halen duruyor.

Uludere'de kimi farklı uygulamalar da var. Örneğin erzak alımı karneye bağlanmış. ilçe esnafları bu uygulamayı şöyle anlatıyor: "28.11.1990 tarihinde emniyet müdürü bizi çağırdı. Gerillanın bizden erzak aldığı yolunda istihbarat aldıklarını, bundan böyle belirlenen miktar dışında erzak satamayacağımızı kesin bir dille anlattı. Oysa öyle bir istihbarat alsalardı, bütün esnafı içeri atıp, sorgudan geçirirlerdi".

Bu durumdan en çok etkilenen köylüler. Zaten amaç, köylüleri, yiyeceksiz bırakıp, göç etmeleri için zemin hazırlamak diye anlatılıyor. Heyetin görüşebildiği birçok köylü, kış bastırmasına rağmen ilçeden erzak alamadıklarını, çoluk çocuk perişan kaldıklarını anlatıyorlardı. Bu arada daha ilginç şeyler de anlatılıyor. "Bir yandan köylüye erzak vermiyorlar, bir yandan da çuvallarla unu PKK'ya veriyorlar". Heyettekilerin şaşkın bakışları arasında anlatmaya devam ediyorlar. "Burada hiçbir şeye şaşırmamak gerekir. Her şey olur. Birkaç gün önce basında, TV'de ' PKK'nın kaçırdığı polis memuru korucuların operasyonuyla kurtarıldı' diye çıkan haberler aslında doğru değil. Doğrusu polisin erzakla takas edildiğidir. Gülyazı jandarma karakolu, kaçırılan polisin bırakılması için, araya KDP'den etkin birini soktu. Gerillalar, kaçırdıkları polisi tonlarca erzak karşılığında bıraktılar. Sonra da operasyonla kurtardıkları yönünde açıklama yaptılar. Gerillalar ise dağıttıkları bildirilerde polisi insani nedenlerle bıraktıklarını açıkladılar." ■

Yasaklar Dosyası(I)

YAŞAM BİTER YASAKLAR BİTMEZ

M.Tali Öngören

Türkiye'de yasaklar ilk kez ne 12 Mart döneminde, ne de 12 Eylül döneminde başladı. Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte yeniden oluşturulmaya çalışılan toplum biçiminde de yasaklar vardı. Özellikle de kültür ve sanatta... Her alanda, ama özellikle de kültür ve sanatta...

Cumhuriyet'ten önce gerek Osmanlı yaşam biçiminin ve gerek İslam dininin oluşturduğu toplumdaki yasakçı anlayış, 1923'ten sonraki yasakçı anlayışla birleşince yasaklar yaşamımızın vazgeçilmez öğelerinden biri oldu.

Ne var ki, 12 Eylül'den sonra günümüze dek sürüp gelen ve geleceğe uzanacak yasaklar başlıca üç nedene dayanıyor: Birincisi, toplumumuzu sürekli bir korku ve kaygı içinde tutarak yönetmek... İkincisi, çağdaşlığa ulaşmamızı engellemek... Üçüncüsü de, insanlarımızı neyin doğru, neyin yanlış ve neyin değerli, neyin değersiz olduğunu anlayamayacak bir düzeye indirmek... Bu sonuca özellikle kültür ve sanat yaşamımızla doğrudan doğruya ilişkili yasaklarla erişildiği bir gerçektir.

Her ay burada kültür ve sanatla ilgili yasakları kısaca anımsatmaya ve kimi yasaklarla ilgili yine kısa yorumlar yapmaya çalışacağım. Belki kimi yasaklama örnekleri sizin de bildikleriniz arasından seçilmiş olacak. Eğer benim bilemediğim, araştıramadığım ve bulamadığım yasaklar olduğunu düşünürseniz, imzanızı ve varsa telefonunuzla beraber açık adresinizi Demokrat'ın adresine ve adıma yazmanız bizleri sevindirecektir. Böylece benim bilemediğim yasaklardan hem burada kıcaca söz etmek, hem de "Yasaklar Kitabı" adıyla hazırlamaya başladığım kitapta daha ayrıntılı biçimde örnekler vermek olanağını yakalamış olurum.

Ülkemizde Rum'u Ermeni'si kendi dilinde konuşabilir ve hatta gazete çıkarabilir de, Kürtçe konuşamaz ve

yayın yapamaz. Yaparsa, tutuklanır ve eziyet görür. İçişleri Bakanlığı'nca il ve ilçe nüfus müdürlüklerine çeşitli tarihlerde gönderilen yazılarla, "Türk çocuklarına verilmesi uygun bulunmayan" isimlerin yasaklanması istenmiştir. Bu yazılarda, "Hıristiyan vatandaşlarımıza Türkçe gramerine uygun yazılması şartıyla kendi din ve kültürlerine uygun isimler konulmasında bir sakınca görülmemektedir" denilmesine karşın başka kültürlere dayalı adlar olduğu gerekçesiyle Melisa, Emeş, Mevia, Yarab, Hafsa, Beril, Helin, Rojda, Velat ve daha bir sürü adın çocuklara verilmesi yasaktır. Bu gibi adların yasaklanması konusunda Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nun "olur"unun alınması da ihmal edilmemiştir.

Yaşamımızı kültürel açıdan etkileyen bir yasak bu gibi adların engellenmesi. İşin içinde elbette siyasal nedenler var. Güneydoğu Anadolu bölgesinde, Türkiye'nin de imzası bulunan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "ulusal güvenlik" gerekçesi ve bahanesiyle askıya alınmasının arkasında da siyasal nedenler bulunuyor. Ama yaşamımızı yine de kültürel bakımdan etkileyecek bir yasaktır bu. Tıpkı düşünce suçlarının ülkemizde sürdürülmesi, anatomi derslerinde aşırı dinci öğrencilerin kadavraya don giydirilmesini istemeleri, Erol Toy'un Ankara Birlik Sahnesi tarafından sahnelenen "Pir Sultan Abdal" adlı oyununun İstanbul Valiliği'nce iki kez yasaklanması, TRT'nin prezervatif reklamını yayımlamaktan kaçınması, Sağlık Bakanlığımızın Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) AIDS'le mücadele için hazırladığı video kasetteki kimi anlatımların ve görüntülerin "Türkiye'ye ve Türk halkına aykırı olduğu" gerekcesiyle kestirmesi, Araban'da yakalanan ve terörist olduğu ileri sürülen bir kişinin ifadesi doğrultusunda gerçekleştirilmiş operasyon sonucunda Bozova ilçesine bağlı Kırağlı köyünde 12 yaşındaki bir kız çocuğunun gözaltına alınması, Muğla Belediyesi'nin bu yıl altıncısını düzenlediği Muğla Kültür Şenliği'ni Muğla Valisinin boykot ederek "politik bir şenlik yapılmaz" gerekçesiyle başta öğrenciler olmak üzere devlet memurlarının şenlikteki etkinliklere katılmalarını engellemesi, "bölücülük propagandası yapılıyor" gerekçesiyle Ulaştırma Bakanlığı Müsteşarı Ertan Yülek'in PTT'nin başlattığı kablolu TV yayınları içinde yeralan Alman Tele-5 adlı kanalda Yılmaz Güney'in "Yol" filminin gösterimini yarıda durdurması gibi...

Yasaklar bu kadarla kalmıyor. Yaşam biter, yasaklar bitmez. Gelecek ay yasaklarla ilgili örnekleri sürdüreceğim. ■

İnsan Hakları Mücadelesi

DAHA FAZLA HAYAL GÜCÜ

Murat Çelikkan

10 Aralık günü ve 10-17 Aralık tarihleri arasındaki hafta, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne taraf olan ülkelerin hepsinde İnsan Hakları Günü ve Haftası olarak kutlanıyor .İnsan Hakları Günü nedeniyle ve Hafta boyunca Türkiye'de de bir dizi etkinlik ve açıklama yapıldı.

Bu yıl her zamankinin aksine insan haklarının daha yaygın bir biçimde sahiplenildiği ve daha yaygın etkinliklerin gerçekleştirildiği de gözlendi.

Resmi yetkililer açısından başta Cumhurbaşkanı olmak üzere, TBMM Başkanı Kaya Erdem, Başbakan Yıldırım Akbulut, diğer siyasi parti yetkilileri 10 Aralık'ta çeşitli açıklamalar yaptılar. Cumhurbaşkanı Turgut Özal, yaptığı açıklamada "İnsan Hakları Evrensel beyannamesi'nde yer alan inanç, ilke ve kuralları desteklemeye devam edeceğiz", buyurdu. Zımnen bugüne kadar evrensel beyannamede yer alan hak ve özgürlükleri gözettiklerine ve saygılı olduklarına gönderme yaptı. 1982 yılından bu yana devletin en üst kademesinde görevli ve sorumlu bir zat olarak, Türkiye'de 8 yıldır yaşanan insan hakları ihlalleri gözönünde bulundurulunca böyle bir açıklama için insanda manda gönü gibi bir yürek bulunması gerektiğine inanıyor insan. Demek ki varmış.

Bırakalım 8 yılı ,hatta 1990 senesinin yalnızca İnsan Hakları Haftası süresince yaşananlar bile bu açıklamaya çürütmek için yeterli.

Zonguldak'ta maden işçilerinin, "Çankaya'nın şişmanı, işçilerin düşmanı" diye sürdürdükleri grev bir yandan, Danıştay'ın iptal etmiş olmasına karşın güvenlik soruşturması uygulamasının devam ettiğinin ortaya çıkması diğer yandan, İnsan Hakları Derneği Genel Merkez Genel Kurulu'nda Kürtçe konuşma yaptıkları için tutuklanan Vedat Aydın, Ahmet Zeki Okçuoğlu ve Mustafa Özen'in DGM'de yargılanmaları (Kürtçe savunma yapmakta direndikleri halde serbest bırakıldılar), öte yandan. Ayrıca, Hükümetin 424 ve 425 sayılı kararnamelerin uygulamadan kalkma olasılığına karşı hile-i şerie ile 430 sayılı kararnameyi çıkarması, Lice'de Dibek köyü sakinlerine zorunlu göç baskısı nedeniyle esnafın kepenk kapatması, Devrimci Emek ve Yeni Ülke dergilerinin toplatılması, Hükümet Temsilcisi olarak Prof. Suat Bilge'nin Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na Yeşilyurt köylüleri davası için verdiği cevap mektubu da var...

Bütün bunlar bir yana resmi erkanın insan hakları gününü sahiplenmesi insan hakları savunucuları açısından önemli. Meşruiyet mücadelelerinin güçlenmesi ve hareket alanlarının genişlemesi. Ancak önemle üzerinde durulması gereken bir yan ise bu durumun insan haklarına ilişkin GERÇEK sorun ve politikaların savunulması için daha fazla çabayı gerektirmesi. Çünkü bu tutum, söylemin giderek resmileşmesi ve kavram ve mücadelenin içinin boşaltılması sonucunu da doğurabilir.

İnsan Hakları Haftası'nda insan haklarıyla ilgilenen kesimler dışındakilere seslenme çabası içinde olan etkinliklere çok fazla rastlamak mümkün değil

Sivil kurumlar açısından ele alındığında bu yıl Tabip Odalarının, Baroların, çeşitli derneklerin de konuya sahip çıktığını gördük. Her ne kadar bunların çoğu açısından mesele irtica ve insan hakları vurgusuyla ele alınmışsa da, bu yaygınlık olumlu. Aslına bakılırsa insan hakları açısından irtica "tehlikesi" ve laikliğin ele alınma bazının düşünce özgürlüğü olması gerektiği, bunun da çifte standart kaldırmayacağı ortada. Ama konu genellikle böyle ele alınmadı.

Tüm bu gelişmelere karşın, insan hakları alanında bu yıl da kalıcı çalışmalar yapıldığını söylemek mümkün değil. Bu alanın etiğinin bile tartışma konusu olduğu günümüz Türkiye'sinde çeşitli alanlardaki ilkeler, güncel insan hakları ihlalleri tespitleri ve çözümler ve bu doğrultuda propaganda yapıldığından, bir program oluşturulduğundan söz etmek mümkün değil. Asli işi insan hakları mücadelesi olan İnsan Hakları Derneği açısından da konu çeşitliliğine,savaş, idam ve hücre tipi cezaevleri gibi güncel sorunların irdelenmesine karşın, bu irdelemelerin gerçekleştirildiği biçimler hala paneller. Üstelik bu paneller sonrasında gerektiğinde başvuru yapılabilecek yazılı çalışmalar da yok. Tüm bu etkinlikler içinde panellerle toplam 5-6 bin kişiye ulaşılabildiği veri alınırsa, insanın dönüp kendine sözlerin uçup uçmadığını da sorması gerekiyor.

İHD, bu yıl başta Ankara ve İstanbul olmak üzere İzmir, Diyarbakır, Mersin, Adana, Konya, Aydın, Denizli'de Şubeler aracılığıyla bir dizi etkinlik gerçekleştirdi. Ancak Türkiye çapında 33 şubesi olan bir kurumun, insan hakları gününde getirmesi gereken sesin duyulduğunu söylemek mümkün değil. Bu çerçevede Ankara'da yapılan ve Şube Başkanlarının katıldığı panelin bir adım olduğu söylenebilir.

Etkinlik Çeşitleri

Gündeme gelen etkinlikler arasında, bugüne kadar insan haklarıyla ilgilenen kesimler dışındakilere seslenme ça-

bası içinde olan etkinliklere çok fazla rastlamak mümkün değil. Yapılan toplantılarda perspektif ve çalışmaların kalıcılaştırılmadığı da düşünülürse, burada ancak birkaç etkinliğe değinmek gerekiyor. Bunlardan bir tanesi, Ortaköy'de akademi öğrencileriyle yapılan resim-sokak gösterisi, diğeri de ağırlıkla ticari bir olay olmasına karşın "insan hakları için dansedelim" düzenlemesi. Organizasyonun kötülüğüne karşın, İstanbul'daki Spor ve Sergi Sarayını tıklım tıklım dolduran bu etkinliğin amacına ulaştığı söylenebilir. Oldukça genç ve çoşkulu bir kalabalık, bir çoğu belki yalnızca dans etmek üzere gelmiş olsa da gece boyunca Af Örgütü'nün 5 ünlü sanatçıya dünyanın dört bir yanında yaptırdığı basın toplantılarında da ifade edildiği gibi İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinin sahip çıkılmadıkça fazla bir değeri olmadığını izledi. Zaten böyle bir turne için Af Örgütü'nün popüler sanatçıları seçmesinin ardında da gençlere ulaşmak düşüncesi yatıyordu.

Medya Kullanımı

İnsan hakları alanında mücadele verenler açısından İnsan Hakları Haftası'nın yaşanan bir yıl içinde ön plana çıkarılması gereken konuları yaygın ve etkili bir biçimde gündeme getirmeleri, bir sonraki yıl için uyarılarda bulunmaları şeklinde değerlendirilmesi lazım.

Bu anlamda da bugüne kadar kullanılmayan genellikle sivil örgütlenmelerin itibar etmediği tekniklerin de kullanılmaya başlanmasının, en azından kullanılmayı düşünmenin yararı var.

Örneğin merkezi Brüksel'de bulunan Avrupa Reklam Ajansları Birliği Şubat ayında Viyana'da yaptığı toplantıda,1993 Avrupa Tek Pazarına hazırlanırken, " söz, basın, ifade ve seçim özgürlüğü" için kampanya açtığını açıkladı. Bu açıklama Şubat 1990 sonunda Türkiye'de gazetelerde de yer aldı. Birlik Başkanı Ronald Beatson açıklamasında "söz, düşünce, basın ve seçim özgürlüğünün tayin edici" olduğunu belirterek, "Yine de bazı ülkelerdeki kimi kesimlerin tepeden inmeci ve özgürlükleri kısıtlayıcı yasal düzenlemeler tasarlayıp uyguladıklarını" söyledi. Avrupa ülkelerinde bu kampanya sürdü. Türkiye'deki Reklamcılar Derneği de bu Birliğin üyesi ve bugüne kadar Reklamcılar Derneği'ne bu tür bir kampanyayı organize etmesi için başvuru yapılmadı.

Öte yandan Milli Eğitim'in de resmi olarak kabul ettiği İnsan Hakları Haftası için önceden Milli Eğitim Müdürlüklerine başvurarak bu alanda taraf olan İnsan Hakları Derneği'nin hafta boyunca okullarda konuşma yapması da akla gelmedi.

Sansür uygulamasının olmadığı ve diğerlerine nazaran oldukça ucuz olan sinema filmleri reklam kuşağı da düşünülmedi. İnsan hakları konusunda büyük kampanyalar düzenlemek için çeşitli kuruluşların sponsorluk yapabileceği de düşünülmedi. Doğal Hayatı Koruma Derneği yaklaşık 6 aydır bu tür bir sponsorluk düzenlemesiyle basında ilan kampanyasını sürdürüyor.

Türkiye'de insan hakları konusunda yaygın medya kullanımının önünde ciddi engeller olduğu doğru. Çünkü dünyanın bir çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de insan hakları savunucuları devleti ve uygulamalarını karşılarına almak zorunda. Bunun dışında yaygın medya kullanımı için ciddi ekonomik engeller de var.

Ancak tüm bunları aşmak için öncelikle bu konuda düşünmek ve niyetlenmek, egemenler tarafından kullanılan araçlardan da bu kadar kolay vazgeçmemek ve bütünüyle inisyatiflerine teslim etmemek gerekiyor.

Her şey önce hayal etmekle başlar... ■

Çetin Ziylan "Sponsor Firma Bulunabilir"

ADA Ajans Genel Müdürü Çetin Ziylan sivil kurumların medya kullanımıyla ilgili sorularımızı yanıtladı.

Sayın Ziylan, siyasal iktidarın çok da hoşgörüyle bakmadığı sivil kurumların yaygın medya kullanma şansları nedir?

Aslında yaygın medya kullanımı şansları çok fazla yok. Çünkü hepsinin fiyatları çok pahalı. Mesela TRT küçük üreticiler için 5 saniyelik reklam filmlerine başladı. Ancak yine de örneğin Aksaray'a hitap eden esnaf reklam veremiyor.

Radyo öne sürülüyor ve ABD örneği veriliyor. Ancak radyonun önemli olduğunu söyleyenler hala "radyo çok önemli" nin ötesinde bir laf edemiyorlar.

Özel radyo ve Tv'nin buna bir katkısı olabilir mi?

Özel radyo ve Tv yayınlarının çok kısa bir sürede büyük patlama yapacağına inanıyorum. Altı ay içinde yaygınlaşmaya başlayabilir. Özel yayın kuruluşlarının artması reklam konusunda da müthiş bir rekabeti gündeme getirecek. İzleyici sayılarını arttırmak için politik enstrümanlar kullanabilirler. Özellikle çevre ve insan hakları konusunun gündeme alınma şansı var. Halkda basının konuyu ele almasının ötesinde özellikle insan hakları ve çevre konularında bir duyarlılık var.

Peki radyo ve TV'nin dışında yaygın kullanılabilecek başka mecralar var mı?

Şimdi ben size "ürün satmak" için başka kullanılabilecek mecraları saymaya çalışayım. Şenlikler ve festivaller var.Örneğin Gülhane Şenlikleri veya İzmir Fuarı önemli araçlar. Türkiye'de bunlar dışında da bir dizi festival ve şenlik yapılıyor.

Gerek daha ucuz olması, gerekse resmi devlet sansürüne uğramaması açısından sinemalardaki reklam kuşakları etkili olabilir mi?

Sinemadaki reklam kuşakları olabilir, ancak büyük şehirlerde sinemaya giden ve Anadolu'da giden kesimleri tamamen birbirinden ayırmak gerekir. Örneğin İstanbul'da gidenlerin zaten bu konuda duyarlı olduğunu söylemek mümkün,ancak sinemanın Anadolu için etkili bir mecra olduğunu sanmıyorum. Anadolu'da hala çok sayıda video kaset seyrediliyor. Üstelik bu çok da ucuz bir mecra. Ancak kanal sayısının artması ve özel Tv yayınlarının gündeme gelmesi bunu azaltacaktır.

Peki bir de mesajı iletmenin tekniği var.

Bu çok ciddi bir iş. Oturup herşeyi yeni baştan ciddi bir biçimde düşünmeyi ve çalışma yapmayı gerektirir.

ABD'de ve özellikle Avrupa'da sosyal reklamcılık uygulaması oldukça yaygın. Gerek insan hakları gerekse çevre konularında büyük reklam ajansları her mecrada kullanılmak üzere ürünler yaratıyorlar. Af örgütü'nün kampanyaları için Türkiye'de de faaliyet gösteren bir sürü uluslararası reklam ajansı çalışmalar yapıyor. Bu bizim ülkemizde henüz yaygın değil, bu konuda bir gelişme umut edilebilir mi?

Öncelikle TRT dışı mali destek yaratmak gerekiyor. Bir tür sponsorluk uygulaması. Şayet yapım masrafı göze alınırsa, TRT'nin dışardan finanse edilen filmler için uyguladığı ücret çok düşük. Üstelik çevre ve insan hakları gibi konularda ciddi bir ön çalışmayla Tv filmi ya da farklı kampanyaları sponsor edebilecek firmalar bulunabilir. Üstelik arzuladıkları kurum imajıyla da çakışabilir. ■

İHD Genel Kurulu

BULANIKLIĞIN SAVUNUSU ÜZERİNE

Ercan Kanar

DEMOKRAT'ın sayfalarında zaman zaman İHD ile ilgili haberler ve görüşler yayınlanıyor. Hak ihlalleriyle ilgili haberler okuyucuları bilgilendirme ve uyanıklık sağlama yönünden bir katkı görevi yapıyor. Görüşlere gelince, bu açıdan, DEMOKRAT'ın, demokratça bir tartışma platformu yaratmadığı veya bunda geciktiği için, yayınlanan görüşlerin gelişime önemli katkılar getiren tartışmalar olarak değerlendirilebilme rahatlığını duymak mümkün değil. Bir yönüyle şüphesiz yayınlanan görüşler de açılıma, insan hakları mücadelesi konusunda program ve bakış tartışmalarına bir zenginlik katar.

Ama ne varki, DEMOKRAT'ın muhtelif sayılarında hep, tartışma taraflarının tümüne değil, belirli bir kesiminin görüşlerine yer verildi. Dergi kendiliğinden böyle bir gereksinim duymadı. Bu yazı da, eğer yayınlanırsa, isteğimiz üzerine yayınlanmış olacak. Dost DEMOKRAT'a dostça bir eleştiri.

Aralık sayısında "İHD Genel Kurulu'nda Muhalefet Yok, İktidar da Yok" başlıklı yazı, belirsiz, şekilsiz bir tavrın haklılığını kanıtlamaya çalışan ve objektiflikten uzak bir değerlendirme. Bu noktada susmak istemedik.

Herşeyden önce İHD genel kurulunda, düşüncesiyle, önerileriyle, programıyla MUHALEFET VARDI. Eksiklikleri ve zaaflarıyla birlikte. Ayrıca neticede bir İKTİDAR da çıktı. Niteliğinin, esas yönünün tartışılması ayrı bir konudur.

Yazıda birbiriyle çelişen tesbitler hayli önemlice. Bir yandan, 'sonuçta bugün, İHD genel merkezi, insan haklarımücadelesini "aydınların sorunu" olarak gören ve mücadele imkanlarını bununla sınırlayan, derneği bir "uzmanlar örgütü" olarak gören bir anlayışın insiyatifine terkedilmiştir' saptaması yapılırken, Kİ BİZE GÖRE DE BU SAPTAMA ÖZDE DOĞRUDUR, yazının daha başlarında da 'geçmişten bu yana günceli yakalayan, izleyen ve müdahale eden bir anlayışla İHD'nin çalıştığı' öne sürülmektedir. Oysa baştan beri esas anlayış şu anda da eleştirdiğimiz anlayış olmuştu. YANİ YENİ BİR DURUMLA KARŞI KARŞIYA DEĞİLİZ. Bu noktaya gelinmesinde, Ankara'nın çoğu delegelerinin gerek geçmiş kongrelerde gerekse son kongrede 'hem muhalefet hem değil' diye ifade edilebilecek belirsiz, bulanık, programsız tavrının payı da vardır. ANCAK BİZ UMUTSUZ DEĞİLİZ. Son kongre biçimsel olarak tıkanıklığı üretmiş görünse de esas itibarıyle olumlu geçmiştir. Kapılar aralanmıştır. İnsan hakları mücadelesi nasıl yapılmalı? sorusuna ışık tutacak yaklaşımlar, küçümsenmeyecek ciddi ilgi görmüştür.

Objektif ve hakları ihlal edilenden yana taraf, müdahaleci, resmi tarih ve ideoloji karşısında baş eğmeyen programlarla ortak paydayı geliştirmeliyiz

Yazar; 'merkeze tepki temelinde, bazı şubelerin daraltıcı, misyonu aşan niteliklere bürünebileceği' endişesini belirtiyor. Bunlar soyut imalardır. İlke ve bakış açısı temelinde bu endişeleri netleştirmek gerekir. Aksi halde asıl o zaman ortaya daraltıcı ve eleştirilen anlayışın söylemine uygun bir kuşkuculuk çıkar.

Yazar, 'muhalefetin bir bölümüyle, insan hakları mücadelesine yaklaşımda önemli farklılıklara sahip olduğumuzu anladık' diyor. Ne var ki bu farklılıklar neler? Yine belirtilmemiş. Zaten yazar ve arkadaşları çalışmalar boyunca da böyle bir farklılıktan bahsetmedikleri gibi, bakış açısı temelinde de herhangi bir tartışmaya görüşmeler sürecinde ışık tutmadılar. Kongre öncesi son 24 saate kadar beraber davranmaktan yana bir tavır sergilediler. Müşterek davranmak için her ne kadar istekli ve berrak bir tavırları olmadıysa da (Ankara delegelerinin çoğunluğunun her zaman tavrı kongrelerde böyle olmuştur), hangi konularda ne düşünüyorlar, bakış farkları nelerdir? İstanbul ve diğer muhalefet eden kesimleri hangi noktalarda eleştiriyorlar? Anlamak mümkün olmamıştır. Arkadaşlar hep sessiz kaldılar. Hatta birlik için umut da verdiler.

Böyle çelişkili bir tavırdan sonra ve bu tavrın özeleştirisini de vermeden, birlik için son saniyeye kadar tartışma kapılarını zorlayan bizleri şimdi, 'bizimle birlikte olanlar olur, olmayanlar olmaz' mantığıyla hareket etmekle suçlamak haksız, çarpıtıcı ve yaşananlara ters bir değerlendirmedir. 'Kürt sorunu konusunda bilinen radikal söylemlerle..... delegasyonun desteğini sağlama hesaplarının boşa çıkması', 'öğretici tesbitine' gelince, ne yazık ki bu tam da yazarın da yakındığı egemen anlayışın uslübu. İstanbul delegeleri Kürt sorununa hiçbir zaman delege desteği sağlama faydacılığı ile yanaşmamıştır. Bir önceki genel kurulda da bu konuda insan hakları savunucularının savunması gereken düşünceleri ifade ettiler, bu son genel kurulda da. Bu konuda savunduğumuz hususlardan hangisinin 'radikal', hangisinin 'bölge gerçeklerin-

den uzak ve abartılı yaklaşım' olduğu somut olarak belirtilmedikçe, yazarın eleştirisi ciddiyetten uzak, ortak payda arayışlarına katkı getirmeyecek, tutarsızlığı savunan bir anlayış olarak kalacaktır.

Üstelik hassas bir konuda çirkin bir söylem.

'Birlikte üretilen bir anlayış temelinde biraraya gelme olgunluğunun gösterilememesi' değerlendirmesi tam da Ankara delegelerinin bir kısmı icin geçerlidir. Görüşlerimizi haftalarca önce yazılı hale getirdik. Tartışmaya açtık. Eleştiri bekledik. Farklı noktalar varsa belirtilmesini istedik.

Son saniyeye kadar, birlikte olmamak için bir neden olmadığını savunduk. Ne var ki, şimdi yazıda olduğu gibi, arkadaşlar anlayış olarak farklı bir düşünce ileri sürmedikleri gibi, 24 saat kala da gerekçesiz şekilde müşterek davranamayacaklarını açıkladılar. Yani bakış açısından, programdan yoksun belirsiz 'hem muhalefet hem değil' tavrı.

Bu tavır neredeyse Ankara delegelerinin bir kısmında artık bir gelenek haline geldi.

Ortak paydayı egemen kılmanın koşulu: insan hakları mücadelesinin özgül alanını iyi kavramak, payda bileşenlerinin çok yönlülüğünü sindirebilmek ve şöyle bir koşul aramamaktır: 'diğer şubelerde de benimle aynı siyasi tercihte bulunanlar çoğunluğu alsın, o zaman alternatif olarak çıkalım'. Bu anlayış açıkça belirtilmese de tavırlardan izlenen politikalardan anlaşılmaktadır. Yani 'Ben muhalefet edersem muhalefet var, ben iktidar olursam iktidar var' tavrı. Belki böyle de muhalefet ve iktidar olunur ama o zaman ortaya IHD'den farklı bir oluşum çıkar. Bu anlayışın altında insan hakları mücadelesinin özgüllüğünü, sürekliliğini, nihai özgürlüğe kadar kalıcılığını kavramamak yatmaktadır.

Bu konuları tartışmak, özgül programlar oluşturabilmek icin insan hakları mücadelesinin diğer mücadelelerden farkı ve ilişkisini, nasıl verilmesi gerektiğini, insan hakları mücadelesi geleneğinin nasıl kitleselleşme ve kurumlaşma aşamasına getirilebileceğini beraber araştırmak amacıyla bir insan hakları kurultayını katkı getirici bir adım olarak düşünmekteyiz. Bunun için birlikte hazırlanalım.

Son genel kurul zaaflarına ve neticesine rağmen, olumlu bir genel kuruldur. Özgürlük rüzgarı genel kurula damgasını vurmuştur. Neticeye dönüşmemekle birlikte farklı bir anlayış ve program önerisi gündeme getirilmiştir. Son genel kurulun getirdiği kazanımları gözardı etmemek gerekir. Kemalizmin, resmi tarihin ve resmi ideolojinin ciddi olarak eleştirildiği ilk genel kurul olmuştur. Eksiklikler ve zaaflar vardır. Bu hususları inceleyen ve anlayışımızı açan bir hazırlığı yakında okurlara ileteceğiz. Kurul salt yönetime gelip gelmemek açısından ele alınmamalıdır.

Objektif ve hakları ihlal edilenden yana taraf, müdahaleci, resmi tarih ve resmi ideoloji -geleneksel ahlak karşısında başeğmeyen, insan hakları icin baraj olan kemalizm-faşizm-din karşısında uyanık olan, insan hakları mücadelesini herhangi bir dönem ve herhangi bir devlet yapısıyla kısıtlı görmeyen, özgür birey-kollektif birey ilişkisinde kollektifliği hedeflerken bireyi de eritmeyen, bireyin yaratıcılığı ve özgürlüğünü kısırlaştırmayan, ayrım yapmadan tüm bireylerin hak ve özgürlüklerini koruyan, insan haklarımücadelesini doğal kitleselliğe kavuşturmayı hedefleyen bir anlayışta, üretken programlarla ortak paydayı geliştirmek umuduyla. ■

İHD-İstanbul Basın Açıklaması

DEVLET TERÖRÜ YAYGINLAŞIYOR

Genel olarak tüm ülke çapında, özel olarak da İstanbul'da insan haklarına saldırı had safhaya gelmiştir.

İnsan hakları evrensel bildirgesinin bir yıl dönümünün daha yaklaştığı şu süreçte, her türlü hak istemleri, demokratik talepler devlet terörü ile bastırılmak istenmektedir. Adeta fiili bir savaş hali uygulaması kendisini her alanda hissettirmektedir. Devletin güvenlik güçleri açıktan "kontrgerilla" gibi çalışmaktadır.

Her türlü keyfiliğe ve suistimale müsait 'Polis Vazife ve Selahiyetleri' yasası güvenlik güçlerinin elinde insan haklarına karşı tehlikeli bir silaha dönüşmüştür.

Pendik'te rastgele keyfilikle kuş vurulur gibi yurttaş öldürülmekte, Dünyanın hiçbir yerinde görülmeyecek şekilde mahkeme salonunda sanıklara, izleyicilere, gazetecilere, avukatlara saldırılmaktadır. Cezaevlerinden sonra, mahkeme salonları da güvenlik güçlerinin denetiminde eziyet yuvalarına dönüşmüştür.

DGM'deki yargı insanların güvencesi değil, baskının teminatı olarak çalışmaktadır.

Sebep ne olursa olsun her an yağmur gibi değişik olaylarda kitle halinde insanlar gözaltına alınmakta, iop, dayak, küfür faslından geçirilmektedir.

Yasal denetimleri sık sık yapılan demokratik kuruluşlar, potansiyel suç merkezleri olarak görülmekte, tüzel kişilikleri sürekli saldırıya uğramaktadır. Başta İHD'ler olmak üzere tüm demokratik kuruluşlar fiilen işlemez hale getirilmek istenmektedir.

Çalışanların sendika kurma ve örgütlenme girişimleri gözaltılarla, tehditlerle engellenmek istenmektedir. Yasal prosedürü yerine getiren sendikaların tüzel kişilikleri(Eğit-Sen, Eğitim-İş gibi) güvenlik yetkililerinin keyfi yorumları ile saldırıya uğramaktadır.

Tüm bunlar olurken bir yandan da Dünya kamuoyu; "AGİK'e uygun Anayasa" sözleri, samimi olmayan "resmi insan hakları komisyonu" girişimleri ile aldatılmak istenmektedir.

Fiili savaş hali uygulamalarına, her alanda yoğunlaşan insan hakları ihlallerine karşı haksızlığa uğrayan herkesi sesini çıkarmaya çağırıyoruz. ■

Veysel'in Trajedisi

YA HASTANE YA CEZAEVİ

Çiğdem Koraysan

Şizofreni diye tahliye ettiler, iyileşmiş olabilir "umuduyla" yeniden tutukladılar. Şimdi Veysel Kubat yeniden Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde. 1982'den 1990'a uzanan süreçte Veysel'i tahliye edenler de, onun yeniden tutuklanmasına karar verenler de, neden DAL'a geldiği gündeki gibi olmadığına bakmadılar bile. Kim sorumlu? Şimdi gene bakacaklar, duruma göre ya köyüne ya da cezaevine gidecek.

Veysel Kubat 1988 Kasım'ında tahliye oldu; ailesi onu Bakırköy'den Malatya Erguvan'daki köyleri Koyuncu'ya götürdü. Veysel kendi deyimiyle, bağda bahçede koyun otlatmayla geçirdi günlerini. Onu hiç yalnız bırakmadılar, korkuyordu. Gördüğü görüntülerle konuşmaya devam ediyordu. Kendisine iletilen(!) bilgileri TÜBİTAK'a ve NASA'ya yazdığını, yanıt alamadığını anlatıyordu hüzünle.

Veysel'in korkusu günlük yaşamın her boyutunda; evin ikinci katına çıkmaktan korkuyor, zeminde yaşıyor, yakıcı kesici şeylerden uzak durmaya bakıyor, elektrikli aletlere yaklaşamıyor; prize, elektrik düğmesine de öyle. Düzenli olarak Akineton, Lorgactil, Norodol, Unicop gibi ilaçları kullanıyor.

VEYSEL KİM?

Veysel Ankara Üniversitesi Fizik Mühendisliği öğrencisi iken 82'de Siyasi Şube DAL grubunca gözaltına alındı. Devrimci Yol üyesi olmak iddiasıyla DAL'ın işkenceli sorgulama koşullarında 45 gün kaldı. Mamak 'a götürüldüğünde artık eski Veysel değildi. O sıra, "Emniyet, cezaevi psikozunu üzerinden atamadı" yorumları yapıldı. Süre uzayınca anlaşıldı ki; düpedüz tedavisi gerekiyordu, hastaydı. Veysel Mamak'ta 6 yıl 8 ay kaldı; DAL'da yitirdiklerini tekrar kazanamadı. Üstelik Mamak da adı "DAL" olmayan bir başka "DAL" değil miydi? Veysel bu dünyada kendi "uzay"ına sığındı: "Uzay bilgisayarlarıyla bütün herkesi yönetiyordu."

Mamak'ta tüm arkadaşları Veysel'e doktorluk yaptı. Buna zorunluydular; tutuklular o sıralar güvenlik gerekçesiyle hastaneye sevkedilmiyor, bu yüzden de herkes kendince tedavi yöntemleri geliştiriyordu. Veysel nihayet Gülhane ve Bakırköy'e sevkedildiğinde ise çok geç kalınmıştı. Üstelik bu gidişler de hep "bir süre için" oldu. Veysel, "korku"larından hiç kurtulamadı. Sözgelimi sudan korktuğu için, hiç banyo yapmadı, DAL'da hep çıkardığı için elbiselerini üzerinden çıkarmadı, çevresi hep onlarla kuşatıldığı için de üniformadan uzak durdu.

Mamak'ta tüm arkadaşları Veysel'e doktorluk yaptı. Buna zorunluydular, çünkü tutuklular o aralar güvenlik gerekçesiyle hastaneye sevkedilmiyorlardı

Hastaneye gittikçe ilaç aldı, avuç avuç hap içti, uyudu. Duruşmaları pek izleyemedi. Tahliyesi hep reddedildi; çünkü deliller toplanamamıştı, yattığı süre de yetersizdi, idamı isteniyordu. Tahliyesini sağlayan Adli Tıp Meclisi raporu geldi:

" Veysel Kubat'ın halihazırda akıl hastası olduğu (Tortu Şizofreni) ve cezai ehliyetinin bulunmadığı, tesbit edilen bu hali ile tatbik edilecek herhangi bir cezanın beklenen faydası mümkün görünmüyor. Bu haliyle duruşmanın tatilini gerektirecek nitelikte bulunuyor."

Bir ay kadar sonra da Veysel nihayet 18.11.1988'de tahliye edildi. Nihayet; çünkü 1984'de Adli Tıp Meclisi'nin verdiği rapor da aynıydı:

"Yakalandığı tarih olan 12.4.1982'de ve bundan önce olan suç tarihinde cezai ehliyetinin tam olduğu, şuur ve hareket serbestisine haiz olduğu anlaşılan sanığın tutuklandıktan sonra soruşturma safahatı sırasında akıl hastalığına tutulduğu anlaşılmaktadır."

Aslında bu rapor "Veysel'e ne yapıldı" soruşturmasını açtırmaya çoktan yeterdi ama, onun tahliyesini bile sağlayamadı. Soruşturmadansa, yargılamak daha kolaydı, yeniden yargılama kararını Ankara Ağır Ceza Mahkemesi verdi. Çünkü Ankara 1 nolu Sıkıyönetim Mahkemesi yargılamaya tatil kararı verdiğinde, dosya Ağır Ceza'ya yollanmıştı. Yeni yargılamanın mantığı / mantıksızlığı ise şöyle:

"Firari aranmakta olan sanıkla akıl hastalığı dolayısıyla duruşması tatil edilen sanık arasında bir fark yoktur. Firari sanık bir ay sonra yakalanabileceği gibi, iki sene sonra da yakalanabilir. Aynı şekilde akıl hastası olan sanık kısa sürede iyileşebileceği gibi iki sene ve daha ziyade bir sürede de iyileşebilir veya hiç iyileşemez, durumun önceden bilinmesi mümkün değildir."

O halde, aklına geldikçe Veysel'i tutuklar, durumuna bakarsın! Öyle de oldu, Veysel'i tutukladılar, durumuna bakması için Bakırköy'e yolladılar. Veysel'in otuzbirinden sonraki yaşamı hep böyle Bakırköy ile Hapishane ve Koyuncu köyü arasında mı geçecek? Burada artık DAL'ı, işkenceleri tartışmak gerekmiyorsa da Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşme ve Sözleşme'nin 15. maddesini yeniden belirtmek şart oluyor: İşkenceyle alınan ifadeler işkence gören kişi için değil, işkence yapanlar için kanıttır, bu nedenle işkence yapanların yargılanmaları esastır.

Veysel'in Veysellerin değil, Türkiye'de on yıldır yaşanan "soruşturma safahatı"nın aktörleri ve onların yönetmenlerinin yargılanması gerekiyor.■

İnsan Hakları Günlüğü

21 Kasım 1990 Çarşamba

İHD Ankara Şubesi yöneticileri Hediye Felekoğlu, Yeşim Müderrisoğlu ve Hayati Sönmez, Devlet Bakanı Cemil Çiçek'i protesto için düzenlenen bir gösteri nedeniyle gözaltına alındılar. 48 saat gözaltında tutulan İHD yöneticileri daha sonra serbest bırakıldı. Aynı gösteri nedeniyle DEMKAD Ank. Şb. yöneticileri de geceyarısı gözaltına alındı.

22 Kasım 1990 Perşembe

İşkence görenlere gerçeklere aykırı biçimde 'sağlam' raporu veren doktorlar Cahide Baysal ve Mehmet Nuri Aydın 6'şar ay süreyle meslekten uzaklaştırıldı.

İstanbul Çeliktepe'de düzenlenen savaş aleyhtarı bir gösteriye polis ateş açtı. Olayda bir kişi yaralandı, 20'den fazla insan gözaltına alındı.

25 Kasım 1990 Pazar

İHD İstanbul şubesi polis tarafından basıldı, 37 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar, 24 saat sonra serbest bırakıldı. Derneğin tüm evraklarına el konuldu.

26 Kasım Pazartesi

İstanbul'da bir grup sanatçı tarafından organize edilen "Savaşa Hayır Gecesi"ne valilik tarafından izin verilmedi.

27 Kasım 1990 Salı

WDR Radyosu Türkçe Yayınlar Bölümü şefi gazeteci Yüksel Pazarkaya, Atatürk Havaalanı'nda bir süre gözaltında tutuldu.

İbrahim Serbest isimli bir genç, İstanbul Pendik'te "dur" ihtarına uymayan bir otomobile ateş açan polislerin kurşunuyla vurularak öldü. Olayla ilgili gözaltına alınan Mithat Bayrak isimli polis mahkeme tarafından serbest bırakıldı.

30 Kasım 1990 Cuma

Amasya E Tipi Cezaevinde 29 Ekim 1990 tarihinden beri devam eden açlık grevi tutukluların tüm isteklerinin avukatlar huzurunda kabul edilmesi üzerine sona erdi.

Mardin'in Derik ilçesinde gözaltına alındıktan sonra ölen Yakup Aktaş'ın ölüm nedeninin "gördüğü işkenceler sonucu olduğu" bildirildi. Yakup Aktaş'ın amcası, "Cenazeyi teslim aldığımızda Yakup'un kafasının delindiğini ve vücudunda morluklar bulunduğunu gördük" dedi.

3 Aralık 1990 Pazartesi

Ankara'da bir grup kadın tarafından düzenlenen "Kadının Toplumdaki Yeri ve Sorunları" isimli toplantıya valilik izin vermedi.

4 Aralık 1990 Salı

Pendik Lisesi'ne astığı savaş karşıtı afiş nedeniyle tutuklanan N.A. ve arkadaşlarının İstanbul DGM'deki ilk duruşmasında polis dinleyicileri döverek salondan çıkardı. Duruşmayı izleyenlerden 81'i gözaltına alındı, bunlardan 9'u daha sonra tutuklandı.

5 Aralık 1990 Çarşamba

Yazar Musa Anter hakkında BBC Televizyonunda yaptığı bir konuşma nedeniyle Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından soruşturma açıldı.

Hakkari'nin Yüksekova ilçesinde çobanlık yapan Abdullah Kurt'tan, gözaltına alınmasının üzerinden üç ay geçmesine karşın bir haber alınamadığı öğrenildi. Diyarbakır Milletvekili Fuat Atalay, bu konuyu Meclis gündemine getirdi.

9 Aralık 1990 Pazar

Ankara'da bir süre gözaltında tutulan 16 yaşındaki bir ortaokul öğrencisi kendisine zorla başkalarına yapılan işkencelerin seyrettirildiğini söyledi.

Cizre'de MİT'e ait bir binaya düzenlenen silahlı saldırı sonrasında 14 kişi gözaltına alındı.

10 Aralık 1990 Pazartesi

Bingöl'ün Yayladere ilçesine bağlı Taru köyünde 55 yaşındaki İsmail Danışman ile eşi Hanife Danışman, köy girişinde pusu kuran askerlerin açtığı ateş sonucunda yanlışlıkla vurularak öldürüldüler.

12 Aralık 1990 Çarşamba

Lice'de kendilerine yapılan baskıları protesto için gösteri yapan köylülere ateş açılması sonucunda çıkan olaylarda iki kişi öldü, üç kişi de yaralandı.

Askeri Yargıtay, sıkıyönetim mahkemesinde yargılanarak çeşitli hapis cezalarına mahkum edilen TÖB-DER yöneticilerinin sivil mahkemede yeniden yargılanmaları için yapılan başvuruyu reddetti.

13 Aralık 1990 Perşembe

TAYAD, İstanbul Valiliği'nin "amaç dışı faaliyet gösterildiği" iddiasıyla aldığı karar sonucunda kapatıldı.

15 Aralık 1990 Cumartesi

Ankara'da üç aydır grevde bulunan Tepe Mobilya Fabrikası işçilerinin yapmak istediği yürüyüşe valilik izin vermedi.

16 Aralık 1990 Pazar

Sansür ve Sürgün Kararnamesi, önemsiz ufak tefek rotüşlerle birlikte yeniden düzenlendi. Düzenleme, Anayasa Mahkemesi'nin "eski kararnameyi iptal edeceğinin" öğrenilmesi üzerine yapıldı. Yeni kararnameyle cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülerin sorgulama için yeniden emniyete götürülmelerine olanak sağlandı.

18 Aralık 1990 Pazar

İHD Kongresindeki Kürkçe konuşma nedeniyle Vedat Aydın ve Ahmet Zeki Okçuoğlu, çıktıkları ilk duruşmada tahliye oldu. Ankara DGM'deki duruşmada Vedat Aydın'ın Kürtçe ifade vermekte ısrar etmesi üzerine sorgulamalar yapılamadı.

Her yıl düzenlenen "Bruno Kreisky İnsan Hakları Ödülü", bu yıl İ.H.D'ye verildi.

Hemşireler Derneği Adana Şubesi Başkanı Rabia Tuncer, Adana Tıp Fakültesi Hastanesi'ndeki yemek boykotu sonrasında gözaltına alındı.

Kutay Meriç isimli bir gence işkence yapmaktan sanık polis memurları Mehmet Akçevik ve Lütfü Çetin 4'er yıl 2'şer ay hapis cezasına mahkum oldular.

İHD Adana Şubesi eski başkanı Şener Ekiz, dernekte yapılan bir açlık grevi nedeniyle yargılandığı davada, Savcı Ali Tardu'nun "Dernekler Yasası anti-demokratik hükümler içermektedir" şeklindeki mütalaası sonrasında beraat etti.

20 Aralık 1990 Perşembe

Çok sayıda siyasi davaya avukat olarak katılan İHD Hatay Şubesi Yönetim Kurulu üyesi Hasan Hüseyin Reyhan "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla tutuklandı.

DEMKAD Ankara Şubesi polis tarafından basıldı ve ardında da kapatıldı.

Son bir aylık dönem içinde haftalık ya da aylık 11 dergi ile 6 kitap İstanbul DGM'nin kararıyla toplatıldı. Bu süre içinde değişik mahkemelerde yargılanan 7 gazeteci de para ve hapis cezalarına mahkum oldu. Aynı dönemde 8 gazeteci ve yayıncı çeşitli gerekçelerle gözaltına alındı. ■

Fevzi Argun

Muhalefet Meclisleri

YENİ GÖREVLER ESKİ MODELLER

Ertuğrul Kürkçü

Melih Pekdemir arkadaşımız Ağustos 1990'da Demokrat!'ın 3. sayısında devrimci/sosyalist hareketin "birlik" sorunu tartışmalarına "Muhalefet Meclisleri" önerisiyle yeni bir müdahalede bulundu. Gerçi ortaya atılışının üzerinden beş ay geçmiş olmasına bakılarak bu önerinin "yeni" sıfatıyla nitelenmesinin ne kadar yerinde olduğu sorulabilir. Ama, önerinin kaynağını ve tartışma alanına henüz girmeye başlamış oluşunu gözönünde tutarsak birlik tartışmasının yeni bir evresinde bulunduğumuzu söyleyebiliriz. Bu en azından Demokrat! yazarları için böyledir. Çünkü "Muhalefet Meclisleri" önerisi Demokratl dışından iki önemli tepki almış olmakla birlikte henüz Demokrat! yazarlarının ortak tartışma gündemine girmiş ve Demokrat!ın ortak önerisi haline gelmiş değil.

Demokrat!'a yurtdışından gönderilen iki ayrı yazıda Mahir Sayın ve Veysi Sarısözen, Melih Pekdemir'in önerisini büyük bir sıcaklıkla benimsediklerini açıkladılar. Gene bu iki arkadaşın yurtdışında açtıkları imza kampanyasına "Sosyalistlerin Birlik Partisi" girişimi sözcüsü Oral Çalışlar'a varana değin çok sayıda insan destek verdi. Ne var ki, Türkiye'den böyle bir tepki gözlenmediği gibi, üzerinden beş ay geçmiş olmasına karşın öneri sahiplerinin de önerinin kuvveden fiile çıkarılması için henüz somut bir adım attıkları söylenemez. Bu yazının, hiç değilse Demokrat! yazarları arasında da bu öneri üzerine bir tartışmayı başlatmaya hizmet etmesini umuyorum.

Melih Pekdemir'in önerisinin sunuluşundaki en ayırdedici yönlerden biri ve belki de başta geleni, "Muhalefet Meclisleri"nin bugüne değin ileri sürülmüş tüm "birlik" önerilerinin karşıtı olarak formüle edilmiş olması. "Muhalefet Meclisleri", kendi içinde bir öneri olmakla kalmıyor. Aynı zamanda örneğin "sosyalist birlik partisi", "sosyalist forum" ya da "devrimci sosyalist blok" öneri ve girişimlerinin tümünü de bir ortak payda altına alıp olumsuzlamayı ve bunlara karşı bir seçenek sunmayı amaçlıyor.

"Muhalefet Meclisleri" tıpkı "Demokrat!" gibi, bir çağrışım. Bu isim tamlamasının, kapsadığı öneri bir yana, öncelikle 1980 öncesinin "Direniş Komiteleri"ni çağrıştırmayı, böylece özgül bir politik geçmişe referansta

> **"Muhalefet Meclisleri" önerisinin öncelikle '80 öncesinin "Direniş Komiteleri"ni çağrıştırmayı, böylece özgül bir politik geçmişe referansta bulunmayı tasarladığı apaçıktır**

bulunmayı tasarladığı apaçık. Melih Pekdemir herhangi bir yanlış anlamayı önlemek için bunu özellikle belirtmeyi de ihmal etmemiş, önerisini sunduğu ilk yazıda "geçmişte önerilen 'direniş komiteleri'ne benzer bir anlayışla... kurulacak...'muhalefet komiteleri'nden "muhalefet meclisleri"nin "köşe taşları" (Demokrat! s.3, s.7)olarak söz etmişti.

Sorunun böylesine geçmişe referansla konuluşu ve sergilenişi, bizler gibi bu deneyimin dışından gelenler için başka bir dizi tartışmadan önce, ister istemez, bu "direniş komiteleri" deneyinin bilgisini ve eleştirel bir değerlendirilmesini gerekli kılıyor. Çünkü Melih Pekdemir'in belirttiğine göre, ortada bir "icat", ya da bir "keşif" değil, geçmişte sınanmış olan ve geleceğe aktarılabilirliğine güvenilen bir özgül deneyim bulunmaktadır. O zaman, çağrıya karşılık vermesi istenilen "sosyalistlerimiz"in bu deneyimin bilgisiyle donatılmaları böyle bir süreci "tahayyül"e çağrılmalarından çok daha verimli olabilirdi. Onlara denebilirdi ki, "direniş komiteleri'nin geçmişi, senin geleceğindir". Eğer "birlik" meselemizin halledilebileceği bir örnek, bir model, aslında bir pratik gerçeklik olarak geçmiş siyasal mücadele tarihimiz içinde hakikaten varolmuşsa, "Avrupa'da yayımlanan teori dergilerinin çevirileri ile yetinmek"ten kurtulmamız için Melih Pekdemir arkadaşımızdan bu deneyime ilişkin telif haklarını kullanmaya başlamasını beklerdik. Ne yazık ki, bugün karşı karşıya bulunduğumuz sorunlara özgül bir geçmişe referansla karşılık veren bu önerinin en önemli unsuru olmak gereken "direniş komiteleri deneyimi"nin "birlik" bağlamında bir eleştirel değerlendirmesini Ağustos'tan bu yana görebilmiş değiliz.

Bu ifade başlıbaşına bir eleştiri olarak da kabul edilmemelidir. Gerçekten geçmişteki "direniş komiteleri" deneyiminin yalnızca bu zeminlerde bir araya gelen "halk güçleri"nin somut sorunları uğruna mücadeleyi başarıyla yerine getirmekle kalmayıp, öte yandan devrimci sosyalistlerin siyasal birliğini ve birleşik bir "devrimciler örgütü" yaratılmasını sağlamak bakımından ne gibi başarılar elde ettiğinin ve ne gibi potansiyelleri harekete geçirmiş olduğunun gösterilmesi, öneriyi pratik olarak kavrayabilmemiz ve katılabilmemiz icin hayati bir gereklilik. O yüzden

geçmişten geleceğe projeksiyonu yapılan böyle bir deneyimin yalnızca yapısal değil tarihsel bir takdimi de gerektirdiği açık olmalı.

Bu sunuluş sorunlarından içeriğine geçecek olursak "Muhalefet Meclisleri" önerisi önceki "birlik" formülasyonlarından kendisini iki düzeyde ayırdığı iddiasında: 1)Ötekilerin "yukarıdan" birleşme girişimlerine karşılık bu öneri, bir "aşağıdan" birleşme önerisidir. 2)Ötekilerin "salonlarda"ki "pratikten yoksun" birlik arayışlarına karşılık bu öneri "sokaklarda"ki "pratik mücadeleler"in birleştirilmesi önerisine dayanmaktadır. Öteki önerilerin gerçekten böyle nitelenip nitelenmeyeceklerini bir yana bırakalım. Ama ben "birlik" önerilerimizle hepimizin aynı sorun alanını tanımladığımızdan kuşkuluyum.

Çünkü Melih Pekdemir, projesini "sol hareketin birliği" ve "muhalefet hareketinin birliği" gibi birbirinden ayrı iki genel bağlam içine yerleştiriyor. "Sol" kavramı, eğer somut bir anda Türkiye'den söz ediyorsak genel siyasal alanda SHP'nin sol kanadından PKK'ya kadar açılan son derece geniş bir görüşler ve politikalar spektrumunu kapsıyor. Kendi payıma, devrimci sosyalizmin komünist bir topluma ulaşma mücadelesi ihtiyacının dayattığı "birlik" sorunu ile "demokratik" mücadele ihtiyaçlarından kaynaklanan genel "sol birlik" sorununun aynı zeminlerde ve aynı araçlarla çözülebileceği kanısında değilim.

Öte yandan "muhalefet" kavramı varolan iktidar pratiklerine karşı toplumsal/kültürel ve politik itirazların hepsini kucaklayacak kadar geniş bir kavram olduğundan, "muhalefet eyleminin birliği" ifadesi de, tanımı gereği radikal islamcılıktan, eşcinsellerin muhalefetine, parlamentodaki muhalefetten, K........ gerillalarına varan çok katlı, çok biçimli, heterojen ve son derece yaygın bir toplumsal/kültürel ve siyasal ilişkiler alanını örtüyor. Farklı toplumsal sınıfların, katmanların, grupların, halkların farklı amaçlar ve çıkarlarla oluşturulmuş örgütlenmelerinin eşitsiz bir gelişme süreci içinde yaşadıkları bu genel muhalefetin yalnızca birleştirilmesinin değil, ayrıştırılmasının da bir zorunluluk olduğu açık olduğuna göre "muhalefet eyleminin birliği" kavramının devrimci sosyalizmin kendisini bir siyasal odak olarak öteki akımlardan ayırdetmesi ihtiyacını örttüğünü söylemek de mümkün. Bu yüzden "sol hareketin" ve "muhalefet eyleminin" birliğinin kesişme momenti olarak ileri sürülen "Muhalefet Meclisleri" önerisinin gerçekten "devrimci sosyalistlerin birliği" sorununa Veysi Sarısözen'in "Kristof Kolomb'un Yumurtası" övgüsünü haklı çıkartacak bir çözümü içinde barındırdığından kuşkuluyum.

Öte yandan öneri, böylesine genel ve yaygın bir muhalefeti kucaklama çabasını dile getirmesine karşın, özgüllüğünün yanı sıra son derece belirginleşmiş de olan, bugün Türkiye'de yaşanan siyasal krizin neredeyse temel unsuru olduğunu söyleyebileceğimiz bir muhalefet alanına ise, hiçbir göndermede bulunmayışıyla dikkati çekiyor. K........'daki ulusal muhalefet ve Kürt sosyalist hareketi ile Türkiye politikası ve Türk Sosyalist hareketinin nasıl ilişkilendirilebileceği, "muhalefet meclisleri" önerisi çerçevesinde herhangi bir açıklamaya sahip değil. Oysa, biliyor ve derinden hissediyoruz ki, bugün Türkiye'de devlete karşı en çetin "muhalefet" K........ coğrafyası üzerinde cereyan ediyor. Ama öneri, bütün "praksis" vurgularına ve

Melih Pekdemir projesini "sol hareketin birliği" ve "muhalefet hareketinin birliği" gibi birbirinden ayrı iki genel bağlam içine yerleştiriyor

"muhalefet" genel kategorisine müracaatına karşın en belirgin "muhalefet" odağının dayattığı özgül pratik muhalefetin son on yılda Türkiye sosyalist hareketi için doğurmuş olduğu "eklemlenme" sorununu ele almak üzere herhangi bir teklifte bulunmuyor. Oysa, devrimci sosyalizmin Türkiye'de birlik diye bir sorunu olduğu kadar K........'da da ayrı bir birlik sorunu var. Her iki mücadelenin birbirini bütünleyebilmesi için de ayrı varlıklar olarak tanımlanmaları gerekiyor. Bu iki ayrı gerçekliğin ezilenlerin varolan egemenlik sistemine karşı mücadeleleri bakımından stratejik bir önem taşıdığının farkındaysak o zaman önerinin hiç değilse şimdilik başlıca "muhalefet" özneleri bakımından önemli belirsizliklerle sakatlanmış olduğunu söyleyebiliriz.

Melih Pekdemir önerisini sunarken, Mahir Sayın ve Veysi Sarısözen ise öneriyi onaylarlarken bugün Türkiye'de devrimci sosyalizmin birleşik bir siyasal örgütlenme oluşturmasının şartları ve imkanlarının bulunmadığında birleşiyorlar. Melih Pekdemir önerisini ileri sürerken şunları söylemişti: "Solun birliği konusunda çıkış noktası olarak 'sosyalistlerin birliği' alınınca bunun mantıki-pratik sonucu "parti" olduğu için hemen bir tıkanıklığın başgösterdiği, bu doğrultuda harcanan çabalarda görüldü. Parti mücadele sürecinin dışında kurulmuyor. 'Biz kurduk, haydi gelin katılın' denilince de kimse katılmıyor. O halde solun birliği konusunda çıkış noktası olarak öncelikleri yeniden tartışmak gerek." (Demokrat!.S.3, s.4). Mahir Sayın, "Bu kadar zamandır bölünmeler yaşamış ve bu bölünmelerin gerekçelerini hala korumakta olan çevreler arasında birliğin koşullarının olduğundan nasıl bahsedilebilir?.. Benim kanaatime göre 'birliğin koşulları var mı yok mu' tartışması varolanlara baktığımızda tek bir yanıt bulabilir: Herkes kendisini ciddiye alıyorsa 'yok' demektir,"diyor (Demokrat!; S.6, s.45). Veysi Sarızözen'e göreyse "...solun en geniş kesimi, ne sloganlarda, ne asgari, ne azami programlarda anlaşamıyor... bu bir olgudur... daha da kötüsü herhangi birinin bir başkasıyla "blok", "forum" ya da "parti" içinde birleşme girişimi kendi karşıtına yol açarak yeni bölünmelere vesile oluyor ve nihayet birlik çabasına giren örgüt kendi birliğini koruyamaz oluyor". (Demokrat!; S.7, s.65) Her üç tespit görüldüğü gibi yalnızca sosyalistlerin birliğinin koşullarının olmadığı konusunda birleşmekle kalmıyorlar. Her üçü için "sosyalist hareket" de büyük bölümü 80 öncesinden tevarüs edilen grupların dünyasından ibaret.. Dolayısıyla, arkadaşlarımıza göre, bu gruplar arasındaki ilişkiler elvermediği için "sosyalistlerin birliği"nden söz etmek yersiz bir hülya olabilir.

Ben herşeyden önce bugün varolan grupların sosyalist hareketin bileşenlerinden birini meydana getirmekle

birlikte sayısal olarak da niteliksel olarak da sosyalist hareketin gelişmesinin asal dinamiğini oluşturdukları iddiasını paylaşmıyorum. Bu yüzden "birlik" sorununun çözüm alanını grupların birbiriyle ilişkilerine indirgemeye razı değilim. Öte yandan "birlik" talebinin "mücadele platformları" dışından, "salonlardan" dile getirildiği için sonuçsuz kaldığı iddiasının kanıtsız olduğunu düşünüyorum. Nihayet, devrimci sosyalizmin güncel ve tarihsel sorununun her üç arkadaşın da peşinde göründükleri "sosyalistlerin" ya da "sol"un "maksimum birliği"yle ilişkili olmadığı kanısındayım.

Çevremize bakalım, 89 "bahar eylemleri"nin örgütleyicileri kimler, devasa "Zonguldak grevi"nin örgütleyicileri kimler, "işyeri komiteleri"nin, öğretmen, memur, hekim "sendikaları"nın başını çeken ve örgütleyenler, "insan hakları savunucuları"nın çoğunluğu, bütün sosyalist etkinliklerin, kültürel ve politik edebiyatın tüketicileri, örneğin Demokrat! okuyucularının, Demokrat!'a katkıda bulunanların çoğunluğu kimler, "birlik" tartışmalarına büyük bir heyecanla katılanların çoğunluğu, kadın hareketinin sürükleyicileri kimler? Hemen hepsi için tek bir cevap verilebileceği görülür. Bu insanlar ya 80 öncesi sosyalist gruplardan gelen ama bugün herhangi bir grubun disiplinine bağlı olmayan ya da 80 sonrasında sosyalist mücadeleye katılan ve herhangi bir gruba angaje olmayı tercih etmeyen sosyalistlerdir. "Birlik" talebinin sahipleri de onlardır. Dolayısıyla, sosyalist gruplar içinden birleşik bir devrimci sosyalist önderlik yaratılması gerekliliğine direnenlerin eğilimini sosyalist hareketin tabiatından addedip, hemen hepsi çalışan ve okuyan insanlar olarak Melih Pekdemir'in sosyalistlerin kafasına kaktığı kitle mücadelelerinde aktif yer alan "bağımsız" sosyalistlerin birleşik bir devrimci sosyalist önderlik yaratılması eğilimini sosyalist harekete dışsal saymak hareketin parçalı tabiatını görmezden gelmek ve grupların özgül gelişme sorunlarını sosyalist hareketin olmazsa olmazı haline getirmek ne dereceye kadar nesnel bir bakış olabilir?

Türkiye'nin hangi fabrikasına, hangi üretim ve eğitim birimine, herhangi bir yerdeki çalışan insanların arasına giderseniz gidin, devrimci bir sosyalizm mücadelesi talep eden bütün öncü işçilerin ve aydınların "devrimci sosyalistlerin birliği" konusunda ısrarlı olduklarını işitmemeniz için sağır olmanız gerekir. O yüzden şu, "sosyalistlerin birlik meselesi salonlarda çözülmez eylem içinde çözülür" sözünün sık sık tekrarlanmasının bu talebe verilen bir cevap olduğunu sanmamak gerekir. Çünkü talep bizzat eylem içindeki sosyalistlerden gelmektedir. Öte yandan hemen her grubun içinden azımsanmayacak sayıda insan, "birlikçiliği" grup içi mücadelelerinin başlıca ekseni haline getirmişlerdir. Bu insanlar da sosyalist hareketimizin bileşenleridirler. Dolayısıyla sosyalistlerin devrimci bir siyasal önderlik oluşturmaları için "aşağıdan" ve "yukarıdan" gelen hatırı sayılır bir baskı vardır. Zaten iki yıldır herkesin aklı yatsın yatmasın birliğe ilişkin bir politikaya sahip olma ihtiyacı buradan ileri gelmektedir.

Eğri oturalım doğru konuşalım. Bizler fiilen 1968'den hukuken de 1970'den beri -kısa ömürlü(1970-72) THKP deneyimini saymazsak- partisiziz ve inanılması güç bir "partileşme süreci" yaşıyoruz. On yılda bir paşalar gelip, varolan örgütlülüklerimizi dağıtıyor. Arkadaşlarımızı asıyor. Önderliklerimizi -"çok gizli" örgütlenmelerimize rağmen- teker teker tutukluyor. Hareketimiz parçalanıyor. Sonra içimizden birileri çıkıp bu parçalanmışlıkları rasyonalize ediyor. Bunlara tarihsel anlamlar yüklüyor. Mücadelenin bizzat kendisinin dayattığı birlik ihtiyacını dile getirenlere "ne yazık ki imkansız" diye karşılık veriyoruz. Sonra çevrim yeniden başlıyor. İnanılabilir mi? Tam yirmi yıldır "partileşme süreci" içindeyiz ve Melih Pekdemir arkadaşımız yirmi birinci yılda da şunu söylüyor: "Böyle bir örgüt 'kurdum' deyince kurulmaz, 'kuracağım' deyince de kurulması beklenmez; bu bir süreç ve mücadele sorunudur. Mücadele olmadan örgütlenme, örgütlenme olmadan mücadele olmaz". Peki yirmi yıldır verilen mücadeleler bu süreç için yeterli olabilir mi? Elcevap, "Devrimcilik, hiç kimse için 'kazanılmış bir hak 'değildir. Süreç boyunca her aşamada yeniden üretilmesi gerekir. Herkesin apoletlerinden arındığı bir yeni süreçte her kadronun rüştünü yeniden ispatlaması gerekir." Bu "rüşt ispatı" için de "Muhalefet Meclisleri" gerekir. Ama öngörüldüğü şekliyle, bu meclisler yalnızca "kitle hareketi" temeline dayanabildiğine ve kitle hareketi de dönemsel olarak yükselebildiğine göre, mesela iki yıllık bir yükselmeden sonra kitle hareketi yeniden geri çekilecek olursa devrimci sosyalizmin bir parti halinde örgütlenebilmesi için belki bir on yıl daha beklememiz gerekecek mi?

Esas olarak dikkatimizi devrimci sosyalizmin örgütlenme ve birlik sorununa yöneltmemiz gerektiğini düşünüyorum

Mahir Sayın ve Veysi Sarısözen, Melih Pekdemir'in önerisini "maksimum birlik" açısından olumluyorlar. Mahir Sayın ayrıca "Muhalefet Meclisleri"ni "birliğin koşulları"nın yaratılmasının "Kuruçeşme" tartışmalarında "tüketilen" ve/veya hiç bulunmayan olanaklarının yeniden yakalanacağı bir mücadele zemini olarak da görüyor. Mahir Sayın'a göre Kuruçeşme'deki tartışmalarda "reformizme karşı mücadelenin şampiyonu' olduğunu gösterince birliği gerçekleştireceğini sanan ya da hemen bir parti önerisiyle işbitireceğini sanan girişimler oldu".

"Burada veriler tamamen eskiye aitti. Bunların dönüşmesi için uzun bir uğraş vermek gerekiyordu. Ama eski ayrılıkların üzerine basmaya çalıştı birileri... Eski çizgilere bağlı kalınarak bir girişim gerçekleştirilecek idiyse, o platformlarda yanyana olduğumuz birçoklarıyla olmak yerine eski tesbitlerimizde varolanlarla yanyana olurduk."

Ben birlik tartışmalarında solun "maksimum birliği" gibi bir amaç gütmüyorum. Böyle bir amaç güdülmesini gayri meşru da bulmuyorum ama nesnel olarak sosyalist hareketin evrensel olarak devrimci, merkezci ve reformcu eğilimler arasında kaçınılmaz bir ayrışmadan geçeceğini bu nedenle de esas olarak dikkatimizi devrimci sosyalizmin örgütlenme ve birlik sorununa yöneltmemiz gerektiğini düşünüyorum. Böyle bir yönelişin de hangi vadede gerçekleşirse gerçekleşsin ufkunda bir parti hedefini bulundurması

gerektiği kanısındayım. Kuruçeşme'de süren tartışmalarda hiç de eski ayrılıklar değil, bugün apaçık kitle haberleşme araçlarından dile getirilen "piyasa sosyalizmi" ile "devrimci sosyalizm"in evrensel mirasını koruma eğilimleri kalın hatlarıyla ayrıştı. Bu noktadan hareketle bir devrimci sosyalist parti hedefine doğru hareket etmek için yapılabilecek çok şey olabilirdi ama Mahir Sayın'ın da etkin müdahaleleriyle birçok bakımdan "Muhalefet Meclisleri" önerisinde dile getirilen gelişme dinamiklerine işaret eden "Devrimci Sosyalist Blok" önerisi kadük edildi. Bugün artık fiiliyata geçirilmeye çalışılan böyle bir öneri yoktur.

Mahir Sayın ve Veysi Sarısözen "Muhalefet Meclisleri" önerisini belki bir kez daha, "piyasa sosyalizmi" partisi ile bizim bozduğumuz ilişkileri "sol" ya da "sosyalizm" genel alanı üzerinde onarabilecekleri bir zemine ulaşabilecekleri beklentisiyle destekliyor olabilirler. Şaşılabilir ama ben de bunca itiraz ve eleştiriden sonra Melih Pekdemir arkadaşı tasarısını kuvveden fiile geçirmeye davet edeceğim. Çünkü, bu tasarının zaaflarının üstesinden gelmeye hizmet edebilecek iki güçlü yönü bulunuyor. Birincisi, bu öneri, "Devrimci Sosyalist Blok" önerisinin de kendisini kurma zemini olarak tanımladığı "taban inisiyatifleri"ni, kitlelerin öz hareketlerini mücadelenin asli unsuru olarak alıyor ve işçi hareketini de genel kitle hareketinin asli dinamiği olarak görüyor. İkinci olarak "meclisleri" bu kitle mücadelelerinin genel koordinasyon zeminleri kılmayı amaçlıyor. Bu öneri hakikaten bu güçlerle donanmış olursa, kuvveden fiile geçmesi sürecinde, kitle mücadeleleri içersinde yer aldığımız ölçüde öneri sahiplerini birleşik bir devrimci sosyalist parti yönünde etkilemek için olanaklar da doğmuş olacaktır.

Bir kere böyle bir işe girişildiğinde niçin bir birleşik devrimci sosyalist parti oluşturma görevinin ertelenemez olduğu da, böyle bir parti ihtiyacını dile getirenler arasında ne kadar çok eski ve yeni siyasi kadrolar olduğunu da arkadaşlarımız görebileceklerdir. Belki o zaman Muhalefet Meclisleri önerisinin içinde bir yerde bir Devrimci Sosyalist Blok yeniden uç vermeye başlayacaktır. ■

Yeni bir yılına [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
H. Duygu Tekin

Türkiye'de 12 Eylül döneminin yarattığı karanlık kargaşa ve politik saptırmalar on yıldır azalmadı; terörü arttı. Devrimciler, 12 Eylül yasalarıyla mahkum edildiler, işkence gördüler. Ama kanun [illegible] yıllarda hep "insan" kaldılar. "İnsan hakları" sözünü ağzından düşürmeyen yöneticiler, Cumhurbaşkanından bölge valisine değin insan hakları eğitimi [illegible] neler getirdiğini anladı, yeni yılda hepimizi yeni görevler bekliyor. 1991'in devrimci siyasal iktidar yolunda yeni bir adım olmasını dileyerek cezaevindeki dostlarımın yeni yılını kutlarım.
Haldun Özgen

Cezaevlerindeki tüm dostlarımın yeni yılını, 1991'in hep beraber yaşayacağımız güzel günler için önemli bir aşama olmasını dileyerek kutluyorum.
Fevzi Argun

Barış, Özgürlük ve Demokrasi Çağında Duvarsız ve Demirsiz Bir Türkiye isteğiyle...
Levent Yurdakul

Nice yeni tünellere!...
E. Tünçbilek

bir kez daha merhaba; özlemlerinize, sevgilerinize, hepinize...
(ve onyedi aylık bir kişisel gözlem: "dışarı"nın "içeri"den pek farklı yok... dersem yalan olur, ama inanın siz olmayınca "tadı" yok!...)
MELİH PEKDEMİR

Özlemle, sevgiyle kucaklıyorum hepinizi...
Ülfet Taylı

Sevgiyle, Özlemle,
Semra Somersan

Gazeteciler İşten Atılıyor

TGS Kendi Derdinde

SENDİKASIZLAŞMAYA DOĞRU

Nadire Mater

Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) 1 Aralık günü Cumhuriyet, Milliyet ve Tercüman gazetelerini kapsayan ilk grup toplu sözleşmeyi imzaladı. Bu açıklanırken TGS'nin İstanbul şubesinin görüşmelerden çekilerek imzada yer almadığı da açıklandı. Gerekçe şöyle:

"Üyelerin işgüvencesini sağlamayan ve taşeronluğa karşı hiçbir yeni yaptırım getirmeyen bu toplu sözleşme imzalanarak, işverenlere sendikasızlaştırma operasyonu için büyük olanaklar sağlanmıştır. TGS İstanbul Şubesi tasfiye edilmeden bu amaca ulaşmak mümkün değildir."

Bu duyurunun yapıldığı 13 Aralık günü Genel Merkez de Disiplin Kurulu'na bir yazı göndererek Şube'nin 4 ünvanlı yöneticisi Başkan Yavuz Şimşek, 2. Başkan Sadık Yıldız, Sekreter Merdan Yanardağ ve Mali Sekreter Yusuf Enginkaya'nın derhal görevlerinden alınmaları ve sendika üyeliğinden ihraç edilmelerini talep etti.

Gazeteci Nasıl Çalışır

Sahiden gazeteci olmak, yani sarı basın kartlı ve sendikalı gazeteci olmak pek kolay bir iş değildir. Önce heveslisi çok olduğundan genellikle parasız başlanır, sonra sırasıyla sigortalı olmak, 212 sayılı Basın Yasası'na tabi gazeteci olmak, ve sendikalı gazeteci olmak gibi aşamalar yaşanır; bütün bu aşamaların yaşanıp yaşanmayacağı ya da ne süre yaşanacağı ise kişiye göre değişir. Sendikalılık patronun sendika sevgisiyle yakından ilintilidir. Örneğin Babıali'de Sabah, Gelişim ve Günaydın grupları hep sendikanın dışında kaldılar. Bu yüzden de TGS Genel Başkanı Orhan Erinç'in verdiği yüzde 43'lük sendikalaşma oranı hiç de şaşırtıcı değildir.

Basın çalışanları patronları değiştiğinde, yeni şefler geldiğinde, istenmeyen bir haber yapmaya kalkıştığında, özellikle de toplu sözleşme dönemlerinde artan maliyetler gibi nedenlerle işlerinden olabilir, hele de araya sendika mendika gibi işlerle uğraşmak girerse vehamet artar.

Şu günlerde sözü edilen nedenlerle Cağaloğlu'nda boş dolaşan gazeteci sayısı hızla artıyor artacak; sıra bende mi stresi de cabası. Güneş'te işten çıkarmalar vakayi adiyeden, Günaydın zaten sendikasız, Cumhuriyet'te huzursuzluklar var derken, Milliyet ön safa geçti.

21 Aralık günü Milliyet'te 17 kişi işten çıkarıldı, hayır Türkiye sathında 160 kişi (aslında sayılar bir türlü netleşemiyor, TGS bile bu noktada net sayı veremiyor) ve pikaj servisi de taşerona satıldı.

Bütün bunları gazeteler pek yazmaz, çünkü gazeteci kendini haber yapma, kendi sorunlarını dillendirme olanağına pek sahip değildir. Öyle ki, işten çıkarılanlar tepkilerini "hayal kırıklığına uğradım" gibi tercümesi çok çeşitli yanıtlarla dile getirebilirler. Babıali bir avuçtur, iş olanakları sınırlıdır, eğer insanlar yeterince örgütlü değillerse, neye güvenerek ne yapabilirler ki?

Toplu Sözleşme ertesinde basın karıştı. Milliyet'ten 17 kişi işten çıkarıldı. TGS Genel Başkanı açıkladı: 4 Ocak'ta gazeteler çıkmayacak

Hep yaşanan ve bugünlerde bir çok yerde yaşanması beklenen Milliyet'teki işten çıkarma ve taşeron örneği TGS Genel Merkezi ile Şube arasındaki sorunun önemini artırıyor.

Şube'nin toplu sözleşme görüşmelerinden çekilmesine yol açan İş Güvencesi Kurulu sözleşmede yer almış olsaydı, işveren haklı bir gerekçesi de olsa kurulun kararı olmadan kimseyi işten çıkaramayacak; taşeronluk konusunda ise ısrarlı davrandığı takdirde yasal olarak vermesi gereken tazminatların yüzde 20 fazlasını ödemek zorunda kalacaktı, ki bir başka deyişle taşeronluğa geçiş zorlaşacaktı.

Sözleşmede garantiye alınmayan taşeronluk üzerine TGS Genel Başkanı Orhan Erinç şöyle konuşuyor:

"İşverenin taşeronluğu neden gündeme getirdiğini iyi değerlendirmek gerekiyor. Bu uygulamayla çalışanlar toplu sözleşme hükümleri dışına çıktıkları için şu anda yok olduğu iddia edilen iş güvenliği hiç kalmıyor."

Aynen böyle, Milliyet'te pikaj servisinde çalışanlar yasal tazminatlarını alıp bir başka firmanın çalışanı oluyor, öte yandan işine de aynen devam ediyor. Örgütlenmeye ne kolay bir darbe.!

Milliyet'te alfebetik olduğu ileri sürülen(şimdi A'lar ve Y'ler; sonra B'ler ve C'ler diye rivayetler dolaşıyor) çıkarmalar, "artan maliyetler, bağımsızlığımızı devam ettirmek" şeklinde gerekçelendiriliyor. Örgütlülük sendikada ve toplu sözleşmede somutlaştığına göre, Genel Merkez toplu sözleşmede iş güvenliğini neden sağlama bağlayamadı? Orhan Erinç anlatıyor:

"Süre maddesine geçilmesi konusunda ilke kararı kaldırılınca buna dayalı olarak elimizdeki paket tüm olarak bozulmuş oldu. Bu nedenle

TGS'nin İstanbul Şube Başkanı Yavuz Şimşek Milliyet'ten 17 kişinin işten çıkarılması konusunda "üyelerimizin kendilerini ve sendikalarını korumaları için meşru haklarını kullanmaları için üzerimize düşeni yapacağız" diyor.

pazarlık gücümüzü yitirdik. Sonuçta iş güvenliği maddesini geçirebilme olanağımız ortadan kalktı."

Erinç, 2 yıl sonra yapılacak toplu sözleşmede yöneticilerin bu maddeyi toplu sözleşmeye koydurmalarını diliyor; yani Milliyet'te çalışanlar da işten çıkarılmak için 2 yıl daha bekleyebilirlerdi, değil mi?

Üzülmek Boşa!

Gazeteciler 1991'e işli işsiz mi gireceklerinin tedirginliğini yaşarken, TGS'nin merkez şube tartışmasıyla uğraşmasının çalışanlara yaramadığı bir gerçek. Toplu sözleşmede güvencesi olmadığı için işinden edilen gazeteciler için TGS yöneticileri Milliyet'ten Kemal Kınacı ve genel yayın yönetmeni Doğan Heper ile görüşmüşler. Erinç toplu sözleşme yükü nedeniyle gazete yöneticilerinin bulduklari bu çözüm yolunun yanlış olduğunu söylediklerini, yeniden işe alınmalarını istediklerini aktarıyor.

Pekala, İstanbul Şubesi ne yapıyor? Başkan Yavuz Şimşek, "hukuken ve yasal olarak görevdeyiz. Milliyet olayını Yönetim Kurulu'nda değerlendireceğiz. Üyelerimizin kendilerini ve sendikalarını korumaları için meşru haklarını kullanmaları için üzerimize düşeni yapacağız."

Görevdeler mi? Genel Merkeze göre hayır, şube'ye göre evet. Çünkü, Şube'nin 4 ünvanlı yöneticisi tüzükte yer almayan "derhal yönetim kurulu üyeliğinden alınmak ve üyelikten ihraç" talebiyle Disiplin Kurulu'na verildi, Disiplin kurulu da soruşturmanın selameti bakımından, adı geçenleri geçici olarak görevden alarak konuyu görüştü, sonuçta da ihraçlarını gerektirecek bir durum olmadığına karar verdi.

Bütün bu olup bitenler üzerine Genel Başkan "iç meseledir" gerekçesiyle görüş beyan etmek istemiyor. İstanbul Şube Başkanı Yavuz Şimşek ise, "Sendika yöneticileri kendi subjektif niyetlerine göre karar üretip İstanbul Şubesi'ni tasfiye etmeye çalışıyorlar. Milliyet gazetesinde olduğu gibi işverenin değirmenine su taşıyorlar, işverenler de fütursuzca ve alay ederek uygulamalarını gerçekleştiriyor. Zaten Milliyet'ten çıkarılan 2 kişiyle, taşeronlaştırılan 1 kişi Genel Merkez'in Disiplin kurulu'na sevkederek isimlerini verdiği kişilerdi."

İşte yalnızca basının yüzde 43'ünün üye olduğu TGS'nin durumu böyleyken Milliyet'te yaşananlar çok mu? Yan masadaki arkadaşı işinden olurken, bir yandan çalışıp, bir yandan da üzülmek yetmiyor. Nasıl; basın özgürlüğünü kısıtlayan ve sınırlayan yalnızca 151 yasa ve maddesi mi? Basın özgürlüğü asıl olarak da gazetecinin işverene karşı bağımsızlaşması, iş güvencesi ve dolayısıyla güçlü bir örgütlenmeden geçmiyor mu?

3 Ocak'ta gazeteciler ne mi yapacak? Onun açıklaması Genel Başkan Erinç'ten:

"Nasıl bir organizasyon yapılacağını tasarlamadık ama, 3 Ocak günü çalışılmayacağına göre, 4 Ocak'ta gazeteler çıkmayacak. TÜRK-İŞ'in çağrısı tüm çalışanlara olduğu için, sendikalı sendikasız tüm basın çalışanları bu çağrıya dahil!" ■

Cezaevlerinde, bir çoğu toplumsal haksızlıklar nedeniyle bulunan dostlarımıza, arkadaşlarımıza 1991'de umut ve af dolu bir yıl dilerim.

Arslan Başer Kafaoğlu

Türkiye'nin de imzaladığı Avrupa [illegible]; ... hiç kimseye keyfi gözaltı ve tutukluluk uygulanamaz, insanlık dışı, kötü muamele ve işkence uygulanmaz....., herkesin adil.... yargılanma [illegible] temin etmektedir. Bu yalanları yıllardır [illegible], yazdık. 1991 yılı yönetimlerin yeni imzaladıkları [illegible] hükümlerine uyacakları, yalanlarının [illegible] yeni bir yıl olsun.

Sizi özlemle kucaklıyorum.

[illegible]

Öğrenci Yurtları

TERKEDİLMİŞ MÜCADELE ALANLARI

Ömer Özgüner

Özerk-demokratik üniversite mücadelesinin ve yaşamının önemli, önemli olduğu kadar da ihmal edilen unsurlarından biri olan yurtlarda, Kasım ayı içinde bazı eylemlilikler yaşandı. Ancak bu eylemlilikler devrimci demokrat kamuoyunun dikkatini yeterince çekmedi. Gerek son eylemliliklerde, gerekse de yurtların bütününe bakıldığında, geçmişin zengin birikim ve deneyleriyle dolu yurtlarının tamamen unutulduğu ortada. Bugün devrimcilerin yurtları, "şöyle bir uğradıkları yerler" olarak kabul ettikleri görülüyor. Buradan hareket ederek, konunun önemine dikkat çekmek, bir tartışmayı gündeme sokmak isteğindeyiz. Önerilenlerin değiştirilmeye, geliştirilmeye ihtiyaçları vardır. Özellikle, bu yazıda yeterince açılamamış olan kız yurtları ve özgül sorunları, bir başka yazı konusu olacak önemdedir.

Gerici akımlar yurtlarda çok fazla bir çalışma içinde değiller. Nedeni, yurtları önemsiz alanlar olarak görmeleri değil. Tam tersine öyle önemsiyorlar ki, tüm Türkiye'deki yurtların yarı sayısı kadar öğrenciyi kurdukları özel yurt ve vakıflarda örgütlüyorlar.

Devrimci Öğrenciler Yurtları Terkedince

Yaklaşık 120 bin öğrencinin yaşadığı yurtların sorunları "taşra üniversiteleri" ile metropollerde farklılıklar gösterse de özünde aynı. Başta gelen sorunlar ise sağlıksız koşullar, yetersiz beslenme, keyfi disiplin cezaları, polis-idarenin açık işbirliği, son günlerde kız yurtlarında görüldüğü gibi "can güvenliği". Bu kadar çok sorunu yaşıyor olmasına karşın yurtlarda verilen mücadele, üniversitede verilen mücadelenin gerisinde. Örneğin Anadolu'daki bir yurtta üniversite eylemliliği oldukça düşük bir seviyede iken yurt seçimlerini devrimci öğrenciler kazanıyordu. Daha sonra ise, ters bir orantı olmak zorundaymış gibi, yurt seçimleri kaybedilmişti. Nedeni ise mücadelenin önde gelen unsurlarının,

Selimiye kışlası değil, Öğrenci Yurdu...

yurt gibi bir mevziyi terketmeyi tercih etmesi ve yurt mücadelesini, üniversite mücadelesiyle birleştirememesidir.

Ayrıca bu duruma düşülmesinde devrimci demokrat öğrencilerin duyarsızlığının yanında, yurt yönetiminde öğrencilerin etkin bir şekilde yer almaması önemli bir paya sahip. Demokratik öğrenci hareketi yurtlardaki mücadeleyi kısa değil, uzun bir süreç olarak değerlendirmeli. Sürecin hızlanması için de bir an önce özörgütlenmelerin yaratılarak, yurt yönetiminde söz ve karar hakkı istenmelidir. İlk iş olarak öğrencilerin yönetimde yer almalarını engelleyici maddelere karşı zengin ve sürekli bir kampanya yürütülmelidir. Tüm Türkiye'deki yurtlarda aynı anda başlatılacak çalışmada, idari kuralların ve kötü yönetimin teşhiri için malzeme sıkıntısı çekilmeyeceği açıktır. İnsanların özel yaşamlarının açık ihlali olan dolap anahtarlarından birine idarece el konulması, gece yarısı polislerin öğrencileri gözaltına alarak sorgudan geçirmesi, yurda giriş-çıkış saatlerinin yetersizliği, rahatsızlanan öğrencilerin tedavisinin yapılmaması sonucu ölüm tehlikelerinin, hatta ölümlerin varlığı, üzerine gidilerek teşhir edilecek sorunlardan bazılarıdır. Yurtlardaki sorunların teşhiri gerçekleştirilirken, bir yandan da " nasıl bir yurt" sorusu etrafında yoğunlaşarak tartışmalar birimlerde başlatılmalı-hatta bu tartışmaların gelişkinliği bir Türkiye yurtlar kurultayını toparlayıcı olabilir-. Böylece öğrencilerin yurt yaşamına bakışları netleşirken, şu anda "temsili" olan öğrenci temsilciliğinin yerine yurt komiteleri yaratılmalıdır.

Yurt Komitelerinin Çalışmaları

Yurt komiteleri seçimle gelen blok temsilcilerinden oluşmalı. İl düzeyinde diğer yurtlarla bir platform içi-

ne girerek, öğrenci dernekleri ile bağlarını güçlendirmelidir. İstanbul özelinde ise yurt komiteleri kendisini oluşan federasyonun bir parçası olarak örgütlemeli ve bütün yurtları temsilen, federasyona bir temsilci göndermelidir.

Yurt komiteleri ortak yaşamın güzelliklerini kitlelere kavratmalı, zamanının büyük bölümünü birlikte geçiren insanların ilişkilerini üretken kılmanın yollarını aramalıdırlar. Sosyal ve kültürel çalışmalar hayata geçirilmelidir. Yurtlararası tanışmayı, dayanışmayı artıran geceler, sinema günleri, tiyatro, folklor çalışmaları ve şenlikler periyodik olarak düzenlenmelidir. Komite ayrıca yurtların günlük gereksinimlerini iyileştirmeyi ve geliştirmeyi de önüne hedef olarak koymalıdır. Kütüphanelerdeki kitap sayısı -yayınevleri ile konuşarak, her öğrenciden bir kitap önerisi getirerek- ve çeşidi arttırılmalıdır.

İstisnasız her yurdun sorunu olan kantin ve yemekhaneler ya öğrencilere verilmeli ya da öğrencilerin -ücretlerin tespiti, aylık yemek listesinin çıkarılması- tam denetimine bırakılmalıdır. Yine önemli sorunlardan biri olan sağlık konusunda çözümler üretilmeli, yurtta bir revirin açılması sağlanmalı. İdarece bu konuda gösterilen duyarsız tavır devam ederse tıp öğrencilerinden yararlanılmalıdır.

Yurt komitesi en geniş kitlenin ve çalışanların katılımı ile tartışma toplantıları düzenleyerek, yaptığı çalışmaları rapor halinde sunmalı, kitleden gelecek öneri ve eleştirileri değerlendirmelidir. Bu durum, demokrasiyi birlikte öğrenme ve üretmenin getirdiği coşkulu bir atmosferin doğmasına yol açacaktır.

Demokratik Yaşam Alanları

Çoğunlukla işçi-köylü ya da dar gelirli aile çocuklarının kaldığı yurtlarda, "Bu kadar paraya, bu kadar konfor" düşüncesi yıkılmalıdır. Bu anlayışın yerine sunulacak perspektif; yaşanabilir güzellikte, üstelik bireyin etkin üretimi ve yönetimi ile donanmış, demokratik bir alan olmalıdır. Bu konuda herkes sorumluluğunu yerine getirerek, yurt komiteleri ya da diğer yurt örgütlenmeleri için bugünden "ilk adımlar" atılmalıdır. ■

İÖDF Kuruldu

Aralık ayı içinde özellikle İstanbul'da iki ciddi gelişme yaşandı. Birincisi, İstanbul Öğrenci Dernekleri Platformu'nun merkezileşerek İÖDF'ye dönüşmesiydi. İkincisi ise, yeniden gündeme girmeye çalışan faşist harekette devrimci-demokrat öğrenciler arasında yaşanan gerginlik.

110 Delegenin Katılımıyla

Birim derneklerinin -İstanbul özelinde- belirli bir olgunluğa erişmesi, bir sıçrama yapılmasını gerekli kıldı. Kasım ayı içinde yapılan delege seçimlerinden sonra -10 üyeye bir delege şeklinde-, bazı grupların küçük hesapları yüzünden tamamlanamayan Kurultay, yirmi gün ertelenmişti. Aralık ayında 25 dernek ve 110 delegenin katılımıyla devam eden Kurultay toplantıları sonucunda, en yetkili yürütme organı olarak 11 kişilik MYK, en yetkili karar organı olarak da ÖTK -birim derneklerinden gelen temsilciler- kabul edildiler.

18 Aralık'ta yapılan toplantıda fiili olarak kurulan federasyon, anti-faşizm, anti-emperyalizm ve UKKTH ilkelerini kabul etti. Federasyonlaşmayla, demokratik öğrenci hareketininin önüne yeni bir dönem açıldı. Toplumsal muhalefetin bütün halkalarıyla kendisini bütünleştirmek zorunda olan federasyon, bugünden Zonguldak'ta yaşanan sürece omuz vermelidir. Gençliğin kitlesel, demokratik, merkezi hareketi ancak bu şekilde gelişip güçlenebilir.

Sivil Faşist Hareket

Aralık ayının 6, 7, ve 8'inde gazete manşetleri görülmeye değerdi: "Savaş Üniversitede Patladı", "Üniversitede Sağ-Sol Çatışması", "Şşşşt Geliyor"...Yorumlar da olayları çarpıtmanın eşsiz örnekleri olarak, manşetler kadar görülmeye değerdi. Yaşananlara dönmek gerekirse, sivil faşistlerle devrimci-demokrat öğrenciler arasındaki kavganın ilk belirtisi, dernekçi öğrencilerin 1 Aralık Direnişine ilişkin olarak astıkları afişlerin faşistlerce indirilmesi oldu.3 Aralık'ta meydana gelen bu olaydan üç gün sonra birçok fakülteden gelerek Edebiyat Fakültesi'nde forum yapmak isteyen faşistler, devrimci-demokrat öğrencilerin müdahalesi sonucu bu eylemlerini gerçekleştiremediler. Aynı kalabalık bu kez İÜ merkez binada ısrarla forum yapmak isteyince kavga çıktı. Faşistlerin okuldan kaçmasından sonra içeri çevik kuvvet girdi. Bir gün sonra yine Edebiyat Fakültesi'nde bir kavga çıktı ve daha önce merkez binada yaşananlar tekrarlandı. Arkalarındaki "polis desteği"ne rağmen fakültelerde barınamayan faşistler, sessizce -büyük olasılıkla şimdilik- çekildiler. Yaşanan süreci, sivil faşist hareketin yapılanışı ve demokratik öğrenci muhalefetinin yapması gerekenleri ciddi bir şekilde gözden geçirmeli ve kavramalıyız.

Sivil faşist hareket kimlik bunalımını atlatmak ve kendini toparlama çabalarını yaklaşık yedi yıldır sürdürüyor. Son yıllarda bir yandan kendi içinde netleşirken, bir yandan da bilinen demagojisini -İslam unsuru- "yeni" yorumlarla süsleyerek kendisine bir örgütlenme alanı yaratma çabası içinde. Hatta kavgalar sırasında "provokasyona gelmeyelim, kavga etmeyelim" bile diyorlar. Yalnız bir şartları var. Onlar da devrimci öğrenciler gibi forumlar yapıp, afişler asabilecekler. Yani propaganda hakkı, yani meşruiyet hakkı. Oysa Eskişehir'de, Bursa'da, Abdi İpekçi Yurdu'nda, BYYO'da ve son olarak İÜ'de yaşananların gösterdiği bir gerçek var: Sivil faşist hareketin yükseldiği sınıfsal, siyasal ve ideolojik zeminde on yıl öncesine oranla ciddi sayılabilecek bir farklılık yok. Sivil faşistlerin kendi deyimleriyle "savunma refleksine" geçebilmeleri, yani devrimci-demokrat örgütlenmelere saldırabilmeleri için kadrolara gereksinimleri var. "El attıkları" unsurların niteliklerinde de bir değişiklik sözkonusu değil. Bunun bir örneği, Orman Fakültesi'nde forum yapıp devrimcilerle kavga etmeye giderlerken çevre semtlerdeki lümpen gençleri de yanlarına almaları.

Olayın bir başka boyutu da polis. O da bu "Sağ-sol" çatışmasından kendi hareket alanını genişleterek yararlanmak istiyor. Kavgalar sırasında koridorlara ve kantinlere sık sık turlar düzenleyen polis, gündemin böyle bir zemine kaymasından memnun bir şekilde baskı ve şiddetini arttırıyor. Dernekçi öğrencilerin aynı süreç içinde polise de tavır almaları önemli bir olumluluk.

Dernek ve federasyon çalışmaları ile kendi gündemini yaratma çabasındaki öğrenci hareketi, bunun mücadelesi içindeyken tepkici tavırlarla kendini varetme çabasına girişmemeli. Bugünün üniversiteleri kararnamelerle yönetilir bir hale gelmeye başladı. Yükselen işçi hareketi ve diğer toplumsal muhalefetle demokratik öğrenci hareketinin bütünleşmesi ihtiyacı bütün yakıcılığıyla ortada. Kısaca okun yönü Özal diktasına yönelmeli. Demokratik öğrenci hareketi ana eksen olarak gördüğü bu hedef dışında, öne çıkacak/çıkarılacak engelleri özerk-demokratik üniversite mücadelesinin karşı unsurları olarak görüp kitlesel tavır alışlar gerçekleştirmek zorunda. ■

Geçtiğimin Yılı...

Hasan UYSAL

MAKSAT MUHABBET

ANKARA-- Dile kolay tam 365 gün, koskoca bir yıl geçip gidiverdi. Tam 8 bin 760 saat, ya da 52 bin 560 dakika veya 3 milyon 153 bin 600 saniye. Düşününce epey uzun bir süre olduğunun ayrımına varıyor insan. Adettir, her yılın bitiminde geçtiğimiz yılın en önemli olayları çıkartılıp ısıtılır ve yayınlanır. Biz de denesek mi bunu?

"Geçtiğimiz yılın önemli olayları" deyip geçmek kolay da... Önemli olayları kime göre belirleyeceğiz? Örneğin bizim komşunun ikiz çocukları dünyaya geldi. Onlar için "yılın olayı" doğan çocukları. Doğu bloğundaki gelişmeler umurlarında değil yemin ederim. Kuzenim üniversiteyi kazandı. Bitirince bir halt olacağını sanıyor garibim. Ama hadi gelin de, "yılın olayı senin üniversiteye girmen değil, körfez krizidir" deyin bakalım. Bu yıl iki yeni kitabımın çıkması, 40 günlük Sovyetler Birliği gezim, İnsan Hakları Derneği'nin Genel Sekreter Yardımcısı seçilmem, oturduğum evde nihayet istediğim eşyalarıma kavuşmam...Bana göre bu yıl hiç de yabana atılacak konular değil. Görüyorsunuz zorluğu: Peki nasıl belirleyeceğiz şimdi "yılın önemli olayları" nı? En iyisi, Fransızları, Almanları, Paraguay ve Dominiklileri ilgilendirmese bile, kendi toplumumuzu, şurasından-burasından ilgilendirenleri anımsayalım.

Güneydoğu'da yine bir sürü insan vuruldu, evleri yıkılıp yakıldı, bombalandı. Devletin büyükleri PKK militanlarına "teslim ol" çağrısı yapmaya devam etti. Nedense onlar da teslim olmadı. Tabi kendi bilecekleri iş...

Türkiye'nin AT'na kabulü için bir yıl daha geçti. İşler yolunda giderse AT'ye kabul edilmek için bir kaç asırcık bir zaman kaldı.

Ünlü yazarımız Yaşar Kemal, Nobel'e yine aday oldu. Sonuçları beklerken yeni bir İnce Memed daha yazan Yaşar Kemal'in yeni kitabının adının "İnce Memed Badman'e Karşı" olacağı tahmin ediliyor.

Biliyorsunuz Cumhurbaşkanı Özal'ın kalbine ABD'de By-Pas yapılmıştı. (HEP Milletvekili Cüneyt Canver'e göre geçirdiği ameliyat Boy-Pos ameliyatı idi.) Yine bildiğiniz gibi tıp doktorları, by-pas olanların ameliyat sonrası saçmalayabileceklerini açıklamışlardı. Özal'da böyle birşey gözükmedi. Sadece Irak'a sefer düzenlemeye kalktı, bir de Türkiye'nin çağ atladığını falan söyledi. Başka bir anormallik olmadı.

Geçtiğimiz yıl savaşa girmemiş olmamızın acısını trafikten çıkardık. Günde ortalama 8 kişiden 2920 kişi kazalarda öldü.

Her yıl olduğu gibi devletimizin çeşitli kurum ve kuruluşları enflasyon rakamlarını yüzde 57.8, yüzde 61.7, yüzde 63.9 ve 64.1 olarak açıklayarak, vatandaşa istediği bir rakamı seçme özgürlüğü tanıdılar. Enflasyonu "şahsi meselesi" sayarak, evdeki şıpıdık terlikleriyle karıştıran, "no-no" cu Bakan Güneş beyin bu şahsi meselesi, vatandaşı canından bezdirdi. Böylece tarihe "şahsi meselesi ile halkı uğraştıran bakan" olarak geçti.

Gençliğinde flört ettiği kadınları "genelevlerden seçen" iyi aile bakanı Cemil Çiçek bey, flört eden hanımlarla fahişeleri karıştırdı. Çiçek bey şimdiye kadar flörtleri için kaç para ödediğini tüm ısrarlara rağmen açıklamadı.

İstanbul'da bombalama, soygun ve öldürme olayları sürdü. İstanbul Emniyet Müdürü katillerin izini sürmek için hacı'ya gittiyse de bu seferi yanlış anlaşıldı ve görevinden alındı.

Artık trilyonluk servetlerle oynayan Özal ailesi, bu parayı nereden kazandıklarını ve ne kadar kazandıklarını "Allaha açıklayacaklarını" söylediler.

Hesap soracak "Allah" 90'da çıkmadı.

Semra Özal kendisine altın kabzalı iki yeni silah aldı. Böylece Anap Genel Başkanlığına oynadığı ortaya çıktı.

Bir THY uçağı ile iki trenin zamanında kalktıkları saptandı. Herkes çok şaşırdı. Ancak şaşkınlık kısa sürdü. Uçağın bir gün öncesinin, trenlerin geçen haftanın seferlerini yaptıkları anlaşıldı.

DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit, "Yılın insan hakları savunucusu" seçildi. Partisinin para kaynağı Murtaza Çelikel'e yol verdikten sonra, Londra'da dolandırıcılıktan tutuklanan Asil Nadir'e telgraf çeken ve kendisine yapılan muamelenin "insan haklarına aykırı" olduğunu söyleyen duyarlı liderden ödülü geri alındı. Çünkü Ecevit, düşünce suçundan yatan kendi vatandaşlarıyla bir gün olsun ilgilenmemiş, insan hakları haftasına bir mesaj olsun göndermemişti.

DYP'de genç kadro yönetime seçildi. Böylece Genel İdare Kurulu'nda yaş ortalaması 78.5'ten 72.5'e düştü.

Geçim sıkıntısı çekmeyen bir vatandaşa Rize'de rastlandı. Çoluk-çocuk kirada oturan üstelik işçi olan vatandaşın, bir süre önce Loto'dan 3.5 milyar lira kazandığı ortaya çıkınca herkes rahatladı.

Dışişleri Bakanı Ali Bozer'in istifa etmesine sebep olarak, Bush-Özal görüşmesi sırasında kapıda bekletilmesi gösterildi. Ancak daha sonradan nedenin, görüşme sırasında "çay servisi yapmaya yanaşmamış" olması olduğu ortaya çıktı.

Başbakanlığa geçen yıl da bir atama yapılmadığı için bu makam boş kaldı.

Kenan Evren anılarını yayınladı. Ancak " en iyi komedyen ödülü"nü Ferkaptırmadılar.

İşlerinin yoğunluğu nedeniyle kendisi hakkında kitapları başkası yazan Yıldırım Akbulut, eşinin görev yeri olması nedeniyle Ankara'da oturduğunu söyledi. Sayım sırasında mesleğini "Başbakan" olarak yazdıran Akbulut'un "zararsız" olduğu açıklandı.

"Şeyini" kestirdikten sonra sahne yasağına uğrayan Bülent Ersoy'un yasağı, bildiğiniz gibi kaldırıldı. Sahneye çıkması, ülkemizin milli birlik ve beraberliğini pek zedelemedi.

Çocuk mahkemeleri bu yıl da hizmete açılmadı. Çocuklarımız hizmetten mahrum kalmasın diyerek bu yıl onları DGM'lerde yargıladık.

Ünlü yazar Aziz Nesin bu yıl 75. yaşını da devirdi. Yaşlılığın nasıl bir şey olduğunu soranlara, "sertleşecek yerler yumuşuyor, yumuşak yerler sertleşiyor" yanıtını verdi. Yaşamda son arzusunun çıkaracağı sol gazete olduğunu da açıklayan Nesin, "bu gazete çıkmadan ölmeyeceğim" dedi. Gazete için birlikte çalıştığı arkadaşları, Aziz Nesin ölmesin diye gazeteyi bu yıl da yaşama geçirmediler,

Bir gazete, bazı lig maçlarında şike yapılmamış olabileceğini yazdı. Ancak Basın Konseyi bu gazete için hiçbir işlem yapmadı.

İnanılması biraz zor ama bu yıl 10 Kasım'da Atatürk anıldı.

İnsan Hakları Derneği'nin Türkiye'deki insan haklarına ilişkin tarihi buluntuları arama operasyonu fos çıktı.

Kürtçe konuştukları gerekçesiyle iki kişi tutuklandı. Türkçe konuşanlar için geçtiğimiz yıl herhangi bir işlem yapılmadı.

Komünistler kışın gelir , diyen Celal Bayar'ın yanıldığı bu yıl ortaya çıktı. TBKP sonbaharda kuruldu.

Polislerce ele geçirilenler, karakolların ve emniyet müdürlüklerinin her çeşit olanaklarından yararlanmayı bu yıl da sürdürdüler. Ancak hiçbir şeyden memnun olmayan konuklara kızan emniyet yetkilileri, "bunlara yaranmak çok zor. Elektrikler bu kadar çok kesilmeseydi biz onları çok daha iyi ağırlardık" dediler. İçerdekilere ise, elektrik, falaka ve çay servislerinin aksamadan sürdürüldüğü açıklandı.

Futbol takımlarımız yurtdışında bol bol gol yediler. Futbol Federasyonu Başkanı, "olaya hentbol açısından bakarsak, çok gol yemiş sayılmayız" diyerek halkı teskin etti.

Bazı ihalelere yolsuzluk karışmamış olabileceğini kimse iddia etmedi. Ancak bazı bürokratların büyük rüşvet almadan da iş yaptıkları ileri sürüldü.

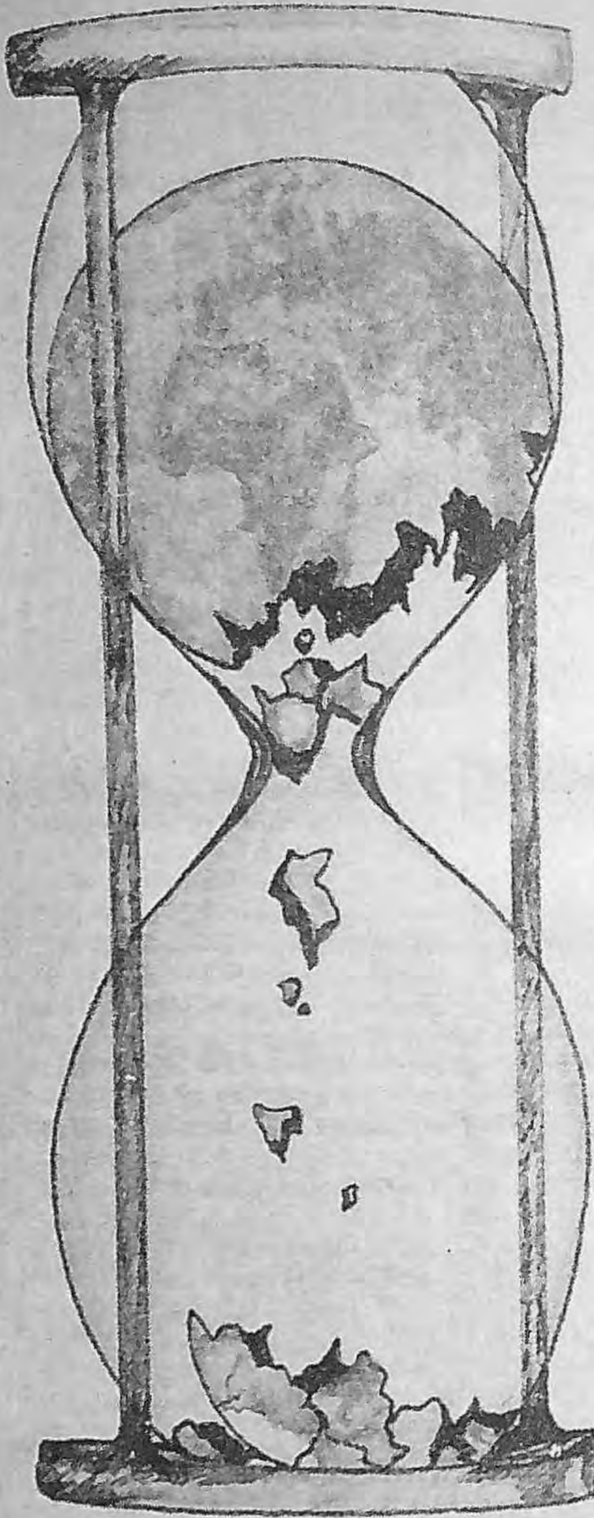
BM'ce kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesini Türkiye imzaladı. Sözleşmede ana dilini kullanma, ana diliyle eğitim görme ve kültürünü geliştirme hakkını düzenleyen 17, 29 ve 30. maddelere çekince koyması dedikodulara yol açtı. Çocuklarımıza bundan sonra Fransızca öğretileceği tahmin ediliyor.

TBMM bünyesinde bir insan hakları komisyonu kurulması için bir yasa çıkarılması kabul edildi. Komisyonun "insan haklarıyla uğraşan vatandaşları fişleyeceği" sanılıyor.

"Yılın Annesi" olarak Semra Özal aday gösterildi. Kocasının çıkartmak istediği bir savaşta "gerekirse oğlum Efe de gider" dedi. Ne fedakar anneler var.

İstanbul'da Seçil Akbulut 2 kişi tarafından kaçırıldı. Ancak küçük kızın Yıldırım Akbulut'un yeğeni olduğu anlaşılınca "işimize yaramazsın" diyerek bırakıldı.

İşte size bir yılın özetinin özeti... Hepinize iyi, mutlu, başarılı, barış dolu ve akıl-irfan dolu bir yıl dilerken, gelecek yılın, "geçtiğimin yılı"na benzememesini temenni ederim. ■

1991'e Girerken

AVRUPA

Bütünleşme Telaşı Ve Göç Korkusu

1991 yılında Avrupa başkentlerindeki bürokratların gündem dosyalarındaki en önemli madde Avrupa'nın bütünleşmesi olacak. Bu madde geçen yıl da, daha önce de zaten Batı Avrupa'nın gündeminde idi. Ancak temel olarak Sovyetler Birliği'nde uygulamaya konulan yeniden yapılanma ve açıklık politikalarının zemininde 1989 ve 1990'da Doğu ve Batı Avrupa'nın, yani kapitalist ve sosyalist sistemlerin birbiri içine geçmesi yolunda atılan adımlar bütünleşme girişimlerinin ayrı bir rotaya girmesine neden oldu. Aynı zamanda bu girişimleri hızlandırdı da.

Çünkü tek pazar olmak için önüne 1992'yi koymuş olan Avrupa Topluluğu, Doğu Avrupa'daki sosyalist idarelerin birbiri ardına devrilmesi ve bu ülkelerin de serbest pazar niyetlerini ilan etmesinin ve Gorbaçov'un AT yerine, onu da kapsayacak bir 'Avrupa Birliği' önermesinin ardından, kendini, kendi saptamadığı sorunlarla yüzyüze buldu. AT 1992'den önce hiçbir yeni üye kabul etmeyeceğini söylüyordu ve tüm bu gelişmelerden önce Türkiye dışında zaten bunu isteyen de yoktu. Şimdiyse Avrupa Serbest Ticaret Birliği (FFTA) ülkelerinin hemen hepsi AT'na girme isteğindeler. 1990'da Avusturya'nın başvurusunu 1991'de İsveç ve muntemelen Finlandiya ve Norveç'inkiler izleyecek. Hatta eski 'Halk Cumhuriyetleri' bile hani gıda yardımı istiyor olmaktan sıkılmasalar AT üyeliği isteyecekler. Aslında AT'nin siyasi olarak buna eğilimli olduğu söylenebilir. AT ile aralarında doğrudan bir ilişki olmasa da 'Doğu Avrupa'nın en Batılısı' Macaristan'ın Avrupa Konseyi'ne yaptığı üyelik başvurusunun kabulü bu siyasi ve sosyal niyetin göstergesi.

Avrupa Tek Pazarı'nın en büyük iç muhalifi İngiltere başbakanı Thatcher yerini bu fikrin ateşli savunucusu Major'a bıraktıktan sonra bu alanda atılacak adımlar hızlanacaktır. Geçen yıl Almanya, Fransa ve Benelüx ülkeleri arasında imzalanan Schengen gümrük serbestisi anlaşması bu yıl daha da genişleyebilir. Bu çerçeve içinde Avrupa'daki AT üyesi olmayan yabancı işçilere de serbest dolaşım hakkı tanınması olasılığı, özelikle Berlin Duvarı'nın yıkılması ve AGİK sürecindeki gelişmelerden sonra iyice azalmıştır. Avrupa'daki Türk işçileri için de durum aynıdır ve bazı yorumlara göre özellikle Almanya'dan Türkeye'ye bir geri dönüş akını bile beklenebilir.

Çünkü AT ülkeleri şu anda gözlerini diktikleri Doğu Avrupa nüfus ve işgücünün kimsenin kaldıramayacağı kadar büyük bir göç dalgasına yol açmasından korkmaktadır. Hatta bırakalım AT ülkelerini bir yana, Macaristan dahi Sovyetler Birliği'den gelmesi olası bir nüfus akınına karşı önlemler almaya çalışmaktadır.

Bu nedenle Batılı kapitalist ülkeler Doğuya sermaye ve teknoloji transferi, kredi ve hibe yardımları yaparak, bu ülkelerin serbest piyasa ekonomisine geçişte karşılaştığı sorunları aşmasına destek olma gayretindedirler. Bundan, bir yandan Doğu Avrupa ekonomilerinin verimli işler hale

getirilerek yeni iş alanları yaratılması, diğer yandan bu ülke halklarının gündelik yaşam sorunlarının hafifletilerek bulundukları yerde kalması amaçlanmaktadır. Romanya ile birlikte halkın gündelik sıkıntılarının en yoğun olduğu ancak siyasi durumun da çok hassas bulunduğu Sovyetler Birliği'ne Gorbaçov'un çağrısı üzerine başlayan gıda ve temel ihtiyaç maddeleri yardımı da yine aynı amaçladır.

Önümüzdeki yıl Sovyetler ve Doğu Avrupa'nın eski sosyalist ülkelerinde ciddi özelleştirme projeleri uygulamaya konacaktır. Bu doğrultuda atılan ilk dev adım olan Çekoslovak Skoda hisselerinin Alman Volkswagen'e satılışını, Polonya tersanelerinin veya Macar takım tezgahları endüstrisinin veya Romen petrol yataklarının izlememesi için bir neden yoktur. Bu özelleştirme kampanyaları aynı zamanda uluşlararası tekellerinin amansızca kapıştığı yeni arenaların doğmasına da yol açacaktır.

Ve kırkbeş yıl önce üçüncü Reich'ın küllerinden olağanüstü hal sosyalizminin doğuşuna tanıklık eden Avrupa, şimdi bürokratik sosyalizmin külerinden belki de bir Dördüncü Reich'ın doğuşuna sahne olacaktır.

Murat Yetkin

SSCB

Parçalanma Tehlikesi

SSCB'de yılın en önemli olayı 1991'e 10 gün kala yaşandı: Şevardnadze'nin istifası. İstifanın dile getirilişinden de görüldüğü gibi, olay, alttan alta ülkenin kaynadığının ve önemli gelişmelerin işaretiydi. "Demokratlar kaçtı, reformcular saklanıyor, diktatörlük yaklaşıyor, ancak kimse bunun nasıl bir diktatörlük olacağını bilmiyor" diye ifade edilen istifa gerekçesi 1991'de ülkeyi neler beklediğinin de göstergesiydi. İstifa Batı'yı da reform sürecinin tehlikede olduğu endişesine sevk etti.

'90'da, SSCB'de yaşanan bir diğer önemli olay Gorbaçov'un artık halk arasındaki prestijinin minimuma inmiş olmasıydı. Eğer Sovyet halkının yaşamakta olduğu açlık, kıtlık, rüşvet ve ahtopot gibi her yeri saran Mafia gerçeklerinde bir değişme olmazsa ülke 91'de Gorbaçov'u taşıyamayacak noktaya gelebilir.

Geçen yıl boyunca halkın desteğinin nasıl azaldığını Gorbaçov'un da farkettiğine kuşku yok. Bu yüzden, yıl sonuna doğru Gorbaçov'un içerdeki populizminin militarizme meylettiği, "Başkan"lığa geçmekte olan Gorbi'nin giderek orduya ve KGB'ye yaslanmakta olduğu görüldü.

Geçtiğimiz yıl Sovyet dış politikasının da iyice netleştiği bir dönem oldu. Batı bu netleşmeyi alkışladı. Sovyetler dünyadan ellerini çekerken, gittikçe ABD'nin gölgesinde bir çizgi izler görüntüsü verdiler. Bu çizgi, içerdeki, reformlara karşı çıkan, eski kafalı bürokrat "komünist"leri de rahatsız etmiş olsa gerek ki Şevardnadze, "bazı askeri çevreler tarafından Irak'ı sattınız" diye sıkıştırıldığını belirtti.

Sovyet ekonomisinin iflas durumunda olması zaten başka birçok sorunla boğuşan Gorbaçov için Batı yardımlarını yaşamsal hale getirdi. Gorbaçov'un Batılı ülkelere yaptığı ve kapitalist dünyanın da yaldızlayarak sunduğu ziyaretler bir başka açıdan bakıldığında ülke ülke dolaşıp yardım dilenen 3. Dünya liderlerinin durumuna benziyordu.

Kaba hatlarıyla böyle yaşanan 90'ın Sovyet dış politikasını Arafat bir tek sözcükle ve çok veciz bir şekilde ifade etti: Gorbush. FKÖ liderinin Gorbaçov'a taktığı bu ad 3. Dünya'nın yoksul halkları ve devrimcileri gözünde Sovyetlerin nasıl görülmeye başladığını da ifade ediyordu.

1990 Sovyetler Birliği'nde bir Batı kompleksinin de iyice boy attığı yıl oldu. Dünyanın dünki devinde insanlar Batı karşısında bir zavallı oldukları duygusuna kapılmış durumdalar. Bu duygu, yine, yayılmakta olan 'kapitalizm daha iyidir' yanılsamasıyla birleşiyor. Birçok Rus, kapitalist dünyada konutların Amerikan filmlerinde gösterilen, kocaman bahçesinde evin çocuğuyla köpeğin oynaştığı, kadının gülümseyerek kocasına limonata sunduğu muhteşem villalar şeklinde olduğunu sanıyor. 91'de SSCB'yi bekleyen asıl tehlikelerden birisi de bu yanılsamanın yaygınlaşmasıdır. Bu tür yanılsamalar ve kültürel, ideolojik, ekonomik düzeyde yaşanan krizlerin belirlediği SSCB'yi Kagarlitsky şöyle tanımlıyor: "... bugün tanık olduğumuz şey, terimin Batılı anlamıyla bir burjuvazinin ve kapitalist ilişkilerin şekillenmesi değil, çok çirkin bir ucubenin, iki sistemin.... en kötü özelliklerini birleştiren bir tür olumsuz yakınsamanın ortaya çıkışıdır."

Sovyetlerde yaşanan sorunların belki de en büyüğü milliyetçilik dalgası ve cumhuriyetlerdeki ayrılma eğilimi. Aslında bu sorun Batı'yı da kara düşündürüyor. Dünyanın neresinde olursa olsun bir istikrarsızlık diğer bölgeleri de etkiliyor. SSCB'nin parçalanma olasılığı akla tarihsel gerek-

Sovyetler'de milliyetler sorunu Birliğin geleceği açısından tayin edici öneme sahip

çeler ya da sınır anlaşmazlığı gibi birçok nedenle birbirinin gırtlağına basan onlarca ülkenin ortaya çıkması durumunu getiriyor. Yine bu devletler arasında başlayacak bir silahlanma yarışı ve bölgeden çıkıp her yana yayılacak bir milliyetçilik dalgası kimsenin hayırla anamayacağı ürkütücü gelişmeler olabilir.

SSCB'de birlikten ayrılma yoluyla tüm birikmiş politik, ekonomik ve diğer sorunlardan kurtulunacağı yanılsaması epey güçlü. Eski sistemin olumsuzluklarına karşı ciddi alternatifler üretme çabasına girmeden, birlikten ayrılmayı kurtuluş olarak görmek şimdi fiili durumlar da ortaya çıkarıyor. Cumhuriyetlerin devlet egemenliği deklerasyonlarıyla birlikte, planlanan ürün teslimatlarını reddetmeleri bugün yaşanan açlık tehlikesinin en önemli nedeni. Ayrılmaların gerçekleşmesi ile bir lokal pazarlar yığınının ortaya çıkacağı ve buraların belki geçmişi de arayacağı söylenebilir.

Öte yandan ayrılık öyle ha deyince olacak cinsten bir iş de değil. SSCB içindeki cumhuriyetlerin hepsinde halkın yüzde 20'den (Azarbeycan) yüzde 60'a (Kazakistan) varan kısmı yerli ulustan olmayan kesimlerden oluşuyor. 60 milyonu aşkın kişi kendi ulusal devletlerinin dışında yaşıyor. Bu yüzden gelişecek milliyetçilik temelli ayrılık dalgaları her cumhuriyet içinde kanlı boğazlaşmalara da yol açacak. Zaten şimdiden kendileri bağımsızlık isteyen cumhuriyetlerin kendi içlerindeki otonom bölgelerin otonomisine son vermesi gibi bir çarpıklık yaşanıyor.

Bu gidişe karşı ordunun harekete geçmesi 91'de yaşanacak olaylardan birisi olabilir. Ordu gidişten hiç de hoşnut değil. Doğu Avrupa'dan dönen askerlere konut bulunamıyor, istihdamları sağlanamıyor. Kısacası 91'de SSCB'de herşey olabilir. Biz iyi şeyler olmasını dileyelim, ama maalesef iyi şeylerin ipuçları görünmüyor. Maazallah, bir de darbe falan olursa Kabe'si hala Moskova olanların kafası iyice karışacak!

L. Doğan Tılıç

Arnavutluk yöneticileri bugün Tiran'da yaşanan bu görüntülere birkaç ay öncesinde Doğu Avrupa'da yaşanırken gülüp geçiyorlardı. Şimdi ateş düşlüğü yeri yakıyor.

BALKANLAR

Değişimden İstikrarsızlığa

1989'un sonu ile 1990'ın başlarında Balkanlar'da önemli değişimler yaşandı, yaşanıyor. Hatta değişim öyle bir hıza ulaştı ki şimdi olanları 2-3 yıl önce hayal bile etmek olanaksızdı. Balkanların karmaşası içerisinde kaybolmamanın en iyi yolu belki de ülkeleri tek tek ele almak.

Romanya'dan başlayalım.... 1989'da başlayıp 1990 başında sona eren kanlı bir "devrim" süreci yaşandı. Temeşvar'dan başlayıp, Bükreş, Braşav, Oreda ve diğer kentlere yayılan gerçek bir devrim miydi yaşanan? Yoksa Ulusal Selamet Cephesi (NSF) tarafından hazırlanmış bir iç darbe mi? Gerçek yanıtları belki ilerde tarih verir. Kesin olan şu ki, Romanya'da geçen yıla damgasını vuran iki olay vardı. Birincisi, NSF'nin ilk serbest seçemlerde Ion Iliescu'nun seçilmesiyle sonuçlanan zaferi. Diğeri de, NSF'nin ülkenin "Selameti" için binlerce madenciyi Bükreş'e çağırıp, protestolara başlayan öğrencileri ve aydınları hizaya sokturması.

Peki '91'de neler olabilir? Bu soruyu 11 yıldır Bükreş'te olan bir diplomata sorduk. "Biz diplomatlar" dedi, "Romanya'da iktidarın da muhalefetin de sorunları olduğunu görüyoruz. Hükümetin, halkı 'Selametçi' oldukları kadar demokrat da olduklarına ikna etmesi çok zor. Muhalefet de "her türden demokrat" oldukları kadar ülkeyi selamete çıkaracak "Selametçiler" olduklarına halkı ikna edemiyor. Ekonomiyi düzeltebileceklerі ve Romanya'ya daha iyi bir yaşam getirebileceklerі izlenimini vermiyorlar."

"Peki, halk ne yapar?" diye soruyorum. "Halk, ya da bizim sık kullandığımız bir deyimle kitleler, güçlü olanın peşinden gidiyorlar. İktidar ya da muhalefetten biri daha güçlü olduğunu açıkça gösteremezse, aydınlar muhalefetin 'NSF giderse işler düzelecek' şeklindeki soyut önerisi peşinden gitmeyi sürdürür. Kitleler de iktidardakileri takip eder. Üstelik Çavuşesku dönemiyle kıyaslandığında günlük hayatta önemli değişiklikler olduğunu görüyorlar."

Bulgaristan'a gelince... 1989-90 kışında burada da Romanya'ya benzer şeyler yaşandı, tabii kansız olmak gibi önemli bir farkla. Burada, Gorbaçov'un iyi çocukları Mladenov, Lukanov ve yaşlı general Yurov bir iç darbe ile iktidara el koydu. Bulgar komünistleri -ki şimdi sosyalist oldular- hep takipçi olmuşlardır. Takipçilik biraz da taklitçilik anlamına geldiğinden bunlar kendi özgün politikalarını yapamazlar. Belki de bu yüzden, Haziran'da seçim kazanan sosyalistler iktidarlarını ancak Aralık'a kadar sürdürebildiler. Bulgar muhalefeti bayağı iyi bastırdı. Ama şimdi, insanlar ilk bakışta kaba bir gerçekle karşılaştıklarını düşünmeye başladılar: Serbest pazar ülkeye açlık getirdi! Sofya

Belediye Başkanı, durum böyle devam ederse, bu kış açlıktan 100 bin kişinin ölebileceğini açıkladı. "Sosyalistler gidecek, zenginlik gelecek." İşte Bulgar muhalifleri şimdi kendi yarattıkları bu yanlış bilinçle karşı karşıya kalıyorlar. Kısacası, Bulgaristan 91'de de kaynamaya devam edecek.

Balkanların devi Yugoslavya'nın sorunları da dev gibi. Geçtiğimiz yıl, Yugoslavya'nın yaşadığı en önemli olaylar bütün cumhuriyetlerdeki serbest seçimler ve çoğunluğunu Arnavutların oluşturduğu Kosova'nın özerkliğinin büyük ölçüde ortadan kaldırılmasıydı. Yugoslavya'yı diğer Balkan ülkelerinden ayıran en temel özellik çok uluslu bir federasyon oluşu. Cumhuriyetlere alabildiğine özerklik tanıyan 74 Anayasası'nın çerçevesini çizdiği bu federasyonun çivileri çıkmaya başladı. 74 Anayasası'na artık itibar eden yok.

Serbest seçimler Sırbistan ve Montenegro dışındaki 4 Cumhuriyette sağcı-tutucu yönetimleri işbaşına getirdi. Bu durumda, dezentegrasyon 91'de ülkeyi bekleyen en büyük tehlike. 23 Aralık pazar günü yapılacak plebisitte Slovenya ayrılmaya karar verilirse parçalanma yolunda ilk adım atılmış olacak.

Kuzey'in görece endüstrileşmiş ve gelişmiş cumhuriyetleri Slovenya ve Krotiya'da tutucular, en büyük cumhuriyet Sırbistan'da ve küçük Montenegro'da eski komünist yeni sosyalistler, Bosna-Hersek ve Makedonya'da büyük çoğunluğu müslüman olan tutucular iktidarda. Kuzey ve güney arasında ekonomik açıdan bakıldığında bir uçurum var. CIA 18 ay içerisinde Yugoslavya'nın parçalanacağı kehanetinde bulunuyor. Gerçi onlar daha iyi bilirler ama 91 için biz yine de iki olasılıktan söz edelim: Askeri bir müdahale ya da parçalanma.

Geçen sayı Arnavutluk'a değindiğimiz için Arnavut yöneticilere bir Türk atasözünü anımsatmakla yetinelim: Gülme komşuna gelir başına. Kısa bir süre önce, "Biz Doğu Avrupa'daki revizyonist hükümetlerin yıkılışını zaten öngörmüştük ama Arnavutluk sosyalist kalacak" diyenler şimdi ya parti yönetiminden tasfiye oldular ya da bu sözleri unuttular bile. Şu günlerde başkent Tiran'raki Stalin heykelleri sökülüp atılıyor. Arnavutlukta gelişmeler öylesine hızlı yaşanıyor ki, Türkiye'deki AEP yanlısı siyasal çizgiler sözkonusu gelişmeleri açıklayabilecek zamanı henüz bulabilmiş değiller.

Şimdiden görünen açık gerçek, Balkanların dört eski "komünist" ülkesinin önümüzdeki yıl oldukça hareketli günler yaşayacağı. Olanbiteni ellerini oğuşturarak seyreden Batılılar bile şimdi endişeliler.

İnşallah "demokrasi" yeni felaketlere yol açmaz!

Marius Jordan

ASYA

Kendi Sesini Arayan Kıta

Tienanmen 1989, kullanılan kavram ve simgelerle yaşanan hayat arasındaki mesafenin en çarpıcı örneklerinden biriydi. Meydanı dolduran pankartlar arasında göze çarpanlardan birinin üzerinde "Yankesiciler, öğrencileri desteklemek için 3 gün hırsızlık yapmayacak" yazılıydı. Öğrenci ve işçilerin davranış kalıpları hem kullandıkları kavramlar yeni bir kültür devriminin hem de kapitalist restorasyonun hedeflendiği yorumlarına kaynaklık edecek kadar bizim tutarlılık beklentilerimiz açısından çelişkiliydi. Çin'de yığılmakta olan toplumsal sorunlar karşısında önümüzdeki yıllarda 19. yüzyılın Tai Ping ayaklanmasını andırır bir kalkışma başgösterirse, en azından ben şaşırmam. Tai Ping ayaklanması Batılılara karşı da girişilmiş, komünizan ve Hıristiyan bir ayaklanmaydı; Batı televizyon yayınlarının da izlenmeye başladığı Çin kırından kaynaklanacak potansiyel bir ayaklanmanın bu kez hedefleri bakımından kolektivist, söylemi bakımından liberal ve davranış kalıpları bakımından romantik ve mistik olması çok muhtemel.

Asya'nın 'kapanmayan yaraları'ndan Çin Hindi de 'makul beklentiler'e direnmeye devam ediyor. Bu makul beklentilerin en özlü ifadesini 1989'da Tayland başbakanı Çatiçai dile getirmişti: Yöreyi "bir savaş alanından pazar yerine çevirmek'. Bunun önündeki en önemli engelin ne olduğunda ise herkes, hatta sürgündeki koalisyon ortakları bile hemfikir: Kızıl Khmer'ler. Pol Pot'un adının çağrıştırdığı vahşet kimsenin belleğinden silinmedi. Bu yüzden bütün barış girişimlerinin ortak noktası, Kızıl Khmer'leri dışlayan ya da hiç değilse ona asgari bir rol tanıyan bir uzlaşma noktasını hedeflemeleri. Ufak bir pürüz var. Kamboçya kırında Khmer Rouge'un hakimiyeti tartışılacak gibi değil. Kamboçya köylüsünün çoğunluğu bütün dünyanın aksine Kızıl Khmer'leri seviyor. 1991'de bunun değişmesi için de pek bir neden yok gibi görünüyor.

Asya her zaman gelenekselliğiyle değil, kimi zaman da tam tersi özelliği modernliğiyle şaşırtıyor. On yıl boyunca bütün dünya basını el birliğiyle Kabil hükümetini bir kukla hükümet, Afganistan'ı da toplumsal hayatına bağnaz Müslüman aşiretlerin damgasını vurduğu bir ülke diye tanıttı. Oysa 1991'de mücahitlerin direnişinin daha da gerileyeceği, Necibullah iktidarının meşruiyet zeminini daha da yayacağı kesin gibi.

Ama 1991'de kitle iletişim araçlarını asıl meşgul edecek konular bunlar olmayacak; çünkü herkes iki Kore'nin birleşmesini tartışıyor olacak. Almanya'larınkine benzemeyeceği kesin de bu birleşmenin ne türden toplumsal çalkantılara yol açacağını kestirmek benim için imkansız.

İskender Savaşır

AMERİKA

Sarsılan Kapitalizm

1989 ve 1990 yılları sosyalıst düzen için yıkılış yılları gibi gösterilmek isteniyor. Aslında sosyalıst düzen sözünden kastedilen Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki düzen ise bu niteleme ve değerlendirmede bir yanlışlık vardır denilemez. Ama aslında bir düzen daha var ki temellerinden sarsılıyor: ABD kapitalizmi. Bu konuda Business Week gibi Amerikan holdinglerinin ilan organı olan bir dergide bile bunu anlatan bir manşet vardı: "Durgunluğun Yeni Çehresi". Bunun altındaki ikinci manşet ise, "'80 lerin Mali Fazlalarının Çözülmesi Bu Aşağı Doğru Gidişi Renklendiriyor". Yazı şöyle sürüyor:

"Evet, görünüş böyledir. Şirketler maaşları düşürüyor. Gelirler düşmekte. İnsanlar para harcamıyor. Evler satılmıyor. Evet, işte resesyon."

"Bu durgunluğun biçimsel farklılığı şöyle anlatılabilir: Burada eski resesyonlarda olduğu gibi, bazı aşırı fazlalar yine yara almış değil. Ancak bu fazlalar bir başka fazla...Bu kez, bir zamanlar enflasyonlarla şişmiş olan ticaret ve konut mülklerinin değerleri gerileme halindedir. Son zamanlarda banka sistemi ciddi bir kazanç ve düzenleme baskısı altındadır. ABD ekonomisinin borç yükü oldukça yüksek. Ekonomi, Federal Rezerv'in (bir nevi Merkez Bankası) iki senelik politikaları sayesinde 1990 ortasında gelecek bir düşüşe hazırdı. Ne var ki Merkez Bankası, Saddam Hüseyin'in neden olduğu petrol fiyatlarındaki artış nedeniyle çıkabilecek paniği engelleyen bir politika izledi. İş alemi yöneticilerinin en iyimser beklentisi, düşük bir gelişme hızıydı. Bu nedenle ekonomik durum daha kötüleşmeden işçi çıkarmaya başladılar."

Business Week'in çizdiği bu tablo, kuşkusuz ABD'nin ekonomi-politik problemlerini gereği kadar aydınlatmıyor. Aslında Amerika Birleşik Devletleri'nin problemleri oldukça önemli. Bu problemleri bir kaç kesimde şöyle özetleyebiliriz:

1) Amerikan tarımında üretim maliyetleri son derece yüksektir. Bu nedenle Amerikan çiftçisi ürünlerini dış dünyaya satamıyor. Daha doğrusu satmak için Devlet bütçesinden büyük bir mali destek verilmesi zorunlu oluyor. Amerikan milli bütçesinde bu desteğin gitgide artan oranlarda yükselmesi, bugün Amerikan hükümetlerinin kara kara düşündüğü bir konu. Bu destekler bu yıl 250 milyonu buldu. Amerikan bütçesine binen bu yükün azalması ya da hiç olmazsa artmamasının en önde gelen yolu, ürünlerin AT ve Japonya'ya satılması. Japonya ve Avrupa'da tarım maliyetleri ABD'den de yüksek olduğundan, böylesine satışlar Amerikan Ulusal Bütçesi'ne bir yük yüklemez. Japonya için bir sorun yok. Ama AT kendi ülkeleri için Amerika'dan da daha yüksek oranda tarıma destek vermektedir. Özellikle Almanya, Fransa ve İtalya, çiftçilerini korumak için, kendi bütçelerinden büyük subvansiyonlarda bulunuyorlar. İşte Amerika ile AT [illegible] çelişki buradan çıkıyor. Tarımda ABD'nin dertleri ciddidir.

2) İkinci büyük dert, ABD'nin oto sanayiinde Japonya ve Avrupa'daki emsallerinden geri kalmış olmasıdır. Amerika'nın üç büyük oto tröstü de artık Japonya ve Avrupa - özellikle Japonya- oto fabrikalarının "içte ve dışta" rekabetine tahammül edemez hale gelmiştir. Bu rekabetin sonucunun ne olacağı bellidir.Amerikan ve İngiliz basının bu konudaki yorumları, yakında bütün Amerikan fabrikalarının Japon ortak ya da hissedarlarının eline geçeceği noktasında birleşiyor. Bunun gibi, demir-çelik, elektronik gibi alanlarda Amerikan sanayicileri amansız bir Japon rekabeti karşısındadır..

3) Amerikan Sanayi eski patentlerle çalışmakta olmanın yükünü taşıyor. Bu nedenle, para basılmadıkça Amerikan fabrikaları ic pazarda rahatlıyamıyor. Bundan sonra rahatlayabileceğini de söyleyebilmek zor. Kuşkusuz, eğer Saddam Hüseyin Ortadoğu'da bir savaş tehlikesi yaratmasaydı, Amerikan silah ve demir-çelik endüstrisi kendisini bir bunalımdan kurtaramazdı.

Aslında Amerikan Sanayiinin bu durumu dolayısıyla, Amerikan dış ticaret açığı gitgide büyümektedir. Bu açık her yıl artmaktadır ve aylık dış ticaret açığı her ay on milyar doların üzerinde gezinen bir seyir izlemektedir. Buradaki mekanizma oldukça ilginçtir. Amerikan sanayiin tıkanmasını önlemek için para basılmaktadır. Bunun neden olduğu enflasyonist baskı da, ihracattan fazla ithalat yapılarak ve mal sunumu bu suretle artırılarak telafi edilmektedir. Bu dış ticaret açığını finanse edecek araç da dışarıdan gelecek sermaye olmaktadır. Bütün bu mekanizmaların işleyebilmesi için dünyada gerginliğin sürmesi koşulu vardır. Amerikan sanayicileri, demek oluyor ki, enflasyon ve siyasi gerginliğe bağlı olarak umutlar ve beklemeler içindedir.

Arslan Başer Kafaoğlu

LATİN AMERİKA

Post-Militarium Dönem

Latin Amerika'da 70'li yılların askeri diktatörlükler dalgası 80'li yıllarda geri çekilirken, 1990 başında Hıristiyan Demokrat Başkan Patricio Aylwin'in Şili'de görevi Pinochet'den devralması ve Aralık sonunda tüm kıtanın ilk cumhuriyeti Haiti'de 187 yıldan bu yana ilk kez özgür seçimlerin yapılması ile parlamenter demokrasiye geçiş süreci kıta boyutunda tamamlandı.

Aslında süper devletlerin kendi etki alanlarında oluşturdukları monolitik yapıların çözülmesinde Latin Amerika, Doğu Avrupa'nın bürokratik rejimlerinden daha önde gitti. "Demokrasi dalgası" Latin Amerika'yı daha önce süpürdü, ama kitle iletişim tekelleri bu çok yönlü dünya sürecini ağırlıkla Doğu Avrupa'da odaklandırdı.

90'lı yıllar Latin Amerika'da askeri diktatörlüklerin ardlarında bıraktıkları pisliklerin temizlenmesi, yokedici bir kapitalist gelişmenin insan ve doğa unsurunda getirdiği tahribatların giderilmesi, askeri rejimlerin gidişinde iççürümenin etkili rol oynamasından dolayı, toplumun alt kesimlerini de kucaklayan katılımcı bir demokratikleşme-

nin eksikliği, bunun yeni-demokrasileri de hızla çürümenin kucağına itmesi gibi tehlikeler şimdiden belirmiş vaziyette. Askeri diktalarla etkili bir toplumsal hesaplaşmanın gerçekleşmeyişi de başka bir tehditler alanını oluşturmakta. ABD artık askeri desteğini çektiği için, 90'larda yeni cuntalar beklenmiyor. Yılın bitiminde minik Surinam'da gerçekleştirilen darbe, kapanan bir çağın son damlalarından biri olarak nitelenebilir. Ama alışkınlıklar kolay yitmediği için, örneğin Arjantin'de Menem'e karşı bir askeri isyan girişimi gerçekleştirilebiliyor. Ama isyan sert biçimde bastırılıyor: 21 ölü, 50 yaralı, 313 tutuklu. Bu sayı son 30 yılda gerçekleştirilen tüm darbelerdeki kayıplardan daha fazla. Darbeciliğin riskli bir olay haline gelişi, Latin Amerikalı subayları **post-militarium**(askerler sonrası) dönemin gerçeklikleri üstüne düşünmeye daha fazla itiyor. Şili'de askerlerin gizli mafia-bankerlik kuruluşu **La Cutufa** (Ortak Kasa) hakkında bilgilerin sızması, soruşturan hakimler ve eski askerlerin birbirlerine yönelik suikastler dönemini başlatıyor. Pislik'te Pinochet'nin oğlunun da parmağı ortaya çıkıyor. Pinochet'nin istifası yolunda baskılar artarken, onu destekleyen askerler kıtalarında 'işgal' eylemlerine gidiyorlar. Genel olarak askerler partisi, konumlarını ve özerk alanlarını korumaya çalışıyorlar, gerilememeğe çalışıyorlar. Haiti'de ordu ve güvenlik güçleri hala Duvalier yanlılarının denetiminde. Arjantin ve Şili'de siviller ile askerler arasında hassas dengeler sözkonusu. Peru'da Guetamala'da, Salvador'da, Kolombiya'da askerler devlet terörünün taşıyıcısı olmaktan vazgeçmeye hiç de hazırlıklı değiller. Bir anlamda yeni dönemde ABD politikaları açısından bir yük teşkil ediyorlar. Dünyada demokrasi şampiyonu kesilen ABD, yarattığı, eğittiği canavarlardan, ölüm makinalarından elini yıkamak istiyor. Ve bir Amerikalının öldürülmesinde yeterli soruşturma yapılmadığı gerekçesi ile Salvador'a yaptığı askeri yardımda önemli askeri kısıntılara gidiyor. Öte yandan Peru'da 'Koruculuk Sistemi' yaygınlaştırılıyor. Bu arada, Aydınlık Yol etkisini başkent varoşlarına kadar indirdi.

Yeni sağ, genç ve dinamik Fernando Collor del Mello'nun 29 yıldan bu yana ilk kez yapılan doğrudan başkanlık seçimlerini kazanması ile önemli bir atak yapıyor. Mello'nun acımasız ekonomi programı, özellikle alt sınıfları eziyor. Benzer bir program Peru'nun yeni seçilen başkanı Fujimori tarafından da uygulanıyor. Sağa karşı desteklenen Fujimori ihanetle suçlanıyor. Latin Amerika'da askeri terörün yerini ekonomik terör alıyor. Peru'da son bir yılda enflasyon yüzde 3500 dolara ulaşıyor ve Peru kıtlık nedeniyle Etyopya gibi açlık tehditi altında. Brezilya'da ise aylık enflasyon oranı yüzde 70. Son beş yılın enflasyon oranı ise, yüzde 1 milyon (evet doğru okudunuz). İşte askeri rejimlerin mirası. Tüm toplumsal dokular çürüme, yokolma tehditi altında. Yeni ekonomik politikaları, "pazar atalinizmi" olarak niteleniyor. Collor Mussolini'ye benzetiliyor. Ekonomik istikrar önlemleri asker ve polis kuşatması altında uygulamaya konuluyor. Bu arada polis/suçluluk sınırının da yitirildiği açıklanıyor. Brezilya'da oluşan suç kartellerinde eski cuntacılar ve polisler yer alıyor. Son üç yılda 1200 polis bundan dolayı işten atılıyor. Çocuk kaçırmalara karşı oluşturulan özel timin üç mensubunun bizzat çocuk kaçırıp fidye istemesi ile rezalet ayyuka çıkıyor.

Latin Amerika'daki bu kaotik demokratikleşme döneminde dünyadaki solun gerileme sürecinde olduğu yolundaki yorumları çürüten olgulara rastlanıyor. Brezilya'da başkanlık seçimlerinde sol cephenin ortak adayı, işçi önderi "Lula" yüzde 40'ı aşan düzeyde oy alıyor. Örneğin 18 milyon nüfuslu sanayi kenti Sao Paulo'nun belediye başkanı, sokaktan gelen Luiza Erundina. İşçi Partisi 35 kentte belediye seçimlerini aldı. Uruguay'ın başkenti Montevideo'nun ve tüm eyaletin yönetimi Tupamaroların da dahil olduğu **Geniş Cephe**'nin (Fronte Amplio) elinde. Ve son, marksist olmayan gerilla hareketi **M-19** (19 Nisan Hareketi) Haziran 1990 Parlamento seçimlerinde üçüncü, Aralık ayındaki Anayasa Meclisi seçimlerinde ise ikinci parti konumuna yükseldi. 16 yıldır savaşan bir gerilla hareketi, 80 günde yasal bir partiye dönüşebildi. Böylesi bir olasılık Salvador için de beklenmeli. Salvador'da ikili iktidar durumu devam ediyor. FMLN izlediği politikada önemli açılımlar getirdi. Aralık ayında giriştiği askeri saldırılar ile de, gücünü 5 Orta Amerika ülkesi zirvesi sırasında bir kez daha duyurdu. Zirve bölgede süren çatışmalara son verilmesine yardımcı olması dileğiyle Gorbaçov'u Orta Amerika'ya davet etti! Mart ayında Salvador'da yerel seçimlere FMLN'nin katılması koşullarının oluşması da kimseyi şaşırtmadı. Öte yandan Guatemala'da Başkan Cerezo, URNG gerillaları ile si-

yasal yaşama katılma konusunda görüşmeler sürdürüyor. İkili iktidar durumu Nikaragua'da da sözkonusu. Haiti seçimlerini sol radikal diye tanımlanan papaz Bertrand Aristide'nin alması bekleniyor. Ve dönemin dünya renklerinden biri de bölgeye yansımakta gecikmiyor. Tirinidad'da Malcolm-X geleneğinden gelen radikal-İslamcılar ayaklanıyorlar. Pinochet diktasına karşı mücadelede en önemli odaklardan biri, tutuklu anaları hareketi idi. "Kadınlar Kurumu"ndan (Instituto de la Mujer) Jana Valdes, "Herkes kadınlardan konuşuyor, ama hiçbir şey değişmedi". Açılan kampanyada, ailede uygulanan şiddete karşı bir yasa ve boşanma yasası çıkarılması talep ediliyor. Böylece askeri diktaların ana kaynaklarından biri sorgulanıyor, tartışılıyor.

90'lı yıllarda Latin Amerika, getirdiği zenginlikler, esneklikler ve atılımlar ile dünyadaki toplumsal muhalefet arayışlarına önemli arayışlar ve açılımlar getireceğe benziyor.

Ragıp Zarakolu

AFRİKA

Kara Bir Yıl Daha

Kara Afrika ülkeleri 1991'e büyük bunalımlar ve güçlükler içinde giriyorlar. 1990 yılında bazı ülkeler temelden sarsıntılar geçirdi. Yaklaşık otuz yıllık bağımsızlık dönemi Kara Afrikaya hemen hemen hiç bir şey kazandırmadı. Bu dönem istikrarsızlıklar ve geri kalmışlığın sıkıntıları içinde geçti.

80 hükümet darbesi ve darbe girişimleri oldu bu otuz yıl içinde. Ülkelerin birçoğu daha bağımsızlığa kavuşurken tek parti yönetimini benimsemişlerdi. Bu tek parti rejimleri birçok ülkede parti ya da şef diktatörlüğüne dönüştü. Bazı ülkelerde de ilk başlarda kurulan demokrasi düzenini darbeci askerler yoketti. Şefler tanrılaştılar, her türlü aykırı görüşe, eleştirilere karşı çıktılar, muhalefet örgütleri yokedildi, gençler susturuldu, memurlar ezildi, sendikalar kapatıldı. Siyasal polis merkezlerinin zindanlarında, kışlalarda ve cezaevlerinde işkencenin her türlüsü yapıldı.

Afrikalı bir politikacı geçenlerde şöyle demiş: "Mandela bizim cezaevlerinde olsaydı, bir ay bile yaşatmazlardı".

Uzun süre hapiste kalan Kamerunlu bir lider de şunları söylüyor: " Kamerun hapishaneleri tam anlamıyla birer ölüm evidir. Tutuklular açlıktan ölmemek için fareleri bile yakalar, çiğ çiğ yerler".

Kara Afrika ülkelerinin pek çoğunda insanlar otuz yıl işte bu koşullar içinde yaşadılar. Gine'de Sekou Toure'nin zindanlarında kara ölüme mahkum edilerek açlıktan öldürülen kişilerin anıları daha unutulmadı. İktidarda olan partinin, ya da liderin görüşlerini paylaşmayan kimselere kendi ülkeleri zindan oldu. Ya yaşamlarını cezaevlerinde tükettiler ya da ölene kadar süründüler.

Cuntacı şefler en yakın arkadaşlarını bile yok etmekten çekinmediler. Bunun son örneğini Burkina'da gördük. Kara Afrika'nın en sevilen liderlerinden biri olan Sankara'yı en yakın dostu kurşunlattı.

Ya birkaç ay önce Liberia'da olanlar! 1980'de bir darbe ile devleti ele geçiren çavuş Samuel Doe bütün bakanları bir sabah deniz kıyısında kurşuna dizdirmişti, iki ay önce onu da eski silah arkadaşları kurşunlattılar, kan gövdeyi götürdü Liberia'da.

Etnik topluluklar arasındaki çekişmelerde ve iç savaşlarda milyonlarca insan öldü. Nijerya'da Biafra savaşı iki milyon can almıştı. Mozambik'te bağımsızlığına kavuştuğundan bu yana 900 bin kişi öldürüldü. Rwanda'da bugün hala Tutsi'ler Hutus'ları öldürüyorlar, Hutus'lar da Tutsi'leri. Etiyopya'da Eritreliler yirmi yıldan beri bağımsızlık savaşı veriyorlar, yüzlerce kişi ölüyor, 430 bin kişilik Etiopya ordusu başedemiyor Eritrelilerle. Uganda'da iç savaş beş yıl sürdü, Malililer geçen aylarda Kuzeydeki Tuareg'leri kestiler ya da kurşuna dizdiler. Bugün Kara Afrika'da 13 ülkede iç savaş sürüyor: Angola'da, Etiopya'da, Liberia'da, Mali'de, Moritanya'da, Mozambik'te, Rwanda'da, Batı Sahra'da, Senegal'de, Çad'da, Sudan'da, Güney Afrika'da.

Bütün direnişlere karşın dikta rejimleri ve tek parti yönetimleri çöküyor. Bazı ülkeler çok partili rejimlere geçmek zorunda kalıyorlar. Bunun son örneklerini Fildişi Kıyısı'nda, Benin'de, Gabon'da, Kamerun'da ve Zaire'de gördük. Ama demokrasi eğilimlerine karşı direnen ülkelerin de sayısı az değil.

Geçen yıl Sovyetler Birliği devrimci sayılan Afrika ülkelerine özellikle Angola'ya, Mozambik'e, Etiopya'ya, Benin'e ve Kongo'ya yaptığı yardımları kesti. Küba da Angola'daki askerlerini geri çekti.

Kara Afrika ülkeleri bir zamanlar ham madde kaynağı idi, şimdi birçok maddelerin yapayları yapılıyor, gelişmiş ülkeler artık eskisi gibi önem vermiyorlar bu ülkelere; Afrika'yı gözden çıkardılar. Kara Afrika'nın dünya ticaretine katılımı ancak % 1,3 oranında.

Kenyalı bir lider geçenlerde şöyle demiş: "Doğu Avrupa genç ve güzel bir kıza benziyor. Kara Afrika ise yüzü buruşmuş yaşlı bir kadına". Şimdi gelişmiş ülkeler bütün yatırımlarını Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine yöneltiyorlar, Kara Afrika ise gitgide karanlıklara gömülüyor.

Hıfzı Topuz

İNSAN HAKLARI

Onlar ve Bizimkiler

1990 yılı insan hakları açısından oldukça hareketli geçti. Doğu Avrupa'da duvarların yıkılması, edebiyatçı kimliğinin yanısıra insan hakları alanındaki mücadelesiyle tanınan Vaclav Havel'in Çekoslovakya Cumhurbaşkanı olması, Nelson Mandela'nın 21 yıl esaretten sonra serbest kalması ve siyahların sözcülüğünü sürdürmesi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nda insan haklarının ana gündem maddelerinden biri olarak ele alınması ve bunun getireceği yapısal değişiklikler... Ve en önemlisi insan haklarının çevre ile birlikte yaygın ve köklü bir popülarite kazanması.

Bu kez 1990 yılı için yalnızca olumlu gelişmeleri saymakla yetiniyorum. Çünkü 1991 çok aydınlık görünmüyor. Avrupa'da bizimkilerin yeni kazanımları olabilir. Gerek AGİK sürecinin, gerekse Çekoslovakya'da oluşturulan Avrupa Meclisi'nin insan haklarına katkısı olacak. Ancak onlar yine anti-militarist gösterileri şiddetle dağıtacaklar, söz ve ifade özgürlüğü yine fiili engellerle karşılaşacak. Bizimkilerin İngiltere'deki durumunda Thatcher sonrası bazı iyileşmeler beklenebilir. Ancak onlar İrlanda'da bizimkileri gene bastıracaklar. 89 yılında bombalı saldırıdan 14 yıl içerde tuttukları Guildford dörtlüsünün, polislerin mahkemede yanlış ifade verdiğinin anlaşılması üzerine salınması olayının dumanları hala tüterken, onlar ingiltere'de yine bombalı saldırı gerekçesiyle 75 yılından beri içerde olan Birmingham altılısını serbest bırakmayacaklar.

Yugoslavya'da bizimkilerle onlar karışacak. Slovakya ve Hırvatistan'daki milliyetçi yönetimlerle Sırbistan'daki komünist yönetim arasındaki gerginlik, federasyonda çatlamaya doğru giderken, olan yine azınlıklara olacak, yani bizimkilere. Yunanistan vicdani nedenlerle askere gitmek istemeyen bizimkileri 4 yıl hapsetmeye devam edecek. Onlar, Türk azınlık üzerinde seçme, seçilme, kültür ve ifade özgürlüğü konusunda baskılarını sürdürecekler. Bulgaristan'da ise geçtiğimiz yıla göre azınlıktaki Türklerin durumu daha iyi olacak, üstelik Türkiye'yi de gelip gördükleri için bu kez bazı şeyleri sineye çekecekler. Almanya'da ise onlar, bu yıl de entegrasyon süreci yaşanırken bizimkilere 2. sınıf vatandaş muamelesi yapacaklar. Yani Doğu Almanlara. Azınlıktaki Türkler, Yugoslavlar, İtalyanlar vb sınıflamada daha alt basamaklara oturacak.

Çin'de bizimkilerin bu yıl yeni gösteriler yapması beklenebilir. Yapabilseler iyi de olur, ancak onlar yargılamaları sürdürecekler. Sri Lanka'da bizimkilerin ateşli olanları iz bırakmadan kaybolacak. Hindistan'da Sihler ve Müslümanlarla hükümet arasında çekişmeler sürecek ve burada bizimkilerle onlar dönem dönem rol değiştirecek. Güney Afrika'da onlar yumuşama gösterseler de bizimkilere hakları olan yönetimi vermeyecekler ve şiddet kullanmaya devam edecekler. Bizimkilerse onlarla yıllar süren mücadelelerini sürdürürken ara ara birbirlerine girmeye devam edecekler. Kürtler İran, Irak, Suriye ve Türkiye'de bizimkiler olmaya devam edecek. 1991 yılı şimdilik özellikle Irak ve Türkiye'de onların, bizimkilere yoğun şiddet uygulayacağı bir yıl olarak görülüyor.

İsrail'de bizimkiler ara ara işgal altındaki bölgelerde şiddet kullanımına karşı çıkacaklar ancak, onlar şiddet ve baskı uygulamakta devam edecekler. Filistin'de bizimkilerin durumu 91'de de parlak olmayacak. Acı çekecekler, direnecekler, bekleyecekler, dönem dönem dayanamayıp patlayacaklar.

Ortadoğu'da 1991 yılının başında savaşın gündeme gelme olasılığı onlarla bizimkileri iyice karıştıracak, ak'ı karadan ayırdetmek güçleşecek. Ancak kuşkusuz en fazla acı çekecek olan bizimkiler, azınlık uluslar ve insanlar olacak. Savaşa giden, savaşan insanlar ve aileleri.

Amerikalarda bizimkiler sessiz ve derinden kurban vermeye devam edecek. Her iki kıtada kızılderililer yani bizimkiler, onlar tarafından ezilecek, sömürülecek, topraklarına müdahale sürecek.

Türkiye'de... insan hakları yine en çok sözü edilen konulardan biri olacak, ama insan haklarının en çok ihlal edildiği ülkelerden biri olma konumunu sürdürecek Türkiye. Onlar baskı, şiddet ve hak ihlallerinde 12 Eylül mirasını bu yıl da taşıyacaklar ve sürdürecekler. Bizimse daha yaygın, ilkeli ve etkin bir mücadele sürdürmemiz gerekecek.

Murat Çelikkan

KADIN

Geri Adım Yok

Bir on yılı geride bıraktık. Türkiye'de kadınlar cephesinde önemli, belki de 1920'lerde yaşanan değişim kadar önemli bir şeyler oldu. Feminimizmle tanıştık; "hak elde etme" mücadelesinin önemli olduğunu ama aslında bu "haklar ve görevler" dünyasının bir perde arkası olduğunu keşfettik. Bir cins olarak ezildiğimizin bilincine vardık. Kuşkusuz dünyanın başka yerlerinde kadınlar bunları zaten biliyorlardı ama bilinçlenme de birçok başka süreç gibi eşitsiz gelişiyor. Feminizm Türkiyeli kadınları 1980'lerde buldu.

Bu on yılda ezilen bir cinsin üyesi olduğumuzu fark ettik; bunun yaşamdaki bütün uzantılarını ve sonuçlarını birer birer görmeye ve daha önemlisi dile getirmeye başladık. Hareketin en sarsıcı özelliği de buydu belki. Susmayan, iğneler batıran, rahat bırakmayan bir hareket olduk. bir cümleyle özetlemek mümkün olsa "bu on yılda kadınlar olarak birbirimizi, ezildiğimizi, dayanışmayı ve bir kurtuluşun ufkunu keşfettik" denebilir.

Kadınların yaşamında önemli yer tutan şiddeti, dayağı gündeme getirdik; bunun anlık öfkelerin sonucu değil, bir iktidar ilişkisinin ifadesi olduğunu savunduk. Kadınlara yönelik şiddete karşı çıkmaya çağıran kampanyalar, cinsel tacize karşı gösteriler düzenledik; sığınak, kadın kitaplığı gibi somut projeleri hayata geçirmeye çalıştık. Fahişelere tecavüzü onaylayan 368. maddeden, kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan 158. maddeye kadar ezilen bir cins oluşumuzu teyid eden hukukla, yasalarla mücadele ettik. Dernekler oluşturduk, dergiler yayınladık. Bu hummalı faaliyet ve yükselen hareket belki binlerce kadının kendine feminist demesine yol açmadı ama çok sayıda kadın kendi

yaşamlarına değen, başkaldırıyı dile getiren bir sesi duydu.

Kadın hareketinin oldukça kısa bir sürede, bitmez tükenmez teorik tartışmalar batağına takılmadan somut projeler çevresinde bir araya gelebilmesi de aslında kadın politikasının özelliklerinin damgasını taşıdı. Feminist politika bireyin somut yaşamından yola çıkan, genel bir kadın kurtuluşu kadar kişisel dönüşümleri de hesaba katan, katılımcı ve hiyerarşilere karşı bir politika olma çabasını daima içinde barındırmıştır çünkü.

Bu on yılda kadın hareketinin dünyadaki gelişim seyri ise Türkiye'dekinden farklıydı.

ABD ve Avrupa ülkelerinde 150 yıllık bir tarihe sahip feminist hareket, özellikle 1970'lerde yaşanan yükselişten sonra bir 'yerleşme' dönemine girdi. Kadınlar lehine uluslararası sözleşmeler imzalandı; birçok ülkede kadın bakanlıkları, sekreterlikleri kuruldu; dayak ve tecavüze karşı sığınaklar, hukuk danışma büroları açıldı; eğitim sisteminin cinsiyetçiliğine müdahale edildi; yasalar düzeyinde önemli ilerlemeler sağlandı. Bu "kamuya mal olma" sürecinin bir de öteki yüzü vardı kuşkusuz. Feminizmin artık gereksizleştiğini, kadınların her yerde varolduğunu söyleyenler bir yandan, kadınların homojen bir kitle olmadıklarını ve feminizmin aslında orta sınıf kadınlarının ideolojisi olduğunu söyleyenler öte yandan, feminist hareketin görece "sakinleştiği", sokaklardan çekildiği bu dönemi kendilerince ayçıklamaya çalıştılar.

Kuşkusuz, 1970'lerde kadınların bir cins olarak ortak ezilme noktalarını vurgulayan ve yeni olmanın radikalliğini taşıyan hareket, 20 yıllık süreçte birçok çelişkinin farkına varmıştı. ABD'de siyah kadınları, Avrupa'da göçmen kadınları "beyaz"lardan ayrı örgütlenmeye yönelten gelişme, "ortak ezilme" kavramının yeniden tanımlanması gerektiğini ortaya koydu. Kurulu sistemin kurumlarıyla işbirliği yapmanın, kadın taleplerinin massedilmesi, yani sistem içinde eritilmesi tehlikesi taşıdığının somut örneklerle görülmesi, bağımsız örgütlenme konusunun ne denli belirleyici olduğunu gösterdi. Kadınların hayatın her alanında temsil edilmesinin, evişleri ve çocuk bakımı sadece kadınların görevi olarak kaldığı sürece fazla birşey değiştirmediğinin görülmesi, 'ekonomik özgürlük kurtuluştur' anlayışının yeniden gözden geçirilmesine yol açtı.

Son yıllarda ABD'de anneliğe rağbetin artması, Doğu Avrupalı kadınların "eve dönmek istiyoruz"da ifadesini bulan talepleri eğer biraz her alanda esen gerici rüzgarların sonucuysa, biraz da giderek ev dışına çıkan ve çifte çalışma yükünü taşıyan kadınların somut ikilemlerinin ifadesiydi. Bu dönemde uluslararası sermayenin yeniden yapılanması sürecinde kadınlara "ucuz, esnek, evde de sigortasız çalışabilen" insanlar olarak özel bir yer biçilmesi, işçi kadınların durumunu ön plana çıkardı. Sonuçta, sorgulanıp halledildiği sanılan birçok kavram ve olguya yeniden düşünmek gerektiği ortaya çıktı. Feministler tüm bu sorunları ve gelişmeleri giderek genişleyen ve karmaşıklaşan bir teorik çalışma ağı içinde yanıtlamaya giriştiler. Bugün dünyanın birçok ülkesinde, kadınlarla erkekler arasındaki, kadınların ezilen konumunda olmasına yol açan toplumsal ilişkiyi tahlil etmeye yönelik binlerce çalışma yapılıyor ve bir feminist teori oluşturuluyor.

Hem kadınlar sanıldığı kadar sokaklardan çekilmiş de değiller! ABD'de, Fransa'da sağcılara, Polonya'da ise ilginç bir kilise-komünist ittifakına karşı kürtaj hakkını, yani istedikleri zaman doğurma hakkını savunmak için gösteriler yapıyorlar. Cezayir'de feministler yükselen dinci harekete karşısında hak savunmaktan öte, bir varolma mücadelesi yürütüyor. İngiltere'de kadınlar belediye ve yerel yönetimlerde, kadınların da katıldığı bir kamu yaşamının gereksinimlerine yanıt getirmeye çabalıyorlar.

Tüm toplumsal mücadeleler gibi kadın mücadelesi de öznesinin çeşitliliği ve parçalılığından nasibini alıyor kuşkusuz. Dönem dönem güçlenen, soluklanan bir hareket ile karşı karşıyayız ama kalıcı kazanımlar da var. İsyan bayrağı bir kez aşıldı mı bu süreci geriye döndürmek olanaksız. Erkekler ve/veya burjuvazi için bile!

Sedef Öztürk

ÇEVRE

Elimizde Kalanlar

• Yarım milyar yarı-aç insan(Bu yıl özellikle Sudan. Kuraklıktan onbinlerce ölecek.)

• Çölleşen bölgeler (Hem de Akdeniz, yani biz; sonra Afrika, zaten fakir. Dahası da var. Uzun vadede 850 milyon insan.)

• Su altında kalacak ülkeler (Uzak bunlar, neyse, teselliyse; Hollanda, Bangladeş, Maldiv adaları, Malta. Hem de hemen bu yıl değil)

• 1,5 milyon ton zehirli çöp

• 900 milyar dolar askeri harcama

• 1 000 milyar dolar Güney fakirlerinin zenginlere borcu

• Maden için didik didik edilmiş Antartika (ozon delikli)

• Zehirli atık çöplüğü Baltık Denizi

• Petrol kuyulu Kuzey deniz

• Amazon: biten orman (Kesimi engellemeye çalışanların cezası: cinayetle ölüm). Şimdi bir de, kokain labrotvarlarından kimyasal kirlenme.

• Alaska'yı kesip Güney Kaliforniya'yı (ABD) sulama projeleri. (Su boru hattı. Eskimolar Amerikalılara battı.)

• Çernobil: 5 yıl sonra bile radyoaktif. Radyoaktivite bölgesi ve civarında yaşayan 34 bin kişi.

• Zararlı ya da yarı-zehirli havada yaşayan 990 milyon insan (Dünya kent nüfusunun yarısı.)

• Bilim çalışanları hiç bilemeden yokolacak 7.5 milyon canlı türü (Dünyadaki 30 milyon canlı türünün dörtte biri)

• Bilinerek yokolacak onca etnik kültür.

• Kirli deniz. Kıyıları kirli okyanuslar (derinler henüz zehirlenmedi).

• Pestisidli, hormonlu gıdalar, topraklar, sular.

• Yeşil kuşağın yerine geçen beton kuşak

• Susuzluk bir de (2050'lerde tüm dünyayı tehdit edecek. Şimdi daha yöresel)

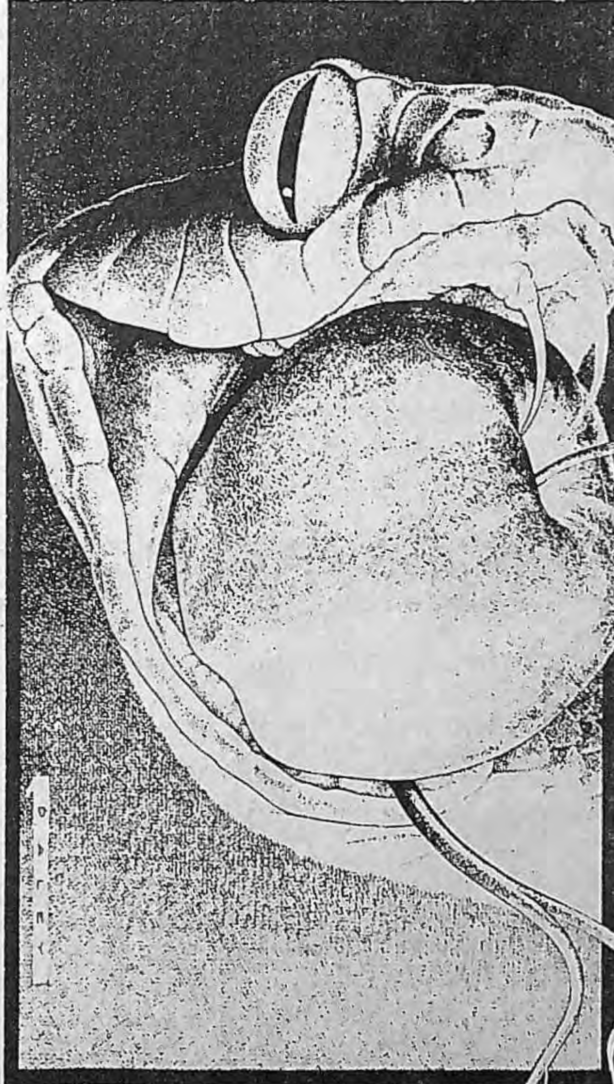
• Ekogöçmenler (ve fakirliğin en çok olduğu yerde en yoğun çevre tahribatı)

1991'in çevre mirası.

ELİMİZDE: ANTLAŞMALAR, SÖZLEŞMELER: CITES, 1975(Vahşi Hayvan Ticaretinin Önlenmesi). Bonn, 1979 (Göçmen Hayvanların Korunması). Bern, 1979 (Tehlikedeki Türlerin Korunması). Montreal, 1987 (Ozon). Helsinki, 1989 (Ozon). Basel, 1989(Tehlikeli Atıklar). Kahire, 1989 (İklim Krizi). Avrupa Çevre ve Sağlık Şartı, 1989. Ramsar, 1990 (Sulak Alanların Korunması). Santiago, 1990 (Antarkika'nın korunması).

ELİMİZDE: Yokolurken koruma. Göz boyamak için "koruma". Tutulmayan sözler, anlaşmalar, uzlaşmalar. Birkaç yasa. Bir iki bakanlık (biryerlerde). "Eğitim" diyen yetişkinler. Savurgan tüketimi önlemek isteyen tüketiciler. Yeni ve yenilebilir enerji savunucuları. "Çevre için" üreten şirketler. Bir de dayanışma uluslararası(Bazen). Ümit. Elimizde, işte sadece bunlar.

Semra Somersan

BİLİM

Yeni Ödlek Dünya

1991'de bilim ve teknoloji, parlak başarılara sahne olacak ve bu alanlarda büyük ilerlemeler katedilecek- tıpkı, 1990'da olduğu ve 1992'de olacağı gibi.

Çünkü büyük bilimsel ve teknik başarıların, akademik yayınlarda duyurulmasına, daha sonra da dergi, gazete, televizyon gibi popüler araçlarda kamuoyuna açıklanarak - *lepton*'larla *quanta*'lardan bile bihaber- milyonlarca cahil insana aktarılmasına rağmen; bilim/teknoloji dünyasının başarısızlıkları laboratuvarlar içinde hapis kalacak ve bilim her zaman olduğu gibi ilerlemesine devam edecek.

Okumakta olduğunuz yazıdaki öngörüler için kullandığımız kristal küre, biraz eski model olduğu ve sık sık tutukluk yaptığı gibi, detayları da net gösteremediğimizden; 91'de neler olacağından çok, önümüzdeki 10 yıl içinde hangi aşamalara varılabileceğini ele alacağız biz. Okuyucu da yeni başlayan yıldaki muhtemel gelişmeleri, henüz pek işlerliğe kavuşturulamamış bir yöntem olan geriye doğru projeksiyon tekniği ile kendi kendine bulabilir.

1 Ocak 1991 - 31 Aralık 1999

Teknokratların ve bilimin egemenliğinde olsa da, Huxley'in cehennemi *Cesur Yeni Dünya*'sıyla taban tabana zıt olacak 90'ların dünyası; Bilgisayarlar telekomünikasyon ağlarına bağlanacak ve enformasyon çağında yaşamaya başlayacağız; transistörlerin ve yoğun tümleşik devrelerin yerine, genetik mühendisliğince üretilen protein moleküllerinin kullanımıyla, canlı (ya da yaşayan) bilgisayarlar ortaya çıkacak. Yarı iletken devrelerden çok daha küçük ve hızlı biochip'lerden oluşan bilgisayarlar, yine de konuşup yürüyemeyecek; uzaktan yakından insana benzemeyecek. Ancak nüfusun giderek artan bir oranı, bu tip bilgisayarları andırmaya başlayacağından, "sonunda insana benzer bilgisayar yapıldığı" gururla ilan edilecek. Çubuk kod (bar code) uygulamaları evrenselleşecek, bütün ürün, mal ve

hizmetlerde standartlaşmaya doğru bir eğilim gözlenecek; bu eğilim elbette ki bu mal ve hizmetlerin tüketicilerine de yansıyacak. Fiber-optik bağlantılar, iletişimin temel taşı olacak. Bu sayede, birim zamanda aktarılan bilgi kapasitesi olağanüstü miktarlara varacağı gibi, evlerdeki telefonlarla binlerce kilometre uzağa karmaşık ve ayrıntılı görüntüler iletilmesi de mümkün olacak; "eş arayanlar"a büyük bir kolaylık ve milyarlarca seçenek sunulabilecek.

Gelişkinlik ölçütü olarak ulusal refah, ya da gayri safi milli hasıla gibi terimler kullanılmaz olacak, ekonomik durumun göstergesi daha çok toplumsal ve ekolojik terimlerle ifade edilecek. Örneğin, şehirlerdeki kirlenme düzeyi, bebek ölümlerinin oranı, demokratik katılım (yani satın alma özgürlüğü ve inisiyatifi).

Önce ağır işler için, sonra da bütün mekanik işler için robotlar kullanıma girecek; çok amaçlı robotlar, ev hizmetçisi olarak kullanılacak, böylelikle insanlara tüketmek için çok daha fazla vakit kalacak. Robotlar, bir tek asker olarak kullanılmayacaklar, birincisi, silah olarak daha çok işe yaradıklarından; ikincisi damarlarında asil kan dolaşmadığı için.

Üç boyutlu görüntülerin oluşturulabilmesini mümkün kılan holografi teknikleri geliştirilecek, artık arkadaşınızla konuştuğunuza emin olmak için, uzattığınız elin "onun içinden geçip geçmediğini" tartmak zorunda kalacaksınız.

Açlık sorunu bilimin yeni bir buluşuyla ortadan kalkacak; BM tarafından Sudan ve Etiyopya'ya tokluk hissi veren haplar sevkedilecek.

Eğer araştırmacılar ellerini çabuk tutarlar ve sonuncusu da yok olmadan yetişebilirlerse, tropik ormanlardan pek çok yeni tıbbi bileşik derlenecek.

Herkes kendi sağlığı üzerinde çok daha kontrol gücüne sahip olacak; kol saatleri, yılı, günü,ayı gösterdikleri ve bu arada hesap makinesi olarak kullanılabildikleri gibi, o anki tansiyonu, kandaki şeker oranını, alınması gereken vitaminleri de gösterecekler, bu arada saatin kaç olduğu da kimi zaman anlaşılabilecek.

Ameliyatlar da elektronik hale gelecek; doktorlar işsiz kalacak, aile mühendisleri onların yerini alacak; İnsan gövdesine zerkedilen mikro robotlar, elinde uzaktan kumanda aleti taşıyan ve gövdenin üç boyutlu modelinden olup bitenleri izleyen operatörün komutlarına uygun olarak, tıkanık damarları açacak, kalp kapakçıklarını onaracak, böbrek taşlarını eritecek. Robot bozulduğunda ya da çıldırdığında, onu imha etmek için ikinci bir tanesi yollanacak. O bozulmayacak.

Bütün fizyolojik, psikolojik ve psiko-fizyolojik araştırma programlarına rağmen, bilim adamları seksin tadını kaçıramayacaklar. Uluslararası şirketlerden sonra uluslararası aileler de yaygınlaşacak, ama aileler zaten şirketleştiği için pek sorun yaratmayacak bu.

Enerji kaynağı olarak, petrol yine baş sırayı alacak, nükleer enerji tehlike saçmaya devam edecek, güneş enerjisinin birkaç yıl içinde gündelik hayatta yaygın bir şekilde kullanılacağına dair öngörüler yine hep gündemde olacak.

Dünya ısınacak; denizlerin seviyesi yükselecek, kıyı kentleri boğulacak. Taksim'den denize girilecek.

Vahşi hayat yok olacak, -homo economicus hariç- vahşi hayvanların soylarına kıran girecek.

Genetik mühendisliği et, süt, tüy, yumurta... açısından daha verimli yeni hayvan türleri geliştirecek; kimse ne yediğini bilmeyecek. Yeni besinlerden tamamına yakının kansere sebep olduğu açıklanacak.

Ulaşım olanaklarının artışıyla turizm, çok daha yaygınlaşacak; hemen herkes "Ben ve Himalayalar", ya da "Ben Madagaskar'dayken" adlı video disklerini evinde gururla saklayabilecek; dünyanın en güzel ve en kendi haliyle köşeleri bile -ellerinde kamera- sürekli sırıtan kısa pantalonlular güruhu tarafından işgal edilecek.

Biyolojik silahlar, kitle katliamlarında (savaşlarda) en etkin silah durumuna gelecekler; bütün silahlarda "doğal çevreye zarar vermeme" temel ilke olacak.

Uzay turizmi başlayacak. Ancak turistler, orada kendilerini *aloha* diyerek karşılayan yarı çıplak kızlar ya da posbıyıklı kılıç-kalkan ekipleri bulamadıkları için muzdarip olacaklar.

Körler görecek, cüzzamlılar iyileşecek, herkes tek bir somunla beslenecek, bilim su üstünde yürüyecek.

Mustafa Arslantunalı

SANAT

Popülerleşmekle Marjinalleşmek Arasında

1991'de, dünyada etkisi uzun süre gündemde kalacak, değiştirici mahiyette bir sanat hareketine ya da olayına rastlanacağını sanmıyorum. Çünkü sanat alanları, ağır medya taarruzunun altında gitgide popülarize oluyor ve düzey kaybediyor. Üstelik bu yeni bir durum değil; yaklaşık son yirmi yılın olgusu.

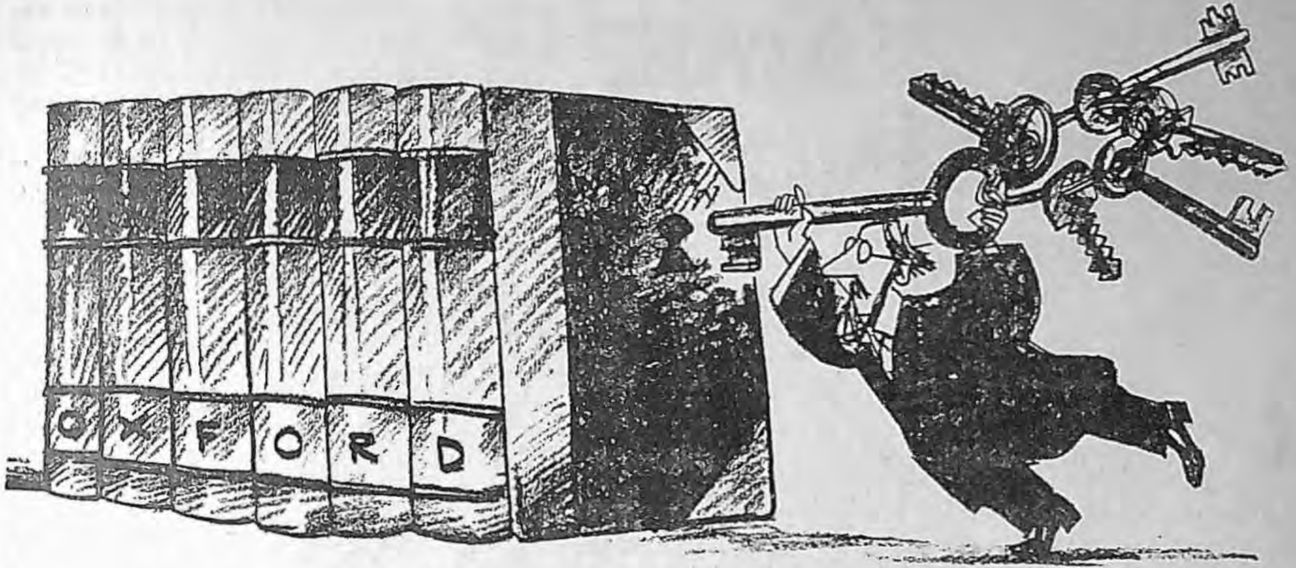
Buna karşılık, etki gücü ve alanı daralmış, dolayısıyla gündemdeki yeri bir hayli gerilemiş de olsa, önemli sanatçılar önemli yapıtlar vermeyi sürdürecek. Sanat biraz daha marjinalleşirken, kitle kültürünün belirlediği ve gündemin öncelikli sıralarında yer alan "pop" kültür kuşkusuz şangırtısını sürdürecek. Yaygın olarak izlenen sanat olayları da bu -geniş anlamda- "pop"un içinden çıkacak.

Politik pop ya da TV(isuel) pop; fark etmez...

Bu ayrışmanın, sanatla popun ayrışmasının adı, net olarak 1991'de konacak mı? Doğrusu, bu netliği, ayrışmanın sınırlarının ve niteliğinin belirlenmesi anını bekleyenlerden biri olmakla birlikte, bunun 1991'de ya da bir başka yakın tarihte gerçekleşebileceğini ummuyorum. İnsanlık tarihinin çok önemli bir süreci yaşanıyor ve henüz teori oluşturacak bir praksis için alımlama zemini de oluşmadı. Yani, böyle bir hamle, yaşanan genel karmaşada boğulma tehlikesiyle de karşı karşıya kalır. Ya da "tarihi an"ı henüz idrak etmedik. Belki fazla deterministik bir söz oldu ama, yazmış bulundum bir kere...

Gene de 1991'de birçok sanat olayı yaşanacak, muhtelif sularda fırtınalar kopacak, sabun köpükleri dipteki güçlü kütlenin üstünde uçuşacak.

Sözgelimi Nobel hararetle beklenip hararetli tartışma-

lara yol acacak 1991'de. Çünkü, Octavio Paz gibi bir "hakiki" şairin ardından, ikinci bir iyi edebiyatçıya ödül vermelerini beklemek biraz safdillik olur. Az tanınmış vasat bir Avrupalı romancının Nobel'i alması büyük ihtimal. Gene de "az tanınmışlık" kotasından, sıkı bir Afrikalı'nın, mesela Athol Fugard'ın Nobel'lendirilmesi mümkün. Soyinka'nın Nobel almasının üstünden yalnız beş yıl geçmiş olacak ama, Nobel tarihinin ikinci Afrikalısını kimse yadırgamaz. Ya da, Körfez'deki süreç yumuşar ve iyileşirse, bir Ortadoğulu'ya, kimbilir belki Yaşar Kemal'e bile verilebilir Nobel.

Goncourt'lar, Femina'lar, muhtelif Book Price'ler, gene yayınevi tekellerinin iktidar çarpışmalarını yansıtacak ve yeni "gazete bayileri" keşfedilecektir herhalde.

Amerikan Sinema Akademisi'nin Oscar'ları, teknoloji dallarında Spielberg ailesine gidecek kuşkusuz. Ana ödülleri ise, vicdan sızlatan melodramlarla, örek Amerikan ailesinin altını çizen hafif komediler paylaşacaktır. Bu arada, MGM ya da WB süper bütçeli bir Körfez Rambo'su yetiştirmeyi becerirse, hem Oscar'ların birkaçını hem de dünya sinema gişelerini götürecektir. Körfez Rambo'sunun örtük Yahudi, esmer ve Amerikalı olacağı tahmin edilebilir...

Cannes, Berlin ve Venedik'in bir parça daha Amerikanlaşacağı ve Amerikan sinemasını izleyen Avrupalılarla, Avrupa entelektüalizmine yaklaşan Amerikalılar arasında kıyasıya bir rekabetin yaşanacağı tahmin edilebilir.

Sinemayı noktalarken, Antalya'yı ıskalamayalım. 1991'de de Altın Portakal'ların çoğunu, büyük narenciyeci Türker İnanoğlu ve cuntasının toplayacağını ve Sesam'ın güz aylarında portakal suyu satışına başlayacağını tahmin etmek hiç güç değil.

Nihayet memleketimizi de onurlandırıp piyasayı bir hayli kızıştıran Sotheby's müzayede şirketi, ressamların hayat standartlarını belirleme konusundaki aktif çabasını sürdürecektir. 1991'de muhtelif "post post modern", "off post modern", "off off post modern" akımlar boy gösterecek, Üçüncü Dünya ülkelerinde duvar resmi patlama yapacak, Kara Afrika, yeni bir ilham kaynağı olarak yeniden gündeme gelecektir bence. Bu arada, Leningrad Hermitage Müzesi'ndeki resimlerin, Kanunu sergisini aratmayacak gezisi sürecektir. Tabii, Hermitage konusunda sadece "gezdirme" biçimini vurguluyorum.

Sabık "Doğu Bloku" sanatçılarının anavatan topraklarına gözyaşları içinde dönüşlerinin en çarpıcı önekleri, herhalde müzik alanında yaşanacaktır. Muhtelif Amerikalı-Rus, Fransız-Çek, İngiliz-Romen vb. yorumcu, anavatan salonlarında resitaller verecek ve bu sürecin büyük teşvikçisi Batı medyaları, olup bitenleri hafif bir sıkıntıyla ve giderek azalan bir ilgiyle izleyecektir. 1991'de de Stravinsky ya da Schönberg çapında yeni bir besteci çıkmayacağı ve Aaron Copland'la Leonard Bernstein de öldüğü için, yılın gözde bestecileri Liszt, Beethoven ve Mozart olacaktır.

Dünya balesi giderek dans tiyatrosuyla modern dans trendini geliştirirken, Türk balesi "Türk adımı"nı keşfetme çabasını Silifke, Bursa ve Kahramanmaraş dolaylarındaki araştırma çalışmalarıyla sürdürecek ve Bale Orkestrası'nın şefliğine Yıldıray Çınar (bile) getiril(ebile)cektir.

Dünya tiyatrosu da iki kanalda akışını sürdürecek; birinci şaşaalı kanalın enternasyonal müzikalleri bilmem kaçıncı versiyonuyla salonları doldururken Lloyd-Weber yeni müzikallerini piyasaya sürecektir. İkinci kanalda ise, tiyatro daha dar bir laboratuvar çalışmasını ilginç derinliklerle sürdürecek, "hakiki"nin kalbi bu kanalda atacaktır. Bu arada, Avrupa'da tiyatro salonları genişletilir, büyütülürken, bizde yeni salonların kapanacağını kestirmek de hayli kolay bir iş... Aslan sosyal demokratlar da, Bakırköy'deki çabayı tenzih ederek- bu geriye gelişmeyi tüm iktidarsızlıklarıyla izleyeceklerdir tabii ki...

Son olarak 1991'de neler olacağını ben de merak ediyorum aslında...

Orhan Alkaya

Amerikalı Sosyoloji Profösörü Roman Birnbaum:

"AMERİKA BİLDİĞİNİZ GİBİ DEĞİL"

Ayşe Öktem

Roman Birnbaum, Washington'daki Georgetown Üniversitesi'ne bağlı Hukuk Fakültesinde Sosyoloji Profesörü. ABD'nin önde gelen sosyologlarından olan Birnbaum ile arkadaşımız Ayşe Öktem'in ABD'nin şu anki ekonomik-politik görünümü konusunda yaptığı röportajı sunuyoruz.

Körfez krizi dolayısıyla yeni bir antiemperyalist alevlenme yaşanmakta. Ve emperyalizm denildiğinde, aklımıza ilkin ABD gelir. Salt ABD'ye yönelik bir antiemperyalizm anlayışı, Amerika'ya karşı koyduğu için bir Saddam'a dahi sempati duyabilmekte. Öbür yandan, ABD'nin körfez krizindeki tutumunun çelişkili, zaman zaman çekingen bile olduğunu görüyoruz. ABD'nin güç yitirmesinden, iç krizinden sözedilmekte.

Siyasi süreçlerin tahlilinde çok dikkatli davranmak gerekir. Körfez operasyonu ilk bakışta, görülürde (fenomenolojik bir düzeyde), ahlaki gerekçelerinin bulunduğunu iddia eden bir emperyalizmin mükemmel bir örneği olarak anlanabilir. Amaç tabii ki, yeni bir dünya düzeni, ahlaki bir düzen değil, ama öyle gösterilmekte. Gerçek amaç, ortadoğudaki siyasi ve iktisadi dengelerin bozulmamasını temin etmek. Amerika ile Sovyetler arasındaki çelişkinin sona ermesi, Amerika aydınlarının bir kısmında, bundan böyle herşeyin yapılabileceği düşüncesini uyandırmış bulunmakta. Herhangi bir gücü kalmamış olan bir SSCB, elbette bölgede bir karşı unsur olamayacaktır. Çok zayıf bir durumda olan Gorbaçov'un, Bush'u desteklemekten başka bir imkanı yok.

Öbür yandan, ABD'deki iç durumu görmek gerekir. Amerika'da bir savaşı, emperyalist bir müdahaleyi destekleyen bir elit tabaka var; üst düzey memurlar, kısmen asker, bazı aydınlar, milletvekilleri, senatörler, bazı yazarlar, fabrikatörler. Bunlar ABD'nin güç sahasının genişlemesini istemekteler. Ancak konumları bugün çok zayıf, dediklerini yaptırmakta güçlük çekmekteler. Bu durumun iki nedeni var. Birincisi iktisadi. Para; Amerika'nın parası yok. Bugün Amerikan Dışişleri bakanı, budist bir dilenci-rahip misali Avrupa'dan ve Japonya'dan para dilenmek için gezilere çıkıyor. Suudiler körfezdeki askerlerimiz için yaptıkları ödenekleri kesseler, hemen askerimizi geri çekmek zorunda kalırız.

İkinci neden ise emperyalist bir müdahalenin Amerika toplumunda kabul görmemesi. Vietnam savaşının başlangıcındaki destekleyici, hatta heyecanlı duygunun tam tersine Amerika insanı bugün bir savaşa çok derin bir kuşku ile bakıyor. 70'li yıllardan beri Amerika'daki yaşam standartı gittikçe düşmekte; işçilerin, memurların, sıradan halkın yani, maddi durumu ile zengin bir üst tabakanın durumu arasındaki kıskaç gittikçe açılmakta. Çözüm bekleyen yığınla iç sorunla karşı karşıyayız; özellikle alt sınıflarda -salt zencilerde değil kesinlikle- esrar kullanımı ve suç oranı gün be gün artmakta; ırk çatışmaları -zencilerle beyazlar, yeni göçmenlerle yerlileşmiş olanlar, Meksikalılarla beyazlar vb.- durmak bilmiyor, boşanma oranı çok yüksek, birçok ana çocuklarını yalnız başına büyütmek durumunda, kreş yok, çocuk bahçesi yok, hep zikredilen "eğitimde imkan eşitliği" boş bir hayal, eğitim olanakları sınıfsal kökene bağlı, sosyal sağlık hizmetleri diye birşeyden sözedilemez, bir hastalık insanların hayatlarını yıkabiliyor. Devletin sarsılmasından sözedebiliriz. Halkın, nisbeten iyi durumda olanlar bile dahil olmak üzere, bir dünya misyonu ile uğraşacak enerjisi kalmadı. İnsanlar rahat bırakılmak istiyorlar. Öncelikle kendi evlerindeki sorunları çözmek istiyorlar. Üstelik bizde zorunlu askerlik diye birşey de yok. Sizde var, çoğu Avrupa ülkelerinde de var. Bizim ordu ise, iktisadi ve sosyal nedenlerden asker olmak zorunda kalan, başka bir iş bulamamış olan, kafasını sokacak bir yer bulamamış olan insanlardan oluşuyor. Yoksulluktan, horlanmaktan kurtulmak için askerliği seçenlerden oluşuyor. Ve bu üst kademelerde de böyle. 10-12 yıllık bir hizmetten sonra yeterince para biriktirip askerliği bırakıyor çoğu.

Amerikan halkının bir dünya misyonu ile uğraşacak enerjisi kalmadı. İnsanlar rahat bırakılmak ve öncelikle kendi evlerindeki sorunları çözmek istiyorlar

Birçok fabrika borçlarını ödeyemez durumda. Sadece birçok fabrika değil, devlet olarak ABD'nin dış borçlarını nasıl ödeyeceği belli değil. Japonya Amerika'yı her an borçlardan dolayı tehdit edebilir durumda. Siyasi bir geçimsizlik sonucu bir ay devlet tahvili almasa Japonya, Amerika ekonomisi iflas eder.

Bu durumda ABD'nin körfez operasyonu bir tercih, toprak kazanmak amacıyla yapılan bir eylem olarak mı, zorunluluklardan kaynaklanan, belki isteyerek de gidilmeyen bir adım olarak mı nitelendirilmeli? Bir geleneksel emperyalist müdahaleden söz edilebilir mi yani?

Bush 2. Dünya Savaşı gazilerin

70'li yıllardan bu yana Amerika'da yaşam standardı sürekli düşüyor. Durumları kötü olanlar sadece zenciler değil

den. Eski CIA müdürü, Çin'de elçilik yapmış. Bu dünya imparatorluğunun daha iyi, daha güçlü zamanlarından kalmış bir gazi. İmkanların, Amerika'nın imkanlarının dahi, bugün artık sınırlı olduğunu kabullenemiyor. Ama temkinli davranmak zorunda. Ne denli çekingen olduğunu siz de fark etmişsinizdir. Bunca zaman geçti, açık bir askeri müdahale olmadı daha. Gidip Saddam'la görüşüyor. Amerikan kamuoyunun, Avrupa'nın ve diğer Arap ülkelerinin baskısı sonucu bazı geri adımlar atmak zorunda kaldı, taviz verdi. Amerika bir geçiş sürecini yaşamakta bugün. Bush, eski güçler dengesine güveniyordu, ama devir değişti. Bırakın yüzdeyüz bir desteği, Amerika halkının % 60'ı bile Bush'u desteklemiyor artık. Avrupa iktidarları ise çok daha özgüvenli davranabiliyor. Oskar Lafontaine'nin (Almanya seçimlerini kaybeden Sosyal Demokrat Parti'nin Başbakan adayı) -seçimleri kaybetmeden önce- Washington'da dediği gibi: "Washington, Almanlardan ve diğer Avrupalılardan daha aktif bir destek beklemekte. Bizim birşey yapmamızı istiyorlarsa, kararı verdikten sonra değil, vermeden önce sormak zorundalar. Bedelini ödeyeceksek, söz ve karar sahibi olmamız gerekir".

Böylesi bir durumda Bush'un temkinli, çekingen davranmaktan başka hiç bir imkanı yok. Birşey yapacak durumda değil.

Tek desteği sizin itaatkar Cumhurbaşkanı Özal'dan alıyor zaten. Özal'ın emrivaki tavrı Bush için çok sevindirici bir istisna olmalı.

Sanırım bu dünyada savaşı isteyen bir tek Özal kaldı zaten. Almadığı emirlere bile uymaya hazır. Avrupa topluluğuna girmenin bedelini böyle ödemek istiyor. NATO'ya girişimizi de 2000 hayatla ödemiştik zaten.

Avrupa size kesinlikle bir yer ve- Diğer Avrupalılar otururken - İspanya'ya baksanıza, 3 gemi yolladılar , ikisi zaten bozuk, öbür gemideki çocuklara da anaları her gün "oğlum evine dön" diye mektup gönderiyorsiz gidip savaşacaksınız çünkü.

Uluslararası planda ABD'nin ne kadar gücü kaldı?

Bütün güç yitirmesine rağmen ABD tabii ki hala emperyalist bir devlet, bir süper güç. Başka türlü de olamazdı zaten. Askeri bütçemizi kısıtlamamız ve bütün dünyaya yayılmış ordularımızı geri göndermek tek başına yıllar sürer. Şöyle bir durumdayız: bir dönem karepandı, yepyeni bir dönem başlamakta. Bu değişim birdenbire olmayacaktır kuşkusuz, ani bir düşüş yaşanmayacaktır. Örneğin Nazi Almanyası'nın yıkılmasındaki gibi heyecanlı, dramatik olaylar gerçekleşmeyecektir. Sessiz bir geçiş süreci yaşanmakta. ABD gene bir emperyalist güç olarak kalacaktır, özellikle Latin Amerika'da oyununa devam edecektir. Karşı koyanı, başkaldıranı gene ezecektir -ya kendi ordusuna darbe yaptırarak ya da dolaysız askeri müdahalelerle (Latin Amerika için sorumluluk gene CIA'ya bırakılacaktır yani) . Ancak eskiden olduğu gibi olmayacaktır bundan böyle. Bir on yıl

Sıradan halk ile zengin üst tabaka arasında kıskaç giderek artıyor

öncesinin ABD'si yok bugün artık ve olamaz da. Karşısına güçlü ve SSCB'nin yıkılışından, acizliğinden yararlanarak daha da güçlenen bir Avrupa dikilmiş bulunuyor. Bu Avrupa, artık kendi çıkarları doğrultusunda davranıyor.

Antikomünizmin işlevselliğini yitirdiği bu geçiş döneminde ideolojinin rolü ne? Darbeler, müdahaleler nasıl gerekçelendirilebilecek?

Bush, Amerikan halkından ideolojik destek alabilmek için canhıraş uğraşıyor. İlkin, Saddam'ın saldırısının durdurulması gerektiği savunuldu. Ancak bu, kamuoyu tarafından pek kabul edilmedi: Çin'in Tibet topraklarını, Endonezya'nın Timor topraklarını ve İsrail'in Batı Şeria'yı işgal altında tutması ve bu devletlerin ABD tarafından desteklenmeleri, ahlakçı bir iddia ile öne sürülen bu tür gerekçelerin inanılabilirliğini zayıflatmış bulunmakta. Kamuoyundaki İsrail'den yana tavır da değişmişti zaten. Ondan sonra, yeni dünya düzeni gerekliliği ortaya atıldı. SSCB'nin iflası sonucu dünyada rakipsiz bir numara olma hevesi. Eskiden böyle olaylara göz yumardık, ancak artık yeni bir dünya düzeni kurulmalı, herhangi bir şekilde taviz verilmemeli düşünceleri var. Ve aynı zamanda korku yaratılmaya çalışılırdı. Birçok ülkenin elinde nükleer silah ya da en azından nükleer silah üretme imkanının bulunması, bu arada da özellikle Saddam'ın nükleer silahlara sahip olması gibi savlarla kamuoyunun bir müdahaleyi olumlaması sağlanmaya çalışıldı. Aydınlar arasında bu düşünceler biraz daha kabul gördü. Kitleler ise pek kulak asmadılar.

İdeolojinin işlevselliğini yitirmesi sonucu ilginçtir ki genelde gizlide kalan iktisadi nedenler açıktan açığa ifade edilmeye başlandı. Baker kendisi söyledi: önemli olan petrol ve petrole bağlı işyerleri.

Suudi Arabistan en önemli müttefikimiz bugün. Suudi Arabistan'ı korumak için vaktiyle ABD, Irak'ı İran'a karşı desteklemişti; şimdi de Suudi Arabistan kralını ve krallığını korumak için elinden geleni yapmaya mahkum. Suudi Arabistan'daki bir iktidar değişikliği İran Şahı'nın devrilmesi kadar muazzam bir felaket olacaktır ABD için. Suudi Arabistan rejimini ayakta tutmak için bölgedeki dengelerin değişmemesini sağlamak zorunda.

Örneğin Mısır; Amerika'da, alttan, tabandan gelen bir islami radikalleşmeden çok korkulmakta. Mısır'ın kötü iktisadi durumu bu radikalleşmeye zemin hazırlamakta. Ve Mübarek, olası bir müdahaleyi desteklemek için milyarlar aldı. Sanırım Türkiye bu pazarlığı beceremedi henüz yeterince. Uğraşmakta ama başarılı değil. İsrail'e karşı tutumu da değişti Amerika'nın, sadece kamuoyunda değil, devletin politikasında da. İsrail bugün ABD için bir engel teşkil etmekte, çünkü Arap dünyasının İsrail'e karşı olan hassasiyeti beklenmedik ittifaklara, dayanışmaya yol açabiliyor. Arap dünyasını kazanmak için ABD, İsrail'le mesafeli bir ilişkiye girmiş bulunuyor.

Yani, ahlaki savlarla üretilmiş bir ideolojinin işlevsizleştiği yerde, iktisadi kaygılar artık açıkca ifade ediliyor ve iktisadi gerekçelerle ideoloji üretilmeye başlanıyor. Bu ideolojinin mantığı çok basit; Suudi Arabistan iktidarı giderse yerine radikal Araplar gelir ve petrol musluklarını kapatırlar, bu durumda da bizim memlekette felaketler yaşanır.

Söyledikleriniz körfez krizi ve olası bir müdahale için geçerli. Soruyu biraz daha genelleştirmek istiyorum. Antikomünizmin işlevsizleştiği bir dünyada ABD ne yapacak?

Bugün gündemdeki en canalıcı tartışma konusu Amerikan imparatorluğunun çöküşü. Yale Üniversitesi'nden Profesör Kennedy'nin - kendisi Oxford'lu bir İngilizdir, Amerika'nın yerlisi değil yani, belki de o nedenle olaylara daha soğukkanlı, daha akılcı bakabiliyor- "bir imparatorluğun yükselişi ve çöküşü" üzerine yazdığı kitap Amerikan kamuoyunu altüst etti. Diğer akımı Carter iktidarının görevlilerinden, bir bilimciden çok siyasi ihtiraslı bir aydın olan -seçimleri Dukakis kazansaydı, kendisi Dışişleri Bakanı olacaktı- Profesör Nay temsil ediyor. Kitabının adı zaten siyası bir slogan: "Bound to Lead" -Lider Olmaya Mahkum. Amerika, dünyanın lideri olmak zorunda, olmaya mahkum. Başka bir

güç, başka bir iktidar yoktur dünyada, olamaz. Biz iktidar olmak zorundayız. Ve dünya halkları da bunu istiyor. Bizim evrensel bir sorumluluğumuz var ve bu sorumluluğu, istesek dahi, kimse bizden alamaz. Alın yazımız bu. Dünyadaki dengeleri korumalıyız; dünya halklarını kendilerinden korumalıyız. Biz, dünyadaki barışı ve nizamı sağlamakla ebediyen görevli evrensel polisiz.

Abartmıyorum, gerçekten böyle diyor. Ancak kimseyi pek ikna etmiyor bu laflar. Bütün bunlar bedava, herhangi bir bedel ödemeksizin elde edilebilse, Amerika insanının ruhunu okşadığı için belki özümsenebilirdi. Ama insanlar evrensel polisliğin bedelinin ödenmesinin gerektiğini ve de nasıl ödendiğini biliyorlar artık.

Komünistlerin yerini alacak düşman adayları kimler?

Teröristler. İslam radikalleri -bu arada kendi dini radikallerimizi, potestan fundamentalistleri unutuveriyoruz tabii-, uzlaşmasız, hoşgörüsüz, öfkeli, kudurmuş şeytani mahluklar. Bu şeytani mahlukatın başlıca temsilcisi henüz Saddam, şeytanın ta kendisi. Bush'un retoriğinde Saddam, Hitler'den beter. Her sabah bir takım Vudu teknikleriyle, okumakla, üflemekle, muska yazmakla Saddam'ın ani ölümünü dilemek her iyi Amerika-lı'nın birincil vatandaşlık görevi haline gelmiş bulunuyor. Saddam ve Baas rejiminin niteliği bir yana -bir Irak vatandaşı olmak istemem ve Baas partisinin insan haklarını savunduğunu iddia edecek değilim-, Bush'un söylemlerinin bu abartılmışlığı, aşırılığı, zıvanadan çıkmışlığı en başta ideolojik bir düşmanın eksikliğini ve bir düşman arayışını sergilemekte. Sağlam bir düşman imajı mevcut olsa bu abartılı retoriğe de gereksinim duyulmazdı.

Biz hep kapitalizmin krizinden, emperyalizmin krizinden bahsederiz. Bu düşüncelerle büyüdük. ABD'nin yaşamakta olduğu krizin ayrıcalıkları ne, özgüllüğü ne?

Kapitalizm krizleri atlatmak konusunda muazzam bir yeteneğe sahip. Kendini yenileme, değiştirerek yenileme becerisi çok güçlü. Avrupa'ya baktığımızda faşizmden sonra soğuk savaş dönemini ve bugün gelinmiş olan düzeyi, modern batı demokrasilerini görüyoruz. Bu iktidar sistemleri arasında çok büyük farklar var. Franco'nun ölümünden sonra İspanya'nın demokrasiye geçişi. Almanya'nın konumu ve durumu.

Kapitalizmin, emperyalizmin tahlilinde çok dikkatli olmak gerekli, çok karmaşık bir durumla karşı karşıyayız . Şematik bir biçimde özetleyecek olursak, şunlar söylenebilir: emperyalizm bugün üç önemli bloktan oluşmakta; Avrupa, Japonya, ABD. Emperyalizmin krizinin en keskin biçimlenişini bugün ABD'de yaşamaktayız. Sınıf mücadelesinin temeli çok zayıf. Krizin yükünü hafifletebilecek düzenlemeler yok. Serbest piyasa ekonomisine olan derin inanç sarsılmış değil. İşçiler verdikleri savaşımları unutmuş bulunuyorlar. Sınıf mücadelesinin geleneği kalmadığı, büyük ölçüde unutulmuş olduğu icin, karşı çıkışlar militan, radikal bir tavırda biçimlenmemekte. Herkesin herkesi kazıkladığı, köşeyi dönmek için herşeyi göze aldığı bir sosyal darwinizm ile karşıkarşıyayız. Yoksul olan, daha da yoksul olana karşı; çeşitli ulusal/ırksal gruplar arasındaki çatışmalar gün be gün alevleniyor. Sendikaların gücü yok denecek kadar az. Bu durum büyük sermayenin yararına tabii ki. Büyük Amerikan holdingi IBM'in işyerlerinin yarısı örneğin ABD dışında, Avrupa'da ve artık Doğu Avrupaya da yayılmakta; ve Doğu Avrupa'ya yayılan, orada bir güç teşkil edecek IBM şubeleri Almanların elinde. Dolar bugün, hele Alman Markı karşısında, çok zayıf bir durumda. Ve Dolar'ın zayıflığı, Avrupa'nın ve Japonya'nın çok ucuza petrol alabilmelerini mümkün kılmakta.

Şöyle özetleyebiliriz: yüklerin dağılımı farklı. Amerikan emperyalizminin aleyhine olan, Avrupa ve Japon emperyalizmlerinin lehine oluyor; ve tersi. Bir emperyalist güçten sözetmek mümkün değil artık. Üç büyük, eşit emperyalist güç var: Amerika, Avrupa ve Japonya. ■

12 Eylül'le başlayan yeni boyutlarda kazandığı bugünlerin sıcak Yeni Gündem habercisi olması dileğiyle...
Çetin Uygur

Kara Eylül'den bu yana
yüreğimiz hep sizle çarptı
ve çarpmağa devam
ediyor.
A. Ragıp Zarakolu

Çekoslovak Vatandaş Forumu Yöneticisi Vladimir Valouch

"KENDİMİZE UYGUN BİR KAPİTALİZM ARIYORUZ"

İrfan Cüre

*Çekoslovakya, Çek ve Slovak olmak üzere iki cumhuriyetten oluşmaktadır. Herbir cumhuriyetin bir ulusal meclisi vardır. Çekoslovakya Parlamentosu ise Uluslar Meclisi ile Halk Meclisi olmak üzere iki bölümden oluşuyor. Bu yılın haziranında yapılan seçimlere bağımsız veya blok şeklinde 9 parti veya hareket katıldı. Çek Cumhuriyeti'nde **OF** (Obcanske Forum-Vatandaş Forumu), Slovak Cumhuriyeti'nde **VPN** (İktidara Karşı Kamuoyu) adıyla örgütlenen hareket %47'ye yaklaşan oyuyla ülkenin birinci politik gücü oldu ve hükümette de çoğunluğu elinde tutmaktadır. Çekoslovakya Komünist Partisi ise ancak yaklaşık % 14 oy alabilmiştir.*

***Vatandaş Forumu**'nun Prag'daki merkezinde arkadaşımız **İrfan Cüre**, hareketin uluslararası bölümü sorumlularından **Vladimir Valouch** ile görüştü.*

Vatandaş Forumu nedir?

Vatandaş Forumu, Kasım 1989 öğrenci hareketinden iki gün sonra (17 Kasım'da) kurulan bir vatandaş hareketidir. Aslında şu anda devlet başkanı olan Vaclav Havel tarafından kurulmuştur. Havel, Çekoslovakya halkına kendi vatandaş forumlarını kurmaları cağrısında bulundu. Kısa zamanda ülkenin dört bir yanında vatandaş forumları oluştu. Bu örgütlenmenin birinci politik amacı, Çekoslovakya'da totaliter bir güç olan Çekoslovakya Komünist Partisi'ni iktidardan uzaklaştırmaktı.

Kısaca politik programınızı nasıl ifade edebilirsiniz?

Birinci amacımız ülkenin totaliter bir yönetimden kurtarılarak, özgür seçimlerin yapılabildiği çoğulcu va demokratik bir topluma geçişini sağlamaktı; ikincisi ise piyasa ekonomisine geçmektir.

Çekoslovakya merkezi planlı ekonominin yürürlükte olduğu sosyalist bir ülkeydi. Şimdi politik durum değişmekle birlikte ekonomik ve toplumsal yapılanmada köklü bir değişiklik yok. Bu durumda Çekoslovakya'nın hala sosyalist bir ülke olduğu söylenebilir mi? Yoksa bir geçiş döneminde mi bulunuyor?

Bir geçiş dönemi yaşıyoruz. Bildiğiniz gibi ülkemizin isminden sosyalist sıfatı kaldırıldı. Eskiden "Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyeti" olan adımız, şimdi "Çekoslovakya Federal Cumhuriyeti" oldu.

Bu geçiş döneminde sosyalizmden nereye geçiyorsunuz? Yani şimdi nereye gidiyorsunuz?

Şu anda da mülkiyetin % 99,9'u devlete aittir. Biz bu durumu değiştirmek istiyoruz. Yani özel mülkiyeti istiyoruz. Özelleştirme programımız var. Özelleştirme elbette çeşitli evreleri içerecektir. Bunların en başında mülkleri asıl sahiplerine geri vermek gelmektedir.

Sorumu bir başka biçimde tekrarlamak istiyorum. Biliyorsunuz iki sistem vardı veya var: Kapitalist ve Sosyalist. Çekoslovakya sosyalist bir ülkeyken, şimdi kapitalist bir ülke olmak istiyor denebilir mi?

Evet, öyle diyebilirsiniz. Ama biz bunu kendimize uygun bir tarzda gerçekleştirmek istiyoruz. Örneğin Almanya'da varolan sistemin sahip olduğu bütün özellikleri aynen taşıyan bir kapitalizm kuracağız anlamına gelmez bu söylediklerim. Devlet mülkiyeti, kooperatif mülkiyeti ve bireysel özel mülkiyetin birlikte olacağı bir ekonomik-toplumsal düzen arayışı içindeyiz. Önceden herşeyi olduğu gibi fiyatları da belirleyen devletti. Artık fiyat belirleme mekanizması değişmektedir.

Çekoslovak Sivil Forum'un Uluslararası bölümü sorumlusu Vladimir Valouch (Solda), Prag'da arkadaşımız İrfan Cüre'nin sorularını yanıtlarken, "politik bir parti haline dönüşebilmek için zamana ihtiyaçları olduğunu" söyledi.

Kendinizi bir politik parti olarak mı tanımlıyorsunuz, yoksa sadece bir hareket misiniz?

Kendimizi sadece bir hareket olarak tanımlıyabiliriz. Çünkü bizde üyelik kurumu olmadığı gibi, üyelik aidatı da yoktur. Hareketin taraftarları desteklerini seçimler sırasında çok çeşitli biçimlerde gösterdiler. Seçimlerden sonra ise, aldığımız oy ve parlamentoda' kazandığımız sandalye oranında devletçe finanse ediliyoruz.

Klasik bir politik partiye dönüşmek istiyor musunuz?

Hareketimizin içersinde çeşitli eğilimler bulunmaktadır. Bir kısmı hareketimizin normal bir parti yapılanmasına dönüşmesini savunmaktadır. Bir kısmı ise sadece belirli bir politik program etrafında hareket olarak Vatandaş Forumu'nun mevcut yapısını ve varlığını devam ettirmeyi savunmaktadır. Benim kendi kişisel düşüncem ise şöyle: Ülkemizde politik yaşantı uzun yıllar durdurulduğu icin, şimdi politik parti ve yapıların oluşması için biraz zamana ihtiyaç var. Ben böyle bir zamanın gerekli olduğuna inanıyorum. Politik parti ve yapılar, inanıyorum ki, ancak zaman içinde adım adım gelişebilirler.

Hareketiniz içinde kadınların rolü nedir?

Kısaca şunu söyleyebilirim. Vatandaş Forumu'nun önde gelen temsilcilerinden biri Raşa Havlova'dır. Kendisi hareketimizin üst yönetici görevlerinde çalışmaktadır. Ama hareketimizde özel olarak kadınların rolünün ne olduğu sorunuyla ilgilendiğimizi söyleyemem.

Hareketinizde çeşitli grupların varolduğunu biliyoruz. Kadınların toplum icinde ezilmişliğini sorgulayan kadın grupları veya örgütleri var mı? Örneğin feministler var mı?

Çekoslovakya kadınların çalışma hayatında en fazla yeraldığı ülkelerden biridir. Bu demektir ki, kadın akşam eve döndüğünde bir de ailesi varsa, evin işini yapmakla da yükümlüdür. Yani iki işi vardır. Dolayısıyla diğer ülke kadınlarına göre daha fazla çalışmak zorundadır. Şu anki kadın grupları ya da örgütlenmeleri geneldeki değişikliğe paralel olarak yapı ve önderliklerini değiştirmektedirler.

Gorbaçov reformlarının hareketiniz için anlamı nedir?

Değişme sürecini Gorbaçov başlattı. Dolayısıyla Gorbaçov'un katkıları bizim için çok önemlidir.

Gorbaçov da sizin gibi kapitalist bir toplum mu istiyor?

Rusya yeni bir yöneliş içersinde.Ama sanırım bu soruyu Rusya'dan birine sorsanız daha iyi olacak.

Günümüzün en önemli olaylarından biri de iki Almanya'nın birleşmesi. Bu birleşmenin Çekoslovakya'ya etkileri neler olabilir?

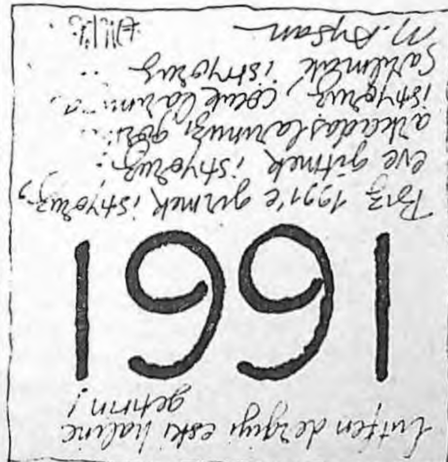
Birleşmeden önceki Federal Almanya kapitalist ülkeler arasında ticaretimizin en fazla olduğu ülkeydi. Bu demektir ki birleşmiş Almanya bizim için gelecekte de en fazla ticari ilişki sürdüreceğimiz ülke olacaktır. Haritaya bakarsanız, Çekoslovakya'nın Almanya ile çevrili bir "ada" olduğunu kolaylıkla görebilirsiniz. Geleneksel ve bölgesel temellere bağlı olarak gelecekte de Almanya ile birlikte yaşamak ve ilişkilerimizi ona göre birlikte kurmak zorundayız.

"7=OF" Sivil Forum'un amblemi... gökkuşağının yedi rengini, haftanın yedi gününü, yedi cesur adamı, dünyanın yedi harikasını ve başka şeyleri temsil ediyor!

Seçim kampanyası sırasında kullandığınız 7 eşittir OF yazılı afişin anlamı nedir?

Seçimlerde her partinin bir sıra numarası vardı. Vatandaş Forumu yedinci sıradaydı. Bunun dışında Gökkuşağının yedi rengi, haftanın yedi günü, yedi cesur adam, dünyanın yedi harikası var diyor. Yedi sizin mantık ve uğur sayınızdır mesajını veriyor. ■

Yeni yılın, özgür insan, özgür basın ve özgür toplumun yaşayabileceği Bağımsız Türkiye'nin kurulması mücadelesinin yükseleceği yıl olacağı inancındayım. Bu inançla bu mücadelede yaşamını yitirenleri ve bu mücadeleden dolayı yıllardır hapiste yatanları selamlıyorum.

Hikmet KOÇAK

Sevgi ve özlemle, bir yıl daha...

MURAT ÇELİKKAN

58 Yıl Sonra Birleşen Almanya
GALİBİ ÖNCEDEN BELLİ SEÇİMLER

Erol Şirin

Birleşik Almanya genel seçimlerini beklendiği üzere, hükümet partileri kazandı. Beklendiği üzere diyoruz, çünkü gerçekten de hiçkimse, özellikle de muhalefet partileri ve kamuoyu, 2 Aralık seçimlerinin fazla bir şeyi değiştirmeyeceğini biliyordu. Hristiyan Demokrat ve Hristiyan Sosyal Birlik partileri ise kazanacaklarından emindiler. FDP ise, (Hür Demokrat Parti) barajı aşıp yine hükümet ortağı olacağından emindi. Nitekim seçim sonuçları beklentileri doğruladı. Ne var ki, birkaç küçük sürprizle birlikte. Sürprizlerden birisi, SPD'nin oylarının %5 dolayında düşmesi, diğeri ise Yeşiller'in meclise girememesiydi. Diğer bir sürpriz ise FDP'nin tahmin edilenden daha fazla oy almasıydı. FDP oy oranını %9'dan %11'e çıkarmıştı.

Böylece Almanya'yı 4 yıl daha Hristiyan Demokratlar/Hristiyan Sosyal Birlik ittifakı ile Hür Demokratlar koalisyonunun yönetmesi kesinleşmiş oldu.

Seçim Süreci Ve Sonuçları Üzerine Gözlemler

2 Aralık seçimlerinin kilit konusu birleşme olayı idi. Kohl ve Genscher (FDP) iki Almanya'nın birleşmesinin mimarları olarak katıldılar seçimlere. Almanların büyük bölümünün ruhunu okşayan birleşme olayında SPD'nin doğal olarak fazla bir etkisinin bulunmaması bu partinin oy oranında düşmeye neden oldu. Tek neden bu değildi şüphesiz. Kohl, seçimlere diğer partilere nazaran üstün bir konumda girmiş olsa bile, oy oranında yükselme değil, düşme oldu.CDU/CSU ittifakı, geçen seçimlerde %44.2 oranında oy almıştı. Kohl liderliğindeki partilerin oylarının bir bölümünün hükümet ortağı FDP'ye gitmesi muhtemeldir. Dış işleri bakanı Genscher'in partisi, ayrıca SPD tabanından da oy almış olmalı ki oy oranını yükseltti.

Seçimler, fikirlerin, politikaların, programların, geleceğe yönelik çözüm önerilerinin tartışıldığı bir platform olma özelliğinden yoksundu. Son yılların en heyecansız, en kuru seçimlerinden birisi yaşandı Almanya'da. Seçime katılma oranı, bu nedenle olacak, %78'e kadar düştü.(Almanya tarihinin en düşük katılımlı seçimi.) Seçimler adeta kelle savaşı şeklinde geçti. Tüm sokaklar, reklam panoları, Kohl, Lafontaine, Genscher ve diğerlerinin kafalarını gösteren resimlerle kaplıydı. Koca koca suratların yanında okunmaz harflerle bazı sloganlar yazılmıştı. Ne varki bu sloganlar kimseye bir şey anlatmadığı gibi, kimse de zaten sloganları merak etmiyordu. Afişlerdeki tek farklılığı Yeşiller sergiliyordu. Ne var ki bu farklılık, Yeşiller'in parlamentoya girmesine yetmedi. Geçen seçimlerde %8 oranında oy alan Yeşiller, bu seçimlerde %5 barajını aşamadılar ve meclise gidemediler. Bunda, birleşme konusundaki politikasızlıkla, iç çekişmelerin rolü vardı. Gerçekten de Yeşiller, hükümetin izlediği, SPD'nin fazla itiraz etmediği (belki kıskandığı) birleşme politikasında son derece sessiz kaldılar. Belki de yapabilecekleri fazla birşey yoktu. Öte yandan Yeşiller, ilk dönemlerdeki çekiciliklerini yitirmişlerdi. Buna bir de iç sorunlar, bölünme tehlikesi yaratan çatışmalar v.b. eklenince oylarında hissedilir bir düşme oldu. Yeşillere oy veren sol kesimlerden bir bölümünün etkisiz de olsa bu seçimleri boykot etmesinin Yeşiller'in kaybında rolü olduğu söylenebilir. Ayrıca, büyük partilerin hepsinin çevre sorunlarını gündemlerine almış olması da Yeşillerin yenilgisinde rol oynadı.

Seçimler, fikirlerin, politikaların, programların, geleceğe yönelik çözüm önerilerinin tartışıldığı bir platform olma özelliğinden yoksundu. Son yılların en sönük seçimi yaşandı Almanya'da.

Tüm burjuva düzenlerinde olduğu gibi Almanya'daki seçimlerde de solun yıpratılması için her türlü metod denendi. Bu seçimde, sol adına (bizim açımızdan sosyalistlikleri tartışmalı bile olsa seçmenin gözünde böyleydi) yıpratılan PDS oldu. Hükümet partileri özellikle PDS'e karşı (Honecker'in liderliğindeki eski iktidar partisinin devamı olarak kurulan parti) ince bir yıpratma savaşı yürüttüler. Bu partinin mümkün olan en az sayıda temsilciyle parlamentoya girmesini sağlamak için her yolu denediler. Seçimlerden önce günlerce bu partinin sağa-sola transfer ettiği veya kaçırdığı paralar televizyonun, basının gündeminde tutuldu. Kohl'ün liderliğini yaptığı partinin doğudaki kardeş partisinin de PDS'den farklı olmayan bir şekilde para kaçırma işlerine adının karışması kamuoyunun dikkatinden sürekli kaçırıldı. Öte yandan, seçimlerden 1 gün önce, eski DDR lideri Honecker hakkında "katliam için emir vermek" suçundan tutuklama kararı çıkarılması da PDS'i yıpratmak için kullanılan iyi bir taktik oldu.

Sosyal Demokrat parti ise, sağ oylara seslenmek için Hristiyan Demokratlardan daha beceriksiz olmadığını göstermekten geri kalmadı. Örneğin; Berlin'de Yeşillerle koalisyonun sona ereceğini bile bile SPD, ev işgalcilerinin üzerine polis saldı. Böylece, huzuru sağlama konusundaki becerisini gösterdi. Berlin'de bu nedenle günlerce olay-

Kohl, İki Almanya'nın birleşmesinin mimarı olarak seçimlere diğer partilere nazaran üstün bir konumda girmiş olmasına karşın, oy oranlarında yükselme değil, düşmeyle karşılaştı.

lar oldu. Sonuçta, Yeşiller koalisyondan çekildiler. SPD'nin bu jesti, aslında tam bir seçim yatırımıydı. Fakat, 2 aralık seçimleri öyle bir sonuç yarattı ki, SPD Berlin'de de kaybetti. Şimdilerde Berlin'de, SPD ile Hristiyan Demokratlar arasında büyük koalisyon görüşmeleri yapılıyor.

Seçim sonuçları SPD ile Yeşiller Partisinde huzursuzluğa yol açtı. SPD'nin oy oranındaki düşme üzerine, büyük umutlarla piyasaya sürülen Oskar Lafontaine, parti liderliğine talip olmadığını açıkladı. Lafontaine, seçimler sırasında parti başkanı değil, başbakan adayı idi. Parti başkanlığı konusunda ortaya çıkan bunalımı çözmek için SPD önde gelenleri günlerce uğraştılar ve sonuçta halen başkenti Kiel olan Schlesvig Holstein Eyaletinin başbakanlığını yapan 45 yaşındaki Björn Engholm'ü geleceğin lideri seçtiler. Engholm, önümüzdeki yıl Mayıs'ta yapılacak SPD kurultayında parti başkanlığına seçilecek.

Yeşillerin ise seçim yenilgisinin yarattığı bunalımı nasıl aşacakları henüz belirsiz. Parti içinde "gerçekçiler" olarak adlandırılan kanat, seçim yenilgisini, parti yönetiminin ve milletvekilliğinin rotasyon usulü çalışmasına, partide tabana gereğinden fazla insiyatif tanınmasına, SPD ile ittifaktan kaçınılmasına bağlıyor. Realoslar, diğer partiler gibi bir çalışma düzeni istiyorlar. Buna karşılık, Fundamentalistler, (köktenciler) daha sol bir politika izlenmesini savunuyorlar. Realoslar, şu anda, parti yönetim kademelerinde çoğunluktalar. Alman sosyalist çevrelerine göre, Yeşillerin giderek SPD'ye yamanması mümkün. Önümüzdeki yıl yapılacak kongrede, gerçekçilerin, çoğunluğun desteğini alarak partiyi SPD'ye yaklaştırmasına muhtemel gözüyle bakılıyor. Zaten SPD, son programıyla Yeşiller'in kimi söylemlerine sahip çıktığı için böyle bir gelişmenin gerçekleşmesi şaşırtıcı olmamalı. Yeşiller bundan böyle, eyalet parlamentolarındaki varlıkları sayesinde siyasal areneda söz sahibi olabilecekler.

FDP, sandalye sayısını arttırdığı için yeni hükümette daha fazla bakanlık istiyor. Ne varki bu istek, hükümetin CDU-CSU-FDP koalisyonu şeklinde oluşmasının önünde engel oluşturmuyor. Özetle, Almanya, birleşmeden aldığı toplumsal ve siyasal güçle Kohl liderliğinde Avrupa'nın hakimi olma yolunda ilerliyor. İngiltere'de Thatcher'i koltuğundan eden Avrupa Birliği politikası, Almanya'da meslektaşı ve ülküdaşı Kohl'e yeni istikbal kapıları açtı.

Seçimlerin diğer ilginç bir yönü de Almanya'da yaşayan 5 milyona yakın Alman olmayan insanın bu süreçte söz sahibi olamamasıydı. Çoğunluğunu Türk ve Kürtlerin oluşturduğu bu göçmenler/yabancılar kitlesi, seçimlerin demokratikliğinin bir kanıtı olarak hiç bir hakka sahip olmayan bir şekilde seçimleri seyretti. İlerici, demokrat ve devrimci kuruluşlar ise, çeşitli etkinliklerle seçim sürecinde seslerini duyurmaya çalıştılar. Türkiye kökenli birçok grubun oluşturduğu "Eşit Haklar ve Demokrasi Forumu" seçim süreci boyunca çeşitli faaliyetler örgütledi. 1 Aralık Cumartesi günü Köln'de yapılan bir yürüyüşle hükümetin yabancılar politikası protesto edildi. Ayrıca, seçim günü, çeşitli şehirlerde alternatif seçim sandıkları kuruldu. Bu sandıklara oy kullanma hakkı olmayan yabancıların yanı sıra bazı Almanlar da oy atarak partileri protesto ettiler.

Ne var ki, bu protestolar, beklenen yankıyı yaratmadı. Şimdi, Almanya'da yaşayan yabancıları yeni bir dönem bekliyor. ■

Sandinist Kumandan Tomas Borge Avrupadaydı-

SABIRSIZLIĞIN SABIR TARTISI

Nihat Behram

4 Ekim Perşembe günü, akşam saatlerinden itibaren, Zürih'teki Kaufleuten salonunun açıldığı sokak, "isviçreli olmayan" bir duyguyla renklenmeye, hareketlenmeye başlamıştı. Çeşitli Latin Amerika ülkelerinden insanlar, şarkı benzeri konuşmalarıyla birbirine bağlanan, rengarenk insan adacıkları oluşturuyorlardı. İsviçreliler ve çeşitli ülkelerden devrimcilerin katılımıyla, kalabalık daha da renklenerek genişliyordu.

Tomas Borge'nin Zürih'e geleceği, günler öncesinden duyulmuştu. Toplantı salonu, Latin Amerika'nın dövüşken örgütlerinin bayrak ve afişleriyle donatılmıştı. Tomas Borge Sandinist Devrim günlerinde Managua'da toplanan Latin Amerikalı kadınlara "Kadın, yeryüzünde kölelikten de önce köleleştirilen ilk insanoğludur" diyor ve tüm Latin Amerika'da devrimleri bu cephede de derinleştirmeye çağırıyordu. Borge'nin kadın özgürlük mücadelesine gösterdiği ilgi, İsviçre'de beklendiği salonda da yankısını bulmuştu. Latin Amerikalı kadının özgürlük mücadelesini simgeleyen "beşyüzüncü yıl" flaması, boydan boya salonun ön cephesini dolduruyordu. Latin Amerika'nın anti-emperyalist ateşini yansıtan kartlar, rozetler, bayraklar, kitaplar, afişler, simgesel yerel giysiler, kasetler, salon girişine kurulmuş sıra sıra stantlarda sergileniyordu. Satılan her şeyde, anti-emperyalist bir kuruluşla dayanışmanın simgesi vardı.

Toplantı saatinden çok önce, salonu dolduran insanlar, Nikaragua'da Sandinist Hükümet'in İçişleri Bakanı ve Sandinist Ordu'nun bugün hayattaki son kurucu üyesi olan Kumandan Tomas Borge'yi beklemekteydiler.

Onüç yaşında mücadeleye katılmış, ilk gençliğinde öğrenci önderi olarak sivrilmiş, 1961'de Carlos Fonseca ilebirlikte FSLN'yi kurmuş ve Sandinist devrime dek, 35 yıl durmaksızın savaşmış bir efsanevi kumandandı Tomas Borge. Adı tüm Latin Amerika'da, Che'lerin Fidel'lerin yanıbaşında anılıyordu.

Savaş günlerinde, Somoza'nın eline düşmüş, yıllarca süren korkunç işkenceler altında bir deri bir kemik kalmış, fakat inançlarında inatla direnmişti. Ulusal Saray Baskını'ndan sonra, Sandinist gerillalarca rehin alınan milletvekilleriyle takas edilerek kurtarılmıştı zindandan. Devrimle birlikte, Sandinist ordunun bu kumandanı, hükümette İçişleri Bakanlığı'nı yüklenmişti.

Fonseca ile birlikte FSLN'yi kurmuş ve devrime dek, 35 yıl savaşmış bir efsanevi kumandandı Tomas Borge. Adı, Che'lerin Fidel'lerin yanıbaşında anılıyordu

Devrim günlerinde Managua'da toplanan uçsuz bucaksız kitleye sesleniyordu: "Emperyalizm duyması gereken duysun: Ya özgür vatan" Beşyüzbin kişi bir ağızdan tamamlıyordu cümleyi: 'Ya ölüm!" Nikaragua'nın sesi tüm dünyada yankılanıyordu.

"İçimizde emperyalizme karşı ateşten de öte bir şey var: Yangın" diyordu. Gerçekten bir yangın vardı ülkesinde ve Tomas Borge bu yangının rüzgarıydı.

Chamorro'nun Sandinistlere karşı devlet başkanlığına aday olduğu seçim günlerinde Tomas Borge, "Sandinist Ordu'nun dağıtılmasını, devrimin bu temel kazanımını, asla emperyalizm ve onun kuklalarıyla pazarlık konusu yapmayacağız" tutumuyla, emperyalizm ve karşı devrimcilerin boy hedefi olmuştu. Bu tutumunda hiç ödün vermeden direnmiş ve direnmekteydi. Bu da onu Latin Amerika'da bir kez daha anti-emperyalist direnişin simgesi kılmaktaydı.

Zürih'te konuşma yapması beklenen salon hınca hınç dolmuştu. Fakat bekleyenler, Tomas Borge'yi göremeyecekti. Çünkü aynı gün Managua'dan ulaşan bir haber, Tomas Borge'yi acılarmıştı. Sandinist Devrim'in bir diğer kumandanı olan, yakın silah arkadaşı Carlos Nunez'in ölüm haberiydi ulaşan Zürih'teki salonda kendisini bekleyenler için, teybe kısa bir mesaj bırakarak, aynı gün Managua'ya döndü Tomas Borge.

Toplantının İsviçreli bayan yöneticisi bu haberi verip, kasetten T. Borge'nin mesajını dinletti sonra. Borge "Bugün benim için çok önemli bir insanın ölüm haberini aldım. Ona son görevim için Managua'ya dönmem gerekiyor. Beni anlayacağınızı umuyorum" diyor ve şöyle devam ediyordu: "Emperyalizm dünyadaki anti-emperyalist devrim ateşlerini söndürmek istiyor. Devrimleri, devrimci yükselişi boğmak istiyor. Emperyalizm yeryüzünden silinene dek devrimci savaşlar sürecektir. Dünyanın her tarafından anti-emperyalistlerin dayanışması bu mücadeleye kan taşıya-

Sandinist kumandan ve Sandinist Hükümet döneminin içişleri bakanı "Commandante" Tomas Borge (ortada), Nihat Behram (solda) aracılığıyla Türkiye'de cezaevinde bulunanlara yolladığı selamda "risklerin ve ideallerin dostluğuyla" diyor. Resimde sağdaki, Peter Hammer Yayınevi yöneticisi Herman Schulz...

caktır.."

Salonda bekleyenler, teypten sessizce dinledikleri Tomas Borge'yi coşkun seslerle alkışlıyordu.

Tomas Borge'nin Nikaragua'da "La paciente impaciencia" (Sabırsızlığın Sabrı) adıyla yayınlanan anıları bu yıl Almanya'da Peter Hammer Verlag tarafından "Mit rastloser Geduld" adıyla yayınlanmıştı. Benim kitaplarımın da Almanya'da aynı yayınevince yayınlanıyor olması nedeniyle, Tomas Borge'nin yakın dostu olan yayınevi yöneticisi Hermann Schulz, Uluslararası Frankfurt Kitap Fuarı günlerinde T. Borge'nin Frankfurt'ta olacağını bana duyurmuştu. Frankfurt'a gidip, Peter Hammer Yayınevi'nin stantında H. Schulz'a bir önceki günkü Zürih toplantısını anlatırken, içimde, Borge'nin Frankfurt'a gelemeyeceği haberini iletiyor olmanın da üzüntüsü vardı. Schulz'un "Verdiği sözde duran birisidir, her an gelebilir!" sözünü ise şakayla edilmiş bir söz olarak almıştım ki, birden bıçak gibi aramızda bitivermişti Tomas Borge...

Managua'ya varışının ertesi günü yine Avrupa'ya dönmüş ve hava-alanından doğruca fuara gelerek söz verdiği saatte yayınevi standında olmuştu. Sandinist Devrimi günlerinde, bir gece kaldığı evde bir daha kalmamakla ünlü bu halk ordusu kumandanı, stantı bir anda ateş çemberine çevirmişti.

Çevresindekilerce adı sadece "Comandante" idi. Bu çırpı gibi zayıf küçücük insan, elliyi çoktan aşkın yaşına rağmen, çelik bir yay gibi çevik, kıpır kıpırdı. Gelişinin birkaç dakika sonrasında Nikaragua ve Küba stantlarına gitmek istediğini söylemişti. Uğradığı stantlarda genç insanlar "Comandante" diye selamladıkları Tomas Borge ile günlük arkadaşlarıymış duygusuyla konuşuyorlardı. Aynı anda birkaç kişiyle birden dialog sürdürebiliyordu. Sorunuza yanıtını yarım kestiği duygusuna kapıldığınız bir anda, bir başkasıyla konuşması arasında birden size yarım kalan sözünü tamamlıyordu.

Fuar koridorlarında, stantlar arasında sıradan bir insan olarak dolanıyordu. Bir gazeteciyle söyleşi sırasında ansızın kalkıp, kalabalıktan bunalıp da bir köşeye yığıldığını gördüğü bir insana doğru gidiyor, kendisini azarlayan ses tonuna aldırmadan onunla ilgileniyordu. Borge'yi tanıyanlar onun bu davranışlarına alışkındılar.

Fuar'ın ilgi odağını bu yıl yine burjuvaca şov oluşturmaktaydı. TV, Radyolar, Basın daha çok "Doğu Bloku"ndaki çalkantıların şovunu dünyaya duyurmakla görevli gibiydiler.

"Sandinist Hükümetteki bakanlık görevin karşıtıyla el değiştirdi, fakat Sandinist ordunun yüreği seninle" dediğimde, "Nikaragua'nın gerçek sahibi onun halkıdır. Sandinistler o halkın yüreğidir." derken geleceğe olan güveni ışıldıyordu sesinde. Belki buruk fakat kararlı. Sonra, "Türkiye'deki bütün dostları için" olduğunu söyleyerek, "İdeallerin ve risklerin kardeşliğiyle" diye imzalıyor kitabını. "uluslararası kuşatma, uluslararası dayanışmayı daha da önemli kılıyor" diye ekliyor. Yazdığı cümle ve dostlarına selamı daha da anlam kazanıyor böylece.

Küçük ve çevik adımlarıyla kalabalığa karışıp uzaklaşıyor. Ya yine ülkesine doğru, ya yine ülkesi için bir başka yere. ■

Enerji Yazıları-II

ENERJİ VE İNSAN

Mehmet Tanju Akad

Her nasıl T.C. devleti orman, mera ve kent arsalarını yağmalatarak istikrarsızlığı sürekli dengede tutabiliyorsa ileri kapitalist ülkeler de dünya enerji kaynaklarını yağmalayarak mevcut dünya düzenini sürdürebiliyorlar. Bu enerji kesilseydi, bunların havalarının bir anda söndüğünü, afra tafralarının kesildiğini görmek çok keyifli olurdu.

Uzun yıllar boyu kömür ve petrol gibi birikmiş güneş enerjisi kaynaklarının ne zaman biteceğini düşünüp durduk. Ancak bunların pek de kolay tükenmeyeceği anlaşılıyor. Ve biz güneş enerjisi değil petrolle soframıza gelen ürünleri yemeğe devam ediyoruz. Öte yandan fosil yakıtları bitmemekle birlikte giderek daha yüksek maliyetle üretilir hale geliyor. Azalan taze kaynaklar hariç, eski kuyu ve ocaklardan verim almak için maliyetler artıyor. Bu da dünya çapında bir kaynak sıkıntısı ve pahalılığın ilk adımlarını oluşturuyor. Bir gün bu kaynaklardan elde edilen enerji için, buna yakın bir maliyet harcar duruma gelince, yeni enerjilerin pratik kullanım yolları bulunamadığı taktirde yüz yıl öncesindeki hayat standartlarına dönme ihtimali hiç de yok sayılmamalı. Bunun getirebileceği manevi ve kültürel felaketleri ise düşünmek bile insanı ürkütüyor. Howard Odum bu felaketin yavaş yavaş mı yoksa hızla mı geleceğinin çağımızın en önemli sorularından biri olduğunu söyleyerek, "Çevre, güç ve toplum" adlı önemli çalışmasında şöyle diyor. "Enerji lisanı, çağımızda hayatta kalma sorununu, insanın doğa ile ortaklığını ele almak için kullanılmalıdır. Enerji analizinin, diğer dillerde ifade edilen ekonomik, hukuki veya dine ait soruları yanıtlamada faydalı olacağını göstermek için gayret sarfedilmiştir."

İşin bir de ahlaki cephesi var. Şimdilerde birçok enerjiyi kullanabilecek teknolojilere sahip bulunuyoruz. Ve bu teknolojilerle kimi zaman yeni çözümler kimi zaman da yeni sorunlar üretip duruyoruz. Ancak bunlara sahip olan, yani parası olan herkes istediği kadar enerji satın alıp bunu istediği gibi kullanabiliyor. Yani tüm canlıların yaşam hakkından istediği kadar, sadece parası ölçüsünde çalıp duruyor. Enerji kullanma hakkı bir hukuk ve politika konusu haline gelinceye dek, insanların ilkel çağı bitmemiş demektir. Yani herkes tüm canlılara karşı sorumluluğunu kabul etmeli ve bunlara en az zarar verebileceği bir enerji kotasından fazlasını kullanamamalıdır. Bu er geç olacak. Ekosistemin bütünlüğü içinde, yok olan her canlı ile bizim de bir parçamız yok oluyor. Ama tarih boyunca küçük çıkarlar için hiçbir katliamdan kaçınmamış olan insanlar kültürel miraslarındaki canavarlıktan hiç de kolay kurtulamıyorlar.

İnsanlar mevcut tüketim düzeyinden vazgeçmek istemiyorlarsa onlar için ancak 'bırakalım da mutlu ölsünler' denilebilir. Çünkü mevcut hayat tarzı adeta bu yöndedir.

İnsanlar da eninde sonunda bir enerji yumağıdırlar. Nükleik asitlerin geçici ve hareketli bir deposudurlar (Sagan). Ancak insanlar dışında tüm canlılar yenilenebilir kaynaklarla (güneş, rüzgar, su ve dünyanın ısı yoğunlukları) ilişki içindedirler. İnsanlar ise yenilenemeyecek kaynaklarla (kömür, petrol) ilişki içindedirler (Asimov). Bunun anlamı mevcut enerji kaynaklarına dayanmayı sürdürdükleri taktirde uygarlıklarının yok olacağıdır. Teknolojiye aşırı güven duyan kimi "iyimserler" o zamana kadar mutlaka yeni çözümlerin bulunabileceğini sanıyorlar.

Ancak hidroelektrik sınırlı ve bir ölçüde çevreye zararlı, nükleer füzyon bilinen süreçlerle olanaksız, nükleer parçalanma ise son derece riskli ve kirleticidir. Milyonlarca ton kirlenmiş malzeme binlerce yıl radyoaktif kalacaktır. Enerji ormanları da geniş çapta mümkün değildir çünkü belli bir topraktan ikiden çok orman ürünü alınırsa değerini yitirir. Gelgit ve dalga gücünden büyük miktarda enerji elde etmenin teknik sorunları henüz çözülmemiştir. Jeotermal enerji ise dünya ölçüsünde çok ufak bir katkıda bulunabilir. Enerji depolama sistemleri gelişinceye kadar güneş ve rüzgardan da çok şey beklenmemeli. Gerçi, bunların hepsinin kullanımı enerji sorununu hafifletiyor ama çözmüyor. Petrol ve kömür (doğal gaz ve ziftli yataklar, gaz bu kategoriye girer) ise çevreye yaydıkları zehirli gazların ve ısının yanısıra, yenilenemezler.

Hiçbir madde yok olmaz ama atomlarının dizisi değişir. Tüketilen her madde bir başka madde haline gelir. Bunu tekrar orjinal haline döndürmek imkansızdır. Ama öte yandan insanlar mevcut tüketim düzeyinden vazgeçmek de istemiyorlarsa o halde "bari bırakalım mutlu ölsünler" de denilebilir ki - mevcut hayat tarzı da adeta bu yöndedir. İrrasyonalite bir istisna değil, insanların genel (temel olup olmadığını bilmiyorum) bir özelliğidir.

Ancak enerji ve çevre bilinçli bir dünyada, daha rasyonel bir insan topluluğunun yaşaması mümkün olabilir, ama bunu da bugünden kimse bilemez.

Frederich Soddy insanlık tarihi üzerindeki bir yazısında şöyle diyordu: "maddi alandaki ilerleme insanlığın - bizim geleneksel olarak taş, bronz ve demir çağı dediğimiz- silah yapımında kullanılan malzemeler üzerindeki hakimiyetiyle değil, fakat doğadaki enerji kaynakları üzerindeki hakimiyetleri ve bunları hayatın gereksinimlerini karşılamakta kullanılabilmesine bağlı olmuştur." Yine bir başka yazısında enerji akımları ile sosyal ilişkiler arasındaki bağlantıyı şöyle açıklıyordu: "Canlı veya cansız her sistemin devamı için daimi bir enerji akışına gereksinim vardır. Tüketilen maddeler gözönüne alındığında hayat döngüsel bir süreçtir, aynı maddeler metabolizmada defalarca kullanılabilir. Ancak enerjinin doğrultusu yoktur ve enerjinin döngüsel kullanımı hayal bile edilemez. Eğer enerjimiz varsa hayatımızı sürdürebilir ve tüm maddi gereksinimlerimizi üretebiliriz. İşte bu nedenle enerji akışı ekonominin temel ilgi alanı olmalıdır."

Büyük çevre felaketleriyle karşılaştığımız, ve kaynak sıkıntılarının eşiğine gelmiş olduğumuz halde adeta doğadan alabileceklerimiz sınırsızmış gibi davranmaya devam ediyoruz. Kuşkusuz ki kolay ve pratik enerji kaynakları hemen bitmeyecek. Bugün bir maden işçisinin bir yılda çıkardığı kömür yerine odun enerjisi kullansaydık 600 dönüm orman geliştirmek zorunda kalacaktık ki, bunun yerine 20 rüzgar değirmeni de yapılabilirdi. Görüldüğü gibi fosil enerjisi yoğun ve pratiktir. Ama buna rağmen dünya büyük bir kaynak sıkıntısına doğru gitmekte, enerji ve doğal kaynaklar hızla pahalılaşmaktadır. Enerji bilinçli bir dünyaya geçiyoruz. Belki bu yeni dönemin düşünsel çerçevesi daha adil ve ileri bir toplumsal düzen için yeni ufuklar açar. Dünyayı korumak en büyük sosyal mücadele alanlarından biri haline gelmiş bulunuyor. Ancak eski bir dönemin kavramları içine tıkanıp kalmış sosyal mücahitler ile tüketimden başka herşeye duyarsız hale gelmiş kitleler henüz buna sahiplenmeye hazır değiller.

Bu nedenle sorunlar çok daha büyük sıkıntılarla sosyal çatışma platformuna gelecek. ■

AYDINLIK BİR YENİ YIL DİLEĞİMLE
HEPİNİZİ HASRETLE KUCAKLARIM...
HAKKI ZABCI

1990 da bitti. Ama içimiz daha az parlıyor değil.
Erden Gül

yılın özgürlük getirmesi umuduyla,
pinizi sevgi ve dostlukla selamlarım.
Enis Bakışkan

Bu yılda iyisiniz ne çek-senet derdi nede tutuklama
Hepinize yürekten selamlar.
Mustafa Demirkanlı

Ben dahil bütün
azınlıklara daha iyi
bir yıl...
Ayşegül Devecioğlu

Hepinizi hasretle kucaklıyorum. Sağolun.
ORHAN ALKAYA

Daha iyi bir yeni yılda
buluşmak umuduyla hepinize
en iyi dileklerimi iletirim.

Mehmet [illegible]

"ÖZGÜR BİR GELECEK İÇİN; İYİ,
AMA GERÇEKTEN İYİ YILLAR, DOSTLAR.
BÜLENT TANIK

Bana hayatımın en güzel imgesini,
dostluğu ve arkadaşlığı veren
herkese binlerce selam.
Hey! Ya siz gelin ya biz gelelim,
yok, en iyisi siz gelin, hadi gelin
[illegible] Kerlin

Sovyetler Birliğin'de Serbest Piyasa Teorileri

EVELEME GEVELEME-II

Arslan Başer Kafaoğlu

Marksist ekonomi teorisi, ki özüne her noktada katılıyorum, ağırlığını kapitalizmde sermayenin organik kompozisyonu ve bunun doğurduğu bunalıma vermiştir. Kapitalin organik bileşiminde sabit sermayenin oranının durmadan arttığı ve buna karşılık dolaşan sermayenin azalan bir birleşime düştüğünü yadsıyan herhalde yoktur. Bu süreç ve değişmeyen eğilimin sonu, üretilen mal karşılığı tüketimin yetersiz kalmasıdır. Yani kapitalizm, bunalımlara düşmeden yeniden kendini üretememektedir. Bu konuda, yani serbest piyasa ekonomisinde bunalımın kaçınılmaz olduğu konusunda, nedenleri başka şekilde gösterilse de, sadece Marksistler değil, liberal ekonomi savunucusu ekonomistler de oybirliği halindeydi. Marks, kapitalizmin kendi mezar kazıcılığını kendisinin yarattığını bu düşünce zinciri içinde belirtiyordu.

Ne yazık ki bu temel düşünce ve Marks'ın çok önem verdiği bu analiz arka plana atılmıştır. Kapitalin organik kompozisyonunun neden olduğu kaçınılmaz bunalımlar, kapitalizmin kendini konsolide ettiği ondokuzuncu yüzyılın ilk 70 yılı içinde, Marks'ın bu öngörüsünden kendisini kurtaramadığını göstermiştir. 1880'lerde ise, bu eksikliğini, dışarıda, emperyalist bir şema içinde, yani geri kalmış ülkeleri sömüren bir dış ticaret ve dışarıya sermaye ihracı ile kapatma yoluna gitmiştir. Marksist ekonomistler bu gidişe karşı derhal teorik katkılarla yanıt verdiler. Böylece Marxistlerin kapitalizmin ömrünün uzayışına, emperyalizm konusunu, okurlarının dikkatlerine sunmasının 1890-1910 yıllarına rastlaması, Rosa Luxemburg, Karl Hilferding, Franz Mehring ve Lenin gibi, içinde bulunulan durumu başarı ile inceleyen ekonomistlerin bu dönemde yapıtlarını vermeleri rastlantı değildir. Bütün bu ekonomistler, her konuda değilse bile, emperyalizm konusunda tam bir anlaşma halindedirler. Ne yazık ki, serbest piyasa ekonomisi (düpedüz kapitalizm) incelenirken bu noktanın taşıdığı ağırlık da savsaklanmaktadır. 1890-1915 yıllarında Marksist teorisyenlerin, kitap ve yazılarıyla Avrupa işçi sınıfını fikir besini ile uyanık tuttukları o dönem de artık geride ve bir düş gibi kalmıştır. Bu bana göre Marksizmin bugünkü en büyük bahtsızlığıdır.

I. Dünya Savaşından önceki gerginlik bu savaşla noktalandı. 1920'lerde sömürgelerinden, yani emperyalist sömürüden yoksun kalan Almanyadaki kargaşa bilinen bir konudur. İngiltere, Fransa ve ABD'deki parlak refah yılları ise, 1929 yılında kopan, tam Karl Marx ve öğrencilerinin betimlediği biçimde başlayıp süren, eski bunalımlara benzemeyen korkunç bir krizle kapandı. Bunalımı görenler kapitalizmin sona erdiğine yargı verecek kadar iyimserliğe düştüler. Ancak bir bunalımın devrime dönüşmesi koşullarını iyi anlayamıyanlardır bu yargıya varanlar. Bir sınıfın önderliğindeki bir düzen bunalıma düşünce, başka bir sınıf önderliği alma cesaret ve yetisini göstermezse, bunalım devrim ile noktalanmaz. 1929-33 bunalımında da durum bu idi. Sovyetler Birliği işçi sınıfı, bu sınıfa yabancı bir idare mekanizması ile kötürümleştirilmişti. Alman işçi sınıfı, hatalı bir biçimde 1919, 20 ve 21 yıllarında ezdirilip öndersiz bırakılmıştı. Bu öndersizlik, klasik kapitalizme uymayan ve halka karşı otoriter bir iktidar özlemini güçlendirmişti. Almanya'da Hitler, İtalya'da Musolini ve diğer ülkelerde de benzerleri (Japonya'da, Portekiz'de, Çin Kıt'asında, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya, Polonya, Macaristan v.b.) yönetime egemen olmuşlardı.

1929-1933 yılları arasında bunalım içindeki batı ve bütün dünya dört yıl sallanıp durmuştu. Merkez Bankaları bile borç ödeyemez olmuştu. Binlerce bankacı, banker ve işadamı intihar etti. Bunalım devrime dönüşmeyince, insanlar bunalımdan çıkmanın yolunu buldular. Hep böyle olur zaten. Bunalım, kapitalizmin en büyük eksiğini giderecek bir ilaç ile kendine gelen toplumun yaşamındaki eski yerini bıraktı. Artık kapitalizm ile bunalım Marksist literatürdeki bağını bütünü ile bitirdi (yitirdi).

Ne idi bu ilaç? Madem serbest piyasa kapitalizmi kendi pazarını, J.B. SAY'in öngörüsünün aksine, yaratamıyordu o halde devlet bu pazarı yaratmalıydı!. Madem malların "yeniden üretimi" için gerekli para yoktu, devlet o parayı bassa ne olurdu yani? Bundan kolay bir şey gerçekten olamazdı. Bu yola gidildi. Ve böylece bugün bazılarının -ne acı ki tarihin ilk sosyalist ülkesinin aydın sayılan bazı kişilerinin de göklere çıkardığı "serbest piyasa ekonomisi" de sizlere ömür oldu. Gerçi bazı Sovyet yazarları bunu yazılarında belirtiyorlar. Bakın Victor Kuznetsov ne diyor:

"Batı piyasasında çağdaş temel il-

Sovyet Ekonomistleri, 1930'larda terkolunan altın para sisteminin yerine gelen ve kapitalizmde işçi soymanın en etkili yöntemi olan enflasyonun, onun ömrünü uzatan gücünden hiçbirşey anlamadılar

ke, bilindiği gibi, potansiyel üreticinin üretebileceği ve üretmek istediği ürüne bir alıcı bulmasıyla başlayan süreçtir. Bu alıcıyı bulduktan sonra, üretimde düğmeye basar. Bu ilke, modası geçmiş (arkaik) önce üret sonra alıcı ara" ilkesinin tam karşıtıdır. Bugün pratik olarak şirketler (burada holding ve tröstleri de içine alan "Corporations" deyimi kullanılıyor. ABK) arasındaki ilişki mutlaka yasal yaptırımı olan yazılı ya da sözlü bir bağıta dayanır...."

...." Üretmek ve ondan sonra satamamak riski pratik olarak ortadan kalkmıştır. Üretilen malın özellikleri ile alıcının maldan beklediği özellikler (spesifikasyonlar) en aza indirilmiştir... Üretim süreci:. piyasanın kendiliğindenliği ve anarşisine karşı tamamiyle korunmuştur. Girişim düzeyinde (herşey) planlı ekonomide olduğu gibi önceden kestirilebilir düzeydedir."

Aslında olay böyle değildir. Gelişmiş ülkelerde, firmanın ürettiği malın satılabilmesi için, hükümetler durmadan para basarlar. Yani kendi hükümetleri, kendi işletmecilerinin büyüme hızlarını artırmak için hatalı olarak fazladan ürettikleri mallar satılsın diye durmadan para basarlar. Ama ne sosyalist ekonomistler ve ne de geri kalmış ülkeler ekonomistleri, niye para basıldığı ve neden piyasadaki para miktarının durmadan arttığını incelemezler. Aslında ekonomiye egemen olan gelişmiş ülkelerde piyasa kuralları işliyormuş gibi görünür. Ama en önemli etken "Hükümetlerin para ve kredi" politikalarıdır. Her ülke de, gelişmiş ya da az gelişmiş olsun, kendi düzenini, kapitalist düzeni kurtarmak için para basar. Örneğin ABD'de son on yılda basılan Amerikan Doları, bundan önceki 200 yıl içinde basılan dolara eşittir.

Bizde sanılır ki para basma sadece Türkiye'ye ya da azgelişmiş ülkelere özgü bir şeydir. Oysa 3 Kasım 1990 günlü The Economist dergisinin başyazısından şu satırları okursak, bu sanının ne büyük bir yanılgı olduğunu anlarız.

"1982-1989 tırmanış konjonktürü, bankaların cömertçe finans desteği vermeleri sayesinde oldu. Borç verenler, kredi açarken olmadık kolaylıklar icad ettiler, kredileri katladılar. Kredi alanlar zevkten dört köşe olmuşlardı. Bugünlerin sloganı "Sen iste, yeter" idi. 1981 sonu ile 1989 sonu arasındaki dönemde Amerika'da "geniş tanımıyla" para 2,2 Trilyondan 4 Trilyon Dolara çıktı. Ortalama büyüme hızı yüzde 8'dir. Japonya'da aynı oran yılda yüzde 9.5, İngiltere'de ise yüzde 13.6 dolaylarındadır. Hatta Bundesbank (Alman Merkez Bankası) bile yüzde 6.5 artışa izin verdi."

Bu yazıdan anlaşıldığı gibi,

1) Demek oluyor ki kamuoyu (daha doğrusu iş dünyası) işler bozulunca "siyasetçilerden" bir "kurtarma çabası" bekliyorlar. Yapmazlarsa, bu çabada yavaş davranıyorlarsa kendilerine kızılıyor.

2- Enflasyon gelişmiş ülkelerde de, kapitalizmin kurallarının onun mezarını kazmasını para basarak engelliyor.

-II-

Sovyet ekonomistleri, 1930'larda kalan analiz ve yargılarıyla uyudular. 1930'larda terkolunan altın para sistemi, onun yerine gelen ve kapitalizmde işçiyi soymakda en etkili yöntem olan enflasyonun, onun ömrünü uzatan gücünden hiç bir şey anlamadılar. Kapitalist ekonomi 1945'lerde attığı bir adımla 1930'larda attığı adımı tamamladı. Bunu ilerde göreceğiz.

Şimdi, yine Sovyet Bilimler Akademisinin çıkardığı SOCIAL SCIENCES dergisinin 1990/3 sayısına gelelim. Burada bir başka sosyalist ekonomistin yazdığı yazıya gözümüz takıldı. "The Changing Image of Socialism" başlıklı bu yazıdan bazı kısımları buraya alıyoruz. Maksadımız, Sovyetlerin aydın takımında sap ile samanın nasıl karıştırıldığını gözler önüne sermek. Derginin 92. nci sahifesinde Bay Bogomolov bakın neler yazmış:

"Marksist teoriye uygun olarak, ekonomi bir politik sistemin yeniden yapılanmasına itici güç verir. Temeldeki değişiklikler üst yapıda onlara uygun değişikliklere yol açar (Onun için mi bir Marksist olarak IMF'nin değiştirdiği kapitalizmin yeni işleyişini gözlemeye boş verdiniz?) Sosyalist ülkelerdeki deneyimler bunun tam karşıtı bir ilişkiyi açığa vuruyor: Politik reformlar, politik istekler çoğu kez ekonomideki başarılı transformasyonların koşulunu oluşturuyor. Piyasa demokrasinin varlığını temel saydığı için üretici ve tüketicilerin

Sovyetler Birliği'nde serbest piyasa ekonomisine geçişle birlikte işsizlik ve sefalet görüntülerinin artabileceği dile getiriliyor.

bağımsızlığı, çeşitli mülk biçimlerinin eşitliği, alıcı ve satıcının seçme özgürlüğü var olmadan, piyasa da temel işlevlerini yerine getiremez."

Asıl bu son tümcede Sovyet aydınlarının piyasayı nasıl idealize ettiklerini görmekteyiz. Sovyet aydınları dünya nüfusunun yüzde doksanının, yüzde onu tarafından soyulduğu mekanizmaya, bu iğrenç uydurmacaya (evet serbest piyasa iğrenç bir uydurmacadır) bakın sahip olmadığı ne nitelikler atfediyor.

1) Serbest piyasada üretici ve tüketici bağımsız olurmuş. Aslında piyasada ne alıcı (tüketici) ve ne de satıcı (üretici) bağımsızdır. Üreticiden başlayalım: Özellikle büyük kapitalist ülkelerde, sermayenin % 75'i birbirine kartel, tröst anlaşmalarıyla bağlıdır. Hiçbiri diğerinden (rakibi olması gerekirken) bağımsız değil, anlaşmış durumdadır. Üreticiler kartelin kuralları dışına çıkamazlar bu bir. Özellikle tarımda ileri kapitalist ülkelerde tarım üreticileri, hükümetin sıkı denetimi altındadır. Buna karşılık devletten ölçüye, hesaba sığmaz yardım alır. Bu iki. Ayrıca her üretici, bankasının egemenliği değilse bile, etkisi ve seçimleri ile karşı karşıyadır. Bu da üç.

2) Serbest piyasada çeşitli mülk biçimleri eşit imiş. Tam aksine. Hiç bir piyasa ekonomisinde özel mülkiyet (onun içinde de holding ve kartel mülkiyeti ile alelade şirket mülkiyeti, kişilerin ticari mülkleri ve özel mülkleri), kooperatif mülkiyeti ve devlet mülkiyeti eşit koruma altında değildir. Kamu iktisadi kuruluşları çoğunca devletin koruduğu bir tüccar/sanayici grubunu korur. Kooperatiflere gelince, bir TARİŞ kooperatifler birliğidir. Ve kendi genel yöneticilerini seçemez. (Hükümet seçer), kendi fiyat politikasını saptayamaz (Hükümet saptar) Çukobirlik, Fisko Birlik, ÇAYKUR, Ant Birlik, Trakya Birlik'de de durum aynıdır. Bogomolov yoldaş hangi eşitlikten söz ediyor?

"O vakit" deniyor "serbest piyasa ekonomisi neden başarılı oldu da, neden Batı Almanya, İngiltere, Amerika, Kanada, Fransa, İtalya gibi ülkeler hızlı kalkındı da, Sovyetler Birliği, Bulgaristan, Çekoslovakya bu hallere düştü?" Soruyu ikiye bölerek yanıtlayalım: Neden Batı Avrupa, ABD ve Kanada, Japonya ve Avustralya hızla zengin oldu? Yanıt gayet basit. Neden Hindistan, Afrika Kıt'ası (Güneyi hariç) özetle dünyanın nüfusunun yüzde doksanı fakir kaldıysa, sömürenler aynı nedenle zengin oldular. Bunu bugün Sovyet tipi sosyalistler değil, ne yazık ki gelişmiş ülkelerin yeşilleri slogan yaptılar. Serbest Pazar, piyasa ekonomisinin sömüren ülkelerdeki, emperyalist ülkelerdeki parlak sonuçları övüle övüle bitirilemiyor da gelişmemiş ülkelerdeki sonuçlarına ne kapitalist, ne de "sözüm ona sosyalist" ülkenin bilim adamlarından bir yorum gelmiyor. Doğrusu buna üzülmemek olası değil.

Demokrasiyi sadece serbest piyasa ekonomisinin getireceği de Sovyet iktisatçılarının, resmi dergilerde yer alanlarının, ortak bir diğer yanılgısı. Oysa sendika kurma yasağı ile 40 yıl boyu

Demokrasiyi sadece serbest piyasa ekonomisinin getireceği de Sovyet iktisatçılarının, resmi dergilerde yer alanlarının, ortak bir yanılgısı

işçilerin izlediği Güney kore demokrasisinin sloganı serbest piyasa ekonomisiydi. Kasap Pinochet de serbest piyasaya inanmayıp ülkeye sosyalizmi getirmek isteyenleri ezdiği gerekçesiyle diktatörlüğünü ve zulümlerini haklı göstermek istiyordu. Çağdaş dünyada, az gelişmiş ülkelerde demokrasi isteyenler serbest piyasa ekonomisi taraftarları değil, solculardır. Sovyet ekonomist ve akademisyenleri, eğer hiç bir şeyin gerçek yüzünü görmemeye bu kadar inatçı iseler, hiç olmazsa "serbest piyasa ekonomisi" diye "serbest piyasa ekonomisi eşittir siyasi demokrasi" diyenlerin az gelişmiş ülkelerde ne gibi insanları desteklediklerine bir göz atsınlar. Çankay Şek çetesi, Filipinlere gelen hırsız diktatörler, Vietnam, Koreyi 1950 ve 60'larda soyan siyaset çeteleri hep böyle telkinlerde bulunan emperyalizmin sömürü hizmetkarlarıdır.

-III-

Şimdi yukarıda ikiye böldüğümüz sorunun ikinci kısmına gelip, "Pekiy Sovyetler Birliği ve sosyalist ülkeler neden bu hale geldi? sorusunu yanıtlayalım. Gayet açık değil mi bu sorunun yanıtı? Bay Bogomolov gibi, Baylar Evgeni Primakov, Vladien Martinov, Herman Diligensky gibi 1985'e kadar piyasa ekonomisi ve Sovyet tipi sosyalizm hakkında belli fikirleri savunan, 1985 ve hele 1988'den sonra o fikirlerin aksini savunabilen, belkemiksiz aydınlar, yöneticiler yüzünden. Bunu biz 1980 yılında çıkan DEMOKRAT gazetesinde, daha henüz Brejnev iktidardayken belirtmiştik. On yıllarca süren Sovyet iktidarının en büyük eksiğinin "bir sosyalist insan" tipi yaratamayışını en büyük tehlikeyi oluşturduğunu yazmıştık. O zamanlar Türkiye,'de ve dünyada o düzeni hiç hatasız bulup övenler, bugün o düzene, sosyalizme yeni bir elbise giydirmek isteyenlerle birlikte, sayfalar, ciltler dolusu yergi yağdırıyorlar.

Ancak asıl kötülük, dün beyaza siyah diyenlerin bugün o beyaza, yine beyaz deyip doğruyu bulmaları değildir. Asıl kötülük lafı gevelemeleridir. Bu gevelemenin en büyük suskunluğu, Prestroika adıyla ortaya konan düzensizliğin, Sovyetler Birliğini nereden alıp nereye getirdiği noktasındadır. Burada herkes susuyor. Ya da "yöneticiler dışında" suçlulara yüklüyor suçu. Bakınız Bay Bogomolov topu nasıl taca atıyor:

"Bugünkü durumun yarattığı güçlüklerden biri (sadece SSCB de değil, diğer sosyalist ülkelerde de) yönetme-komuta etme sisteminin uzun yıllar süren ağır mirasının varlığıdır. Ekonomik açık, enflasyon, önemli ekonomik oranların saptırılması, bazı oranlara uyulmaması. Bunlar halkın özel bazı küçük (?) ve tamamen ekonomiden gelen problemlerde sert tepkilerine neden oluyor."

Yoldaş Bogomolov, halkın yeni düzene güvensizliğini bir ölçüde burada ima ediyor. Pekiy çare... Çare bir geveleme:

"Bunların giderilmesi, politik renklenmedir. İktidarın ellerinde toplandığı organ ve kişilerin doğrudan ekonomik müdahalesidir."

Bu tümceden bir şey anlayan var mı? Doğrusu ben bir şey anlamadım.

Adına Yeni Düşünce demişler ama, "Yeni" eskiye benzemiyor bir davranış olarak doğru, "Düşünce" ise ortada yok.

Doğrusu çok yazık. "Yeni" olabilecek "düşünce"yi, daha doğrusu bu düşüncenin ne olması gerektiğini gelecek yazıda sunacağız. ■

Onat Kutlar:

"DEVLET YARDIMI SİNEMAMIZIN ALBAYLARINA"

Murat Kenan

Türk sinemasının özellikle mali sorunlardan kaynaklanan bir krizle yüzyüze olduğu şu dönemde, Amerikan film şirketlerinin sinema salonları üzerinde kurduğu tekel benzeri yapı, sinemamızın sorunlarının giderek derinleşmesine neden olmakta. Diğer yandan krizin devlet yardımıyla aşılabileceğine ilişkin görüşler de ortaya atılmakta ve bu konuda bir süredir tartışmalara somut örnek oluşturabilecek uygulamalar da gözlenmekte. Bu konularla ilgili olarak arkadaşımız Murat Kenan, sinema eleştirmeni-yazar Onat Kutlar'la görüştü...

Amerikan film şirketleri, ülkemizde ikinci yılına girdi. Sizin ve bazı duyarlı kesimlerin öngördüğü gibi bir tekelleşme durumu gerçekleşti. Sinema salonlarında içeriksiz, yoz filmlerin baskın olması kuşkusuz yeni birşey değil bizim için. Farklı olan, olayın daha da pervasızlaşması ve bu tekellerin anlaşma yaptığı sinemalarda bu filmlerin dışında film gösterilememesi. Bir de elde edilen gelirin Türkiye'de hiçbir mekanizmaya tabi tutulmaksızın yurtdışı merkezlerine gönderilmesi... Bu olayı değerlendirir misiniz?

Benim ilgim tamamen kişiseldi. Ancak yeryüzünde sinemanın geçmişini az çok bilen birisi olarak neyle karşılaşacağımızı da biliyordum. Toplum olarak en büyük sorunumuz olayları net ve berrak görme eksikliğimizdir bence. İnsanlarımızın önemli bir çoğunluğu, bir sorunun yaklaştığını gördükleri halde sanki hiçbir tehlike yokmuş gibi davranabiliyor. Tabii rasyonel toplumda bu böyle olmaz. Önemli bir bölümüyle sinema yazarlarımız, sinema seyircisini artırıyor diye bu olaya şapka çıkardılar. Sinemacılarımız da, nasıl olsa bir yolunu bulur filmlerimizi gösteririz, diye düşünmelerinden olacak meseleyle ciddi bir biçimde ilgilenmediler. Bu, işin birinci tarafı. İkincisi ise, kendi sinema endüstrimizden olayın önemini kavrayanlar örgütlü bir direnç gösteremediler.

Bugün sinemamız, kendi ekonomik, endüstriyel, estetik temellerini oluşturup, kendine bir yaşam alanı kuran, yani yaşayan bir organizma olmayı başaramadı

Kamuoyunu kendi yanlarına çekemediler. Ve bütün bunların sonucunda bu olay başımıza geldi. Kısaca, bugün artık görüyoruz ki, sinema salonları haftalarının neredeyse tamamı bu tekeller tarafından kapatılmış, araya bir başka filmle girme olanağı, ya onların insafına ya da tesadüflere kalmıştır. Bir filmin gelemediği durumlarda rica minnet Türk filmi gösterilebilmektedir. Ama bazen de musibetler nasihatlardan daha etkili olur. Sinemacılarımız belki bu musibetten bir takım dersler çıkarırlar. Zaman zaman dikkat ediyorum, sinema yazarları şikayete başladı. "Eee..Hep Amerikan filmleri" diyorlar. Bir-iki yıl önce bu filmlerin, film tekellerinin gelişlerini avuçları patlarcasına alkışlayan bu arkadaşlarımızın şimdi bu durumdan şikayet etmelerinin cevabını herhalde ben verecek değilim. Kendileri verecek.

O zamanlar bazı güzel gelişmeler olayın ciddi tehlikesini gizliyordu adeta. Yeni sinema salonları açılıyor, eskiler yenileniyordu. Bu çekici gelişmeler artık durdu ve herşey daha net,daha ortada. Bu durumda da birşey yapılamaz mı?

Pek fazla birşey yapılabileceğini sanmıyorum. Bireysel açıdan birşey yapılamaz.Çünkü şirketler son derece güçlü. Güçleri de ne amaçla geldiklerinin yeterince kavranamamasından kaynaklanıyor. Ve bir süre sonra ekonomik unsurlar, kültürel unsurlara dönüşüyor. Seyirciyi bir tür filme alıştırıyorsunuz, sonuçta onlar ister hale geliyor. Gerek sinema gerek TV'de seyirciyi bu ortalama zekalı, hatta çoğu geri zekalı Amerikan filmlerine alıştıracaklar, sonra da ona göre davranacaklar. Yani yasal düzenlemelerle başlayan, ekonomik nedenlerle devam eden olay, artık kültürel bir olay. Ve seyirciyi yeniden kaliteli ürünlere çekmek zor olacak. Bu arada, hiçbirimiz birtakım önlemler alınmadığı için başımıza gelen bu olayı salt yasal biçimlerde çözmenin doğru bir yol olduğuna inanmıyoruz tabii. Olumsuz etkileri kaldırayım derken, insanlar arasındaki düşünsel-kültürel

alışverişi kısıtlıyorsunuz. İki yıl önce hem yasal düzenlemeler yapılsaydı hem de kamuoyu hazırlanabilseydi, bu durum oluşmazdı. Bugün yapacağınız her hareket, insanlara özgürlüklerinin kısıtlandığı hissini verecektir. Türkiye, etkiler ve tepkilerle kendi gelişimini sağlayan bir ülke. Yani gelecek baştan yeterince görülemediği için, başta ölçülü davranılarak yapılması gerekenler yapılmadığı için olay günlük tepkilere kalıyor. Tabii sen daha somut şeyler sordun. Bugün, bu konuda kamuoyunu tüm yolları deneyerek bilgilendirmemiz gerekiyor. Sonuçta elimizde demokratik yollardan başka yol yok. Oldukça uzun bir yol belki ama kamuoyunda bu saydığımız gerçekler yönünde bir tavır oluşturma yolunu seçebiliriz.

Zor ve uzun. Ancak en sağlıklı yol galiba. Bir de sinemamızın bir başka problemine geçelim diyorum. Türk sinema çevresi yıllardır 'Devlet Desteği' istedi durdu. Bu yıl, bu isteğe Kültür Bakanlığı'ndan bir cevap geldi. Devlet yardımı mantığının kendisine de değinerek, neler söyleyebiliriz?

Öncelikle Yeşilçam'ın devlet desteğinden ne anladığına bakmalıyız. Bugün sinemamız, kendi ekonomik, endüstriyel, estetik temellerini oluşturup, kendine bir yaşam alanı oluşturup, gereksinimlerini karşılayan, yani yaşayan bir organizma olmayı başaramadı. Bir defa ülkemizde sinema endüstrisinin finansman temeli yok. Yani dünyanın her tarafında görüldüğü gibi, bir film için gerekli parayı bulan, yatırımı yapan bir mekanizma yok. Bu geçmiş yıllarda şöyle olmuş: Bölge işletmecileri, filmi gösterdikleri anda parasını alan, zincirin ilk halkası sinema salon sahipleriyle ilişkiyi kuran kuruluşlar. Filmler gösterilirken gelen paralarla bunların elinde birtakım fonlar oluşuyor. Bu fonlarla bölge işletmecileri, İstanbul'daki yapımcılara avanslar veriyor, filmler yaptırıyor. Olayın ekonomik altyapısı böyle oluşmuş. "Sinema esnaflığı" yapılmış yani. Bir süre sonra Anadolu'daki bugüne oranla çok büyük olan bölge işletmeciliğiyle kotarılan dolaşım ağı Video ve TV ile tıkandığında bu defa bölge işletmeciliğinin yerini video işletmeciliği almış. Bu defa da video işletmecilerinin istediği filmleri yapan bir mekan haline gelmiş sinema endüstrimiz. Tabii gelen paralar sınırlı. O parayla çok büyük filmler yapma olanağı yok. Finans güçleri yeterli değil. Ayrıca pazarı rasyonel ticari normlara göre düzenleyememişler. Bir yıl içinde bu pazara 20-30 filmi çoğaltarak sokma imkanı varken, ilkel bir mekanizma oldukları için çok sayıda film üretmeyi tercih etmişler. Türkiye'de iç pazardan toplanabilecek parayı 50 film yerine 200 filmden toplamışlar. Bütün bunların sonunda da ellerinde bir türlü para birikmemiş. Zaman zaman biriken parayı da olayı geliştirecek olan alt yapıya yatırmamışlar. Bir de dünyanın hiçbir yerinde görülmeyen tuhaf bir durumu yaşamışlar, sadece iç pazarla yetinmişler. Her ülkenin sineması birincisi filmin çoğaltılabilir bir nesne olması, ikincisi sinemanın evrensel bir dil taşıması nedeniyle dışarıya açılmak zorundadır. Bu uluslararası alana uzanılamamış, ilişkiler kurulamamış. Bütün bunlardan sonra finans anlamında en büyük destek olan video pazarının da büyük ölçüde yabancı firmalar tarafından işgalinden sonra, bu kaynak da tükenmiş. Şimdi de devletten bu finansı bekliyorlar. Şimdi işin mantığında bir yanlışlık var. Yani amaç sinema endüstrisine devletin desteği değil. Amaç, mevcut sinemacılara eskiden bölge işletmecilerinin, videocuların yaptırdığı gibi şimdi de devlet film yaptırsın.

Oysa devlet, diğerleri kadar bile nötr değil. Elbette, mantık bu olunca ne yapacaklardı? Gelen parayı kendi aralarında paylaşıp, o parayla film yapma yoluna gideceklerdi, onlar da bunu yaptılar. Nitekim o

"Salt devlet desteğine dayanmayan onu eleştirdiği kadar alternatifini de üreten yapıtlara ihtiyaç var."

kuruldaki kişilerden çok açıksözlü davranan Halit Refiğ diyor ki: "Ya ne yapacaktık? Devlet para veriyor. Önce can sonra canan, önce ben film yapacağım, sonra yakınlarım, sonra onların yakınları..." diyor. Meseleye öyle bakıldığı zaman son derece haklı bir tavır. Yani bölge işletmecisi bana film yaptırıyor sana ne der gibi, devlet bana film yapılması için para veriyor, ben de yapıyorum sana ne diyor. Kendi içinde mantıklı. Tabi bu yöntemlerle sinema endüstrimizi kurtarmamız mümkün değil. Bunun için önce uluslararası alana açılabilmemiz, ülke içinde ürünleri rasyonel biçimde değerlendirebilmemiz, altyapıyı gereğince düzeltip, ürünlerin teknik kalitesini yükseltmemiz gerekiyor. Ama imkanları sınırlı endüstrimiz bunu yapamıyor. Devlet desteği sinema endüstrimize kökten bir yarar getirecekse önemlidir. Yoksa İstanbul'da oturan bazı beyler film yapsın diye değil. Kendilerini askeri bir düzeye uygun olarak uzun yıllar orduda hizmet edip, terfi olmuş, orgeneral tümgeneral olmuş askerler gibi farzettikleri için "Sinemamızın albayları" bu yardımı kendilerine verilmiş bir imkan gibi gördüler ve bir güzel değerlendirdiler. Ayrıca bazıları da emekli albaylardır onların.

Bir de TÜRSAK girişimi var gündemde. İşadamları ve yerel yöneticiler beraberine sizin de içinde bulunduğunuz kalabalık bir sinemacı, aydın kitlesini alarak bir vakıf kurdu. Oldukça geniş vaatlerin sizce ne kadarını yapabilecekler?

Ben orada kurucu üye değilim, ancak girişimi destekliyorum. Tabii bu konuştuğumuz anlamda işe yarayabileceğini baştan kestirmek mümkün değil. Yani bir yapının amaçları ve kurucuları olumlu işler yapılmasında her zaman belirleyici olmuyor. Amaçlar olumludur, kurucu üyeler de değerli insanlardır, ancak bu yapının etkinliği olacak tek değerlendirme ölçütümüz. Eğer iyi yönetilirse olumlu işler yapılmasının imkanları var bence.

Türkiye'ye baktığımızda aydınlar bu işlemlerin gerçekleşmesi için herkesden fazla çaba harcıyor gibi bir görünüm var. Burada aydınlara düşen bu süreci hızlandırmak mı? Ya da gelişmeleri iyi yerlere kanalize etmek için içinde mi bulunmalı?

Aslında Türkiye'de devlet dışı yapılar üretime değil, hep eleştiriye dönük yapılar oldu. Demokratik kitle örgütlerinin seslerini yükseltmeleri elbette çok önemli, ancak bu ses yükseltme yalnız yanlışları sergilemeye değil, birşeyler üretmeye dönük olmalıdır. Bu geçmişte başarılamadı, bugün de biraz böyle. Salt devlet desteğine dayanmayan onu eleştirdiği kadar alternatifini de üreten yapılara ihtiyaç vardır. Ben bu anlamda Türkiye'de entelijensiyanın, solun ebedi muhalif görevinin yanısıra, bu kötü bir şey değil tabi, doğruyu söyleyen insanlara her zaman ihtiyaç var bu ülkede, ancak bunun yanısıra ille de devleti düzene koyacağım diye uğraşmayıp üretici, sivil toplumsal yapılanma biçimini oturtması gerekiyor. Kendilerine bir nefes alma alanı yaratıp, toplumu sivil olarak örgütlemeleri gerekiyor. Artık bunlar, özel tiyatrolar, film yapım şirketleri, dernekler vb. olacak. Bu yapılamıyor. Uluslararası bir sürü sivil fon var, bunlardan bile yararlanmayı düşünmüyoruz. Bu potansiyel ülkemizde vardır ve alternatif kültür odakları ile toplumsal yapı içinde yaşar, gelişir hale getirilmelidir.

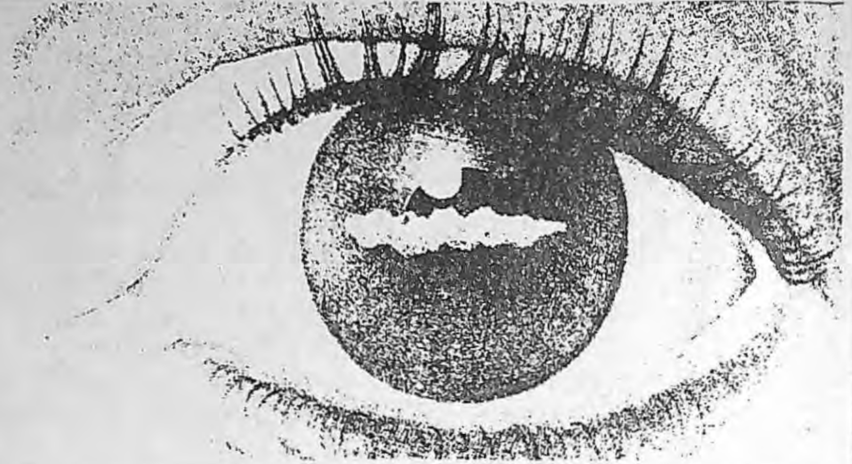
Amaç, mevcut sinemalara eskiden bölge işletmecilerinin, videocuların yaptırdığı gibi şimdi de devlet film yaptırsın. Oysa devlet diğerleri kadar bile nötr değil

Bu kültür odakları öncelikle yaşayabilmek için kendine bir tanım aralığı bulmak zorunda. Böyle bir örgütlenme için de yerimiz devletin ve onda kimliğini bulan güçlerin ideolojik formasyonları dışında olmak zorunda değil mi?

Kesinlikle böyle olmalı... Orada tanımlanan, orada varolan bir yapıya sahip olmalılar. Bu alternatif kültür odakları önce senin de dediğin gibi kendini iyi kurmalı ve iyi tanıtmalı. Bu da kristal dükkanında fil gibi hareket ederek olmaz. İncelikli, özgün yollarla olmalıdır. Tanıtıma çok önem vermeli, üretime yarayan tüm renkleri değerlendirmeliyiz.

Peki medya ağı ilişkilerinin toplumda egemen olması o sözünü ettiğimiz alternatif kültür odaklarının varlığına izin verecek mi? Etkinliklerini boğmayacak mı? Güncel bir konu olması itibariyle özel TV yayıncılığı konusunu baz alarak bir de bu açıdan konuya bakalım.

Tabii medyalar, egemen ekonomik yapıların en büyük ilgi odağı. Ve medyaları bu ilginin, etki alanının dışına taşımak çok zor. Tarihin ilerleyişi, yeni teknolojik gelişmelerle olaylar bu yönde gelişiyor. Önümüzdeki yıllarda Türkiye'de mutlaka bir takım TV şebekeleri olacak. Bunlar ya medyaların topladığı parsayı bölüşen kurumlar ya da bazı politik amaçlar taşıyan kurumlar olacak. Bugün kitleselleşmiş siyasi partilere baktığımızda onların da belli hakim yapıların organları olarak ortaya çıktıklarını görürüz. Ama siyasi partilerin özgürce oluşabilmelerini sağlayan her girişimi de destekleriz. Aynı şekilde özel TV oluşumunu savunmak yine bize düşüyor. Bunun getireceği sonuçları bileceğiz, ama yine de savunacağız. Nedeni şu: çünkü gelişen teknolojiyle yarın bu derece büyük sermayeye sahip olmayan odakların da seslerini duyurabilmeleri, kendilerini ifade etmeleri ancak bu yolla olacak. Basın da tröstlerin elinde ama basın özgürlüğünü savunuyoruz. Nasıl ki resmi gazetenin dışında gazeteler çıksın, herkesin gazete çıkarma özgürlüğü olsun diyorsak, aynı şeyi burada da diyeceğiz. Kısacası duvarları hele bir yıkalım da ondan sonra geniş alanlara çıkacak olan biz olmasak bile, bize de çıkma umudu belirsin. ■

Mecit ÜNAL

Kapı açıkmış... Küçük kız, elinde, yüzünü arkasında gizleyen -yok yok... olsa olsa açığa çıkaran... evet bu!- bir kucak papatyayla göründüğünde, oturmuş uzaklara bakıyordum, uzaklar kaçıyordu.

Tutup bir parantez açıyordum o halde -ben hep parantez içlerinde konuşurum; bunu bilmen gerektiğini, bilmen gereken herşeyi bilmen gerektiği gibi, her yeniden hatırladığımda unuttum. öyleyse bir parantez daha: elimde anahtar, kapıya yaklaşıyorum. Tam anahtarı deliğe uydurup çevireceğim sırada, daha çevirecekken, çevirmemişken, nasıl oluyorsa, bilmiyorum, anahtarı düşürüyorum elimden; ya bir ses duydum, diyorum, bir adın anlaşılmaz çağrılması, ondan oldu, ya bir kapı yoktu gerçekte burda, ya da parmaklarım da artık yitiriyor işlevini... Eğiliyorum. Anahtarı almam gerek! Henüz anahtara uzanacağım sırada, daha uzanacakken, uzanmamışken, aynı tipte binlerce anahtar düşüyor üstüne. Ama kapıyı açmam gerek! Binlerce anahtarı tek tek denemek!... Sonuncu anahtara yüklediğim umut da yer değiştirmiş işlevsiz yığına düşünce, baştan alıyorum. Bir daha, bir daha, bir daha... Günlerce, aylarca, yıllarca... her parantez bir ötekine zincirli.. Her parantez bir ötekine zincirli ve birini kapatmadan ikincisine düşüyordum-düşüyorum kapı açıkmış... Kapı açıkmış derken, zile basmak gerekmediğini -kapıda bir zil olduğunu da nerden çıkarıyordum?- şöyle hafifçe bir itilmeyle, kemanların inleyişiyle, iççekişiyle açılabilir oluşunu anlatmak istiyorum.

Kapıya, kemanları duyunca bakmadım. Hayır, kemanları duymadım bile. Yalnızca aklımdan geçirmiş olabilirim, evet, yalnızca aklımdan... Kapıya bakmamı ve küçük kızı, elinde, yüzünü arkasında gizleyen -yok yok... olsa olsa açığa çıkaran... bunu daha önce de söyledim!- bir kucak papatyayla görünce, bana, kapıya bakmam gerektiğini gizlice fısıldayan nedeni unutmak için, evet, sırf bu yüzden, aklımdan geçirmiş olabilirim. Ama kapıya neden baktığımı da hala anımsamıyorum üstelik.

Küçük kız -Fulya değil,- bir eliyle eteğini çekiştirerek hafifçe diz kırmış, gülümsüyordu. Gülümseyişinin ardındaki bembeyaz ışığın önünde - oysa yaşamlarımız morötesi karadelik- bir karaltı halinde duruyor olmasına karşın, onun küçük bir kız olduğunu, gülümsediğini ve kucağındaki papatyalarla kıpırtısız durduğunu da nerden çıkardığımı anımsamıyorum.

Oturduğum sandalyenin durmadan geriye, ışık-zaman-mekan ötesi bir yere çekildiğini duyumsadım. Arkamı dönmeden bile, bunun olasılık dışı olduğunu ve duvarın dibinde, bir sandalyede oturduğumu matematik bir kesinlikle biliyordum. Bunu hala aynı matematik kesinlikle biliyorum.

Sandalyemi sımsıkısımsıkısımsıkı yapıştım. Durdurmak istedim bu istemsiz geri çekilmeyi, yatay düşmeyi; hiç değilse, en azından, şimdilik bunu duyumsamayı... Bunu hala duyumsuyorum.

Arkama bakmayı kemanlar susunca akledebildim. Ve ne olduysa işte o zaman oldu. Uçsuz bucaksız bir çölün ortasında, tekerlekli bir sandalyede oturuyordum; kentin en kalabalık yerinde, tek başına kalmış bir heykel gibi tek başına ve taş. Gözlerimin siyah değil, acı bir uçurum olduğunu da işte o zaman farkettim.

....

....

Geçen yıl bu yıl oldu, bu yıl geçen yıl olacak: 16 Aralık, hala aynı yerdeyim. Şimdi gece. Sabah olur oluyor olacak. Yüreği kırmızı bir uçurtma -bunu yüreğimin de kırmızı bir uçurtma oluşundan biliyorum-

biri geçecek/hey, sen nasıl Lali Berte olabilirmişsin?!

....

17 Aralık. Hala aynı yerdeyim... (....) 21, 22, 23 Aralık- Oğlakdönencesi- hala aynı yer... Peki sen nasıl Lali Berte olabilirmişsin, hadi sen nasıl Lali Berte, ama sen nasıl?... Lali Berte yok ki! Hiç beklenmedik bir anda, birdenbire, gözlerimiz gözbağlarıyla sımsıkı bağlıyken, biz ne yapar eder ayaklarımızın ucunu görürdük, bunu anlamak için en iyi yöntem olarak karın boşluğumuza inen bir yumruk gibi, ölüm haberleri getiren telaşlı telgraflar, telefonlar gibi -son zamanlarda sık sık böyle telgraflar, telefonlar alıyorum,

Lali Berte'ye Mektuplar

"Ayrılık Sevgi Turnosoludur Çok Değil Biraz Ağla Bu Akşam""

alıyoruz- her zaman ve her koşulda umutlu olmak için gereken en az bir neden mutlaka varken, adım adım varılmış bir karar sonucunda su vanasına asılı bulmak/bulunmak gibi - Tanrım, giderken, yanına oğlunun resmini olsun almamış mı bu adam? -bir filmin en heyecanlı yerinde, kahramanlar Auschwitz'den kaçmamışken kaçacakken kaçmak üzereyken kesilen elektrik gibi, karanlık, zifrizindan, Lali Berte yok! Ben varım, sen varsın -sen nasıl varsın?- Fulya var! Ona K ile başlayan bir ülke, Azade'ye düşüncenin dışavrumu bir dil, bize bir yürekdili, var! Bu dünya; acılarımız ve sevinçlerimiz; umutlarımız ve beklentilerimiz; duygularımız ve duyarsızlıklarımız; yenilgilerimiz ve düşkırıklıklarımız; var! Çıktı çıkıyor çıkacak çıkar körfez savaşı gibi başka savaş ihtimalleri hep var! Dil, düşünce, düşünceyi açıklama, dilini konuşma, yazma, çizme, şarkı söyleme yasağı, var! Toplanmış çağrı kitapları, yasaklanmış toplantılar; Kara Kitap üzerine şiddetlenen tartışmalarda iki karşı kutba bölünmüş, her biri ötekini vasat bulan eleştirmenler, hariçten gazelciler mor ve mor sonrası kadınsığınakları, düdüklü protesto eylemleri, gözaltına alınmış açlık grevcileri; yeraltından yerüstüne çıkarak büyük bir halay kuran madenciler, kadınları ve çocukları, ölü madenci eşleri ve grevdeki bütün Zonguldak -'kazmayı nerden vurursanız/damarı ordan bulursunuz";- ödünç alınmış bir saray gibi ödünç alınmış, biri mutfak banyo tuvalet, iki göz oda- yapıcılar neden gün ışığını koymayı unutur?- ödünç alınmış bir mutluluk gibi ödünç alınmış bir masa; ödünç alınmış ve gündüzleri de yakılmak zorunda kalınan, ısınmak ve aydınlanmak için elektrik; Onat Kutlar, Vasili Şuşkin ve Şuşkin ne demiş ki... ne diyor, demiş, diyecek olmuş da ben böyle aklım eksilerek kalkıyorum kalkacağım kalkarım da değil; her iskele bir vapuru bekler gibi; gülüşün rengi kırık bir gri gibi; işte ben bu saatlerde seni bir yangın mavisine iğretiliyorum gibi; işte ben bu saatlerde yolcusuz bırakılmış bütün vapurları tutup tutup gibi; si tu savais combien je taime gibi; seninle başım dönüyor oysa sen gibi... Lali Berte yok!

Sen nasıl Lali Berte olabilirmişsin, Lali Berte yok! Diyalogları oyuncularına bırakılmış, oyuncuları da belirsiz belirlenmemiş gerçekdışı bir düş bu. Az sonra biri omuzumdan sarsarak uyandıracak: "Kalk bakalım, hadi bitti bu fasıl!" Başlangıçlar gibi bitişler vardır... Uyanacağım... Çaresiz kaçınılmaz elimde değil! Heeeeey, duydun mu duyar mısın duyuyor musun, Lali Berte yok! Afrodit yanında yaşlı bir cadı, prometheus benim yanımda çocuk.... Olmayana yazıyorum ben, olmayacak olana; hiç olmamış, hiç olmayacak olana. Delilik bu, sen nasıl Lali Berte olabilirmişsin? Hem yarayım hem bıçak, yatağım hem ırmak! Lali Berte-Lali Berto, Eleftheria-Eleftherios! Yatağını arayan ırmak., ırmağını arayan yatak!... Sen nasıl Lali Berte olabilirmişsin?... Saçların, Vera'nın samansarısı saçlarından sarı mı? Kirpiklerin ebruli mi? Gözlerin derin denizler kadar, derin denizlerden derin, mavi ve şehla mı? Sırf bu yüzden salt bu yüzden öyle hayırsızada'ya kadar filan değil, şimdiden sonrasına verilmiş sözleri kıyıda bırakarak niçin neden nasıl niye de değil, sırf bu yüzden salt bu yüzden gözlerini göstermek için Zonguldağa gittin mi? Niçin neden nasıl niye ne aradığını bilmeyen adama da aradığının yerini gösterir gibi gözlerini gösterebilir misin? O diyor ki, karanlığın renkleri varmış, inanmazsan Lali Berte'ne sor! Karanlığın renkleri var mı? Lali Berte yok diye değil - sen varsın ya- ama bir kuşluk vakti pusuya düştüğü düşürüldüğü düşürüldükleri için; ve çünkü dilini konuşamadığı ve çünkü bozkırında dorutaylar koşturamadığı, ve çünkü buz gibi soğuk sularından içemediği, ve çünkü, ve çünkü, ve çünkü.. "görkemli gömü törenleri istemez!" Peruşka öldü! Sen nasıl Lali Berte olabilirmişsin? Seninle ağlamıştım, sen benimle ağlayabilir misin? Sırf bu yüzden salt bu yüzden benimle ağlayabilir misin? Kadıköy vapur iskelesinde durup, yanaşan ilk vapurdan iskele verilmeden atlayan ilk yolcunun ben olacağımı boşu boşuna umarak, ama sanki bunun kesin olduğuna inanarak da; vapurlara, insanlara, denize ve martılara bakarak.... Hadi hiçbir nedene bağlı olmadan da, ama mutlaka bir nedene bağlı olarak -evet!- benimle ağlayabilir misin?....

"Ayrılık sevgi turnusoludur."

Küçüğüm,

"Çok değil biraz ağla bu akşam."

(Niçin neden nasıl niye bu kadar acele ettiğimi bir daha sorarlarsa, havası alınmış camdan bir fanusun içinde olmadığımızı ve zamanımın git gide azaldığını söylersin.) ■

KİTAPLAR

Tarihin Unutulmaya Tahammülü Yok

KANREVANMARAŞ (Destan)
Nuh Ömer Çetinay
Belge Yayınları/159 sayfa

Bugün Maraş katliamının 12. yıldönümü. Bizim yıldönümlerimizde ya coşkulu kutlama günlerimiz ya da ezgili protesto günlerimiz vardır. İşte Maraş katliamı da bizim yıllardır şiddetle protesto ettiğimiz günlerden biridir. Bunu özellikle vurguluyorum. Çünkü katliamın ertesi yıl Türkiye çapında çok geniş katılımla protesto kampanyası yaşanmıştı. Öğrenciler, öğretmenler boykot yapmışlar, fabrikalarda, işyerlerinde işçiler, teknik elemanlar, doktorlar, mühendisler, esnaflar, insanım diyen herkes protestosunu değişik biçimde göstermişti. Tabii sıkıyönetim vardı ve müdahale etti. Çok sayıda soruşturma yaşandı. Bunlardan biri ilginçti. Bir askeri savcı "Katliamı protesto etmek insani bir tepkidir. Öğretmenler üzüntülerini, kaygılarını ve tepkilerini derslere girmeyerek göstermişlerdir. Koğuşturmaya mahal yoktur" diyerek insani bir tavır sergilemişti (Sonra tabii böyle savcılar mumla arandı).

İşte şair Nuh Ömer Çetinay da doğup büyüdüğü, yaşadığı topraklarda meydana gelen bu acının yükü altında daha fazla kalamadı, mezarı başında dedesine verdiği sözün sorumluluğunu yerine getirerek bir destan yarattı.

Nuh Ömer Çetinay'ın ilk destanı "Yüreği Kurşun Eden-Kahramanmaraş Destanı"dır. Şair bu destanı ile 1988 Akademi Kitabevi Şiir Ödülü'nü kazandı. Bu destan Maraşlı'nın emperyalizme karşı verdiği direnişin destanıdır. Maraş'ı kahraman yapan destandır.../Ne de çalımlı durur ya/adına çöreklenmiş/rehin bir *kahraman/* Madalyası da var üstelik/..

Maraş'ın kahramanlık destanı denilince akla hemen Gülten Akın'ın 1971 TRT Şiir Ödülünü kazanan "Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı" gelir. Gülten Akın'ın destanı yetmişli yıllarda coşkuyla karşılandı.

Maraş'ta ve Türkiye'de yaşam aşama aşama yeni sömürgecilik sürecine girdi. Ekonomide, siyasette, dinde yeni sömürgeci politikalar uygulandı. Açık işgale gösterilen tepki gizli işgale gösterilemedi. Emperyalizmce ihraç edilen faşizm kitle tabanı kazanmak için her türlü gerici güçleri, olguları örgütlemeye başladı. Sınıflar arası çelişki yerine suni çelişkileri ikame etmeye çalıştı. Alevi-sünni, Türk-Kürt çatışması yaratmaya kalkıştı. Devrimciler buna karşı *"alevi sünni, Türk Kürt bir olsun faşizm kahrolsun"* şiarı temelinde mücadele ettiler. Direnişin olduğu yerlerde faşizmin politikaları bozuldu, direnişin örgütlenemediği yerlerde katliam yaşandı.

"Maraş katliamının bir romanı olmalıydı. Bu roman hem tarihsel bir belge hem de gelecek kuşakların eğitimi için zorunluydu". *Özgür Halk* dergisinin ikinci sayısında Ceyhan Özel Tip Cezaevinden gönderilen bir yazıda böyle deniliyordu. Gerçekten de katliamın ve mücadelenin bir romanı yoktur. Bizde çok önemli tarihsel olaylar yaşanmasına karşın bunların kültür ve sanattaki karşılıklarını bulmak pek mümkün değildir. Biz İspanya İç Savaşı'nı aynı tarihsel dönemde olmasına karşın Dersim İsyanı'ndan daha iyi biliriz. Bunda unutturulmaya, yok saymaya çalışılan Kürt tarihine karşı bilinçli bir politikanın şüphesiz büyük rolü vardır ama bizim ülkemizde yürekli ve çok güzel edebiyatçılar da vardır.

Maraş katliamı bir bütünsel olarak öyküde ilk önce İnci Aral'ın Kıran Resimleri ile edebiyatımıza girmiştir. Şiirde kapsamlı-bütünlüklü bir çalışma ilk kez tanıtımını yapmaya çalıştığım Nuh Ömer Çetinay'ın

Kanrevanmaraş Destanı ile edebiyatımıza kazandırılmıştır.

Destan üç bölüm üzerine kurulmuş: 1-Kana Doğru, 2-Kan, 3-Kandan Sonra. Birinci bölümde katliamı hazırlayan gelişmeler ve bölgenin tarihsel sosyo-ekonomik-dinsel yapısı konmuş. İslam'ın kan tutkusu, cihad sara'sı ve çocukların kan'a yatkın eğitimi hem tek tek şiirlerle hem de bu şiirsel yapıyı bozmayan bir bütünsellik içinde verilmiş. (Maraş'ta çocuk)tahtadan kılıç/ve şemsiye telinden/oklarla büyür/erkek çünkü/kavgadan kalma yarasını/açıp göstermek hüneridir.

İkinci bölümde gün gün katiam ağıtlanır. Gazetelerden haberlerle, dönemin yetkililerinin demeçleriyle yorumlarla şiirini besliyor şair, şiirin yapısını bozmadan yaşlı bir bilgenin anlatımıyla bizi yüreğimizden, bilincimizden yakalıyor, tarih içinde dolaştırdıktan sonra imgeleriyle başbaşa bırakıyor... Kovuktan çıkmanın zamanını/en iyi yılanlar bilir/yeni bir yüze/yeni bir deri gereklidir/en iyi yılanlar bilir.

Üçüncü bölümde : Kandan Sonra. 12 Eylül'e kadarki süreç, sıkıyönetim ve darbenin hazırlanışı anlatılıyor, unutkan belleklere can suyu oluyor...Unutkandır badem/Bir sıcak güne kanıp/Açar umudunu bembeyaz/Tomurcuk dalında edem.

Umudum odur ki edebiyatımızın çoraklaşmaya yüz tutmuş ortamında bu destan gereken ve hakkı olan yeri alır. Çünkü artık tarihimizin unutulmaya tahammülü yoktur. Ki tarih kanla yoğrulmuş kültürdür artık.

Birol Keskin

Sosyal Demokrasinin İçinden Bir Ses

MEHMET PATAN

NASIL BİR SOSYAL DEMOKRASİ

Mehmet Patan, NasılBirSosyalDemokrasi, İstanbul, 1990 İsteme adresi: Akdeniz Kitapçılık, Akdeniz cad. No 12, kat 1, Fatih/İSTANBUL, Tel: 532 83 99

"Nasıl Bir Sosyal Demokrasi", Mehmet Patan'ın 333 sayfalık bir çalışmada hem Türkiye'nin, hem de sosyal demokratların genel bir perspektifini çizmeyi başardığı kitabın adı. Ünvansız bir parti üyesi olarak ve tüm tevazuuna rağmen demokrat ve yurtsever olarak zorlu bir mücadele içerisinde gözlemlediği ve yaşadığı somut gelişmeleri yakın tarihimizin ve emperyalizmin müdahale mekanizmalarının somut çerçevesine oturtmuş. Özellikle de SHP içerisindeki sağ kanadın komplolarını açık seçik anlatarak adeta bir belgesel hazırlamış. Gerçi bu noktada, SHP içindeki sağ kanadın Baykal grubundan ibaret olmadığının belirtilmesine rağmen, konunun yeterince açılmadığı görülüyor. Ancak Patan, esasen konuları bir akademisyen titizliğiyle değil, bir mücadele insanının üslubu içinde kaleme almış. Bu bütünüyle bir dezavantaj değil, tam tersine kitabın daha rahat okunabilmesini sağlıyor.

Şu sözleri çok anlamlı: "Bu kitap, başkalarının kendisini düzeltmesi için bir tavsiye niteliğinde yazılmamıştır. Aksine kadroların demokrat ve yurtseverlerin oluşturacağı bir hareket çizgisini oluşturmak için yazılmıştır." Anlamlı, çünkü insanların başlarına birçok musibet gelmeden değişmediği bilgeliğini taşıyor. Gerçi birçokları musibetle de değişmiyor. Ayrıca değişmesi de gerekmiyor. Yeter ki, sorunları sahiplenecek olanlar iyi sahiplensinler.

Kitabın en önemli bir özelliği de metin içindekilerin yanısıra birçok ek belge ihtiva etmesi. SHP'nin sahiplenilmeyen(ve belki de hiç sahiplenilmeyecek olan) programı ve Güneydoğu Raporu bunların arasında yer alıyor.

M. Tanju Akad

91 yılında sağlık, mutluluk, barış, GENEL AF...
Ergin Atasü

Suçluların(!) eğitimi ve topluma kazandırılması için yapılmış
binalara hapishane diyorlar. Yeni yılda hapishanelerin, "aydın-
ları, yurtseverleri, devrimci ve demokratları" hapseden hasta
beyinlerin eğitimi için kullanılmasını diliyorum. Laf aramızda;
yeni yıla hala, "eğitilmemiş ve topluma uygun hale çevrilme-
miş" olarak girmenizden onur duyuyor, için içinde pek
gururlanıyorum doğrusu...

Hasan Uysal

Detektiflerin ve Ayaküstü Yemek Yenilen Yerlerin Hikayesi

NE VAHŞİ DUYGULAR

Cemal Uzunoğlu

Merak duygusu, garip bir şekilde, ihtiyatsızlığın ilacıdır. İhtiyatsız ve meraklı biri, bu ikinci özelliğin yardımıyla ihtiyatsızlığın sebep olabileceği tehlikelerden kendini koruyabilir, bu yüzden gözden kaçırdığı ayrıntıları tekrar yakalayabilir. Özel detektiflerde ilaç olarak bulunan merak duygusu, kurbanlarda ihtiras olarak görülür ve ihtiyatsızlığı artırarak felaketlerine yol açar. İhtiyatsızlık sözcüğünü cesaret duygusu ya da görece masumiyet olarak düşünebilirsiniz, ama sakın yerine temkin sözcüğünü koyup merak duygusunu dengelemeye çalışmayın. Çünkü, konumuz polisiye...

'50'lerde geçen film hikayeleri, yani detektiflerin, ayaküstü yemek yenilen yerlerin olduğu hikayeler" aradığını söyleyen David Lynch, Amerikan taşrasında geçen son iki filmi Vahşi Duygular ve özellikle Mavi Kadife'de bu arzusuna ulaştı. Bu iki filmde, 40'ların kara filmleri ve 50'lerin atıştırma kültürü başka dönemlerin atmosferiyle iç içe geçmiş olsa da, Lynch'i asıl cezbeden nostaljiden çok görüntülerin dokusudur.

Mavi Kadife'de, bir Orta Batı kasabasının sakin görüntüsü ardındaki esrar, kesik bir kulağın bulunmasıyla ortaya dökülür. Lynch gibi, her şeyin ardında görünenden daha fazla şey saklıdır düşüncesini taşıyan, filmin kahramanı Jeffrey bulduğu kesik kulak karşısında ihtiyatsızca merağa kapılır. Seyirciyi de içine alan röntgencilik, sapkınlık ve pislikle dolu bir dünyaya adım atar. Isabella Rosselini'nin canlandırdığı Blue Lady'nin karanlık dünyasına kendi girmeyip Jeffrey'i hep daha derinlere iteleyen sevgilisinin de bu iz sürmede büyük rolü vardır. Jeffrey'in sadece cinsellik, şiddet konusunda yaşadıkları bile kendi hakkında bildiklerini değiştirmeye yeter. Kötülüklerin değil, karanlığın dünyasına merakla dolu olarak girmiş, aydınlık bir dünyada uyanarak sanki bir kabustan sıyrılmıştır. Yaşadıklarının bir düş olmadığı açık. Finaldeki mutlu aile babasının aydınlık ve romantik dünyası ise kasabanın sakin görüntüsünün adeta bir paradisi. Yukarda sözü edilen ihtiyatsızlık ve merak özellikleri, Mavi Kadife'de, detektif rolündeki Jeffrey aracılığıyla klasik entrika çözümüne yenilikler getirir, çözümün içine bizzat detektif de çekilir. Genellikle çözücü bir unsur olarak ele alınan detektif, insan doğasının, toplumun hatta cinsel kimliğin kaygan bir parabolu haline gelir.

Yarı şaka yarı ciddi, Amerika'daki şiddetin kökleri hakkında bir hikaye anlattığı sonraki filmi Vahşi Duygular'da David Lynch, Mavi Kadife'nin kuruluş ustalığına ne yazık ki ulaşamıyor ama gösterdikleriyle seyircisini epeyce irkiltiyor. Filmin hikayesi basit, Sailor ve sevgilisi (Nicolas Cage ve Laura Dern) kanundan değil, kızın çılgın annesinden (Laura Dern'in gerçek hayattaki annesi Diane Ladd) kaçıyorlar ve bir an sonra ölecekmiş gibi sevişiyorlar. Çevrelerini saran irkiltici şiddet, sapkınlık ve kokuşma öylesine fazla ki, filmin bir "kült filmi" olma amacıyla çekildiğini düşündürüyor. Bu ortama masalsı görüntülerin (cadı anne ve iyilik perisi gibi) eklenmesi Mavi Kadife'deki düş etkisiyle kıyaslandığında filmin ikinci yarısındaki düşmenin nedeni görünüyor.

Vahşi Duygular'daki irkiltici gerçekliğin sinema seyircisinin hoşgörüsündeki bir artıştan güç aldığı düşünülebilir. Seyirci belki de, artık aşırı şiddet ve irkiltme dozunu kaldırabilecek güce gelmiştir. Ancak, bu durumu umut verici bir gelişme olarak değerlendirmenin ötesinde, geçici yaratıcılık sıkıntısına giren yönetmenlerin irkiltici görüntülerle her zaman ihtiyatsızlığımızdan yararlanabileceklerini unutmayalım. Belki David Lynch'in merak duygusu azalmıştır, ama benimki Vahşi Duygular'ın sonuna doğru iyice kay-

Nicolas Cage, Willem Dafoe 'Vahşi Duygular'da

Olağandışı Bir İthal Malı ve "Süperstar" Bir Hakem

KOSECKİ, TANJU VE ERMAN TOROĞLU

Hasan Necip

Türkiye liglerinin birinci devresi, olağanüstü bir "ecnebi"nin olağanüstü ithaliyle kapandı. Fenerbahçe camiası, sonradan devreye girilen Kosecki pazarlığında, son sözü söyleyeceğine inandırılmıştı. Ancak, olay böyle tecelli etmedi. Galatasaray'lı yöneticiler, sezon başından beri ısrarla kovaladıkları Kosecki için Varşova'ya, daha "Avrupai" bir tavır içinde ve özellikle, ceplerinde, daha doğrusu çantalarında 6 milyar nakitle gittiler.

Ezeli rakiplerin kodamanlarının, büyük olasılıkla profesyonellik Türkiye'ye gelmeden başlattıkları, yıllarca sürdürdükleri, adam kaçırma, ağırlama, ve diğer catering(1) servislerine bu kez istanbul, Ankara, İzmir veya Akdeniz'in tatil köyleri değil, Chopin'in kentinin sokakları sahne oldu. Bilemiyoruz, Polanya'nın demokratik, daha doğrusu çok partili diyelim, rejimegeçmesinden önce olsaydı bu olay, yerel yöneticiler, kapitalizmin hem de bir hayli Doğulu bir kapitalizmin sergilenmesine izin verirler miydi?

Her halükarda, Kosecki geldi. Ve Galatasaray'a geldi. Ve gelir gelmez, 6 milyar almışken, Tanju ve diğer futbolcuların husumetine uğrayacağı sanıldı. Zannetmiyoruz. Helal olsun da dememişlerdir gerçi. Ancak ne olursa olsun, bir profesyonel, sahadaki 90 dakikası için en azından, bu tür olumsuz düşüncelere kafasını pek yormaz. Fakat, Kosecki'ye duyulacak olası kıskançlığı bertaraf etme istemi dahi, Tanju'ya Konya maçı sonrası TRT'ye ettiği lafı ettirmemeliydi: "Kosecki'nin alınması için ben aracı oldum. Alınması için defalarca ısrar ettim." Bu Tanju, galiba muhaliflerini sevenlerine karşı haklı çıkaracak galiba. Adam, sen kimsin? Ahlaki kıstaslarını çağa uydurmuş dahi olsa yine de koskocaman Galatasaray yönetimi dururken, senin lafınla mı adam alınıyor takıma? Bu, semtler arası şampiyonalarda olur. Hüsam'ı alalım, bizi kimse tutamaz, falan. Biz sanıyoruz, Tanju büyük olasılıkla, iyi niyetle, Kosecki'nin kıskanıldığı zannını dağıtmak için, kendi inisyatifiyle bu sözleri söylemiştir, ya da biraz polisiye düşünecek olursak, o çağa ayak uydurmuş Galatasaray yönetimi, Tanju'ya, git TRT'de böyle laf et, demiştir, yani destur vermiştir. Olamaz mı?

Mevlana'nın Kentinde siftah

Kosecki için Galatasaray-Fenerbahçe çekişmesi, farklı amaçlar taşıyordu. Sarılacivertli camia, Sercan ve Jakocevicz ile başlattığı çıkışı, bu genç "dinamo" (basınımızın deyimi) ile sürdüreceğine inanırken, şampiyonluk rayına oturmuş Hasnun Galip sokağı sakinleri, gelecek yılın Avrupa Kupaları için Kosecki'li yatırım peşindeydiler. Gercekten ilk oynadığı, hem de deplasmanda, Türkiye'nin ortasında, Mevlana şenliklerinden bir hafta sonra oynadığı Konya kupa maçında, Polonyalı, bu takıma çok iyi monte olacağını ve ileri üçlüde görülen dramatik boşluğu dolduracağını gösterdi. Dramatik diyoruz, çünkü büyük zahmetlerle ve şaibeyle alınan Hasan'ın Gaziantep'e verilmesinin düşünülmesi; gerek 5 yıldır, "ama aslında büyük futbolcudur" deyip de artık kendi söylediğimizden şüpheye düştüğümüz Erdal'ın bir türlü isteneni verememesi için, bu deyimi en uygun görüyoruz. Kaderin bir diğer cilvesi ise, Galatasaray'ın asıl bizce çoktan arınmış olması gereken, tembelliğini ve boşvermişliğini kırk yılda bir atacağı "duran top" gollerinin bile mazur

Türkiye ligleri birinci devresi olağanüstü bir "ecnebi"nin olağanüstü ithaliyle kapandı: Kosecki 6 milyar liraya Galatasaray'lı oldu.

gösteremeyeceği Prekazi'nin, Erdal'ın yerine girerek frikikten gol atması, yani bir kez daha "sıyırmasıydı". Bu da az dramatik değildir.

Varsayımlar

Böyle bir Galatasaray'ı bizce bu yıl sadece Trabzonspor zorlayabilir. Klas oyuncularının bolluğu ve kendi sahasında maç üstünlüğüyle ve de Türkiye'nin her kentindeki "uşakları" ile bordo-mavililer kolay kolay maç vermeyeceklerdir. Beşiktaş, sanıyoruz, özellikle yedek oyuncu sıkıntısı nedeniyle, ikinci yarıda yarıştan iyice kopacaktır diyoruz, ama bakıyoruz, varını yoğunu hala veriyor, geleneği doğrultusunda, dürüstçe. Fenerbahçe ise, daha yukarıda sözünü ettiğimiz çıkışını elbette yapacaktır. Fenerbahçe'nin grafiği, zaten çıkışlıdır genelde, inişli değildir. Hiddink'in buraya adapte olamamasının, hatta Hollanda'dan başka herhangibir ülkeye adapte olamayacağının getirdiği şaşkınlığı, iki Antep maçında, sona ermiş görünüyor. Hollandalı, halefi Veselinoviç'i iki maçta da altederek, gelenin gideni arattığını tüm söyleyenleri susturmasını bildi. Hele Gaziantep'teki lig maçında, Fenerbahçe, sadece Türkiye'de değil, dışarıda da, büyüklüğüyle, hiçbir zaman hafife alınamayacak bir futbol yuvası olduğunu yine göstermiştir. Ancak, lig için biraz geç kalmış olabilir.

Superst[illegible]man

Bu arada, her yıl yinelenen "Bu hakemlerle lig bitmez" teraneleri hakkında da sözümüz var: Bu hakemlerle lig biter. Dünyanın her yerinde hakem hatalarını, bilerek veya bilmeyerek yapılmış hataları, değerlendirme farklarını, maçı çığırından çıkarmayı, örnek yönetim göstermeyi veya rüşvet alındığını düşündürecek yönetimleri görüyoruz. Hakemlerimiz bizce çok fena değiller. Ancak, aralarında, üzerinde bir hayli "tartışılan" biri var. O da, kötü hakem olduğu için değil de, "farklı bir hakem" olmak istediği için. Bir hakem, maçın starı değildir, sessiz yöneten olmalıdır. Oysa Erman Toroğlu, kendini sahadaki iki takımı yönlendirmekle sorumlu sayıyor. Sert futbola prim, çünkü Batı'da böyle oynanıyor. Burası Batı değil. Ona bakarsanız, bir Gullit, burada kaçırılan golleri kaçırsa, orada ipe dizerler. Erman Toroğlu, avangard bir hakem olmak adına özgün şeyler yapıyor. Ve televizyonda garip savunmalar sergiliyor. Ve ifadesi o kadar eksik ki, kendisini savunduğunu da anlayamıyorsunuz. Eğer bu dağınık ifade, dağınık bir ruh ve zihin yapısını yansıtıyorsa, o halde gerçekten bir gün fire verecek demektir. Son derbi maçında, Erdal'ın golünü, Rıdvan'ın da düşürülüşünü görmemekle dengeyi sağladı. Eğer birini görmüş olsaydı, seyredin o zaman vaveylayı. Şansı mı yaver gitti, yoksa bütün bu hasletlerin yanısıra makyavelist mi ayrıca? Bilinmez. Kendisini televizyonda savunamadı, ama Gordon Milne onu çok iyi savundu, nedendir bilinmez. Yoksa "Schumacher'i ben tanırım, eğer ortada fol yumurta yoksa, beni uyarmak için ellerini kaldırmaz" gibi sektarist tutumlar, izleyiciye antipatik ve çirkin geldiği gibi, millet yemiyor da. Çünkü bizde, politikadan olduğu gibi, herkes futboldan da anlar. ■

KATKILAR • TARTIŞMALAR

Kahramanmaraş Katliamı Üzerine

Kahramanmaraş örneğine pek az rastlanabilecek kadar ilçelerinden farklı özellikler gösteren bir ildir. Bu farklı özelliklerini yeterince bilmeden, oradaki devrim ve karşı devrim cephesinin durumunu araştırmadan, 19 Aralık öncesi ile toplumsal olayların gerçekliğini, zahmet edip (!) asıl muhataplarından dinlemeden, burjuva basın yayın organlarına, sıkıyönetim savcı ve mahkeme dosyalarına dayanarak, tezler hazırlamaya, ansiklopediler ile tarihe "Toplumsal Mücadele" belgeleri bırakmaya, devrimci, demokrat dergiler aracılığıyla kamuoyunu aydınlatmaya çalışmak, mümkün olmadığı gibi, doğru da değildir, doğrusu bütün bunları devrimci demokrat aydın ve hareketlerin de yapması bizleri üzmektedir.

Kahramanmaraş'ın, hemen hemen her bakımdan, ilçelerinden farklılıklar arzeden özelliklerini, burada uzun uzun anlatabilme olanağı yoktur. O nedenle bazı farklılıkları özetlenecek olursa;

1. Kahramanmaraş'da örneğin seçimlerde; politik tercih, hep AP, MSP, MHP, CHP sıralamasına uygunken, ilçelerinde; CHP, AP, MSP, MHP sıralamasına uygunluk göstermiştir;

2. Nüfusu içinde, ilçelerine göre Kürt ve Alevi oranı oldukça düşüktür;

3. Kahramanmaraş"da 78 Aralık ayına kadar, alevi-sünni çelişkisi kaynaklı çekişme, çatışma ve olay yaşanmamışken, ilçelerinde (özellikle Elbistan ve Pazarcık'da) yaşanmıştır;

4. MHP'nin militan ve kitle gücü ilçelerine göre, il merkezinde belirgin biçimde fazla olup; ana çarşı esnafı, esas olarak Yürükselim ve Karamaraş dışındaki mahallelerde "Maraş gericiliği" ile komandoların örtüşen ağırlığı sözkonusudur;

5. Devrimciler, 78 ortalarına kadar kitlesellikten çok militan bir örgütlülüğe sahip olup Yürükselim ve Karamaraş dışındaki mahallelerde nerdeyse yok denilebilecek durumdadırlar.

Olayların önce gerçekliğinin öğrenilmesi ve sonra da bilince çıkarılarak kavranılabilmesi için, hemen öncesinde neler olduğunun bilinmesi zorunludur. "Güneş Ne Zaman Doğacak" adlı anti-komünist muhtevalı film gösterilirken Çiçek sinemasının bombalanmasına, Kahramanmaraş olaylarını anlatan herkesce o kadar abartılı yer veriliyor ki, insan: acaba, sinema bombalanmasaydı, yine aynı şeyler olur muydu? demeden edemiyor. Oysa, gerçek durum bambaşkadır. Birazdan görüleceği gibi, bombalama olayının olayların genel seyri içinde sanıldığı kadar önemli bir yeri yoktur.

Geleneksel aydın tipimize aykırı, değerli devrimci-demokrat aydın Yalçın Küçük, "Maraş Olayları'nı yalnızca Adana Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesinin vermiş olduğu kararı içeren 1330 sayfalık 'Gerekçeli Hüküm' kitabından yazıyorum. Başka bir kaynak kullanmamaya özen gösteriyorum" (T.Ü. Tezler cilt 3 sh 514) diyor ve yanılgısı da asıl seçtiği kaynakla başlıyor zaten. Ondandır ki Y. Küçük; T.Ü. Tezlerde Kahramanmaraş olaylarına ayırdığı bölüm boyunca yanılgılardan yanılgılara gidip gidip geliyor. Dolayısıyla değerli aydın Yalçın Küçük'e yanılgılardan kurtulması ve tezlerini olayların gerçekliğine uygun düşebilecek temellere oturtabilmesi için kaynak değiştirmesi gerektiğini tavsiye etme ihtiyacı duyuyorum.

Çiçek sinemasında sözkonusu film, bir gün değil, günlerce gösteriliyor ve ilk günden itibaren bir taraftan özellikle sinema çevresinde tanımadıkları insanlarla, tanıdıkları sol görüşlü insanları sorğuya çekiyorlar, dövüyorlar dahası terör estiriyorlarken, bir taraftansa; çevre köy, kasaba ve ilçelerden getirdikleri yandaşlarını, il merkezindeki yandaşlarıyla birlikte, katliam için hazırlıyor, bu amaçla filmin anti-komünist muhtevasına değme faşist ajitatörlerin konferansları eşlik ediyor. Benzer hazırlıklar, "Maraş Gericiliği"ni yanlarına çekmek için camilerde de yapılıyor. Bu durum, daha sinemaya bomba konulmadan öğrenilerek, diğer siyasi hareketlere bildiriliyor. Ne yazık ki, durum üzerinde, gerekli duyarlılıkla durulmaktan, adeta kaçıldığı gözleniyor. 19 Aralık'da sinema bombalandığı zaman, zaten, toplu katliam için hazırlığı tamamladıklarını düşünüyorlar.

Ertuğrul Kürkçü'nün koordinatörlüğünde hazırlanan "Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi"nden de bir alıntı yapmak istiyorum: "19 Aralık gecesi saat 21.00'de bir ülkücünün, Çiçek sinemasına yerleştirdiği tahrip gücü düşük bir bomba, katliama giden olaylar zincirinin ilk adımını oluşturdu." (7. cilt, sayfa 2336) denilirken de daha başka devrimci-demokrat dergi ve gazetelerde de benzeri yanılgılara düşüldüğü görülüyor.

Yalçın Küçük'ün bilgilenmemişliği salt bu kadarlıkta değil.(1) Örneğin; Gaziantep'ten gelen Zırhlı Tugay Komutanı'nın, Yürükselim'e saldıranları tecrit etmeyi uygun görmemiş olduğu sonucunu çıkarıyorum." ('age sh 528) "Zırhlı Tugay mevzilendikten sonra da, saldırganlar elleri sopalı dolaşabiliyorlar. Tugay Komutanı bunların arasından geçiyor" diyebiliyor. Oysa faşistler, Yürükselim'in sözü edilen, Çamlığa yakın yerindeki evlerini, o tank ve kariyerler sayesinde talan ediyor, yine mahallenin sadece o kısmına askerlerin, devrimcileri içeri püskürtmesi sayesinde girebiliyor, yirmiye yakın mahalle halkını, işte, ancak o zaman katledilebiliyor.

Bu durumda bir bu yaşanmış gerçekliğe, bir de yukarda yazılanlar türü sentezlere bakılmalı, bugüne kadar çok yönlü olarak kamuoyuna aslına aykırı biçimlerde yansıtılan Kahramanmaraş Olayları gerçekliğine uygun bir biçimde yansıtılmalıdır.

21 Aralık akşamı katledilen öğretmen arkadaşlar Hacı Çolak ve Mustafa Yüzbaşıoğlu'nun cenaze törenine Kaledibinde bulunan eski belediye önündeki meydana

gelindiğinde; Kale, Ulucami, Müftülük, Belediye ve civarda bulunan dükkanlarda mevzilenmiş faşistlerce saldırılmasıyla başlanan toplumsal çatışma sırasında; Pol-Der'li polislerin katliamı önlemeye çalışmasının da etkisiyle, paniğe kapılmadan, törene katılan binlerce insanı, Yürükselim mahallesine çekmeyi başaran devrimcileri, asıl o andan sonra zorlu görevler bekliyordu. Zira, o gün, belediye meydanında katledilmesi planlanan binlerden değil, katletmek isteyenlerden üç kişi ölmüştür.

23 Aralık sabahı, saat 7-8 sıralarında eli silahlı, baltalı, satırlı binlerce gözü dönmüş gericinin üç hilalli, bozkurtlu bayraklar eşliğinde saldırısıyla başlayan ve mahallede sürekli hazır bekleyen devrimcilerin, nerdeyse, aralıksız yaklaşık 8 saat süren direnişi yaşandı Yürükselim'de. Yürükselim'in yurtsever halkı, katliam girişiminin nasıl boşa çıkarılabileceğine tanık olurken, bir başka şeye; sivil faşistlerin her defasında geri püskürtülen saldırılarının arkasından, mahallenin çamlık tarafından daha önce değindiğim gibi, resmi ve sivil karşı devrim güçlerinin faşıst katliamdaki ortaklığına da tanık oldu.

Sonuç itibariyle, Yürükselim halkına yönelik katliam girişiminin başarılı direnişle esas olarak tersyüz edildiğini belirttikten sonra; buraya saldırıların yerel amaçlarına işaret eder nitelikler taşıyan bir aktarma yapmayı gerekli görüyorum:"..Belediye reisi Ahmet Uncu ile Jandarma Kd. Yüzbaşı Teoman Saraç, Ulucami önündeki sağ gruptan on kişilik bir heyet ile görüşmüştür. Sağ topluluğun temsilcileri; 'okullardaki tahriklerin kalkmasını, karakollardaki baskıların sona erdirilmesini, devlet dairelerindeki sol görüşlü memur ve işçilerin tahriklerinin önlenmesini, okulların polis yerine, asker tarafından korunmasını, cenaze defin töreninin yapılmamasını, solcu polis ve öğretmenlerin derhal tayin edilmesini, Pol-Der ve Töb-Der'in kapatılmasını' istemişler, bu istekler il valisine iletilmiştir" (age sh 545)

Burada bile görüldüğü gibi, isteklerin tümü siyasal muhtevalıdır. Alevi-Sünni çelişkisi, vb ile herhangi bir ilişkiyi çağrıştıracak tek istek yoktur. Kahramanmaraş olaylarında durum gerçekten de böyledir.

Daha önceden belirtttiğim gibi, Karamaraş, devrimcilerin Yürükselim kadar olmasa da faaliyetlerinin olduğu ikinci mahalledir. Faşist saldırı mahalleye yöneldiğinde, Muhtarın önderliğinde, militan bir direnişle karşılaşır. Yürükselim gibi, Karamaraş'a da giremez sivil faşistler ve her defasında geri püskürtülürler. Kayıpları büyüktür. Burada, bir kez daha karşı devrim cephesinin resmi militarist faşist güçlerinin halka saldırısına tanık olunur. Muhtar "Bunlar, bizi yakalamak bahanesiyle halkı katlederler" diyerek beraberindekilerin "mahallenin içlerine çekilelim" biçimindeki ısrarlarını reddeder ve dövüşe dövüşe düşerken toprağa ölümsüzleşir! Muhtarın ölüm pahasına savunduğu mahalle halkından bir tek insan bile faşistlerce katledilemezken, katletmek için gelenlerden, çok sayıda saldırgan öldürülür.

Asıl katliam devrimci faaliyetin olmadığı, faşistlerin istediğini yapabileceği, bazı solcu memur ve CHP seçmeni durumundaki Kürtlerin bulunduğu Yusuflar, Yeni Mahalle, İsa Divanlı, Kapalıçarşı, Dumlupınar gibi mahallelerde gerçekleştirilmiştir. Özellikle çoğu halde hamallık yapan, CHP'li Kürtlerin Kiracı olarak kaldıkları evlere yapılan saldırılar sırasında, yalnızca Yusuflar mahallesinde 7'den 70'e, çoluk çocuk denmeden, onlarca insan,aile aile katledilmiştir. İşte, "Kahramanmaraş Katliamı" denilince, gözler önüne bu mahallelerdeki, savunmasız insanların baltalarla, satırlarla boğazlanmaları, doğranmaları, yer yer de kurşunlanmaları gelmelidir. Yakılan ev ve işyerleri, talan ve yağmalanma denilince ise; çarşıda bulunan az sayıdaki solcu ve Kürtlere ait işyerleri ile rahatlıkla katliam yapabildikleri mahallelerde yapılan çapulculuklar akla gelmelidir. Zira, devrimcilerin etkin olduğu mahallelerdeki direnişlerle, herbiri birer faşist cinayet makinası olarak kurulmuş olan saldırganlar, geldiklerine pişman edilmişlerdir.

Evet, "Kahramanmaraş Olayları" gerçekliği üzerinde duran herkes sağlıklı değerlendirmelerde bulunabilmek için zamanın il sıkıyönetim komutanı tuğgeneral Yusuf Haznedaroğlu ve "Devrim Savaşçılarının" mevsimlerce niye benzeri görülmemiş işkencelere tabi tutulduğu üzerinde de durmalıdır.

"Kahramanmaraş olayları" bugün "adı yasak ülke"de oniki yıl önce Kahramanmaraş'ta karşı-devrimin gizli ve açık, sivil ve resmi, tüm faşist güçlerinin, halkın ve devrimci öncülerinin karşısında nasıl bir cephe birliğine girdiklerini düşündürmelidir;

"Kahramanmaraş olayları" TC ordusunun asli işlevinin olası devrimci iç savaşlara göre örgütlenen "gizli işgal orduları"na nasıl bir örnek olduğunu, açığa çıkaran yönüyle de anımsanmalıdır;

"Kahramanmaraş Olayları" her zaman yaşanması olası benzerleri karşısında, nasıl bir örgüt, nasıl bir mücadele ve devrim anlayışına sahip olunması gerektiği üzerinde, yeniden yeniden düşünülmesini sağlamalıdır;

"Kahramanmaraş Olayları", devrimci hareketleri, geçmişlerine bakarak, ayrı ayrı yerlerde de olsalar, karşıdevrim cephesine alternatif devrimci yapılarla bir arada varedilebilecek devrim cephesinin birlikte nasıl yaratılması gerektiğine yöneltmelidir.

Kahramanmaraş Devrim Savaşçıları davasından müebbete hükümlü

Hüseyin Gevher
Ceyhan Özel Tip Cezaevi

(1) Bu konuda Yalçın Küçük'e bilgilenmemişliği hakkında haksızlık etmek istemiyor, bizim de sorumluluklarımızın olduğunu düşünüyorum.

Dünya, Müdürü Bush Olan Bir Okul Değildir

Gerçekte hiçbir savaşın kimseye faydası yoktur. Bizler sürekli barış içerisinde ortak yaşamdan yanayız.

Bir savaş için sebep bulmak kolaydır, ama önemli olan bu sebeplerin ortadan kaldırılmasıdır. Ortadoğu'daki sürtüşmeler çeşitli halkların temel haklarının kaale alınmayışının, kişisel ve toplumsal özgürlüklerin bastırılmasının, bunların yanısıra sömürgeciliğin sonuçlarıdır.

Körfez'de hakim olan şu andaki durum, Amerika ve Avrupalıların buraya yerleşmesini beraberinde getirdi. Amerika, şimdi, aniden kurtuluşun ve özgürlüğün sembolü olarak kendisini sunma fırsatı buldu.

Ancak dünya kamuoyu henüz Nikaragua'yı, Grenada'yı, Afganistan ve Filistin'i unutmamıştır.

Körfez krizi her şeyden önce Arapların kendi içerisindeki bir sorundur, ABD ve Avrupalıların bir sorunu değildir.

Dünya, müdürü Bush olan bir okul da değildir!

Bizim açımızdan önemli bir gelişme de İran ve Irak arasındaki yeni barış anlaşmasıdır. Bu anlaşma bizim varlığımıza son verme pahasına gerçekleştirilemez!

Başkalarının bizim kaderimizi pazarlık konusu yapmalarını kabullenemeyiz.

Burada, tüm barışsever, demokrat insan topluluklarını, partileri ve hükümetleri, bizim sorunlarımıza karşı ilgisiz kalmamaya çağırıyoruz.

Çeşitli ülkelerde yaşayan Kürtlerin içinde yaşadıkları bölgeden bağımsız politik hedefleri ve düşünceleri vardır. Bu konuda farklı düşüncelerin (Kürtler arasında) olması doğaldır, ancak Kürtlerin özgürlüklerine kavuşmaları ve temel haklarını elde etmeleri konusunda da geniş bir birliğe sahibiz.

Güçler dengesindeki bir değişiklik -nasıl olursa olsun- olumlu ya da olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilir. Uyanık olunmalı;

Halkların temel haklarını ve özgürlüklerini kabullenmeksizin bu bölgede barış mümkün değildir.

Tabii ki basına da büyük görevler düşmektedir. Bu görev, kapalı kapılar arkasında Kürt halkının kaderi konusunda karar vermeye karşı çıkmayı gerektirir. Kürt halkı, başkalarının kazanma hırsına kurban edilemez.

Bu problem Körfez'deki sürtüşmelerin olumsuz bir yanını oluşturmaktadır.22.9.1990

PDKI Almanya Temsilciliği
Abdulrheza Keremi

Hodri Meydan'a Affedilen Birkaç Satır

Sevgili Demokrat Arkadaşlar...

Kamuoyunda bir süredir devam eden "Kapıcı Cafer" polemiğiyle ilgili söyleyecek benim de birkaç söz hakkım var.

Ben bir kapıcıyım, Cafer değilim ama...

Önce Kapıcı nedir? Konutların salt güvenliğini sağlamakla görevli, bir tür hizmetlidir kapıcı; Oysa ki başta bahçe bakımı,kalorifer ateşçiliği, ekmek,gazete servisi, "en az günde iki kez" çöp toplama, apartman temizliği, vs.,tüm sorunları çözümlemekle görevliyiz biz... Cafer kimliğinin altında bir takım angaryalar saklanmaktadır. Başımızda Demoklesin Kılıcı gibi sallanan faşist 2184 sayılı yasayla alacağımız ücret (asgari ücreti aşmamak kaydıyla!?) ve yaşam koşullarımız güvenceye alınmıştır. İşten atılmamız için gerekçeye gerek yoktur. Hemen en yakın kolluk görevlilerine bir telefon...

Noterden bir ihtar...Şimdi eş-çocuk, gereksinmelerinizle daha geleceğin koşullarını yaratmadan, eşyalarınız dışarı konuluyor; hani gecekondu yıkımları var ya, öyle bir şey..

Sendika...hakiş-türkiş-te birer şube, bir de şu kapıcılar derneği...

Sabah,kışın 5.30'u işbaşı, 23.00 iş çıkışıdır. Arada dinlenme zaman dilimleri vardır ya, onu pek boş bulamazsınız. Proletarya, kapitalizmin dev sömürü çarkı,vs. demeyin, çünkü kapıcılık işkolu feodalizmi yaşıyor. Dolayısıyla, "köyden pastırma,mantı getirip satmak", o bir türlü proleterleşemeyen küçük burjuva yanımız...

Cafer karikatürü, Ercan Yazgan tarafından başarıyla canlandırılan, eksik ama gene de bir parçamızı anlatan bir olgu. 32 dairelik küçük bir dünya; ve 32 ayrı yaşam benim çektiğim. Yeteri kadar disipline edilmiş bir sözleşmemiz olduğundan daha az eziliyorum. Eylem, direniş, boykot, vs. olanaksız. Çünkü bireysel bir meslek, anarşist olmadığımız için elimiz kolumuz bağlı. 15 yıllık devrimci sempatizan, 6 yıllık kapıcıyım. Ben 80' Türkiyesi'nin küçük dağlarını yaratan bir proleter, çözümsüzlük karşısında şimdi şaşkınım. Ne...nasıl yapılmalı?

Sosyal yaşantımız, çocuklarımızın okuldaki psikolojik yenilgisi... Korkunç derecede cesur ve akıllı,beceriklidirler. Örneğin benim kızım yedi yaşında. İlkokul 1'de. Okula başlamadan, okuma-yazma, kavrama sorunu çoktan çözülmüştü. Kapıcı çocukları için özel sınıflar,vs. vs...

Gelin şimdi proletaryayı tartışalım.

Devrimci selamlar:..

Musa Yıldız
Kadıköy-İstanbul

BASIN AÇIKLAMALARI

Ceyhan Cezaevi'nden Kamuoyuna

Hükümetin son zamanlarda cezaevlerindeki siyasi tutuklulara karşı yürüttüğü politikalar konusunda bizim açımızdan hayati önem taşıyan bir konuyu size anlatmak amacıyla bu mektubu yazıyoruz.

Konu şudur: Hükümet ve Adalet Bakanlığı'nda egemen olan belirli bir zihniyet, özellikle son zamanlarda cezaevlerindeki siyasi tutukluları açlık grevi ve ölüm oruçlarına zorlayıcı bir taktik yürütmektedir. Bu yolla ulaşılmak istenen amaçlardan birinin (belki de asıl amaçlarının) zaten on yıldır en ağır koşullar altında yaşayan, aylar süren işkencelerden, sayısız açlık grevlerinden ve ölüm oruçlarından geçen ve bu nedenle doğal olarak vücut dirençlerini, sağlıklarını önemli ölçüde yitiren tutukluları iyice yıpratmak, deyim yerindeyse azar azar, parça parça öldürmek olduğu anlaşılmaktadır.

Bu amaçla, cezaevlerinde siyasi tutukluların uzun direnişler, ölüm oruçları ve ölümler pahasına elde ettiği haklara yönelik kısıtlamalar (tutukluların bu hak gaspını asla kabul etmeyeceklerini bile bile) gündeme getirilmektedir. Böylece o cezaevindeki tutuklular açlık grevlerine, ölüm oruçlarına zorlanmakta, diğer cezaevlerinde de kaçınılmaz olarak günlerce süren destek açlık grevleri gündeme gelmektedir. Otuzlu-kırklı günlere gelinceye dek beklenmekte, tutukluların kamuoyunun ilgisini çekmek için açlık grevleri yaptığı biçiminde gayrı ciddi açıklamalar yapılmakta, yeterli zaman geçtikten sonra ise gaspedilen haklar yeniden tanınarak eylem sona erdirilmektedir. Sonuçta ölüm olmamışsa bile ölüme bir kaç adım yaklaşmış, bedenleri, karaciğerleri, mideleri, beyinleri biraz daha tahrip edilmiş insanlar kalmaktadır geriye. Ancak bir süre sonra gene bir başka bahaneyle bu kez bir başka cezaevinde aynı oyun sahnelenmekte, tutuklulara yönelik yeni saldırılar, yeni hak gaspları gündeme getirilmektedir.

Bizler bu durumu bilmemize rağmen önümüzde direnmekten başka bir yolumuz olmadığı için, her seferinde ya kendi bulunduğumuz cezaevindeki, ya da diğer cezaevlerindeki arkadaşlarımız için açlık grevlerine, ölüm oruçlarına başvurmak zorunda kalıyoruz. Çünkü hepsi uzun direnişler, ölüm oruçları ve ölümler pahasına kazanılmış hakların gaspedilmesini kabul etmenin ölümden beter olduğunun bilincindeyiz.

İşte, son günlerde kamuoyunun gündemine gelen cezaevi olayının gerçeği budur ve cezaevlerinde açlık grevleri bu nedenle hiç bitmemektedir.

Dünyanın hiç bir yerinde Türkiye'deki kadar çok açlık grevi yapılan bir başka ülke yoktur; açlık grevlerinde 15 kişinin öldüğü bir başka ülke yoktur. Bu durum, kuşkusuz ülkemiz açısından bir utanç tablosudur. Sorumlusu da cezaevlerindeki siyasi tutuklulara karşı siyasi kin duyguları besleyen, onları rahat bırakmak istemeyen, böyle azar azar öldürmenin yollarını arayanlardır; çağdaş insani değerlerden yoksun olan iktidardaki belirli zihniyettir.

Cezaevlerinin bir toplumun aynası olduğu söylenir. Bu yüzden sorun sadece bizim değil, ülkemizin bütün insanlarının, bütün bir toplumun sorunudur.

Biz ülkemizin ve bir parçası olduğumuz halklarımızın, bu utanç tablosuna müstahak olmadığına inanıyoruz.

Size bunun için yazıyoruz.,

Bu soruna sahip çıkın.

"Asmayalım da besleyelim mi?", "Devletin bunlara teslim olmasını mı isteyelim?", "Merhametten marazat doğar" diye düşünen, bu yüzden içerdeki tutuklulara karşı sinsice cinayetler planlayan, ya da Eskişehir'deki tabutluklarda çıldırtmanın yollarını arayan bir iktidar zihniyetine karşı çıkın.

Bize böyle bir zihniyetin yeniden yeniden açlık grevleri dayatmasına karşı çıkın.

Bu sorunun çözülmesi, toplumumuzun hiç dinmeden kanayan bir yarasının sarılması, bu utanç tablosunun ortadan kaldırılması için bir şeyler yapın.

Yoksa, daha çok ölümler olacak, bu tablo daha çok kararacaktır.

Bize göre, sorunun çözüm yolu açıktır. İktidar çevreleri var olan hakların yasal güvence altına alınmamış olmasından yararlanarak sık sık hak gasplarına yönelik uygulamalar gündeme getirmektedir. Örneğin 29 Ekim öncesinde açık görüşleri fiilen ortadan kaldırma anlamına gelen kısıtlamalar dayatarak, bütün cezaevlerinde huzursuzluk yaratılmıştır. Bu ve benzeri konuların önümüzdeki dönemlerde yeniden ortaya atılması da muhtemel bir durum olarak görülmektedir.

Kazanılmış hakların geri alınamayacağı bugün bütün toplumlarda genel kabul gören bir hukuk normudur. Bu yüzden zaten çözülmemiş pek çok sorunu bulunan cezaevlerinde var olan hakların şu ya da bu gerekçeyle geri alınmasına yönelik hiç bir uygulamanın asla kabul edilemeyeceği ve ancak tutukluların lehine olan değişikliklerin yapılabileceği açıklıkla ortaya konulmalıdır. Bu hususun kamuoyuna malolan bir ilke haline gelmesi önemli bir kazanç olacaktır.

Var olan hakların yasal güvence altına alınması yetkililerin keyfi uygulamalar getirmesini ve bu şekilde sık sık huzursuzluk çıkarmalarını önleyebilecektir.

12 Eylül'den sonra on yıl geçmiştir.

12 Eylül faşizminin en ağır baskı ve işkencelerine maruz kalan bizler en zor koşullar altında geçen on yıl boyunca içerde bütün insani değerlerimizi koruyarak yaşayabilmenin savaşını veriyoruz.

Bugün yapılması gereken, 12 Eylül döneminin sorumlularından, yaptıkları işkencelerin, haksızlıkların hesabının sorulması ve yasa ve hukuk dışı uygulamalarında yapılan haksızlıkların ortadan kaldırılmasıdır.

İktidar çevreleri ise, 12 Eylül hapishanelerinden beter tabutluklar yaparak içerdeki insanları oraya doldurmanın, sinsice cinayetlerle yok etmenin peşinde.

Bu sorunun çözümü doğrultusunda ortaya koyacağınız çabanın böyle çağdışı anlayışlara karşı ülkemizde insan haklarına ve insani değerlere saygılı bir anlayışın yerleşmesine de katkıda bulunacağı inancıyla, teşekkür ediyor, saygılarımızı sunuyoruz.

Selam, sevgi ve dostlukla...

Oğuzhan Müftüoğlu, Ali Başpınar, M. Ali Yılmaz, Metin Şahin, Mustafa Aslan, Necmettin Özdemir, Hacı Saygılı, Süleyman Eryılmaz, Muhittin Çoban, Ali Rıza Solmaz, Zeki Konyalı, Hasan Sarıkaya, Naci Zaman, Levent Yakış, Mithat Gönenç, Zeynel Orduzu, Mehmet Beyaztaş, Tümay Durukan, Cevdet Uçar, Ahmet Yaprak, Yücel Taş, Bilal Yıldız, Münür Hocaoğlu, Ziya Arıkan, Mehmet Üresin, Hakan Eğri, Nihat Ballı, Mustafa Durak, Ertuğrul Ak, Cebrail Köksal, Yusuf Keleş, Nedim Avcı, Cemal Akın, Mustafa Kantaş, Tevfik Güneş, Nedim Soylu, M. Memduh Uyan, Özgür Ovacık, Erol Kartal, Aydın Ateş, Özgür Şahin, Ömer Tunca, Hüseyin Cihan, Seyit Kocakuşak, Fikret Doğan, Mustafa Öcal, Mehmet Ayyıldız, Zakir Baykam, Ayhan Sümbül.

BASIN AÇIKLAMALARI

Çağrı

Siyasi iktidar işçi sınıfının ekonomik, demokratik istemlerinden yola çıkan mücadelesini boğmak istiyor. Kamu çalışanlarının, öğrencilerin en temel haklarına yönelik saldırılarını yoğunlaştırıyor. Genel demokratik muhalefeti ezmek istiyor. Kent ve kır yoksullarını açlığın pençesine itiyor.

Ulusal ve sosyal mücadeleye temel insani gerekleri dahi gözönüne almaksızın saldırıyor. Kürtleri sürgün ediyor, yeni soykırımlar planlıyor. Tüm bunların yanısıra, siyasi iktidar Türkiye işçi sınıfı ve halklarının başına savaş belasını da sarmak istiyor.

Onbinlerce işçinin, karşısında siyasi iktidarı bulduğu toplu sözleşmeler döneminde, Zonguldak maden işçilerinin ateşlediği kıvılcım, tüm ezilenler ve sömürülenlerin muhalefetiyle bir yangına dönüştürülmelidir.

Bizler Dergiler Platformu olarak, bugünkü siyasi gündeme diğer platform, kurum ve kuruluşlarla birlikte müdahale etmeye hazırız. İlgili bütün kesimleri birlikte bir program oluşturmak için bir araya gelmeye çağırıyoruz.

Dergiler Platformu

Deng, Devrimci Emek, Devrimci Mücadele, Emeğin Bayrağı, Emek, İşçilerin Sesi, Komün, Sosyalist Atak, Sosyalizm, Yeni Demokrasi, Yeni Öncü

Grevci Maden İşçileri,

Kardeşler,

Günlerdir bütün Zonguldak halkıyla , çoluk çocuğunuzla birlikte sürdürdüğünüz grevinizle, yalnızca yerin altındaki kömüre değil, toplumun uyuklamakta olan bütün cevherlerine hayat verecek tek güç olduğunuzu gösterdiniz.

Bütün ezilenlere ve direnenlere olduğu gibi, bize de umut ve güven verdiniz.

Yeni bir hayat ve yeni bir dünya için attığınız her adımda sizinle birlikteyiz. Mücadelenizi bütün varlığımızla destekliyoruz.

Gaziantep Özel Tip Cezaevinden 73 Devrimci Tutsak Adına

Aydın Çubukçu

Basın Açıklaması

Dergimizin 15.Aralık 1990 tarihinde yayınlanan 2. sayısı "Emperyalizmin Kürt halkına yönelik özel savaşı" başlıklı yazıda bölücülük propagandası yapıldığı gerekçesiyle DGM kararı ile toplatıldı. Basına yönelik olarak geliştirilen bu tür tavırlar başarıya ulaşamayacaktır.

Böylece dergimizin yayınlanan 2 sayısı da toplatılmış oldu.

Dergimiz okurdan aldığı güçle yaşayacaktır. Bizleri yıldırmaya çalışan güçler başarıya ulaşamıyacaktır. 3. sayıya daha güçlü bir şekilde hazırlandığımızı tüm dostlarımıza bildiririz.

Özgür Halk

Belge Yayınlarının İki Kitabı Daha Toplatıldı

Belge Yayınları tarafından yayınlanan, Hüseyin Erdem'in yeniden kaleme aldığı klasik halk öyküsü **Siyabend ile Xece**, İstanbul 2 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesinin kararı ile toplatıldı. Kitabın toplama gerekçesi olarak önsözünde ve önsözden alıntı yapılan arka kapakta bölücülük propagandası yapıldığı ileri sürüldü. Kitabın önsözü ünlü Alman gazetecisi ve Almanya'daki Türk işçilerinin sorunlarını ele alan **En Alttakiler** adlı kitabı ile ülkemizde de çok iyi tanınan Günter Walraff ve Türkolog Klaus Liebe Harkort tarafından kaleme alınmış.

Belge yayınlarının aynı mahkeme tarafından aynı gerekçeler ile toplatılan diğer kitabı ise, Almanya'da yaşamakta olan yazar Haydar Işık'ın **Dersimli Memik Ağa** adlı romanı. Almanya'da öğretmenlik yapan Haydar Işık'ın edebiyat çalışmaları yanında çeviri çalışmaları da bulunmakta.

Belge yayınlarının son bir ay içinde toplatılan diğer iki kitabı ise, İsmail Beşikçi'nin **Tunceli Kanunu** ve **Dersim Jenosidi** adlı incelemesi ve Soysal Ekinci'nin **Çağrı** adlı şiir kitabı.

Esenler Kültür Derneğine Polis Baskısı

1 Aralık Cumartesi günü İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Asayiş Şubesi'ne bağlı ekipler Esenler'de bir pankart asma olayını bahane ederek bölgede terör estirdiler. Kahveleri basıp 16 kişiyi şubeye, minibüs olmadığı için kalanları da semt karakollarına gönderdiler.

Bu da yetmedi. Semtteki Asayiş Şubeye bağlı bir sivil polisin nezaretinde Derneğimizi basarak oturmakta olan 6 kişiyi gözaltına aldılar. Dahası yoldan geçmekte olan bir taksiyi çevirerek düğüne gitmekte olan iki genci İsrail askerlerinin Filistin halkına uyguladıkları vahşeti aratmayacak bir şekilde uygulamayla şubeye götürdüler. Gözaltında üç gün süresince birbirini çekemeyen şubeler arası anlaşmazlık poşeti açılmamış küfürler, gözdağı, joplamalar, meydan dayağı kafalara mont geçirmeler, eh tabii ki fişlemeler! Sonrası ifade dahi alınmadan semt karakolları, Bakırköy Savcılığı ve DGM arası mekik dokumalar bu arada tutulan minibüslerin parasını "şüpheli şahıslara" ödetmeleri ve takipsizlik.

Bütün bu yapılan devlet terörü uygulamaları siyasi iktidarın içinde bulunduğu ekonomik kriz, hakim sınıf temsilcileri burjuva partilerinin açmazı, yükselen yoksul Kürt köylüsünün intifadası, dahası efendilerinin vereceği üç beş dolar karşılığında Ortadoğu'da jandarmalığa soyunup, ülkede dikensiz gülbahçesinde at oynatmak istemeleridir. Ama nafile! Ülkede savaş aleyhtarı gösteriler, Zonguldak maden işçileri başta olmak üzere diğer sanayii kollarındaki proletaryanın ayak sesleri, gençliğin mü-

BASIN AÇIKLAMALARI

cadelesi, köylülerin hoşnutsuzluğu, geleceğin özgürlük ve iktidarının habercileridir.

Son günlerde egemen güçler, genelde gelişen toplumsal muhalefete özelde demokratik kitle örgütlerine uyguladıkları özel savaş hali uygulamalarının dozajını arttırarak sürdürme çabasındalar.

Biz bu durumu protesto ediyor, tüm devrimci demokratik kamuoyunu duyarlı olmaya çağırıyoruz.

Demokratik Kitle Örgütleri üzerindeki keyfi baskı ve operasyonlara son!

Esenler Halk Kültür ve Spor Dernekçileri

Yeni yıl falan hikâye...
en önemlisi sizlerin
iyi olması..

Adnan

Hiz de yeni bir yıl değil bu...
İçerdesiniz.
Sahiden "yeni" olan birşeyler
diliyorum. Hepimize!

Cemal Bala

Biz Ø saygıyı kırarlarken, İstanbul'da hava iyice
ayazladı belli ki kaç yaşayacak, sizleri düşündükçe
üşüdüğümden utanacak...
91'de Türkiye'nin iyi insanlarına sağlık ve özgürlük
diliyorum. Hayati Sandan.

Sevgili Çocuklar...

Cezaevinde yılbaşı yoktur. Cezaevinde zaman çıkış gününe göre ayarlanır: Bir bakıma asıl yılbaşı o sayılsa da, daha asıl yılbaşı, hepimizin, dışarda kilerin de içerdekilerin de, bu büyük cezaevinden kurtulacakları gündür. Çıkarak, kaçarak değil; değiştirerek, değiştirerek...

CAN YÜCEL

91 yılına Türkiye'de özgürlük, demokrasi kazanımlarının sergilip gelişeceği müjdeleri ile giriyoruz. Bu kazanımların en anlamlısı siyasal mahkumların özgürlüklerini yakalamak olacaklar.

Ziya Gül

İçerde, dışarda yurt dışında
tüm dostlarımla BİRLİKTE
kutlayacağımız yeni yılın çok yakın
olmaması dileği ile

İbrahim Çeşmecioğlu

Yeni yıl, bu ülkenin aklı ve yüreği güzel insanlarına özgürlük getirsin.

ÖMER DZGÜNER

'91, 12 Eylül ideolojisiyle yürütülen ve sonuçlandırılan tüm yargılamaların hukuki sonuçlarıyla ortadan kalktığı bir yıl olsun.
Tüm politik tutuklu ve hükümlülere ..özgürlük!.

Mustafa Öztürk

Cezaevlerinin hiç olmadığı
bir dünya için özlemle ve inançla
Ergin Günay

Yeni Yılınız
kutlu olsun
Cüneyt Hakman

Tüm kapılar
ardımızda kalsa da...
Deneyebilir, (dik)
demediğimiz sürece.
TANSEL

BELGE YAYINLARI YENİ KİTAPLAR

KURAMSAL DİZİ

" Güncel Sosyalizm tartışmaları için vazgeçilmez kaynaklar sunan bir dizi "

Fernando Claudin
KOMİNTERN'DEN KOMİNFORM'A
KOMÜNİST HAREKET

CİLT 1
"Komünist Enternasyonalin Bunalımı"

"Komünist Enternasyonal'in eleştirel, ayrıntılı, bugüne ışık tutan nesnel tarihi

CİLT 2
"Stalinizmin Doruğu"

"Bugün çöken Doğu Avrupa bürokratik sosyalizminin kökenleri, oluşumu bu ciltte ele alınmakta. Fransa, İtalya ve Yunanistan'da yitirilen olanaklar, Yugoslavya-Kominform krizi tartışılmakta. Kruşçev'e kadarki Sovyet deneyimi ayrıntılı biçimde irdelenmekte"

Marcel Liebmann
LENİN DÖNEMİNDE LENİNİZM

CİLT 1
"Muhalefet Yılları"

"Lenin'in düşünce sistematiğini en iyi aktaran kaynaklardan biri... Politika üretme süreci... Lenin'in verdiği yanıtların farklı dönemlerin sorunsalına göre değişimi..."

Ronald Gregor Suny
BAKÜ KOMÜNÜ

"Rus Devriminde Milliyet ve Sınıf"

"Sosyalizm ile ulusallık bağıntısı, çağımızın en sorunlu konularından biridir. Bakü komünü 1918'de kuruldu ve daha sonra dağıtıldı. Bu inceleme teori ile yaşamın bağının sınanmasını bu özel olay etrafında ele alıyor. "

YAŞAM VE ANILAR DİZİSİ

Che Guevara
Mektuplar, Kişiler, Tarihsel Anlar

"Che'nin birkaçı dışında Türkçe'de ilk kez yayınlanan, doğrudan İspanyolcadan çevrilen metinlerde Che'nin yaşam deneyimlerinden yansımalar yer alıyor. Mektuplar yanında Jose Marti, Antonio Guiteras, Antonio Maceo, Camilo Cienfuegos gibi kişilikler irdeleniyor.."

İNSAN HAKLARI DİZİSİ

Veli Yılmaz
EYLÜL HUKUKU VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

"12 Eylül'ün 10. yıldönümünde 141 ve 142 tartışılıyor. Ama binlerce yıla mahkum olmuş sol basın yazarları ve sorumluları hala tutsak. Ve yayın yasakları hiç arasız devam ediyor. 12 Eylül'ün tüm yasal sistemi ele alınmadan özgürlüklerden sözedilemez.."

YENİ SESLER DİZİSİ

Nuh Ömer Çetinay
KANREVANMARAŞ

"1988 Akademi Şiir Özendirme Ödülünü alan ozanın Maraş olayını etkileyici bir şiir diliyle sorgulayan uzun şiiri.. Maraş olaylarının 12. yılında YENİ MARAŞLAR OLMASIN!.."

BELGE ULUSLARARASI YAYINCILIK
Başmusahip Sokak Talas Han 16/302 Cağaloğlu İSTANBUL Tel: 511 63 20
Dağıtım/ İstanbul: ARKADAŞ, CEMMAY, TÜMDA, SAY, BARIŞ, AKAŞA, ÖZGÜR, FIRAT **Ankara:** DOST, ADAŞ, İMGE **İzmir:** KABİLE, İLERİ
Cumhuriyet Kitap Klüpleri

